

OP-Pohjola-ryhmän
toimintakertomus ja tilinpäätös
2011

Sisältö

OP-Pohjola-ryhmän toimintakertomus 2011

Vuosi 2011 tiivistetysti.....	2
Toimintaympäristö.....	4
OP-Pohjola-ryhmän tulos ja tase.....	7
Vakavaraisuus.....	10
Riskien ja vakavaraisuuden hallinta sekä riskiasema.....	11
Toiminta ja tulos liiketoimintasegmenteittäin.....	17
Vuoden 2012 näkymät.....	29
Tilikauden jälkeiset tapahtumat.....	30
OP-Pohjola-ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset.....	31
Henkilöstö ja palkitseminen.....	32
OP-Pohjola osk:n hallinto.....	33
Vastuullisuus.....	34
Investoinnit ja palvelukehittäminen.....	35
Osuuspankkien yhteenliittymän ja OP-Pohjola-ryhmän juridinen rakenne.....	36
Keskeiset tuloslaskelma- ja tase-erät sekä taloudelliset tunnusluvut 2007–2011.....	40
Tunnuslukujen laskentakaavat.....	41

OP-Pohjola-ryhmän (Osuuspankkien yhteenliittymän) tilinpäätös 2011

OP-Pohjola-ryhmän tuloslaskelma.....	44
OP-Pohjola-ryhmän tase.....	46
OP-Pohjola-ryhmän rahavirtalaskelma.....	47
Laskelma OP-Pohjola-ryhmän omien pääomien muutoksista.....	49
OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot.....	50
Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot.....	97
Varoja koskevat liitetiedot.....	116
Velkoja ja omaa pääomaa koskevat liitetiedot.....	145
Muut tasetta koskevat liitetiedot.....	167
Vastuusitoumuksia ja johdannaisia koskevat liitetiedot.....	177
Muut liitetiedot.....	190
Riskienhallinnan liitetiedot.....	207
OP-Pohjola-ryhmän riskiasema.....	207
Pankki- ja sijoituspalvelutoiminnan riskiasema.....	215
Pilari III mukaiset vakavaraisuustiedot.....	234
Vahinkovakuutustoiminnan riskiasema.....	260
Henkivakuutustoiminnan riskiasema.....	272
Tilinpäätöslausuma.....	280
Tilintarkastuskertomus.....	281

OP-Pohjola-ryhmän toimintakertomus 2011

- Vuosi 2011 tiivistetysti
- Toimintaympäristö
- OP-Pohjola-ryhmän tulos ja tase
- Vakavaraisuus
- Riskien ja vakavaraisuuden hallinta sekä riskiasema
- Toiminta ja tulos liiketoimintasegmenteittäin
- Vuoden 2012 näkymät
- Tilikauden jälkeiset tapahtumat
- OP-Pohjola-ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset
- Henkilöstö ja palkitseminen
- OP-Pohjola osk:n hallinto
- Vastuullisuus
- Investoinnit ja palvelukehittäminen
- Osuuspankkien yhteenliittymän ja OP-Pohjola-ryhmän juridinen rakenne
- Keskeiset tuloslaskelma- ja tase-erät sekä taloudelliset tunnusluvut 2007–2011
- Tunnuslukujen laskentakaavat

Vuosi 2011 tiivistetysti

- Ryhmän tulos ennen veroja oli 518 miljoonaa euroa.
- Viimeisellä vuosineljänneksellä tulosta rasittivat ennakkoon jo raportoidut vakuutustoiminnan vastuuvelan laskuperustemuutokset. Ilman näitä kulukirjauksia ryhmän koko vuoden tulos olisi ollut edellisvuotta hieman parempi (575).
- Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi vahvasti ja oli 30 prosenttia suurempi kuin vuotta aiemmin. Vahinko- ja henkivakuutussegmenttien tulokset supistuivat selvästi.
- Korkokatteen kasvu jatkui vahvana ja oli 12 prosenttia. Kulut kasvoivat 6 prosenttia.
- Saamisten arvonalentumiset supistuivat 47 miljoonaa euroa ja olivat 0,16 prosenttia luotto- ja takauskannasta.
- Talletukset kasvoivat selvästi markkinoita nopeammin. Myös vahinkovakuutuksen maksutulon sekä asunto- ja yritysluottokannan kasvu oli markkinakasvua nopeampaa.
- Strategisilla painopistealueilla edettiin hyvin: pankki- ja vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä kasvoi katsauskaudella 102 000:lla, yritystalletukset 22 prosenttia ja yritysluottokanta 11 prosenttia.
- OP-Pohjola-ryhmä valittiin ensimmäisen kerran Suomen valtion maksuliikkeen päävälittäjäksi 1.12.2012 alkaen.
- Ryhmän vakavaraisuus on erittäin vahva. Core Tier 1 -vakavaraisuus oli 14,0 prosenttia. Omien varojen määrä ylitti finanssiryhmän lakisääteisen vähimmäistason 2,5 miljardilla eurolla.
- Ilman toimintaympäristön selvää heikentymistä tai uusia suuria negatiivisia käännteitä euroalueen velkakriisin hoidossa OP-Pohjola-ryhmän vuoden 2012 tuloksen arvioidaan muodostuvan samantasoiseksi tai paremmaksi kuin vuotta aiemmin.

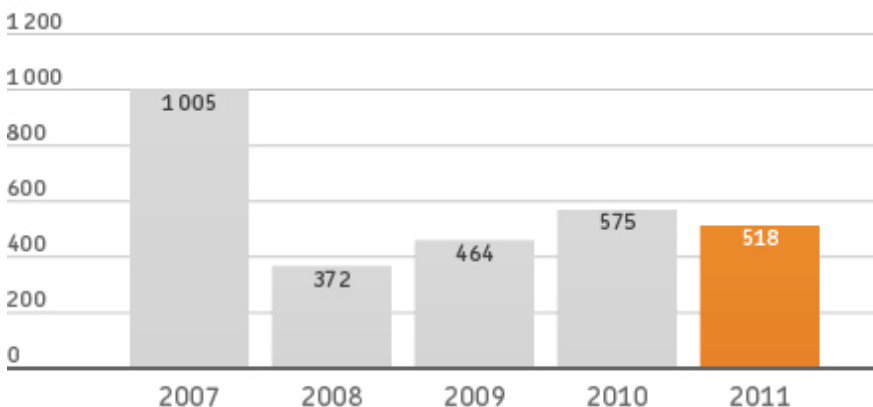
OP-Pohjola-ryhmän avainlukuja

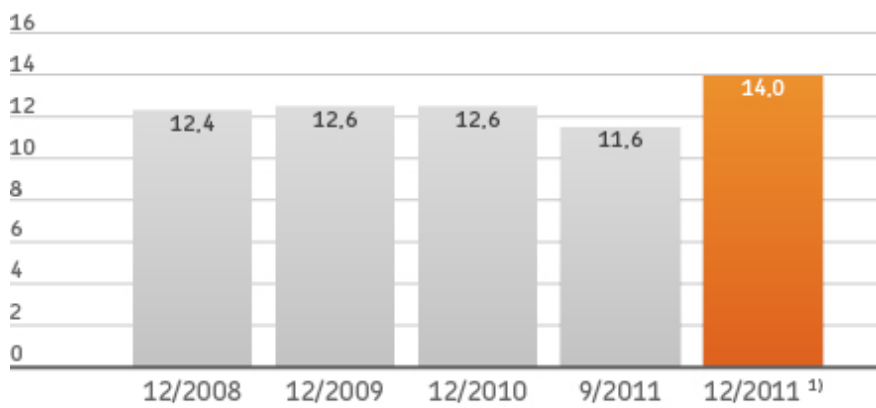
	1-12/2011	1-12/2010	Muutos, %
Tulos ennen veroja, milj. e	518	575	-9,9
Pankkitoiminta	478	367	30,0
Vahinkovakuutus	8	83	-90,5
Henkivakuutus	10	43	-76,4
Palautukset omistajajäsenille ja OP- bonusasiakkaille	176	163	8,1

	31.12.2011	31.12.2010	Muutos, %
Omien varojen suhde omien varojen vähimmäismäärään (Rava)	1,80	1,70	0,10*
Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla, Core Tier 1, %	14,0	12,6	1,4*
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	0,47	0,34	0,13*
Pankki- ja vakuutustoiminnan yhteiset asiakkaat (1000)	1 299	1 197	8,5

* suhdeluvun muutos

Tulos ennen veroja, milj. €

Vakavaraisuussuhde, Core Tier 1, %

¹⁾ IRBA-siirtymän vaikutus noin 2,6 prosenttiyksikköä

Toimintaympäristö

Maailmantalous kasvoi keskimäärin varsin hyvää vauhtia vuonna 2011. Talouskehitys hidastui kuitenkin vuoden aikana selvästi ja se oli epävarmuuden sävyttämää ja epätasaista. Euroopassa velkakriisi kärjistyi vuoden jälkipuoliskolla, mikä heikensi toimintaympäristöä olennaisesti.

Suomen talous kehittyi kohtuullisesti vuonna 2011. Hyvän alkuvuoden jälkeen talouden tunnelmat synkkenivät jyrkästi loppuvuonna velkakriisin vuoksi. Tämä ei kuitenkaan heijastunut voimakkaasti kotitalouksien kulutus- ja investointipäätöksiin. Vienti sen sijaan hidastui loppuvuonna selvästi.

Rahoitusmarkkinoilla vuosi 2011 oli euroalueen velkakriisin sävyttämä. Markkinakorot kääntyivät alkuvuoden nousun jälkeen laskuun kesällä. Euroopan keskuspankki laski ohjauksikon 1,00 prosenttiin vuoden 2011 lopulla. Keskuspankki myös tuki markkinoiden toimintaa tarjoamalla ylimääräistä rahoitusta pankeille sekä ostamalla valtionlainoja markkinoilta.

Maailmantalouden näkymät vuodelle 2012 ovat epäyhtenäiset. Euroalueen näkymiä varjostaa edelleen velkakriisi ja talouden kehitys on jäämässä heikoksi. Suomen talouden näkymät vuodelle 2012 ovat vaisut. Euroopan keskuspankki tukee edelleen talouden kehitystä lisäämällä markkinoiden likviditeettiä. Euribor-korot ovat poikkeuksellisen matalalla.

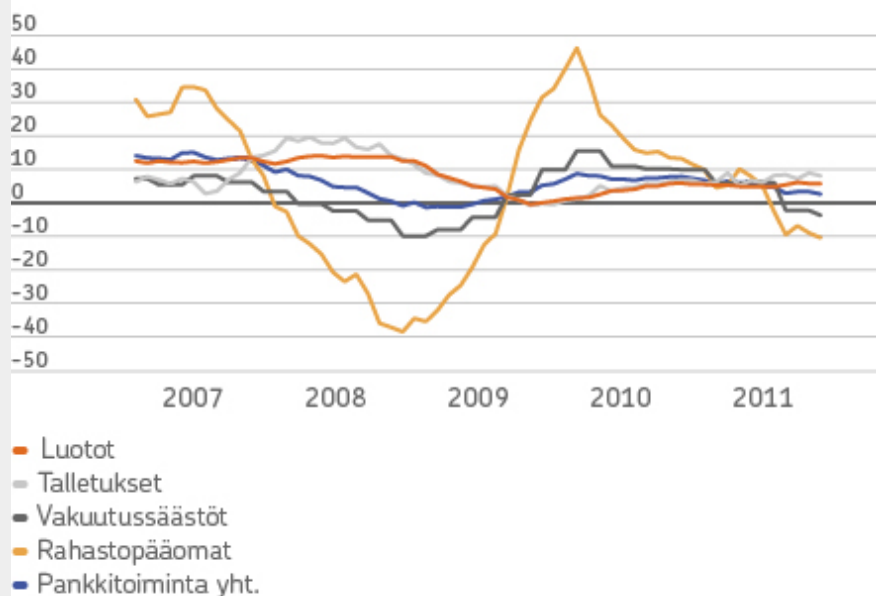
Euroalueen velkakriisin vaikutus pankkien luotonantoon Suomessa jäi vähäiseksi vuonna 2011. Luottokannan kasvu jatkui 6 prosentin vuosivauhtia. Kuluttajien luottamuksen heikentymisestä huolimatta kaupankäynti asuntomarkkinoilla oli edelleen vilkasta, ja kotitalouksille myönnettyt luotot lisääntyivät vakaasti. Pankkien yritysluottokannan kasvu kiihtyi hieman vuoden loppua kohti yritysten pyrkiessä varmistamaan maksuvalmiuttaan epävakaassa rahoitusmarkkinatilanteessa.

Rahasto- ja vakuutus säästöjen yhteismäärä Suomessa supistui 7 prosenttia vuonna 2011 sijoitusmarkkinoiden heikon kehityksen seurauksena. Osakekurssit laskivat maailmalla keskimäärin noin 10 prosenttia ja Suomessa lähes 30 prosenttia. Rahastojen nettomerkinnot ja henkivakuutusten uusmyynti vähenivät. Talletuskannan vuosikasvu sen sijaan nousi 8 prosenttiin. Määräaikaistalletuksia kertyi hieman aiempaa hitaammin vuoden loppua kohti, koska rahamarkkinakorot kääntyivät laskuun.

Vahinkovakuutustoiminnan maksutulo kasvoi tasaista noin 4 prosentin vuosivauhtia. Korvausmenot lisääntyivät maksutuloa selvästi voimakkaammin reilut 10 prosenttia. Jo toisena vuotena peräkkäin kuluja kasvattivat poikkeuksellisen rajut myrskyt ja runsasluminen talvi. Sijoitusmarkkinoiden näkymien epävarmuus ja alhainen korkotaso ylläpitävät vakuutusyhtiöiden sijoitustoimintaan kohdistuvia haasteita.

Graafi: Pankkiliiketoiminnan 12 kk muutos, Toimiala yhteensä, %

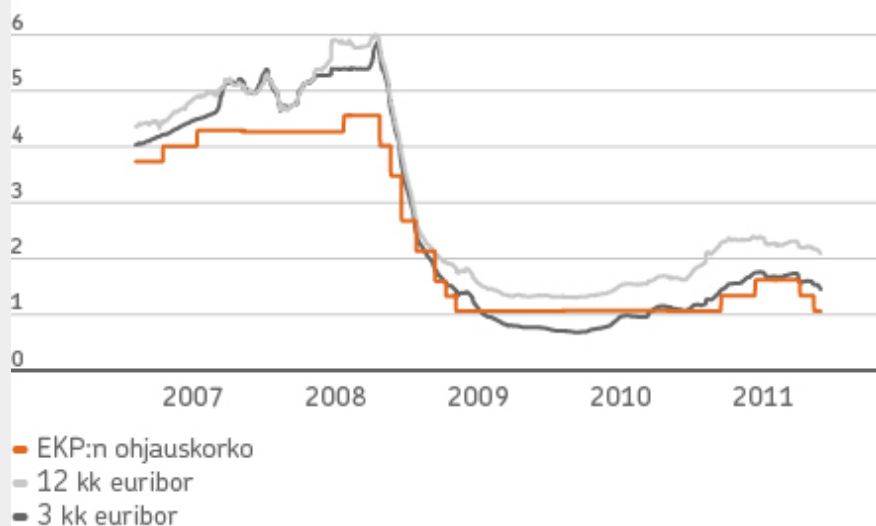
Pankkiliiketoiminnan 12 kk muutos
Toimiala yhteensä, %

Lähteet: Suomen Pankki, FK, Suomen Sijoitusrahastoyhdistys ry

Graafi: Euriborit ja ohjauskorko, %

Euriborit ja ohjauskorko, %

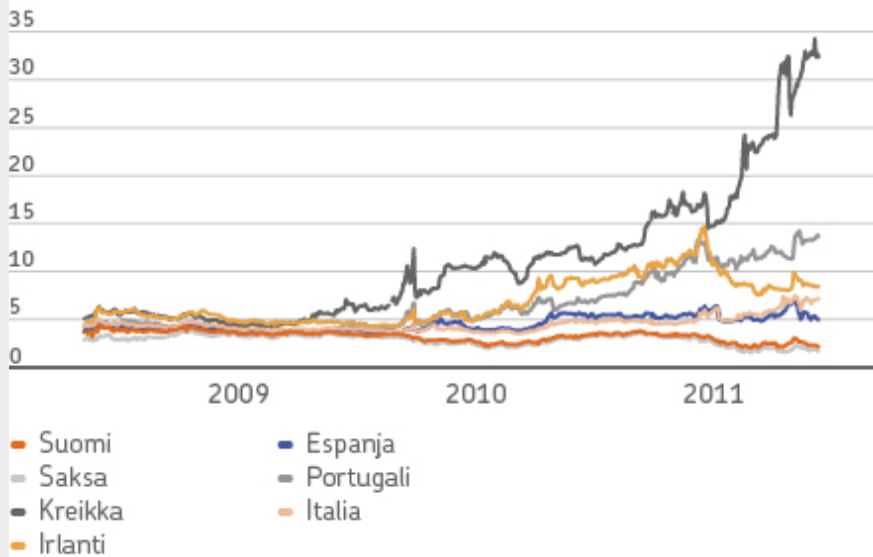

Lähde: Suomen Pankki

Graafi: Pitkät korot Valtion obligaatiot (10 v), %

Pitkät korot

Valtion obligaatiot (10 v), %

Lähde: Reuters Ecowin

Graafi: Investoinnit Määrän muutos edellisestä vuodesta, %

Investoinnit

Määrän muutos edellisestä vuodesta, %

Lähde: Tilastokeskus

OP-Pohjola-ryhmän tulos ja tase

Tulosanalyysi

Milj. e	1-12/2011	1-12/2010	Muutos, %	10-12/2011	10-12/2010	Muutos, %	7-9/2011
Pankkitoiminta	478	367	30,0	121	100	20,7	131
Vahinkovakuutus	8	83	-90,5	-63	-2		3
Henkivakuutus	10	43	-76,4	-25	20		-17
Tulos ennen veroja	518	575	-9,9	35	137	-74,2	120
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-400	225		55	-31		-340
Tulos käyvin arvoin ennen veroja	117	800	-85,3	91	106	-14,3	-220
Taloudellisen pääoman tuotto, % *)	13,6	14,4	-0,8*				
Taloudellisen pääoman tuotto käyvin arvoin, % *)	6,2	18,7	-12,6*				
Tuotot							
Korkokate	1 030	917	12,3	275	238	15,5	261
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	312	382	-18,5	20	73	-71,9	75
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	72	100	-28,7	-6	39		0
Palkkiotuotot, netto	574	563	1,9	138	146	-5,1	138
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	80	109	-26,5	38	37	3,4	-19
Liiketoiminnan muut tuotot	93	101	-7,7	25	32	-22,5	20
Muut tuotot yhteensä	1 131	1 256	-10,0	215	326	-34,0	214
Tuotot yhteensä	2 160	2 172	-0,6	490	564	-13,1	476
Kulut							
Henkilöstökulut	696	643	8,2	181	166	9,3	149
Muut hallintokulut	351	319	10,0	104	94	9,9	79
Liiketoiminnan muut kulut	318	324	-1,8	88	85	4,6	75
Kulut yhteensä	1 365	1 286	6,1	374	345	8,3	303
Arvon alentumiset saamisista	101	149	-31,7	37	41	-8,3	10
Palautukset omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille							
Bonukset	163	151	7,4	42	39	6,6	41
Osuus- ja lisäosuuspääoman korot	14	12	16,9	2	3	-0,5	2
Palautukset yhteensä	176	163	8,1	44	42	6,2	43

*) 12 kk liukuva, muutos suhdeluvun muutoksena

Muita avainlukuja

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010	Muutos, %
Saamiset asiakkailta	60 331	56 834	6,2
Henkivakuutustoiminnan varat	7 006	7 544	-7,1
Vahinkovakuutustoiminnan varat	3 205	3 164	1,3
Velat asiakkaille	45 974	39 205	17,3
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	20 005	19 577	2,2
Oma pääoma	6 531	6 726	-2,9
Tase yhteensä	92 287	83 969	9,9
Ensisijaiset omat varat (Tier 1)	4 753	5 454	-12,8

Tammi-joulukuu

Ryhmän tulos ennen veroja oli 518 miljoonaa euroa (575). Vuoden aikana kirjattiin ryhmän tulosta heikentäviä vahinko- ja henkivakuutustoiminnan laskuperustemuutoksia yhteensä 74 miljoonaa euroa. Vuotta aiemmin vastaavia laskuperustemuutoksia sisältyi tulokseen nettomääräisesti 50 miljoonaa euroa. Laskuperustemuutoksilla oikaistu tulos ennen veroja supistui aiempaa haastavammassa toimintaympäristössä 5,3 prosenttia vertailukaudesta.

Katsauskauden tuloskehitystä tukivat pankkitoiminnan kasvaneet korkokate ja palkkiotuotot sekä laskeneet arvonalentumiset. Tulosta rasittivat sijoitustoiminnan tuottojen supistuminen sekä edellä todetut laskuperustemuutokset. Tulokseen kirjatut, omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille kertyneet bonukset kasvoivat vertailukaudesta 7,4 prosenttia 163 miljoonaan euroon.

Tulosta käyvin arvojen ennen veroja rasitti sijoitusmarkkinoiden epävarmuuden aiheuttama markkinahintojen lasku.

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 30 prosenttia ja tuotot 6,9 prosenttia. Palkkiotuotot kasvoivat vertailukaudesta 1,7 prosenttia luotonantoon ja maksuliikkeeseen liittyvien palkkioiden hyvän alkuvuoden kehityksen ansiosta.

Ryhmän vahinkovakuutussegmentin tulosta ennen veroja heikensivät odotetun eliniän pitenemisen ja vastuuvelan laskennassa käytetyn diskonttokoron laskun aiheuttamien 59 miljoonan euron (35) kulukirjausten lisäksi vertailukautta alhaisemmat sijoitustoiminnan tuotot. Vahinkovakuutuksen operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 89,8 prosenttia (89,7). Henkivakuutussegmentissä odotetun eliniän piteneminen rasitti tulosta 15 miljoonaa euroa.

Kulut nousivat vertailukaudesta 6,1 prosenttia lähinnä ict- ja henkilöstökulujen kasvun seurauksena. Henkilöstökulujen kasvuun vaikutti merkittävästi henkilömäärän kasvu noin 700 henkilöllä.

Katsauskaudella tulosta heikentäviä, eri tuloslaskelmaeriin kohdistuneita arvonalentumisia kirjattiin yhteensä 178 miljoonaa euroa (298), joista 101 miljoonaa euroa (149) kirjattiin luotoista ja muista saamisista. Suurin yksittäinen sijoitusten arvonalennus, 45 miljoonaa euroa, tehtiin ryhmän suorista Kreikan valtiiovastuista. Vuoden lopussa ryhmän taseessa oli Kreikan suoria valtiiovastuita jäljellä yhteensä 16 miljoonaa euroa. Nettomääräiset arvonalentumiset luotoista ja muista saamisista olivat 0,16 prosenttia (0,25) luotto- ja takauskannasta.

Katsauskauden lopussa oma pääoma oli 6 531 miljoonaa euroa. Omaa pääomaa kasvatti katsauskauden tulos ja sitä pienensivät käyvän rahaston supistuminen, ryhmän keskusyhteisön omistusosuuden kasvu Pohjola Pankki Oyj:ssä ja voitonjako.

Osuuspankkien omistajajäsenten osuuspääoma- ja lisäosuuspääomasijoitukset olivat katsauskauden lopussa 756 miljoonaa euroa (778).

Pohjola Pankki Oyj:n hallitus esittää 0,41 (0,40) euron osinkoa A-sarjan osakkeelle ja 0,38 (0,37) euron osinkoa K-sarjan osakkeelle. Esityksen mukaan osingot ovat yhteensä 129 miljoonaa euroa (126), josta OP-Pohjola-ryhmän sisäisen voitonjaon osuus on 52 prosenttia.

OP-Pohjola-ryhmän asiakasmäärä Suomessa oli joulukuun lopussa 4 163 000. Henkilöasiakkaiden määrä oli 3 733 000 ja yritysasiakkaiden määrä 430 000. Pankki- ja vahinko-vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä Suomessa kasvoi ristiinmyynnin seurauksena vuodentakaisesta 102 000:lla 1 299 000:een.

Tuloslaskelman pääerät vuosineljänneksittäin

Milj. e				2011	2011	2010	Muutos
	1-3	4-6	7-9	10-12			%
Korkokate	238	255	261	275	1030	917	12,3
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	92	124	75	20	312	382	-18,5
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	50	28	0	-6	72	100	-28,7
Palkkiotuotot, netto	156	141	138	138	574	563	1,9
Muut tuotot	73	37	1	62	173	210	-17,4
Tuotot yhteensä	609	585	476	490	2 160	2 172	-0,6
Henkilöstökulut	178	188	149	181	696	643	8,2
Muut hallintokulut	80	88	79	104	351	319	10,0
Liiketoiminnan muut kulut	78	76	75	88	318	324	-1,8
Kulut yhteensä	336	352	303	374	1 365	1 286	6,1
Saamisten arvonalentumiset	23	31	10	37	101	149	-31,7
Palautukset omistajajäsenille	42	47	43	44	176	163	8,1
Tulos ennen veroja	208	155	120	35	518	575	-9,9

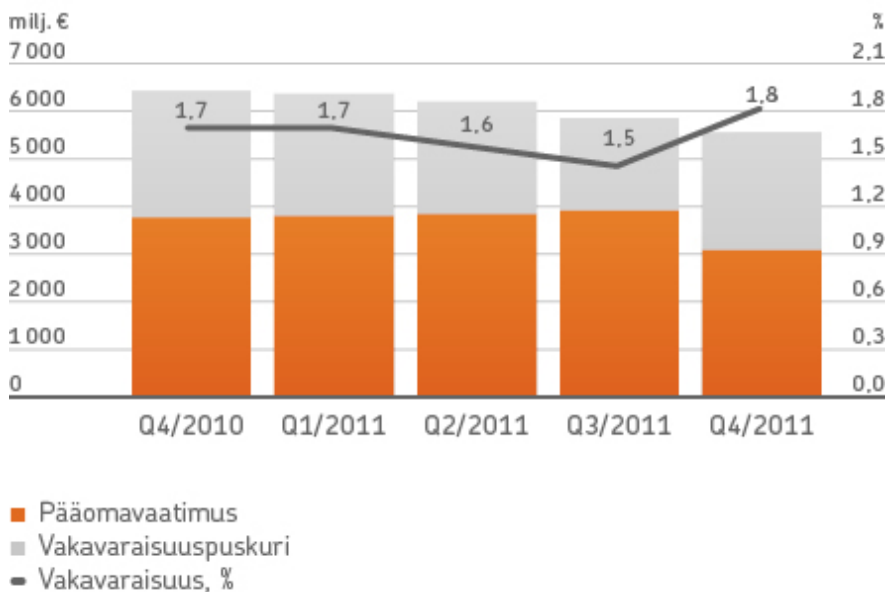
OP-Pohjola-ryhmän pitkän aikavälin taloudelliset tavoitteet

	12/2011	12/2010	Tavoite
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus	1,80	1,70	1,5
Taloudellisen pääoman tuotto, % (12 kk liukuva)	13,6	14,4	17
Tuottojen ja kulujen kasvuero, %-yks. (12 kk liukuva)	-6,7	2,9	>0

Vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukaan lasketut OP-Pohjola-ryhmän omat varat ylittivät joulukuun lopussa laissa määritellyn vähimmäismäärän 2 486 miljoonalla eurolla (2 666). Lokakuussa 2011 Finanssivalvonnalta saatu lupa laajensi sisäisten luottoluokitusten menetelmän (IRBA) käyttöä pankkitoiminnan luottoriskin pääomavaateen laskennassa. Ryhmän vakavaraisuuspuskuri kasvoi pääosin laajennetusta IRBA:n käytöstä luottolaitoslain mukaisessa vakavaraisuuslaskennassa. Vakavaraisuuspuskuria laskivat omistusosuuden kasvu Pohjola Pankki Oyj:ssä ja muutokset debentuurilainoissa. Katsauskauden aikana toissijaisiin omiin varoihin luettavia debentuurilainoja lunastettiin takaisin yhteensä 396 miljoonaa euroa ja laskettiin liikkeeseen yhteensä 184 miljoonaa euroa. Edellä mainittujen ryhmän omien toimenpiteiden vaikutus vakavaraisuussuhdelukuun oli noin 0,2 yksikköä.

Rava-lain mukainen vakavaraisuus

Finanssikriisin seurauksena pankkien vakavaraisuussäännöksiä ollaan tiukentamassa. Muutoksilla pyritään muun muassa parantamaan omien varojen laatua, kasvattamaan pääomapuskureita, vähentämään pääomavaateen syklistyyttä ja pankkien velkaantuneisuutta sekä asettamaan määrällisiä rajoitteita likviditeettiriskille. Muutokset tulevat voimaan suunnitelmien mukaan vuosina 2013–2019. OP-Pohjola-ryhmän nykytulkintojen pohjalta tekemän analyysin mukaan uudet vakavaraisuusvaatimukset kyetään täyttämään kaikissa vaihtoehdoissa. OP-Pohjola-ryhmän näkökulmasta merkittävimmät muutokset uusissa säännöksissä liittyvät vakuutusyhtiösijoitusten ja lisäosuuspääoman käsittelyyn vakavaraisuuslaskennan omissa varoissa, vähimmäisomavaraisuusasteeseen sekä likviditeettiriskivaatimuksiin.

Riskien ja vakavaraisuuden hallinta sekä riskiasema

Riskien ja vakavaraisuuden hallinnan keskeiset tavoitteet ja periaatteet sekä organisointi pääpiirteissään

Riskien ja vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on turvata OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyky, joka muodostuu toiminnan laajuuteen ja vaativuuteen suhteutetusta laadukkaasta riskienhallinnasta sekä kannattavaan liiketoimintaan perustuvasta riittävästä vakavaraisuudesta.

OP-Pohjola-ryhmän riskienhallinnan tehtävänä on tunnistaa ne uhat ja mahdollisuudet, jotka vaikuttavat ryhmän strategian toteutumiseen. Vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on turvata OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyky ja varmistaa, että ryhmän toimintaedellytykset eivät vaarannu pitkällä aikavälillä. Vakavaraisuuden hallinta muodostuu arvioidun riskiaseman ja sen ennakoitujen kehityksen suhteuttamisesta käytettävissä oleviin omiin varoihin. Omien varojen vaade arvioidaan taloudellisen pääomavaateen mallilla. Kannattavuuden kehityksellä ja pääomasuunnittelulla on myös keskeinen osa vakavaraisuuden hallinnassa.

OP-Pohjola-ryhmän strategiassa määritellään ryhmän riskinkantokyvyn ja riskinottohalun tahtotila ja tehdään muut merkittävät riskienhallinnalliset linjaukset. Finanssiryhmän suhtautuminen riskinottoon on maltillinen. Strategiassa vakavaraisuuden pitkän aikavälin menestysmittariksi on asetettu rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukaan laskettu vakavaraisuussuhde. Tavoitteena on, että lain mukaan lasketut OP-Pohjola-ryhmän omat varat ovat 1,5-kertaiset suhteessa laissa määriteltyyn vähimmäismäärään.

OP-Pohjola osk (keskusyhteisö) vastaa OP-Pohjolan ryhmätasoa koskevasta riskien ja vakavaraisuuden hallinnasta sekä OP-Pohjola-ryhmän riskienhallintajärjestelmän riittävydestä ja ajanmukaisuudesta. Keskusyhteisö antaa ryhmään kuuluville yhteisöille ohjeita riskienhallinnan turvaamiseksi ja valvoo, että ne toimivat viranomaissäännösten, omien sääntöjensä, keskusyhteisön antamien ohjeiden ja OP-Pohjola-ryhmän sisäisten sekä asiakassuhteissa asianmukaisten ja eettisesti hyväksyttävien menettelytapojen mukaisesti. OP-Pohjola-ryhmään kuuluvat yhteisöt vastaavat omasta riskien ja vakavaraisuuden hallinnastaan toimintansa laajuuden ja luonteen mukaisesti.

OP-Pohjola-ryhmän riskirajajärjestelmällä on merkittävä asema ryhmän riskienhallinnassa. OP-Pohjolan hallintoneuvosto on vahvistanut ryhmän riskinkantokyvylle sekä eri riskilajeille vuodelle 2011 riskirajat, jotka rajoittavat ryhmän riskinottoa. Mittariston laskentaa ja nimikkeistöä uudistettiin vuodelle 2012. Riskilimiitit asetettiin samoille riskilajeille kuin aiemmat riskirajat, ja uutena riskinä ryhmätasoisien limiittien piiriin on tullut vakuutustekninen riski. Näiden ryhmätasoisien riskilimiittien pohjalta OP-Pohjolan johtokunta on asettanut osuuspankeille ja Helsingin OP Pankki Oyj:lle valvontarajat, joita niiden ei tule toiminnassaan ylittää. Valvontarajojen perusteella osuuspankit ja Helsingin OP Pankki Oyj puolestaan vahvistavat omat limiittinsä, jotka ovat keskusyhteisön asettamia valvontarajoja tiukemmat. Myös keskusyhteisökonsernin yhteisöille on asetettu vastaavanlaiset limiitit. Mittariston kattavuus ja kehittämistarpeet tarkistetaan vuosittain.

OP-Pohjola-ryhmän riskiasema

Riskinkantokyky

OP-Pohjola-ryhmän riskiasema on säilynyt vakaana heikentyneestä suhdannetilanteesta huolimatta. Ryhmän riskinkantokyky on vahva ja riittävä turvaamaan toimintaedellytykset toimintaympäristön epävarmuuden jatkuessa.

OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyvylle on asetettu ryhmän strategiassa kaksi riskirajamittaria. Ensimmäinen mittareista on rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus. Ryhmän riskiraja tälle vakavaraisuussuhteelle on 1,2. Lain edellyttämä vähimmäistaso on 1. Vuoden lopussa omien varojen suhde vähimmäismäärään oli 1,80 (1,70). Vuoden lopussa ryhmän omat varat olivat 1 864 miljoonaa euroa (1 904) suuremmat kuin ryhmän sisäinen riskiraja olisi edellyttänyt ja 2 486 miljoonaa euroa (2 666) suuremmat kuin lakisääteinen raja.

Toinen strategiassa asetettu riskinkantokyvyn riskirajamittari on omien varojen ja taloudellisen pääoman suhde, jolle riskiraja on 1,1. Vuoden lopussa omien varojen suhde taloudelliseen pääomaan oli 1,54 (1,71). Ryhmän sisäisen riskirajan ylittävä omien varojen puskuri oli 1 739 miljoonaa euroa (2 315). Vahva riskinkantokyky toimii puskurina ennakoimattomia tappioita vastaan ja luo edellytyksiä liiketoiminnan kasvulle.

OP-Pohjola-ryhmässä arvioidaan pääomien riittävyttä säännöllisesti. Pääomahallintaa ohjaa ryhmän riskirajajärjestelmä. Pääomasuunnittelun keskeisin riskimittari on riskinkantokykyä mittaava rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus. Riskien kattamiseksi tarvittavien pääomien määrää arvioidaan OP-Pohjola-ryhmän sisäisellä taloudellisen pääoman mallilla.

OP-Pohjola-ryhmässä laaditaan osana normaalia liiketoiminnan suunnittelua ja ohjausta erilaisia stressitestejä ja skenaarioanalyyskejä. Stressitesteillä arvioidaan muun muassa ryhmän tuloksen ja vakavaraisuuden kehitystä muutama vuosi eteenpäin mahdollisen, mutta poikkeuksellisen syvän laman olosuhteissa. Stressitestien tulosten mukaan OP-Pohjola-ryhmän tappionsietokyky on riittävä ja vakavaraisuus täyttäisi lähivuosina vakavankin taantuman oloissa nykyisen lainsäädännön vaatimukset.

Luottoriskit

Luottoriskiasema säilyi vakaana, vaikka talouskasvu hidastui Suomessa vuoden loppua kohden.

Vuoden lopussa OP-Pohjola-ryhmän luotto- ja takauskanta oli 62,8 miljardia euroa (59,4), eli 6 prosenttia suurempi kuin vuotta aiemmin. Kotitalouksien osuus luotto- ja takauskannasta oli 64 prosenttia (64) sekä yritysten ja asuntoyhteisöjen osuus 35 prosenttia (34).

OP-Pohjola-ryhmän toimiala- ja asiakasriskit ovat hajautuneita. Vuoden lopussa suurin yksittäisestä vastapuolesta muodostuva asiakasriski oli 7,1 prosenttia (6,5) ryhmän omista varoista. Merkittävien asiakasriskien yhteismäärä oli 24,4 prosenttia (27,9) ryhmän omista varoista. Merkittävien asiakasriskien laskennassa huomioidaan kaikki ne asiakasriskit, joiden määrä on vähintään viisi prosenttia ryhmän omista varoista. Riskiraja suurimmalle asiakasriskille on 15 prosenttia ja merkittävien asiakasriskien yhteismäärälle 100 prosenttia. OP-Pohjola-ryhmässä toimialariski lasketaan sisäisten päätoimialojen mukaan siten, että pankkitoiminnan saamisten ja sitoumusten lisäksi otetaan huomioon henki- ja vahinkovakuutustoiminnan suorat sijoitukset. Vuoden lopussa suurin toimialariski oli 11,3 prosenttia (11,1), joka muodostui muiden kiinteistöjen hallinta -toimialalta. Toimialariskin riskiraja on 18 prosenttia.

OP-Pohjola-ryhmässä asiakkaat luokitellaan riskin perusteella luottokelpoisuusluokkiin. Vuoden lopussa 98 prosenttia (98) yritys vastuista oli luokiteltu. Vastuista 47 prosenttia (50) kuuluu 12 pääluokkaan jaetussa yritysluottosalkussa viiteen parhaimpaan luottoluokkaan (ns. investointitaso). Neljään heikoimpaan luottoluokkaan kuuluvien vastuiden osuus oli 5 prosenttia (5). Henkilöasiakkaiden vastuista oli vuoden lopussa luokiteltu 98 prosenttia (95). Kuudesta pääluokasta kahteen parhaimpaan luokkaan kuului 74 prosenttia (74) ja kahteen heikoimpaan luokkaan 5 prosenttia (4) vastuista.

Vuoden lopussa OP-Pohjola-ryhmällä oli järjestämättömiä ja nollakorkoisia saamia yhteensä 296 miljoonaa euroa (204), joka oli 0,47 % (0,34) suhteessa luotto- ja takauskantaan. Riskiraja tälle tunnusluvulle on 2,0 prosenttia. Odotettujen tappioiden suhde saamisiin ja sitoumuksiin oli 0,5 prosenttia, kun tunnusluvun riskiraja oli 1,00 prosenttia. Odotetut tappiot on OP-Pohjola-ryhmän omilla luottoriskimalleilla laskettu arvio keskimääräisistä vuosittaisista luottoriskistä aiheutuvista tappioista. Saamisten arvonalentumisia kirjattiin vuonna 2011 nettomääräisesti 101 miljoonaa euroa (149), mikä oli 0,16 prosenttia luotto- ja takauskannasta (0,25).

Luotto- ja takauskanta sektoreittain

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010	Muutos,%	Järjestämättömät ja nollakorkoiset saamiset	
				31.12.2011	% luotto- ja takauskannasta
Koti- ja ulkomaiset yritykset ja asuntoyhteisöt	21 709	20 103	8,0	115	0,5 %
Asuntojen vuokraus ja hallinta ml. asuntoyhteisöt	4 195	3 859	8,7	3	0,1 %
Muiden kiinteistöjen hallinta	2 761	2 448	12,8	3	0,1 %
Kauppa	2 314	2 092	10,6	11	0,5 %
Rakentaminen	1 637	1 497	9,3	14	0,9 %
Palvelut	1 571	1 524	3,1	12	0,8 %
Kuljetus ja varastointi	1 411	1 311	7,6	7	0,5 %
Kone ja laitteollisuus (ml.huolto)	1 324	1 199	10,4	22	1,7 %
Omien kiinteistöjen kauppa	1 034	888	16,4	0	0,0 %
Maatalous, metsätalous, kalatalous	773	625	23,8	5	0,7 %
Metsäteollisuus	718	711	1,0	14	1,9 %
Rahoitus- ja vakuutus toiminta	695	666	4,4	1	0,2 %
Metalliteollisuus	645	628	2,8	6	0,9 %
Elintarviketeollisuus	626	598	4,7	4	0,7 %
Energia	476	479	-0,5	0	0,0 %
Muu teollisuus	425	440	-3,5	3	0,8 %
Kemian teollisuus	382	513	-25,4	0	0,1 %
Muut yritykset	721	625	15,4	8	1,1 %
Julkisyhteisöt ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	1 132	1 068	6,0	4	0,4 %
Kotitaloudet	39 909	37 735	5,8	178	0,4 %
Oikaisuerät	37	473	-92,1	-1	
Yhteensä	62 788	59 379	5,7	296	0,47 %

Likviditeettiriski

Ryhmän rahoitus- ja maksuvalmiusasema on hyvä. Talletusten osuus varainhankinnasta on kasvanut hieman yli kahteen kolmasosaan. Lyhyt tukkuvarainhankinta toimi koko vuoden hyvin.

Ryhmä on laskenut liikkeeseen pitkäaikaisia joukkovelkakirjalainoja vuoden aikana yhteensä 2,6 miljardia euroa, vaikka tilanne pitkän varainhankinnan markkinoilla oli kireä erityisesti vuoden jälkimmäisellä puoliskolla. Tästä varainhankinnasta OP-Asuntoluottopankin liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen osuus on 2,0 miljardia euroa ja ryhmän keskuspankkina toimivan Pohjola Pankki Oyj:n osuus 0,6 miljardia euroa.

OP-Pohjola-ryhmä turvaa maksuvalmiutensa likviditeettireserveillä ja varautumissuunnitelman mukaisilla rahoituslähteillä. Likviditeettireservin vakuusarvo oli 10,0 miljardia euroa (10,3). Likviditeettireservi koostuu pääasiassa euroalueen hyvän luottoluokituksen omaavien valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemista saamistodistuksista sekä arvopaperistetuista saamisista ja vakuuskelpoisista luotoista. Likviditeettireserviä voidaan käyttää keskuspankkirahoituksen vakuutena. Likviditeettireservisalkun korko- ja valuutariskit on suojattu.

Likviditeettireservi sekä muut varautumissuunnitelman mukaiset lisärahoituslähteet riittävät kattamaan vähintään kahden vuoden rahoitustarpeen tilanteessa, jossa tukkuvarainhankinta ei toimisi ja talletuskanta supistuisi maltillisesti.

OP-Pohjola-ryhmän likviditeettiriskin riskirajamittareina käytetään sekä rakenteellista rahoitusriskiä ohjaavaa aikaluokittaisten nettokassavirtojen suhdetta pankkitoiminnan taseeseen että maksuvalmiusriskin mittaria. Rakenteellisen rahoitusriskin mittari kertoo kuinka suuri osuus ryhmän taseen nettokassavirroista saa enintään erääntyä alle vuoden, alle kolmen vuoden ja alle viiden vuoden aikana. Vuoden lopussa ryhmän taseen erääntyvät nettokassavirrat olivat kaikissa rajoitettavissa ajanjaksoissa selvästi riskirajojen sallimia enimmäismääriä pienemmät.

Maksuvalmiusriskin riskirajamittari kertoo kuinka pitkäksi aikaa ensisijainen likviditeettireservi riittää kattamaan OP-Pohjola-ryhmästä päivittäin maksettavat, tiedossa olevat nettokassavirrat sekä odottamattoman, mutta maltillisen talletuskannan laskun. Vuoden lopussa ensisijainen likviditeettireservi riitti kattamaan riskirajaksi asetettua yhtä kuukautta selvästi pidemmän selviytymisjakson.

Markkinariskit

OP-Pohjola-ryhmän markkinariskiasema oli katsauskaudella markkinoiden lisääntyneestä epävakaudesta huolimatta asetettujen limiittien puitteissa.

Pankkitoiminnan markkinariskeistä merkittävimmät ovat korkotason muutoksen vaikutus korkokatteeseen ja luottospredin muutoksen vaikutus likviditeettireservin arvoon. Pankkitoiminnan korkoriski mitattuna yhden prosenttiyksikön koronnousun vaikutuksena 12 kuukauden korkokatteeseen ja sijoitusten arvoon oli vakaa. Luottosprediriski kohdistuu sekä valtioiden että yritysten liikkeeseen laskemiin joukkovelkakirjalainasijoituksiin. Pankkitoiminnassa luottosprediriski on merkitykseltään suurin likviditeettireserviin sisältyvässä saamistodistuksissa. Pankkitoiminnan luottosprediriski säilyi ennallaan, koska epävakaas joukkovelkakirjamarkkinoilla jatkui.

Vakuutustoiminnan markkinariskien arvioinnissa keskeisimpiä ovat sijoituksiin liittyvät markkinariskit sekä vastuuelkaan liittyvät markkinariskit, joista tärkein on korkoriski. Henkivakuutuksen sijoitusten korkoriski pieneni ja vastuuelan korkoriski kasvoi. Vastuuelan korkoriskiä pienennettiin suojausten avulla. Sijoitustoiminnan herkkyys osakekurssien laskulle oli suojausten ansiosta pienempi kuin vuotta aiemmin.

Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan korkoriski yhden prosenttiyksikön koronnousulle pieneni hieman edellisestä vuodesta samoin kuin vastuuelan korkoriski. Sijoitustoiminnan herkkyys osakekurssien laskulle oli suojausten johdosta edellisvuotta pienempi ja luottoriskillisten jvk-lainojen herkkyys luottospredin kasvulle oli hieman pienempi kuin vuotta aiemmin.

OP-Pohjola-ryhmässä merkittävin valuuttakurssiriski on henki- ja vahinkovakuutuksen sijoituksissa. Sekä henki- että vahinkovakuutuksessa avoin nettovaluuttaposition euroa vastaan on pienentynyt jonkin verran. OP-Pohjola-ryhmän pankkitoiminnassa valuuttakurssiriski on keskitetty Pohjola Pankki Oyj:hin, missä valuuttakurssiriski oli alhainen koko vuoden ja valuuttakaupankäynti keskittyi pääasiassa päivänsäiseen kaupankäyntiin.

Pohjola Pankki Oyj:hin keskitetyn hyödykeriskin ja optioliiketoiminnan volatilitteettiriskin merkitys OP-Pohjola-ryhmässä on vähäinen.

OP-Pohjola-ryhmän sijoitusvarallisuus käyvin arvoin oli vuoden lopussa 20,3 miljardia euroa (18,2). Pohjola Pankin osuus tästä sijoitusvarallisuudesta oli 12,6 miljardia euroa, ja se muodostuu suurimmaksi osaksi ryhmän likviditeettireservistä. Vahinkovakuutustoiminnan sijoitusvarallisuus oli vuoden lopussa 2,8 miljardia euroa ja henkivakuutustoiminnan 3,7 miljardia euroa. Vakuutustoiminnan sijoitusvarallisuudesta ja tuotosta sekä vastuuelasta on kerrottu tarkemmin tämän toimintakertomuksen liiketoimintasegmenttejä koskevassa osuudessa. Osuuspankkien sijoitusvarallisuus oli 0,9 miljardia euroa ja Osuuspankkien Keskinäisen Vakuutusyhtiön 0,4 miljardia euroa.

OP-Pohjola-ryhmän suorat sijoitukset GIIPS-valtioiden liikkeeseen laskemiin lainoihin olivat joulukuun lopussa markkina-arvoltaan 141 miljoonaa euroa, joka oli 0,2 prosenttia ryhmän taseesta. Nämä sijoitukset ovat vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnan vastuuelan katteeksi tekemiä sijoituksia.

Riskirajajärjestelmässä pankkitoiminnan korkoriskiä, vakuutustoiminnan markkinariskiä ja kiinteistöriskiä mitataan riskilajin taloudellisen pääoman suhteella kaikkien riskilajien taloudelliseen pääomaan (ennen hajautushyötyjä). Vuoden lopussa kaikkien edellä mainittujen riskilajien osuus OP-Pohjola-ryhmän taloudellisen pääoman vaateesta oli selvästi kyseiselle riskilajille asetettua riskirajaa alhaisempi.

Edellä mainittujen markkinariskin riskirajamittareiden lisäksi OP-Pohjola-ryhmän riskirajajärjestelmässä rajoitetaan myös vaihtoehtoisten sijoitusten määrää. Tämä riskirajamittari kertoo vaihtoehtoisten ja strukturoitujen sijoitusten markkina-arvon suhteen ryhmän taloudelliseen pääomaan. Vuoden lopussa kyseisten sijoitusten markkina-arvo oli noin puolet mittarille asetetusta enimmäismäärästä.

Operatiiviset riskit

Operatiivisten riskien riskiasema on vakaa. Riskikartoituksissa merkittävimmit operatiivisiksi riskeiksi on tunnistettu tietojärjestelmiin liittyvät ongelmat. Operatiivisista riskeistä aiheutuneet taloudelliset tappiot olivat vähäiset.

Vakuutustekniset riskit

Vahinko- ja henkivakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus on säilynyt hyvänä, vaikka sijoitusmarkkinoiden epäsuotuisa kehitys onkin heikentänyt sijoitustoiminnan tuottoja.

Vahinkovakuutuksen vakavaraisuuspääoma vuoden 2011 lopussa oli 787 miljoonaa euroa (832) eli solvenssisuhde oli 77 % (85) maksutuotoista

Vahinkovakuutuksen jälleenvakuutus on hoidettu keskitetysti. Sekä riskikohtaisten että katastrofijälleenvakuutusten omalla vastuulla oleva osuus on enintään 5 miljoonaa euroa. Kumulaatiosuojaa antavan katastrofijälleenvakuutuksen kapasiteetti on 95 miljoonaa euroa. Lisäksi korvausviiveeltään lyhythäntäisten vakuutuslajien suurvahinkojen omalle vastuulle jäävälle osalle on vuosiaggregaattisuoja, jonka kapasiteetti vuonna 2011 oli 11 miljoonaa euroa. Tämä suoja tulee käyttöön kun vuoden suurvahinkomeno on tavallista suurempi.

Vahinkovakuutuksen vastuuelasta suuri osa on eläkevastuita, joiden määrään vaikuttaa inflaatio, arvioitu kuolevuus ja käytetty diskonttaus korko. Inflaation nousu 0,25 prosenttiyksiköllä pienentää omaa pääomaa noin 4 miljoonaa euroa (3). Keskimääräisen eliniän pidentyminen yhdellä vuodella pienentää omaa pääomaa noin 33 miljoonaa euroa (32). Diskonttokoron lasku 0,1 prosenttiyksiköllä pienentää omaa pääomaa noin 16 miljoonalla eurolla (17).

Tapaturmavakuutuslaitosten liiton ja Liikennevakuutuskeskuksen yhteisessä aktuaariprojektissa käynnistettiin keväällä 2010 kansallinen selvitys siitä, onko liikennevakuutuksessa ja lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa suomalaisten vakuutusyhtiöiden yleisesti käyttämä kuolevuusmalli ajantasainen ottaen huomioon keskimääräinen eliniän nousu. Selvityksen ensimmäisen vaiheen alustavat tulokset saatiin lokakuussa 2010 ja niiden perusteella oli havaittavissa, että eliniän odotteet ovat Suomessa kasvaneet ja vakuutusyhtiöiden yleisesti käyttämään kuolevuusmalliin liittyy päivitystarvetta. Alustavan arvion mukaan Pohjolan vastuuelkaa kasvatettiin 35 miljoonaa euroa vuonna 2010. Selvityksen toisessa vaiheessa päivitettiin yleinen kuolevuusmalli, jonka tulokset valmistuivat lokakuussa 2011. Selvityksen toisen vaiheen perusteella elinikien piteneminen oli voimakkaampaa kuin ensimmäisessä vaiheessa oli arvioitu. Uuden kuolevuusmallin vaikutus eläkemuoitoisen korvausvastuun kasvuun on kokonaisuudessaan 62 miljoonaa euroa, josta vuoden 2011 muutostarve oli 27 miljoonaa euroa.

Henkivakuutustoiminnan toimintapääoma oli vuoden lopussa 552 miljoonaa euroa (737), mikä oli 2,7-kertainen suhteessa toimintapääoman vähimmäismäärään. Henkivakuutustoiminnan keskeisimmät riskit liittyvät sijoitustoimintaan. Sijoitustoiminnalle on vahvistettu erilliset riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat. Sijoitustoiminnalle vahvistetaan vuosittain sijoitussuunnitelma, jossa määritellään sijoitustoiminnan taloudelliset tavoitteet sekä asetetaan sijoitustoiminnalle määrällisiä ja laadullisia rajoituksia.

Vakuutustoiminnan riskiasemasta on kerrottu myös tämän toimintakertomuksen liiketoimintasegmenttejä koskevassa osuudessa.

Luottoluokitukset

Luokituslaitos	Lyhytaikainen varainhankinta	Pitkäaikainen varainhankinta
Fitch Ratings (OP-Pohjola-ryhmä ja Pohjola)	F1	A+
Standard & Poor's (Pohjola)	A-1+	AA-
Moody's (Pohjola)	P-1	Aa2

Fitch Ratings antaa luokituksen sekä OP-Pohjola-ryhmälle että Pohjolalle. OP-Pohjola-ryhmän taloudellinen asema vaikuttaa myös pelkästään Pohjolalle annettaviin luottoluokituksiin.

Luottoluokittaja Fitch Ratings on osana laajempaa globaalien ja eurooppalaisen pankkisektorin tarkastelua laskenut OP-Pohjola-ryhmän ja Pohjola Pankki Oyj:n pitkäaikaiselle varainhankinnalle annetut luottoluokitukset AA-:sta A+:aan ja lyhytaikaisen varainhankinnan luottoluokitukset F1+:sta F1:een. Luokitusten näkymät asetettiin vakaiksi

Luottoluokittaja Standard & Poor's Ratings Services vahvisti 8.12.2011 Pohjola Pankki Oyj:n pitkien luottojen luokituksen AA- ja lyhyiden luottojen luokituksen A-1+. Luottoluokittaja piti luokituksen näkymät vakaana.

Moody's asetti elokuussa OP-Pohjola-ryhmän ja Pohjolan luottoluokituksia tarkkailuun luokituksen mahdollista laskua varten.

Toiminta ja tulos liiketoimintasegmenteittäin

OP-Pohjola-ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Henkivakuutus. Segmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

Liiketoimintasegmenttien tulostiivistelmä

Milj. e	Tuotot	Kulut	Muut erät *)	Tulos ennen veroja	Tulos ennen veroja	Muutos, %
				1-12/2011	1-12/2010	
Pankkitoiminta	1 708	964	-267	478	367	30,0
Vahinkovakuutus	344	336	0	8	83	-90,5
Henkivakuutus	105	94	0	10	43	-76,4
Muu toiminta	421	379	-11	31	86	-63,7
Eliminoinnit	-417	-408	0	-9	-4	119,8
Yhteensä	2 160	1 365	-278	518	575	-9,9

*) Muissa erissä esitetty palautukset omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille, sekä arvonalentumiset saamisista

Pankkitoiminta

- Tulos ennen veroja kasvoi 30 prosenttia 478 miljoonaan euroon.
- Tuotot kasvoivat yhteensä 6,9 prosenttia. Korkokate kasvoi 16 prosenttia ja palkkiotuotot 1,7 prosenttia.
- Saamisten arvonalentumiset alenivat edelleen: katsauskaudella arvonalentumiset supistuivat 40 prosenttia.
- Pankkitoiminnan hyvä kasvu jatkui. Erityisen vahvaa kasvu oli talletuksissa ja yritysluotoissa.
- Vakavaraisuus vahvistui edelleen: Core Tier 1 -vakavaraisuus oli vuoden lopussa 14 prosenttia.
- OP-Pohjola-ryhmä valittiin ensimmäisen kerran Suomen valtion maksuliikkeen päävälittäjäksi 1.12.2012 alkaen.

Pankkitoiminnan avainlukuja

Milj. e	1-12/2011	1-12/2010	Muutos, %
Korkokate	988	852	15,9
Arvonalentumiset saamisista	90	149	-39,5
Muut tuotot	721	745	-3,2
Henkilöstökulut	430	405	6,4
Muut kulut	533	513	4,0
Palautukset omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille	176	163	8,1
Tulos ennen veroja	478	367	30,0
Milj. e			
Nostetut asuntoluotot	7 435	6 651	11,8
Nostetut yritysluotot	6 699	6 554	2,2
Sijoitusrahastojen nettomerkinnot	-1 709	497	
Välitetyt kiinteistökaupat, kpl	17 240	17 009	1,4
Mrd. e	31.12.2011	31.12.2010	Muutos, %
Luottokanta			
Asuntoluotot	29,3	27,3	7,3
Yritysten luotot	15,6	14,0	11,3
Muut luotot	15,2	15,2	0,0
Luottokanta yhteensä	60,1	56,5	6,3
Takauskanta	2,7	2,8	-5,2
Talletukset			
Käyttely- ja maksuliiketalletukset	21,6	19,2	12,4
Sijoitustalletukset	19,7	17,2	14,4
Talletukset yhteensä	41,3	36,4	13,3
Markkinaosuus, %			
Luottokannasta	32,9	33,0	-0,1
Talletuskannasta	34,4	32,5	1,9
Sijoitusrahastojen pääomista	20,7	23,4	-2,7

Euroalueen velkakriisin pitkittymisen vaikutukset pankkitoiminnan toimintaympäristöön alkoivat realisoitua vuoden loppupuolella erityisesti korkotason laskuna. Lyhyiden markkinakorkojen lasku kiihtyi Euroopan keskuspankin alennettua ohjauskorkoaan kahdesti vuoden loppupuolella. Kilpailutilanne säilyi kireänä erityisesti talletusmarkkinoilla. Keskeisimmät talletuskilpailua voimistavat tekijät ovat pääomamarkkinoiden yleinen epävarmuus ja pankkeja koskevan likviditeettisäännösten kiristyminen. Keskuspankin joulukuussa julkistamalla lisätoimenpiteillä pankkien luotonantokykyyn ja likviditeetin tukemiseksi on ollut myönteinen vaikutus pääomamarkkinoiden toimivuuteen.

OP-Pohjola-ryhmän talletukset kasvoivat vuodessa 13,3 prosenttia. Maksuliiketililit kasvoivat katsauskaudella 12,4 prosenttia ja sijoitustalletukset 14,4 prosenttia. Talletusten euromääräinen kasvu ylitti luottojen kasvun ja vähensi siten ryhmän varainhankintatarvetta tukkumarkkinoilta.

OP-Kiinteistökeskusten välittämien asuntokauppojen määrä oli vuonna 2011 ennätyskellisen suuri. Kauppojen määrä oli 17 200 ja ylitti edellisvuoden kauppamäärän noin 200 kaupalla huolimatta toimintaympäristöön liittyvästä epävarmuudesta.

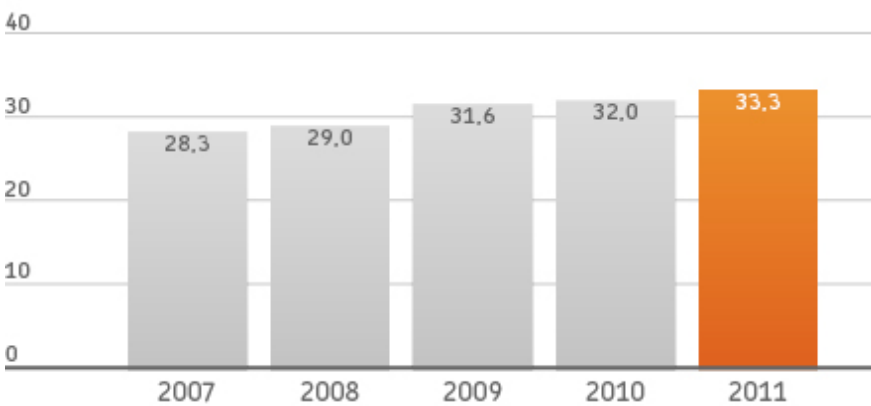
Uusien nostettujen asuntoluottojen määrä kasvoi 11,8 prosenttia vuotta aiemmasta. Uusien asuntoluottojen marginaalit kääntyivät nousuun vuoden lopulla, ja vakavaraisuussäätelystä ja varainhankinnan kustannusten noususta johtuen nousun ennakoitaan jatkuvan vuonna 2012. Ryhmän markkinaosuus asuntoluottokannasta oli katsauskauden lopussa 36,0 prosenttia (35,8). Kulutusluottokanta kasvoi 3,7 prosenttia vuodentakaisesta.

OP-Pohjola-ryhmän välittämien maksuliiketapahtumien määrä kasvoi hieman. Pohjola Pankki Oyj valittiin Suomen valtion maksuliikkeen päävälittäjäpankiksi 1.12.2012 alkaen. Aiemmin Pohjola on toiminut valtion maksuliikkeen sivuvälittäjänä.

Yritysten luottokanta kasvoi vuodessa 11,3 prosenttia. Ryhmän markkinaosuus yritysten ja asuntoyhteisöjen luottokannasta kasvoi vuodessa 29,7 prosenttiin 29,2 prosentista.

OP-Pohjola-ryhmän hallinnoimien sijoitusrahastojen pääoma laski vuodessa nettomerkitöiden ja markkina-arvojen laskun myötä 11,5 miljardiin euroon (14,4).

Yritysluottojen (pl. asuntoyhteisöt) markkinaosuus, %

Nettomerkitöiden OP-Pohjola-ryhmän sijoitusrahastoihin olivat 1 709 miljoonaa euroa negatiiviset, kun ne vuotta aiemmin kasvoivat 497 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmän varainhoidon hallinnoiman varallisuuden määrä oli joulukuun lopussa 31,3 miljardia euroa (35,0). Tästä OP-Pohjola-ryhmän sijoitusrahastoissa olevien pääomien osuus oli 9,9 miljardia euroa (12,0). OP-Pohjola-ryhmään kuuluvien yritysten osuus hallinnoidusta varallisuudesta oli 7,9 miljardia euroa.

Osuuspankeilla oli joulukuun lopussa 1,3 miljoonaa omistajajäsentä eli 28 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Osuuspankeilla ja pääkaupunkiseudulla toimivalla Helsingin OP Pankki Oyj:llä oli joulukuun lopussa yhteensä 1 243 000 OP-bonusasiakasta.

Pankkipalvelujen käytön keskittämisestä OP-bonusasiakkaille kertyneiden bonusten arvo oli yhteensä 163 miljoonaa euroa eli 7,4 prosenttia suurempi kuin vuotta aiemmin. OP-bonusasiakkaat käyttivät vuonna 2011 bonuksia pankkipalveluihin yhteensä 78 miljoonaa euroa (74) ja Pohjolan vahinkovakuutuslaitosten vakuutusmaksuihin 66 miljoonaa euroa (56), Bonuksia käytettiin 1 434 000 vakuutuslaskuun. Näistä 15 prosenttia maksettiin kokonaisuudessaan bonuksilla.

Verohallinto muutti vuoden 2011 lopulla yritysten bonuskäytäntöihin liittyvää ohjeistusta. OP-Pohjola-ryhmä on verotuskäytännön muutosten seurauksena muuttanut bonusjärjestelmäänsä siten, että asiakkaalla ei ole enää mahdollisuutta valita, mihin kohteeseen bonuksia käytetään, eikä nostaa käyttämättömiä bonuksia rahana.

Tulos ja riskiasema

Pankkitoiminnan kannattavuus parantui selvästi. Tulos ennen veroja kasvoi 30 prosenttia 478 miljoonaan euroon (367). Tuotot kasvoivat 6,9 prosenttia 1 708 miljoonaan euroon. Korkokate kasvoi 16 prosenttia (- 13).

Markkinakorkojen nousu vertailuvuodesta yhdessä liiketoiminnan volyymikasvun kanssa tuki korkokatteen kasvua. Nettopalkkiotuottojen kasvu hidastui 1,7 prosenttiin (10,6). Palkkiotuottojen kasvun hidastuminen johtui erityisesti

varallisuudenhoidon palkkiotuottojen kasvun vaimenemisesta velkakriisin seurauksena. Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot supistuvat edellisvuoteen verrattuna yhteensä 23 miljoonaa euroa eli 28 prosenttia. Pankkitoiminnan kulutuottosuhte oli 56 (57).

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana, sillä velkakriisi ei ole merkittävästi heijastunut asiakkaiden taloudelliseen tilanteeseen. Koko ryhmän saamisten arvonalentumiset vähenivät 47 miljoonaa euroa vertailukaudesta ja olivat vain 0,16 prosenttia luotto- ja takauskannasta. Myös järjestämättömät ja nollakorkoiset saamiset olivat suhteessa luotto- ja takauskantaan alhaisella tasolla, vaikka ne kasvoivat hieman. Järjestämättömien saamisten kasvusta yli puolet oli teknistä, ryhmäkohtaisten arvonalentumisten kirjausperiaatteiden muutoksesta aiheutuvaa kasvua. OP-Pohjola-ryhmän yritys vastuista 46 prosenttia kuuluu 12 pääluokkaan jaetussa luottosalkussa viiteen parhaimpaan luokkaan (ns. investointitaso).

OP-Pohjola-ryhmän ongelmasaamiset luotto- ja takauskannasta

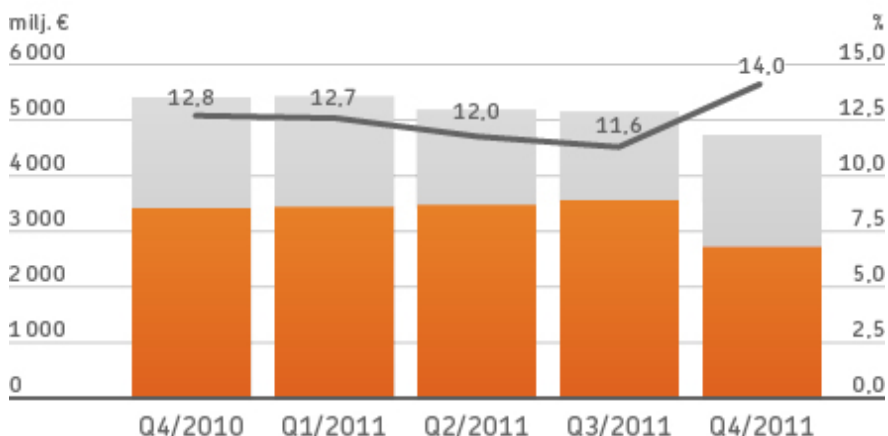
	31.12.2011		31.12.2010	
	Milj. e	%	Milj. e	%
Järjestämättömät ja nollakorkoiset saamiset, netto	296	0,47	204	0,34
Saamisten arvonalentumiset vuoden alusta, netto	101	0,16	149	0,25

Vakavaraisuus

Finanssivalvonnalta saadun luvan mukaisesti yhteenliittymän vähittäis-, yritys- ja luottolaitos vastuissa siirryttiin käyttämään sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA) joulukuussa 2011. Yritys- ja luottolaitos vastuissa käytetään sisäisten luokitusten perusmenetelmää (FIRB). Vertailukauden luottoriskin pääomavaade on laskettu standardimenetelmällä, muutoin paitsi Pohjola Pankki Oyj:n yritys vastuiden luottoriskin pääomavaateen laskennassa on käytetty IRBAa.

OP-Pohjola-ryhmän luottolaitoslain mukainen vakavaraisuussuhde ja ensisijaisilla omilla varoilla laskettu vakavaraisuussuhde olivat molemmat joulukuun lopussa 14,0 prosenttia (12,8). Vakavaraisuus myös rajoituksettomilla omilla varoilla (Core Tier 1) laskettuna oli 14 prosenttia. Lakisääteinen alaraja vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja vakavaraisuudelle ensisijaisilla omilla varoilla 4 prosenttia. Euroopan pankkiviranomainen (EBA) asetti syksyllä 2011 merkittäville eurooppalaisille pankeille 9 prosentin vähimmäisvaatimuksen Core Tier 1 -vakavaraisuudelle.

Omat varat ja vakavaraisuus

- Pääomavaatimus
- Vakavaraisuuspuskuri
- Vakavaraisuus, %

Ryhmän ensisijaiset omat varat olivat katsauskauden lopussa 4 753 miljoonaa euroa (5 454). Omien varojen lasku oli seurausta OP-Pohjola osk:n Suomi-yhtiöltä ostamien Pohjola Pankki Oyj:n osakkeiden hankinnasta, debentuurilainojen ennaaikaisista takaisinlunastuksista ja omista varoista vähennettävästä arvonalentumisten ja odotettujen tappioiden alijäämän kasvusta.

Ensi- ja toissijaisista omista varoista puoliksi vähennettävät sijoitukset vakuutusyhtiöihin olivat 2 314 miljoonaa euroa (2 330). Odotettujen tappioiden ja arvonalentumisten alijäämänä omista varoista on vähennetty 542 miljoonaa euroa (131), jonka kasvu oli seurausta IRBAn käytön laajentamisesta. Toissijaisiin omiin varoihin kohdistuvat vähennykset ylittivät toissijaiset omat varat 706 miljoonaa euroa (135), joka on vähennetty ensisijaisista omista varoista.

Omien varojen vaade oli joulukuun lopussa 2 722 miljoonaa euroa (3 418). Omien varojen vaade laski katsauskaudella 20,4 prosenttia. Merkittävin pääomavaatimuksen laskuun vaikuttanut tekijä oli IRBAn käytön laajentaminen. Luottokannan kasvu toisaalta kasvatti omien varojen vaadetta. Luotto- ja vastapuoliriskin osuus pääomavaatimuksesta oli 89,8 prosenttia (92,2). Operatiivisen riskin osuus pääomavaatimuksesta oli 8,5 prosenttia (6,7) ja markkinariskin osuus 1,7 prosenttia (1,1).

IRBAn käyttö pienentää OP-Pohjola-ryhmän pääomavaadetta, mutta verrattuna standardimenetelmään, se lisää pääomavaatimuksen herkkyyttä suhdannevaihteluille. Valtio- ja julkisyhteisövästuissa jatketaan luottoriskin standardimenetelmän käyttöä. Markkinariskien osalta OP-Pohjola-ryhmä jatkaa standardimenetelmän käyttöä. Operatiivisten riskien osalta käytetään standardimenetelmää.

Vahinkovakuutus

- Vahinkovakuutuksen tulos ennen veroja oli 8 miljoonaa euroa (83). Ilman vertailukelpoisuuteen vaikuttavia vastuuvelan laskuperustemuutoksia tulos ennen veroja olisi ollut 66 miljoonaa euroa (103).
- Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 6,2 prosenttia (2,3).
- Vakuutustekninen kannattavuus ilman vastuuvelkaan tehtyjä laskuperustemuutoksia oli vertailukauden tasolla. Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 89,8 prosenttia (89,7).
- Vaikean sijoitusympäristön vuoksi sijoitustoiminnan tuotto käyvin arvoin jäi -0,4 prosenttiin (5,1).
- Etuasiakastalouksia oli katsauskauden lopussa yli 523 000. Määrä nousi 42 700 taloudella (46 500).

Vahinkovakuutuksen avainlukuja

Milj. e	1-12/2011	1-12/2010	Muutos, %
Vakuutusmaksutuotot	1 024	964	6,2
Vakuutuskorvaukset	692	637	8,5
Sijoitustoiminnan nettotuotot	36	87	-58,6
Diskonttauksen purkautuminen ja muut nettotuottoihin luettavat erät	-46	-30	-52,8
Vahinkovakuutuksen nettotuotot	321	383	-16,1
Muut nettotuotot	22	16	38,8
Henkilöstökulut	125	109	15,5
Muut kulut	211	208	1,4
Tulos ennen veroja	8	83	-90,5
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-47	56	
Tulos käyvin arvoin ennen veroja	-39	139	
Vakuutusmaksutuotot			
Henkilöasiakkaat	503	470	7,1
Yritykset ja yhteisöt	472	445	6,2
Baltia	48	49	-2,1
Vakuutusmaksutuotot yhteensä	1 024	964	6,2
Vahinkovakuutuksen tunnusluvut			
Sijoitusten tuotto käyvin arvoin*, %	-0,4	5,1	
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde*, %	89,8	89,7	
Operatiivinen liikekulusuhde*, %	21,8	21,3	
Operatiivinen vahinkosuhte*, %	68,0	68,4	

* Operatiiviset tunnusluvut eivät sisällä laskuperustemuutoksia ja poistoja yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä.

Vahinkovakuutuksen myönteinen kehitys jatkui katsauskaudella. Henkilöasiakkaissa vakuutusmaksutuottojen kasvu jatkui ja yritysasiakkaissa maksutuotot kääntyivät kasvuun. Kasvu oli voimakkainta pienissä ja keskisuurissa yrityksissä.

Etuasiakastalouksia oli katsauskauden lopussa 523 300. Määrä kasvoi katsauskaudella 42 700 taloudella (46 500). Etuasiakastalouksista jo 66 prosenttia on keskittänyt pankkiasiointinsa osuuspankkeihin. Osuuspankkien omistajajäsenet ja Helsingin OP Pankin bonusasiakkaat voivat käyttää pankkiasioinnista kertyviä bonuksia myös Pohjolan vahinkovakuutusten maksamiseen. Katsauskaudella OP-bonuksia käytettiin 1 391 000 vakuutuslaskuun, joista 209 000 maksettiin kokonaan bonuksilla. Bonuksilla maksettujen vakuutusmaksujen määrä oli 66 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmä on maksutulolla mitattuna vahinkovakuutuksen markkinajohtaja Suomessa. Markkina-asema henkilöasiakkaissa vahvistui katsauskaudella. Ryhmä nousi katsauskaudella henkilöasiakkaiden ajoneuvojen vakuuttamisen markkinajohtajaksi.

Tulos ja riskiasema

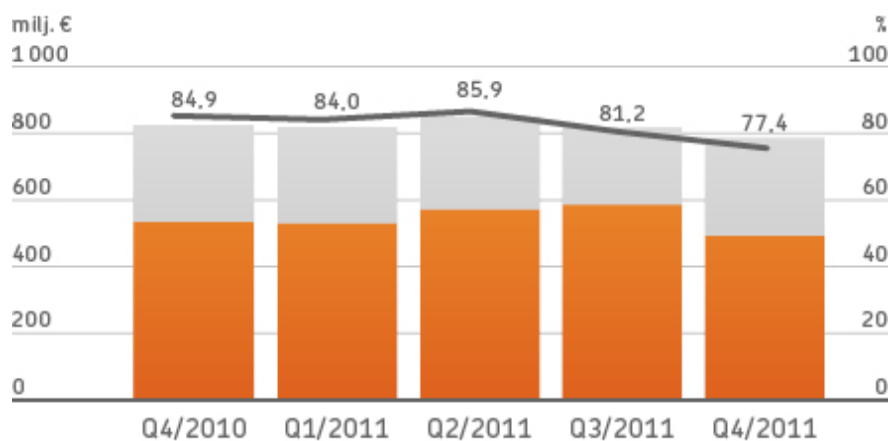
Vakuutusmaksutuottojen kasvu jatkui ja vakuutustekninen kannattavuus oli ilman kuolevuusmallin muutosta ja diskonttokoron laskua edellisvuoden tasolla. Henkilöasiakkaiden kannattavuus säilyi hyvänä korvauskulujen kasvusta huolimatta. Yrittäjäasiakkaiden operatiivinen yhdistetty kulusuhde parani vertailukaudesta.

Vakuutuskannan kasvu ja erityisesti henkilöasiakkaiden omaisuusvahinkojen määrän lisääntyminen kasvattivat korvauskuluja. Diskonttokoron lasku ja kuolevuusmallin muutos lisäsivät korvauskuluja yhteensä 59 miljoonaa euroa. Vertailukautena kuolevuusmallin muutos ja yhteistakuuerästä luopuminen heikensivät tulosta nettomääräisesti 20 miljoonaa euroa. Ilmoitettujen vahinkojen määrä kasvoi 8 prosenttia. Joulukuun lopun myrskystä aiheutuneiden vahinkojen tulosvaikutus jäi jälleenvakuutussuojan ansiosta 8 miljoonaan euroon. Riskisuhde ilman korvausten hoitokuluja oli 61,9 prosenttia (62,5). Tammi–joulukuussa kirjattiin 234 (224) suurta tai keskisuurta vahinkoa, joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 92 miljoonaa euroa (109). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,1 miljoonan euron ja eläkevastuissa yli 0,5 miljoonan euron vahingot.

Sijoitusten tuotto käyvin arvoin oli -0,4 prosenttia (5,1). Käyvän arvon rahastosta kirjattiin tulokseen arvonalennuksia 42 miljoonaa euroa (40), joista 34 miljoonaa euroa liittyi Kreikan valtiolainoihin.

Vahinkovakuutustoiminnan riskinkantokyky oli edelleen hyvä. Vahinkovakuutustoiminnan vakavaraisuuspääoma oli katsauskauden lopussa 787 miljoonaa euroa (832). Vakavaraisuuspääomaan luettava tasoitusmäärä supistui 353 miljoonaan euroon (424).

Vakavaraisuuspääoma ja vastuunkantokyky

- Vakavaraisuuspääoman vähimmäismäärä
- Vakavaraisuuspuskuri
- Vastuunkantokyky, %

Vahinkovakuutustoiminnan sijoituskanta oli katsauskauden lopussa 2,9 miljardia euroa (2,9) jakautuen seuraavasti:

Sijoitusomaisuus 31.12.2011

Korkosalkun luottoluokitusjakauma oli hyvä, investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus oli 91 prosenttia (91), ja 75 prosenttia sijoituksista oli vähintään A- -luokitetuissa saamisissa. Korkosalkun jäljellä oleva keskimääräinen juoksuaika oli 4,8 vuotta (5,3) ja duraatio 3,9 vuotta (4,1).

Henkivakuutus

- Tulos ennen veroja oli 10 miljoonaa euroa (43); tulos käyvin arvoin kääntyi sijoitusmarkkinoiden epävakauden seurauksena negatiiviseksi.
- Markkinaosuus sijoitussidonnaisista vakuutussäästöistä vahvistui vuoden aikana 0,9 prosenttiyksikköä.
- Sijoitussidonnaisten vakuutusten osuus vakuutussäästöistä kasvoi 48,0 prosenttiin (44,0).
- Haastavassa toimintaympäristössä sijoitusten tuotto käyvin arvoin oli -1,5 prosenttia (9,5).
- Skandia Lifen Suomen henkivakuutustoimintojen osto nostaa OP-Pohjola-ryhmän Suomen suurimmaksi sijoitussidonnaisten henkivakuutusten tarjoajaksi.

Henkivakuutuksen avainlukuja

Milj. e	1-12/2011	1-12/2010	Muutos, %
Vakuutussopimusten maksutulo	721	1 287	-44,0
Sijoitussidonnainen	507	508	-0,2
Muu maksutulo	214	779	-72,5
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-203	539	-137,6
Sijoitussidonnainen	-395	374	-205,7
Muut	192	166	16,1
Vastuuvelan muutos	-270	1 119	-124,1
Sijoitussidonnainen	121	755	-84,0
Muu muutos	-391	365	-207,1
Korvauskulut	701	588	19,3
Muut erät	0	-11	104,5
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	87	109	-19,7
Muut tuotot	17	16	7,2
Henkilöstökulut	10	9	12,8
Muut kulut	84	72	16,2
Tulos ennen veroja	10	43	-76,4
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-191	220	
Tulos käyvin arvoin ennen veroja	-181	263	
	31.12.2011	31.12.2010	Muutos, %
Vakuutussäästöjen markkinaosuus, %	20,9	21,3	
Sijoitussidonnaisten vakuutussäästöjen markkinaosuus, %	25,3	24,5	
Mrd. e			
Vakuutussäästöt	6,7	7,1	-4,9
josta sijoitussidonnainen	3,3	3,1	3,6

Henkivakuutustoiminnan strategisena tavoitteena on sijoitussidonnaisten vakuutussäästöjen kasvattaminen. Sijoitussidonnaisten vakuutusten osuus vakuutus-kannasta kasvoi 48,0 prosenttiin. Vuotta aiemmin luku oli 4,0 prosenttiyksikköä pienempi. Korkotuottoisia vakuutussäästöjä siirrettiin sijoitussidonnaisiksi nettomääräisesti 302 miljoonaa euroa (84).

Sijoitussidonnaisen vakuutustoiminnan vahvistamiseksi OP-Pohjola-ryhmä osti joulukuussa 2011 Skandia Lifen Suomen liiketoiminnot. Kaupan seurauksena sijoitussidonnaisten vakuutussäästöjen arvioidaan kasvavan yli miljardilla eurolla ja OP-Pohjola-ryhmän kasvavan Suomen suurimmaksi sijoitussidonnaisten vakuutusten tarjoajaksi.

Sijoitussidonnainen maksutulo oli vertailukauden tasolla. Sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt kasvoivat 3,6 prosenttia.

Tulos ja riskiasema

Tulos ennen veroja oli 10 miljoonaa euroa (43). Vastuuvelan kuolevuustäydennys ja tulevien lisäetujen vastuun muutos oli nettomääräisesti 15 miljoonaa euroa (28) tulosta heikentävä. Sijoitustoiminnan nettotuotot ilman sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyviä tuottoja olivat 192 miljoonaa euroa (166). Sijoitustoiminnan kirjanpidon tulosta paransivat erityisesti johdannaisten tuotot, sijoituksista tehtyjen arvonalentumisten supistuminen 64 miljoonalla eurolla ja osinkojen kasvu.

Katsauskauden aikana tehostettiin yhtiön tasehallintaa suojaamalla vastuuvelan korkoriskiä vakuudellisilla koronvaihtosopimuksilla. Suojauksella ei ole olennaista tulosvaikutusta, mutta se kasvattaa sekä sijoitustoiminnan tuottoja että vastuuvelan muutosta noin 62 miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan tehokkuus laski hieman tuottojen laskettua. Liikekustannussuhde, joka sisältää kaikki liikekulujen kattamiseen tarkoitetut tuotot ja josta on poistettu myyntikanavien palkkiot, oli 29,4 prosenttia (28,6).

Lisääntynyt epävarmuus sijoitusmarkkinoilla käänsi tuloksen käyvin arvoin negatiiviseksi. Sijoitustoiminnan tuotto käyvin arvoin ilman vastuuvelan korkoriskiä suojaavien johdannaisten tuottoa oli 1,5 prosenttia negatiivinen (9,5).

Henkivakuutustoiminnan sijoitusomaisuus ilman sijoitussidonnaisen vakuutuksen katteena olevaa omaisuutta oli 4,1 miljardia euroa (4,7) jakautuen seuraavasti:

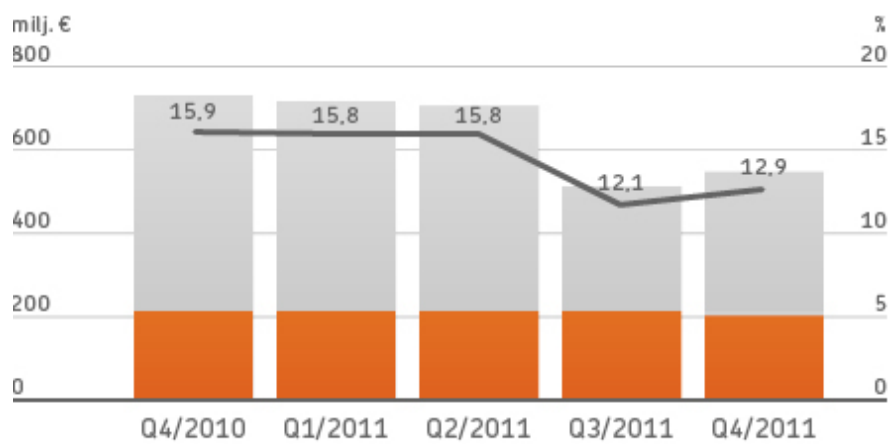
Sijoitusomaisuus 31.12.2011

Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus korkosalkusta oli 76 prosenttia (72). Joulukuun lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 3,0 (3,8).

Henkivakuutuksen vakavaraisuus laski sijoitusomaisuuden markkina-arvojen laskettua, mutta säilyi silti hyvällä tasolla. Toimintapääoma oli 552 miljoonaa euroa, mikä oli 2,7-kertainen suhteessa toimintapääoman vähimmäismäärään. Vakavaraisuusaste, eli vakavaraisuuspääoman suhde painotettuun vastuuvelkaan, oli 12,9 prosenttia (15,9).

Toimintapääoma ja vakavaraisuusaste

- Toimintapääoman vähimmäismäärä
- Vakavaraisuuspuskuri
- Vakavaraisuusaste, %

Muu toiminta

Muun toiminnan avainlukuja

Milj. e	1-12/2011	1-12/2010	Muutos, %
Korkokate	31	61	-48,7
Kaupankäynnin nettotuotot	2	-8	
Sijoitustoiminnan nettotuotot	22	40	-43,7
Muut tuotot	365	342	6,8
Kulut	379	349	8,5
Arvonalentumiset saamisista	11	-1	
Tulos ennen veroja	31	86	-63,7
Mrd. e	31.12.2011	31.12.2010	Muutos, %
Saamiset luottolaitoksilta	7,0	7,8	-9,9
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-0,1	-0,1	-11,3
Sijoitusomaisuus	8,5	7,3	15,5
Velat luottolaitoksille	5,2	4,0	27,7
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	15,7	17,0	-8,0

Muun toiminnan tulos ennen veroja oli tammi-joulukuussa 31 miljoonaa euroa (86).

Korkokate supistui rahoituskustannusten nousun seurauksena. Sijoitustoiminnan tuottoihin sisältyi 8,7 miljoonaa euroa saamistodistusten myyntivoittoja (28,8). Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokitelluista osakkeista ja osuuksista kirjattiin arvonalentumisia katsauskaudella 1,2 miljoonaa euroa (4,3).

Muun toiminnan tuotot ovat merkittävältä osin ryhmän sisäisiä palveluveloituksia, jotka vastaavasti esitetään liiketoimintasegmenttien kuluina. Muun toiminnan kuluista 130 miljoonaa (120) euroa oli henkilöstökuluja ja 109 miljoonaa euroa ICT-kuluja (91).

Johtokunta on päättänyt käynnistää hankkeen OP-Pohjolan Vallilan toimitilojen uudistamiseksi. Hanke kestää vuoteen 2015 saakka.

Vuoden 2012 näkymät

Maailmantalouden näkymät vuodelle 2012 ovat epäyttenäiset. Euroalueen talouskehitys on jäämässä heikoksi. Myös Suomen talouden näkymät vuodelle 2012 ovat vaatimattomat. Euroalueen ja Suomen talouskehitykseen vaikuttaa olennaisesti euroalueen velkakriisi, jonka kehityksellä on merkittäviä vaikutuksia myös finanssialan toimintaedellytyksiin. Matala markkinakorkotaso, sijoitusmarkkinoiden yleinen epävakaus sekä heikko talouskasvu yhdistettynä finanssialaa koskevan sääntelyn kiristymiseen lisäävät näkymien epävarmuutta.

Talouskehityksen ja euroalueen velkakriisin arviointiin liittyvä epävarmuus vaikeuttaa merkittävästi myös OP-Pohjola-ryhmän vuoden 2012 tuloskehityksen arviointia. Ilman toimintaympäristön selvää heikentymistä tai ilman uusia suuria negatiivisia muutoksia euroalueen velkakriisin hoidossa OP-Pohjola-ryhmän tuloksen arvioidaan muodostuvan samantasoiseksi tai paremmaksi kuin vuotta aiemmin.

Kaikki tässä toimintakertomuksessa esitetyt ennusteet ja arviot perustuvat tämänhetkiseen näkemykseen talouden kehityksestä. Todelliset tulokset voivat olla merkittävästi erilaiset.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

Kilpailuvirasto hyväksyi tammikuussa kaupan, jolla OP-Pohjola-ryhmän keskusyhteisö OP-Pohjola osk ostaa Skandia Lifen Suomen liiketoiminnot. Viranomaishyväksyntä oli merkittävä askel kaupan toteuttamisen kannalta, mutta toteutus edellyttää vielä muitakin viranomaislupia.

OP-Pohjola-ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään 205 osuuspankkia (213), OP-Pohjola-keskusyhteisökonserni ja Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö.

OP-Pohjola-ryhmän keskusyhteisö OP-Pohjola osk on päättänyt ostaa Skandia Lifen Suomen liiketoiminnot. Myyjä on Skandia Life Assurance Company Ltd, joka on osa Old Mutual plc:tä. Kauppa toteutetaan arviolta 30.6.2012 edellyttäen, että kaikki tarvittavat viranomaisluvut saadaan siihen mennessä. Kaupan mukana OP-Pohjolalle siirtyy noin 100 000 sijoitussidonnaista henki- ja eläkevakuutusta, joiden katteena olevat varat olivat tilintarkastamattomin luvuin noin 1,3 miljardia euroa 30.9.2011.

OP-Pohjola osk (OP-Pohjola) osti toukokuussa Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomen omistamat Pohjola Pankki Oyj:n (Pohjola) A-osakkeet, jotka vastaavat 7,26 prosenttia Pohjolan osakekannasta ja 3,91 prosenttia äänimäärästä. Kaupan myötä OP-Pohjola-ryhmän keskusyhteisönä toimivan OP-Pohjolan osuus Pohjolan osakkeista nousi 29,98 prosentista 37,24 prosenttiin ja osakkeiden antamista äänistä 57,05 prosentista 60,96 prosenttiin.

Pohjola Vakuutus Oy osti toukokuussa työhyvinvoinnin palveluyhtiö Excentan yhtiön toimivalta johdolta ja Elisa Oyj:ltä.

Kestilän ja Rantsilan Osuuspankit muodostivat kombinaatiofuusiolla uuden Siikalatvan Osuuspankin 31.3.2011. Pieksämäen, Etelä-Savon, Juvan ja Savonlinnan osuuspankit sulautuivat ja muodostivat uuden Suur-Savon Osuuspankin 31.5.2011. Varpaisjärven Osuuspankki sulautui Koillis-Savon Osuuspankkiin 31.8.2011. Samalla pankin nimi muutettiin Koillis-Savon Seudun Osuuspankiksi.

Kokemäen ja Harjavallan osuuspankit sulautuivat Huittisten Osuuspankkiin 31.12.2011. Pankin nimi muutettiin samalla Satakunnan Osuuspankiksi. Haapajärven Osuuspankki sulautui Pyhäjärven Osuuspankkiin 31.12.2011. Pankin nimi muutettiin samalla Suomenselän Osuuspankiksi.

Luvian Osuuspankki on päättänyt sulautua Nakkilan Osuuspankkiin 31.3.2012. Pankin uudeksi nimeksi tulee Nakkila-Luvian Osuuspankki. Haminan Seudun, Kotkan Seudun, Kouvolan Seudun, Kymijoen ja Virolahden osuuspankit ovat päättäneet sulautua 31.5.2012 ja muodostaa uuden Kymenlaakson Osuuspankin. Maskun Osuuspankki on päättänyt sulautua Vakka-Suomen Osuuspankkiin 31.3.2012. Pankin nimi muutetaan samalla Lounaisrannikon Osuuspankiksi. Huhtamon Osuuspankki on päättänyt sulautua Vampulan Osuuspankkiin 30.4.2012.

Henkilöstö ja palkitseminen

OP-Pohjola-ryhmän palveluksessa oli joulukuun lopussa 13 229 henkilöä (12 504). Henkilöstöä oli keskimäärin 12 858 (12 468). Katsauskauden aikana OP-Pohjola-ryhmän palveluksesta siirtyi eläkkeelle 370 henkilöä (336). Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 61,5 vuotta (61,4).

OP-Pohjola-ryhmän muuttuva palkitseminen jakautuu lyhyen aikavälin yrityskohtaiseen lyhyeen palkitsemiseen sekä ryhmätasoiseen pitkän aikavälin palkitsemiseen. Vuoden 2011 tilinpäätöksessä päättyneeltä vuodelta maksettaviin muuttuviin palkkioihin on varauduttu yhteensä 56 miljoonan euron (53) kirjauksella. Tästä summasta koko henkilöstöä koskevien lyhyen aikavälin ohjelmien osuus oli 35 miljoonaa euroa (37).

OP-Pohjola-ryhmän uusi ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitettusta kannustinjärjestelmästä, sekä muulle henkilöstölle tarkoitettusta henkilöstörahostosta. Johdon pitkän aikavälin ohjelman mukaiset vuodelta 2011 jaksotetut palkkiot ovat 5 miljoonaa euroa (5) ja henkilöstörahostolle jaksotettu palkkio on 15 miljoonaa euroa (11).

Johdon kannustinjärjestelmä koostuu kolmen vuoden ansaintajaksoista, joista ensimmäinen on 2011–2013. Osakepohjaisen järjestelmän piiriin kuuluu OP-Pohjola-ryhmässä 372 henkilöä. Kannustinjärjestelmään kuuluvat henkilöt voivat saada tietyn määrän Pohjola Pankki Oyj:n A-sarjan osakkeita, mikäli kyseiselle ansaintajaksolle asetetut, OP-Pohjola-ryhmän strategiaan perustuvat tavoitteet saavutetaan. Järjestelmän mukainen palkkio maksetaan henkilölle ansaintajakson päätyttyä vuosina 2015, 2016 ja 2017 osakkeiden ja rahan yhdistelmänä kolmessa erässä edellyttäen, että ryhmän vakavaraisuus ylittää sisäiset vähimmäisvaatimukset maksuhetkellä. Palkkion maksamiseen liittyy työ- tai toimisuhteen voimassaoloa koskevia ehtoja. Tarkemmat tiedot palkitsemisesta Tilinpäätöksen 2011 liitteessä 55.

Johtokunnan jäsenten toimisuhdetta koskevat tiedot

OP-Pohjola-ryhmän pääjohtajan, joka toimii myös OP-Pohjola osk:n toimitusjohtajana, ja muiden OP-Pohjola osk:n johtokunnan jäsenten palkasta, palkkioista ja muista eduista päättää OP-Pohjola osk:n hallintoneuvosto. Kunkin johtokunnan jäsenen toimisuhteen ehdot on määriteltävä kirjallisessa johtajasopimuksessa, jonka hallintoneuvosto on hyväksynyt.

OP-Pohjolan pääjohtajalle maksettiin vuonna 2011 palkkaa ja palkkioita 952 354 euroa sekä luontoisetuja 36 623 euroa eli yhteensä 988 977 euroa. Muiden johtokunnan jäsenten ja varajäsenten palkat ja palkkiot olivat 2 500 055 euroa ja luontoisedut 79 802 euroa eli yhteensä 2 579 857 euroa.

Pääjohtajan eläkeikä on 62 vuotta. Muiden johtokunnan jäsenten ja varajäsenten eläkeikä on 63 vuotta. Eläke-etuudet määräytyvät eläkelakien ja OP-Pohjola-ryhmän omien eläkejärjestelmien mukaisesti. Sekä yllämainittujen henkilöiden että työnantajan noudattama irtisanomisaika on enintään 6 kuukautta. Työsuhteen päättyessä johtajasopimuksissa erikseen määritellyissä tilanteissa heille maksetaan irtisanomisajan palkan lisäksi enintään 12 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa.

OP-Pohjola osk:n hallinto

OP-Pohjola-ryhmän keskusyhteisön (OP-Pohjola osk) varsinainen osuuskunnan kokous pidettiin 29.3.2011.

Hallintoneuvostoon valittiin vuonna 2014 päättyväksi kaudeksi erovuorossa olleista jäsenistä uudelleen johtava hoitaja Marita Marttila, professori Jaakko Pehkonen ja hallituksen puheenjohtaja Timo Parmasuo. Uusina jäseninä

hallintoneuvostoon valittiin toimitusjohtaja Ari Kakkori, rehtori Seppo Laaninen ja toimitusjohtaja Vesa Lehikoinen.

Lisäksi vuonna 2012 päättyväksi kaudeksi valittiin hallintoneuvostoon toimitusjohtaja Juha Pullinen.

Hallintoneuvostossa on kaikkiaan 33 jäsentä.

Hallintoneuvosto valitsi järjestäytymiskokouksessaan puheenjohtajakseen uudelleen liikuntaneuvos Paavo Haapakosken.

Varapuheenjohtajiksi valittiin uudelleen professori Jaakko Pehkonen ja uutena henkilönä toimitusjohtaja Vesa Lehikoinen.

Vastuullisuus

Yhteiskuntavastuu on kiinteä osa OP-Pohjola-ryhmän liiketoimintaa. OP-Pohjola osk:n johtokunta päättää ryhmän yhteiskuntavastuun suuntaviivoista ja hyväksyy ryhmän yhteiskuntavastuuohjelman. Yhteiskuntavastuuta kehitetään osana OP-Pohjola-ryhmän vastuullisuutta ja strategiaa.

Strategia ja sen pohjalta laadittava yhteiskuntavastuuohjelma linjaavat OP-Pohjola-ryhmän yhteiset suuntaviivat koskien kansainvälisiä taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun periaatteita. Ryhmä on sitoutunut yhteiskuntavastuulliseen toimintaan. Ohjelmassa määritellään ryhmän yhteiskuntavastuun teemat, painopistealueet sekä toimenpide-ehdotukset ja niiden pohjalta laaditaan myös mitattavat tavoitteet ja mittarit.

Finanssialalla vastuullisuudessa korostuvat taloudellisen vastuun näkökulmat, joihin OP-Pohjola-ryhmällä on kattavat johtamis- ja seurantamenetelmät. Taloudellinen vastuu toteutuu esimerkiksi riskienhallinnan hyvällä hoitamisella ja hyvistä hallinnointikäytännöistä huolehtimalla.

Sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat henkilöstön hyvinvoinnista ja osaamisen kehittämisestä huolehtiminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, tuotevastuu- ja kuluttajansuojakysymykset sekä hyvät toimintatavat yritysverkostossa sekä lähiyhteisö- ja yhteiskuntasuhteissa.

Ympäristövastuu on vastuuta ekologisesta ympäristöstä ja se kattaa sekä oman toiminnan ympäristövaikutusten vähentämisen että koko arvoketjun ympäristövaikutusten huomioimisen.

OP-Pohjola-ryhmä kunnioittaa ja noudattaa YK:n Global Compact aloitteen periaatteiden edistämistä. Lisäksi Pohjola Varainhoito ja OP-Rahastoyhtiö ovat allekirjoittaneet YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet sekä kansainvälisen sijoittajayhteisön Carbon Disclosure Project ja Water Disclosure Project -asiakirjat. OP-Pohjola-ryhmä raportoi yhteiskuntavastuustaan säännöllisesti Global Reporting Initiative (GRI) -ohjeiston mukaisesti.

OP-Pohjola-ryhmän yhteiskuntavastuuohjelmasta voi lukea lisää OP-Pohjola-ryhmän vuoden 2011 vuosikertomuksesta.

Investoinnit ja palvelukehittäminen

OP-Pohjola osk tytäryrityksineen vastaa OP-Pohjola-ryhmän palvelutoiminnan kehittämisestä. Palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvistä kustannuksista merkittävä osa muodostuu ICT-investoinneista ja niihin liittyvistä määrittelyistä. Näistä kustannuksista taseeseen aktivoituja ICT-investointeja oli tilikaudella 54 miljoonaa euroa (40). Investoinneista 30 miljoonaa euroa (28) kohdistui pankkitoimintaan, 18 miljoonaa euroa (8) vahinkovakuutukseen ja 6 miljoonaa euroa (3) henkivakuutukseen.

Osuuspankkien yhteenliittymän ja OP-Pohjola-ryhmän juridinen rakenne

Osuuspankkien yhteenliittymä ja OP-Pohjola-ryhmä

OP-Pohjola-ryhmään kuuluvien osuuspankkien yhteenliittymän muodostavat yhteenliittymän keskusyhteisö OP-Pohjola osk, sen konsolidointiryhmään kuuluvat yritykset, keskusyhteisön jäsenluottolaitokset sekä niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset sekä sellaiset luottolaitokset, rahoituslaitokset ja palveluyritykset, joiden äänivallasta edellä mainitut yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet.

Yhteenliittymä ei muodosta kirjanpitolaissa tarkoitettua konsernia eikä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa tarkoitettua konsolidointiryhmää. Yhteenliittymä on Suomessa ainutlaatuinen, talletuspankkien yhteenliittymästä annetussa laissa (yhteenliittymälaki) säädelty taloudellinen kokonaisuus.

OP-Pohjola-ryhmän muodostavat osuuspankkien yhteenliittymä sekä sellaiset yhteenliittymän ulkopuoliset yritykset, joiden äänivallasta yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt omistavat yli puolet. OP-Pohjola-ryhmän laajuus eroaa osuuspankkien yhteenliittymän laajuudesta siten, että OP-Pohjola-ryhmään kuuluu myös muita yrityksiä kuin luottolaitoksia, rahoituslaitoksia tai palveluyrityksiä. Näistä merkittävimpiä ovat vakuutusyhtiöt, joiden kanssa yhteenliittymä muodostaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymän.

OP-Pohjola-ryhmän keskuspankki Pohjola Pankki Oyj on sekä keskusyhteisön tytäryhtiö että sen jäsen. Keskusyhteisön johtokunnan puheenjohtaja toimii myös Pohjolan Pankki Oyj:n hallituksen puheenjohtajana.

Osuuspankkien yhteenliittymän ohjaus, riskienhallinta ja vakavaraisuus

Yhteenliittymälain mukaan yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdisteltyä omien varojen määrää ja maksuvalmiutta valvotaan konsolidoidusti yhteenliittymän tasolla. Keskusyhteisöllä on velvollisuus valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa, antaa niille niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi ohjeita riskien hallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta sekä antaa niille ohjeita yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi yhdistellyn tilinpäätöksen laatimisessa. Keskusyhteisö voi lisäksi säännöissään määrättyllä tavalla vahvistaa jäsenluottolaitoksille yleisiä toimintaperiaatteita noudatettaviksi näiden yhteenliittymän kannalta merkittävässä toiminnassa.

Ohjeidenanto- ja valvontavelvollisuus ei kuitenkaan anna keskusyhteisölle valtaa määrätä jäsenluottolaitoksen liiketoiminnasta. Jokainen jäsenluottolaitos harjoittaa itsenäisesti liiketoimintaansa omien voimavarojensa puitteissa.

Yhteenliittymään kuuluva yritys ei saa ottaa toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdistellylle vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. Keskusyhteisöllä on lain mukaan oltava yhteenliittymän tehokkaan riskienhallinnan mahdollistava luotettava hallinto sekä yhteenliittymän toimintaan nähden riittävä sisäinen valvonta ja riittävät riskienhallintajärjestelmät. Osuuspankkien yhteenliittymän riskienhallinnassa noudatettavat periaatteet sisältyvät OP-Pohjola-ryhmän vakavaraisuuden hallinnan ja riskienhallinnan periaatteisiin, joita on kuvattu yksityiskohtaisemmin muualla toimintakertomuksessa sekä OP-Pohjola-ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä.

Yhteenliittymän on täytettävä luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaiset konsolidoitujen omien varojen vähimmäismäärää koskevat vaatimukset. Yhteenliittymään kuuluvilla yrityksillä on oltava omia varoja yhteensä vähintään määrä, joka riittää kattamaan yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdistellyt, luottolaitoslaissa tarkemmin määritellyt riskit. Yhteenliittymään kuuluvien yritysten omien varojen yhdistellyn määrän on lisäksi oltava riittävä suhteessa yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdisteltyihin asiakasriskeihin ja yhdisteltyihin huomattaviin omistussuuksiin.

Jäsenluottolaitoksen vakavaraisuus ja sen valvonta

Keskusyhteisön suostumuksella jäsenluottolaitoksen omien varojen vähimmäismäärä voi olla alempi kuin luottolaitoslaki edellyttää. Keskusyhteisö ei saa antaa suostumusta luottolaitoslaissa säädetyn määrän alittamiseen sellaiselle jäsenluottolaitokselle, joka on laiminlyönyt noudattaa keskusyhteisön antamia, yhteenliittymälain 17 §:ssä tarkoitettuja ohjeita, ellei laiminlyönti ole vähäinen. Suostumus voidaan antaa enintään kolmeksi vuodeksi. Jäsenluottolaitoksella on kuitenkin oltava sen vakavaraisuuden turvaamiseksi omia varoja vähintään määrä, joka vastaa 80 prosenttia luottolaitoslaissa säädetystä määrästä.

Keskusyhteisö voi antaa jäsenluottolaitokselle myös suostumuksen poiketa luottolaitoslain asiakasriskejä koskevista rajoituksista. Jäsenluottolaitoksen yksittäisen asiakasriskin enimmäismäärä voi keskusyhteisön enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan antamalla suostumuksella olla enintään 40 prosenttia jäsenluottolaitoksen omista varoista, kun vastaava luottolaitoslain mukainen rajoitus on 25 prosenttia. Luottolaitoksiin ja sijoituspalveluyrityksiin kohdistuvia asiakasriskejä säännellään yhteenliittymälaisissa erikseen. Vastaavasti elinkeinoyhteisöjen omistusta koskevat enimmäismäärät voivat keskusyhteisön suostumuksella olla enintään 25 prosenttia ja 75 prosenttia omista varoista, kun ne luottolaitoslain mukaan olisivat 15 prosenttia ja 60 prosenttia.

Jäsenluottolaitoksella ei ole velvollisuutta julkistaa luottolaitostoiminnasta annetun lain 157 §:n mukaista osavuositilintä.

Osuuspankkien yhteenliittymään liittyminen ja siitä eroaminen

Keskusyhteisön jäseninä voivat olla luottolaitokset, joiden säännöt tai yhtiöjärjestys vastaavat mitä yhteenliittymälaisissa säädetään, ja joiden säännöt tai yhtiöjärjestyksen keskusyhteisö on hyväksynyt. Jäseneksi ottamisesta päättää keskusyhteisön hallintoneuvosto.

Jäsenluottolaitoksella on oikeus erota keskusyhteisön jäsenyydestä. Yhteenliittymään kuuluvien yritysten omien varojen yhdistellyn määrän on jäsenluottolaitoksen eroamisesta huolimatta säilyttävä yhteenliittymälain edellyttämällä tasolla.

Jäsenluottolaitos voidaan myös erottaa keskusyhteisön jäsenyydestä osuuskuntalain mukaisesti. Lisäksi jäsenluottolaitos voidaan erottaa, jos tämä on laiminlyönyt noudattaa keskusyhteisön yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamia ohjeita tavalla, joka merkittävästi vaarantaa maksuvalmiuden tai vakavaraisuuden hallintaa taikka tilinpäätöksen laatimista koskevien yhtenäisten periaatteiden soveltamista tai niiden noudattamisen valvontaa yhteenliittymässä. Erottaminen on mahdollista myös jos jäsenluottolaitos toimii olennaisesti keskusyhteisön vahvistamien yhteenliittymän yleisten toimintaperiaatteiden vastaisesti.

Mitä yhteenliittymälaisissa säädetään jäsenluottolaitoksen maksuvelvollisuudesta, sovelletaan myös luottolaitokseen, joka on eronnut tai erotettu keskusyhteisön jäsenyydestä, jos sen kalenterivuoden päättymisestä, jolloin jäsenluottolaitos on eronnut tai erotettu, on kulunut vähemmän kuin viisi vuotta silloin, kun maksuvelvollisuutta koskeva vaatimus esitetään jäsenluottolaitokselle.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätös ja tilintarkastus

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään kaikkien merkityksellisten OP-Pohjola-ryhmään kuuluvien yritysten tilinpäätökset. Yhteenliittymälain mukaan OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätös on laadittava noudattaen kirjanpitolaisissa tarkoitettuja kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja. Finanssivalvonta on antanut yksityiskohtaisempia määräyksiä OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen laatimisesta. Tilinpäätöksessä noudatetut laadintaperiaatteet on esitetty OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitoksille yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen laatimisessa. Jäsenluottolaitoksilla on velvollisuus antaa keskusyhteisölle OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen yhdistelyä varten tarpeelliset tiedot. Keskusyhteisön tilintarkastajilla on oikeus saada OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen tarkastamista varten jäljennös jäsenluottolaitoksen tilintarkastusta koskevista asiakirjoista

Keskusyhteisön tilintarkastajat tarkastavat OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen noudattaen soveltuvin osin luottolaitoslain säädöksiä. Tilinpäätös esitellään ja annetaan tiedoksi keskusyhteisön varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

Osuuspankkien yhteenliittymän valvonta

Yhteenliittymälain mukaan yhteenliittymän keskusyhteisöä valvoo Finanssivalvonta. Keskusyhteisön jäsenluottolaitoksia valvovat Finanssivalvonta ja keskusyhteisö.

Keskusyhteisö valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien määräysten, sääntöjensä ja yhtiöjärjestyksensä sekä keskusyhteisön yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamien ohjeiden mukaisesti. Lisäksi keskusyhteisö valvoo yhteenliittymään kuuluvien yritysten taloudellista asemaa.

Finanssivalvonta valvoo, että keskusyhteisö ohjaa ja valvoo jäsenluottolaitosten toimintaa yhteenliittymälain säännösten mukaisesti ja että yhteenliittymään kuuluvat yritykset täyttävät niille laissa asetetut vaatimukset.

Keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tarkastusta suorittaa keskusyhteisön johtokunnan puheenjohtajan alainen Tarkastustoiminto. Sen tehtäviin kuuluvat keskusyhteisön jäsenluottolaitosten ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yritysten sekä keskusyhteisön ja sen tytäryhtiöiden sisäinen tarkastus. Jäsenluottolaitoksissa voi olla tämän lisäksi oma sisäinen tarkastus.

Tarkastustoiminto varmistaa, että jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmät noudattavat lakeja, asetuksia, viranomaisten antamia ohjeita ja määräyksiä, keskusyhteisön ohjeita sekä omia sääntöjään ja yhtiöjärjestyksiään ja että ne toimivat tuloksellisesti ja turvallisesti. Tarkastustoiminto varmistaa myös, että jäsenluottolaitosten ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yritysten hallintoa ja niiden liiketoimintaa hoidetaan tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti ja että niiden riskien valvontajärjestelmät vastaavat toiminnan asettamia vaatimuksia. Tarkastukset toimitetaan tehokkaan valvonnan edellyttämällä tavalla ja hyvän sisäisen tarkastustavan mukaisesti.

Keskusyhteisön maksuvelvollisuus ja jäsenluottolaitosten keskinäinen vastuu

Keskusyhteisö on velvollinen suorittamaan yhteenliittymälaisissa tarkoitettuna tukitoimena jäsenluottolaitokselle määrän, joka on tarpeen jäsenluottolaitoksen selvitystilan estämiseksi. Lisäksi keskusyhteisö vastaa jäsenluottolaitoksen niistä veloista, joita ei saada suoritetuksi jäsenluottolaitoksen varoista.

Jäsenluottolaitos on velvollinen suorittamaan keskusyhteisölle osuutensa määrästä, jonka keskusyhteisö on suorittanut joko toiselle jäsenluottolaitokselle tukitoimena taikka toisen jäsenluottolaitoksen velkojalle maksuna erääntyneestä velasta, johon velkoja ei ole saanut suoritusta jäsenluottolaitokselta. Jäsenluottolaitoksella on lisäksi keskusyhteisön maksukyvyttömyystilanteessa osuuskuntalaisissa tarkoitettu rajaton lisämaksuvelvollisuus keskusyhteisön veloista.

Jäsenluottolaitoksen vastuu määrästä, jonka keskusyhteisö on jonkin jäsenluottolaitoksen puolesta tämän velkojalle suorittanut, jakautuu jäsenluottolaitosten kesken niiden viimeksi vahvistettujen taseiden loppusumman mukaisessa suhteessa. Jäsenluottolaitokselta toisen jäsenluottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi käytettäviin tukitoimiin perittävien maksujen vuotuinen yhteenlaskettu määrä saa kunakin tilikautena olla yhteensä enintään viisi tuhannesosaa kunkin jäsenluottolaitoksen viimeksi vahvistetun taseen loppusummasta.

Talletussuojarahaston ja sijoittajien korvausrahaston suoja

Talletussuojarahastoa koskevan lainsäädännön mukaan osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvia talletuspankkeja pidetään talletussuojan osalta yhtenä pankkina. Talletussuojarahaston varoista korvataan tallettajan saamiset osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvilta talletuspankeilta yhteensä enintään 100 000 euroon asti.

Myös sijoittajien korvausrahastoa koskevan lainsäädännön mukaan osuuspankkien yhteenliittymää pidetään korvaussuojan osalta yhtenä pankkina. Korvaussuojarahaston varoista korvataan sijoittajan saamiset osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvilta yhteisöiltä yhteensä enintään 20 000 euroon saakka.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymä

OP-Pohjola-ryhmä muodostaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetussa laissa (RavaL) määritellyn rahoitus- ja vakuutusryhmittymän. Yhteenliittymän keskusyhteisö toimii RavaL:n 3 §:n perusteella ryhmittymän johdossa olevana yrityksenä.

RavaL:ssa säädetään rahoitus- ja vakuutusryhmittymälle oma vakavaraisuusvaatimus. OP-Pohjola-ryhmän vakavaraisuus ilmoitetaan vähimmäispääoman ylittävänä omien varojen määränä sekä omien varojen kokonaismäärän suhteena omien varojen vähimmäismäärään.

RavaL:ssa säädetään myös rahoitus- ja vakuutusryhmittymän asiakasriskeistä. Lisäksi OP-Pohjola-ryhmän muodostamaan rahoitus- ja vakuutusryhmittymään sovelletaan, mitä yhteenliittymälain 19 §:ssä säädetään yhteenliittymän asiakasriskeistä.

RavaL:n tilinpäätöstä koskevaa normistoa ei sovelleta lain 30 §:n perusteella OP-Pohjola-ryhmään, koska ryhmän tilinpäätös laaditaan noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja.

Keskeiset tuloslaskelma- ja tase-erät sekä taloudelliset tunnusluvut 2007-2011

Milj. e	2007	2008	2009	2010	2011
Keskeiset tuloslaskelmaerät, milj. e					
Korkokate	1048	1189	1070	917	1030
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	427	345	396	382	312
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	172	-139	-120	100	72
Palkkiotuotot, netto	430	433	496	563	574
Muut tuotot	177	-5	208	210	173
Henkilöstökulut	553	598	622	643	696
Muut kulut	576	640	625	643	669
Saamisten arvonalentumiset	13	58	179	149	101
Palautukset omistajajäsenille	107	154	160	163	176
Tulos ennen veroja	1 005	372	464	575	518
Keskeiset tase-erät - vastaavaa, milj. e					
Saamiset luottolaitoksilta	285	2 450	1 982	1 121	1 104
Saamiset asiakkailta	44 776	51 708	52 992	56 834	60 331
Vahinkovakuutustoiminnan varat	2 750	2 670	3 101	3 164	3 205
Henkivakuutustoiminnan varat	6 361	5 093	6 331	7 544	7 006
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat ja sijoitusomaisuus	6 761	5 754	7 731	7 958	8 624
Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	1 945	1 973	1 941	1 875	1 871
Muut erät	2 838	6 097	6 354	5 473	10 146
Vastaavaa yhteensä	65 716	75 746	80 430	83 969	92 287
Keskeiset tase-erät - vastattavaa, milj. e					
Velat luottolaitoksille	949	693	2 174	1 696	1 783
Velat asiakkaille	31 224	37 082	37 606	39 205	45 974
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	14 074	18 164	19 945	19 577	20 005
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	1 613	1 874	1 872	1 825	1 555
Muut vieraan pääoman erät	12 218	12 717	12 646	14 939	16 439
Oma pääoma	5 638	5 215	6 187	6 726	6 531
Vastattavaa yhteensä	65 716	75 746	80 430	83 969	92 287
Taloudelliset tunnusluvut, %					
Oman pääoman tuotto, ROE	13,7	4,1	5,9	6,8	6,5
Oman pääoman tuotto käyvin arvoin	10,9	-6,0	14,7	9,4	2,0
Koko pääoman tuotto, ROA	1,2	0,3	0,4	0,5	0,5
Omavaraisuusaste	8,6	6,9	7,7	8,0	7,1
Kulujen osuus tuotoista	50	68	61	59	63
Vakavaraisuussuhde	13,8	12,6	12,6	12,8	14,0
Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla	12,6	12,6	12,6	12,8	14,0
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus	1,52	1,40	1,58	1,70	1,80

Tunnuslukujen laskentakaavat

Oman pääoman tuotto (ROE), %

$$\frac{\text{Tilikauden voitto}}{\text{Oma pääoma (vuoden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Oman pääoman tuotto käyvin arvoin, %

$$\frac{\text{Tilikauden voitto + käyvän arvon rahaston muutos laskennallisella verovelalla vähennettynä (vuoden alun ja lopun erotus)}}{\text{Oma pääoma (vuoden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Koko pääoman tuotto (ROA), %

$$\frac{\text{Tilikauden voitto}}{\text{Taseen loppusumma (vuoden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Omavaraisuusaste, %

$$\frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Taseen loppusumma}} \times 100$$

Kulujen osuus tuotoista, %

$$\frac{\text{Henkilöstökulut + muut hallintokulut + liiketoiminnan muut kulut}}{\text{Korkokate + vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot + henkivakuutustoiminnan nettotuotot + palkkiotuotot, netto + kaupankäynnin nettotuotot + sijoitustoiminnan nettotuotot + liiketoiminnan muut tuotot + osuus osakkuusyritysten tuloksesta}} \times 100$$

Vakavaraisuussuhde, %

(Basel I v. 2007 asti)

$$\frac{\text{Ensisijaiset omat varat + toissijaiset omat varat - vähennyserät}}{\text{Riskipainotetut saamiset, sijoitukset ja taseen ulkopuoliset erät}} \times 100$$

Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla, %

(Basel I v. 2007 asti)

$$\frac{\text{Ensisijaiset omat varat}}{\text{Riskipainotetut saamiset, sijoitukset ja taseen ulkopuoliset erät}} \times 100$$

Vakavaraisuussuhde, %

(Basel II v. 2008 alkaen)

$$\frac{\text{Omat varat yhteensä}}{\text{Omien varojen vähimmäisvaatimus yhteensä}} \times 100$$

Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla, %

(Basel II v. 2008 alkaen)

$$\frac{\text{Ensisijaiset omat varat yhteensä}}{\text{Omien varojen vähimmäisvaatimus yhteensä}} \times 100$$

Rahoitus- ja vakuutus-ryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuussuhde

$$\frac{\text{Ryhmittymän omat varat yhteensä}}{\text{Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä}}$$

Muulla toimintakertomuksessa esiintyy lisäksi seuraavia tunnuslukuja:**Vahinkovakuutus:****Yhdistetty kulusuhde (ilman perustekorkokulua), %**

Vahinkosuhde + liikekulusuhde
Riskisuhde + toimintakulusuhde

Vahinkosuhde (ilman perustekorkokulua), %

Korvaukset ja korvausten hoitokulut
Vakuutusmaksutuotot (netto) x 100

Liikekulusuhde, %

Liikekulut + poistot/oikaisut yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä
Vakuutusmaksutuotot (netto) x 100

Riskisuhde (ilman perustekorkokulua), %

Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut
Vakuutusmaksutuotot (netto) x 100

Toimintakulusuhde, %

Liikekulut ja korvausten selvittelykulut
Vakuutusmaksutuotot (netto) x 100

Henkivakuutus:**Liikekustannussuhde, %**

Liikekulut ennen vakuutusten aktivoitujen hankintamenojen muutosta + korvausten selvittelykulut
Kuormitustulo x 100

Pankkitoiminta:**Kulujen osuus tuotoista %**

Henkilöstökulut + muut hallintokulut + liiketoiminnan muut kulut
Korkokate + vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot + henkivakuutustoiminnan nettotuotot +
palkkiotuotot, netto + kaupankäynnin nettotuotot + sijoitustoiminnan nettotuotot + liiketoiminnan muut
tuotot + osuus osakkuusyritysten tuloksesta x 100

OP-Pohjola-ryhmän (Osuuspankkien yhteenliittymän) tilinpäätös 2011

- OP-Pohjola-ryhmän tuloslaskelma
- OP-Pohjola-ryhmän tase
- OP-Pohjola-ryhmän rahavirtalaskelma
- Laskelma OP-Pohjola-ryhmän omien pääomien muutoksista
- OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot
- Tilinpäätöslausuma
- Tilintarkastuskertomus

OP-POHJOLA-RYHMÄN TULOSLASKELMA

Milj. e	Liitetieto	2011	2010	Muutos-%
Korkotuotot		3 294	2 412	37
Korkokulut		2 264	1 495	51
Korkokate ennen arvonalentumisia	3	1 030	917	12
Saamisten arvonalentumiset	4	101	149	-32
Korkokate arvonalentumisten jälkeen		928	768	21
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	5	312	382	-18
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	6	72	100	-29
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	7	574	563	2
Kaupankäynnin nettotuotot	8	17	46	-63
Sijoitustoiminnan nettotuotot	9	63	62	0
Liiketoiminnan muut tuotot	10	90	99	-10
Henkilöstökulut	11	696	643	8
Muut hallintokulut	12	351	319	10
Liiketoiminnan muut kulut	13	318	324	-2
Palautukset omistajajäsenille	14	176	163	8
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta		4	2	99
Tulos ennen veroja		518	575	-10
Tuloverot	15	87	135	-35
Tilikauden tulos		430	440	-2
Jakautuminen, milj. e				
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta		430	440	-2
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta		0	-	
Yhteensä		430	440	-2

OP-Pohjola-ryhmän laaja tuloslaskelma

Milj. e	Liitetieto	2011	2010	Muutos-%
Tilikauden tulos		430	440	-2
Käyvän arvon rahaston muutos				
Käypään arvoon arvostamisesta		-422	234	
Rahavirran suojauksesta		22	-8	
Muuntoerot		1	0	
Tuloverot				
Käypään arvoon arvostamisesta		-106	61	
Rahavirran suojauksesta		5	-2	
Tilikauden laaja tulos		131	606	-78
Jakautuminen, milj. e				
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta		131	606	-78
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta		0	-	
Yhteensä		131	606	-78
Tunnusluvut		2011	2010	
Oman pääoman tuotto (ROE), %		6,5	6,8	
Oman pääoman tuotto käyvin arvoin, %		2,0	9,4	
Koko pääoman tuotto (ROA), %		0,49	0,53	
Kulujen osuus tuotoista, %		63	59	
Henkilöstö keskimäärin		12 858	12 468	
josta kokoaikaisia		11 701	11 394	
josta osa-aikaisia		1 157	1 074	

OP-POHJOLA-RYHMÄN TASE

Milj. e	Liitetieto	31.12.2011	31.12.2010	Muutos-%
Käteiset varat	16	4 376	1 628	
Saamiset luottolaitoksilta	17	1 104	1 121	-1
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	18	281	519	-46
Johdannaissopimukset	19	3 307	1 933	71
Saamiset asiakkailta	20	60 331	56 834	6
Vahinkovakuutustoiminnan varat	21	3 205	3 164	1
Henkivakuutustoiminnan varat	22	7 006	7 544	-7
Sijoitusomaisuus	23	8 343	7 438	12
Sijoitukset osakkuusyrityksissä	25	40	38	4
Aineettomat hyödykkeet	26	1 169	1 159	1
Aineelliset hyödykkeet	27	702	716	-2
Muut varat	28	2 266	1 749	30
Verosaamiset	29	158	125	27
Varat yhteensä		92 287	83 969	10
Velat luottolaitoksille	30	1 783	1 696	5
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	31	1	0	
Johdannaissopimukset	32	3 232	1 951	66
Velat asiakkaille	33	45 974	39 205	17
Vahinkovakuutustoiminnan velat	34	2 508	2 350	7
Henkivakuutustoiminnan velat	35	6 932	7 290	-5
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	36	20 005	19 577	2
Varaukset ja muut velat	37	2 839	2 333	22
Verovelat	38	928	1 014	-9
Osuuspääoma	39	624	647	-3
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	40	931	1 178	-21
Velat yhteensä		85 756	77 243	11
Oma pääoma				
OP-Pohjola-ryhmän omistajien osuus				
Osake- ja osuuspääoma		333	368	-9
Osakeanti		-	-	
Muuntoerot		0	0	
Rahastot		2 433	2 768	-12
Kertyneet voittovarot		3 763	3 590	5
Määräysvallattomien osuus		3	-	
Oma pääoma yhteensä	41	6 531	6 726	-3
Velat ja oma pääoma yhteensä		92 287	83 969	10

OP-POHJOLA-RYHMÄN RAHAVIRTALASKELMA

Milj. e	2011	2010
Liiketoiminnan rahavirta		
Tilikauden tulos	430	440
Oikaisut tilikauden tulokseen	432	1 440
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-4 751	-4 576
Saamiset luottolaitoksilta	40	869
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat	161	865
Johdannaissopimukset	-8	-89
Saamiset asiakkailta	-3 581	-4 037
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-181	-113
Henkivakuutustoiminnan varat	419	-715
Sijoitusomaisuus	-1 070	-1 177
Muut varat	-531	-180
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	6 936	1 520
Velat luottolaitoksille	66	-482
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	1	-71
Johdannaissopimukset	33	91
Velat asiakkaille	6 769	1 598
Vahinkovakuutustoiminnan velat	102	54
Henkivakuutustoiminnan velat	-358	-8
Varaukset ja muut velat	323	337
Maksetut tuloverot	-108	-120
Saadut osingot	131	88
A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	3 071	-1 210
Investointien rahavirta		
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen lisäykset	-66	-53
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset	297	244
Tytäryritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla vähennettynä	-6	-28
Tytäryritysten myynnit myyntihetken rahavaroilla vähennettynä	1	17
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-109	-83
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	3	7
B. Investointien rahavirta yhteensä	119	104
Rahoituksen rahavirrat		
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, lisäykset	181	82
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, vähennykset	-430	-163
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	39 026	47 351
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	-38 837	-47 704
Osuus- ja osakepääoma, lisäykset	216	248
Osuus- ja osakepääoman vähennykset	-238	-220
Maksetut osingot ja osuuspääoman korot	-84	-75
Palautukset omistajajäsenille	-22	-8
Määräysvallattomilta omistajilta hankittu osuus Pohjola Pankki Oyj:stä	-227	-
Sijoitetun vapaan oman pääoman lisäykset	-	-
Muut	-	-
C. Rahoituksen rahavirta yhteensä	-415	-488
Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)	2 776	-1 593
Rahavarat tilikauden alussa	1 689	3 282
Rahavarat tilikauden lopussa	4 465	1 689

Milj. e	2011	2010
Saadut korot	2 979	2 324
Maksetut korot	-1 927	-1 435
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut		
Erät, joihin ei liity maksutapahtumaa ja muut oikaisut		
Saamisten arvonalentumiset	112	158
Vahinkovakuutustoiminnan realisoitumaton nettotulos	147	123
Henkivakuutustoiminnan realisoitumaton nettotulos	-71	843
Kaupankäynnin käyvän arvon muutos	70	94
Valuuttatoiminnan realisoitumaton nettotulos	142	-114
Sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutos	2	-1
Poistot	119	136
Osuus osakkuusyritysten tuloksista	-2	0
Muut	-120	189
Erät, jotka esitetään muualla kuin liiketoiminnan rahavirrassa		
Myyntivoitot, investointien rahavirtaan kuuluva osuus	-2	-9
Osuuspääoman korot	14	15
Muut palautukset omistajajäsenille	22	8
Oikaisut yhteensä	432	1 440
Rahavarat		
Käteiset varat	136	132
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	4 329	1 557
Yhteensä	4 465	1 689

LASKELMA OP-POHJOLA-RYHMÄN OMIEN PÄÄOMIEN MUUTOKSISTA

Milj. e	OP-Pohjola-ryhmän omistajille kuuluva oma pääoma							Oma pääoma yhteensä
	Osake- ja osuus-pääoma	Käyvän arvon rahasto Käypään arvoon arvostamisesta	Rahavirran suojauksesta	Muut rahastot	Kertyneet voitto-varat	Määräysvallattomien omistajien osuus		
Oma pääoma 1.1.2010	358	-54	-	2 604	3 280	-	6 187	
Osuuspääoman siirto omaan pääomaan	4	-	-	-	-	-	4	
Rahastosiirrot	-	-	-	57	-57	-	-	
Voitonjako	-	-	-	-	-62	-	-62	
Tilikauden laaja tulos	-	173	-6	-	440	-	606	
Omana pääomana suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet	-	-	-	-	1	-	1	
Muut	6	-	-	-5	-11	-	-10	
Oma pääoma 31.12.2010	368	118	-6	2 656	3 590	-	6 726	

Milj. e	OP-Pohjola-ryhmän omistajille kuuluva oma pääoma							Oma pääoma yhteensä
	Osake- ja osuus-pääoma	Käyvän arvon rahasto Käypään arvoon arvostamisesta	Rahavirran suojauksesta	Muut rahastot	Kertyneet voitto-varat	Määräysvallattomien omistajien osuus		
Oma pääoma 1.1.2011	368	118	-6	2 656	3 590	-	6 726	
Osuuspääoman siirto omaan pääomaan	1	-	-	-	-	-	1	
Määräysvallattomilta omistajilta hankittu omistusosuus Pohjola Pankki Oyj:stä 1)	-31	-	-	-79	-117	-	-227	
Rahastosiirrot	-	-	-	43	-43	-	-	
Voitonjako	-	-	-	-	-74	-	-74	
Tilikauden laaja tulos	-	-316	16	1	430	-	131	
Omana pääomana suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet	-	-	-	-	2	-	2	
Muut	-4	-	-	2	-26	3	-26	
Oma pääoma 31.12.2011	333	-198	10	2 621	3 763	3	6 531	

1) OP-Pohjola osk osti kaikki Keskinäisen Henkivakuutusyhtiö Suomen omistamat Pohjola Pankki Oyj:n A-osakkeet 6.5.2011. Hankitut osakkeet vastasivat 7,26 prosenttia Pohjola Pankin osakekannasta ja 3,91 prosenttia äänimäärästä.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

SISÄLLYSLUETTELO

- Liite 1. OP-Pohjola-ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteet
- Liite 2. OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

- Liite 3. Korkotuotot ja -kulut
- Liite 4. Saamisten arvonalentumiset
- Liite 5. Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot
- Liite 6. Henkivakuutustoiminnan nettotuotot
- Liite 7. Palkkiotuotot ja -kulut, netto
- Liite 8. Kaupankäynnin nettotuotot
- Liite 9. Sijoitustoiminnan nettotuotot
- Liite 10. Liiketoiminnan muut tuotot
- Liite 11. Henkilöstökulut
- Liite 12. Muut hallintokulut
- Liite 13. Liiketoiminnan muut kulut
- Liite 14. Palautukset omistajajäsenille
- Liite 15. Tuloverot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

- Liite 16. Käteiset varat
- Liite 17. Saamiset luottolaitoksilta
- Liite 18. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat
- Liite 19. Johdannaissopimukset
- Liite 20. Saamiset asiakkailta
- Liite 21. Vahinkovakuutustoiminnan varat
- Liite 22. Henkivakuutustoiminnan varat
- Liite 23. Sijoitusomaisuus
- Liite 24. Uudelleenluokitellut saamistodistukset
- Liite 25. Sijoitukset osakkuusyrietyksissä
- Liite 26. Aineettomat hyödykkeet
- Liite 27. Aineelliset hyödykkeet
- Liite 28. Muut varat
- Liite 29. Verosaamiset

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

- Liite 30. Velat luottolaitoksille
- Liite 31. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat
- Liite 32. Johdannaissopimukset
- Liite 33. Velat asiakkaille
- Liite 34. Vahinkovakuutustoiminnan velat
- Liite 35. Henkivakuutustoiminnan velat
- Liite 36. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat
- Liite 37. Varaukset ja muut velat
- Liite 38. Verovelat
- Liite 39. Osuuspääoma

- Liite 40. Velat, joilla on huonompi etuoikeus
- Liite 41. Oma pääoma

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

- Liite 42. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset
- Liite 43. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset
- Liite 44. Annetut vakuudet
- Liite 45. Saadut rahoitusvakuudet
- Liite 46. Taseen luokittelu
- Liite 47. Taseen ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

VASTUUSITOUMUKSIA JA JOHDANNAISIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

- Liite 48. Taseen ulkopuoliset sitoumukset
- Liite 49. Ehdolliset velat ja varat
- Liite 50. Muut vuokrasopimukset
- Liite 51. Varainhoito
- Liite 52. Johdannaisopimukset

MUUT LIITETIEDOT

- Liite 53. Omistukset muissa yrityksissä
- Liite 54. Lähipiiritapahtumat
- Liite 55. Muuttuva palkitseminen
- Liite 56. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat
- Liite 57. Segmenttiraportointi

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

- OP-POHJOLA-RYHMÄN RISKIASEMA
- Liite 58. OP-Pohjola-ryhmän riskirajajärjestelmä OP-Pohjola 2009-liiketoimintastrategian mukaan sekä riskimittareiden arvot
- Liite 59. OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyky
- Liite 60. Pankkitoiminnan luottoriski
- Liite 61. Likviditeettiriski
- Liite 62. Pankkitoiminnan korkoriski
- Liite 63. Vakuutustoiminnan markkinariski
- Liite 64. Vaihtoehtoiset sijoitukset
- Liite 65. Kiinteistöriski
- PANKKI- JA SIOITUSPALVELUTOIMINNAN RISKIASEMA
- Liite 66. Rahoitusvarat ja niistä tilikaudella kirjatut arvonalentumistappiot
- Liite 67. Vastuut
- Liite 68. Vastuut sektoreittain
- Liite 69. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset
- Liite 70. Saamisten arvonalentumiset
- Liite 71. Henkilövastuut rating-luokittain
- Liite 72. Yritysvastuut toimialoittain
- Liite 73. Yritysvastuut rating-luokittain
- Liite 74. Yritysvastuiden jakauma asiakkaan vastuun määrän mukaan
- Liite 75. Toissijainen maariski maariskiryhmittäin pl. Suomi
- Liite 76. OP-Pohjola-ryhmän varainhankinnan rakenne

- Liite 77. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan
- Liite 78. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun mukaan
- Liite 79. Markkinariskin herkkyyshanalyysi
- Liite 80. Johdannaisliiketoiminta
- PILARI III MUKAISET VAKAVARAISSUUSTIEDOT
- Liite 81. Omat varat
- Liite 82. Omien varojen vähimmäisvaatimus
- Liite 83. Vakavaraisuuden tunnusluvut
- Liite 84. Vastuiden kokonaismäärä vastuuryhmittäin
- Liite 85. Vastuiden maantieteellinen jakautuminen vastuuryhmittäin
- Liite 86. Vastuiden jäljellä oleva juoksu-aika vastuuryhmittäin
- Liite 87. Erääntyneet ja arvonalentuneet vastuut vastuuryhmittäin
- Liite 88. Yritysvastuut toimialoittain
- Liite 89. Erääntyneet ja arvonalentuneet yritysvastuut toimialoittain
- Liite 90. Erääntyneiden ja arvonalentuneiden vastuiden maantieteellinen jakautuminen
- Liite 91. Luottoriskin standardimenetelmän vastuut riskipainoittain ennen ja jälkeen luottoriskin vähentämistekniikoita
- Liite 92. Yritysvastuut rating-luokittain (FIRB)
- Liite 93. Luottolaitosvastuut rating-luokittain (FIRB)
- Liite 94. Vähittäisvastuut rating-luokittain (IRBA)
- Liite 95. Oman pääoman ehtoiset sijoitukset rating-luokittain
- Liite 96. Odotetut tappiot ja toteutuneet arvonalentumiset
- Liite 97. Oman pääoman ehtoiset sijoitukset, yksinkertainen menetelmä
- Liite 98. Vakavaraisuuslaskennassa hyödynnetyt vakuudet
- Liite 99. Johdannaisopimukset ja vastapuoliriski
- Liite 100. Arvopaperistetut erät
- VAHINKOVAKUUTUSTOIMINNAN RISKIASEMA
- Liite 101. Vahinkovakuutustoiminnan riskinkantokyky
- Liite 102. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys
- Liite 103. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokkajakaumia
- Liite 104. Suurvahinkojen kehitys
- Liite 105. Vakuutusliikkeen kannattavuus
- Liite 106. Vastuuvelan herkkyyshanalyysi ja vastuuvelan luonnetta kuvaavia tietoja
- Liite 107. Vastuuvelan arvioitu maturiteettijakauma
- Liite 108. Sijoitustoiminnan riskiasema
- Liite 109. Sijoitusriskien herkkyyshanalyysi
- Liite 110. Korkoriski
- Liite 111. Valuuttariski
- Liite 112. Vastapuoliriski
- HENKIVAKUUTUSTOIMINNAN RISKIASEMA
- Liite 113. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vastuuvelan herkkyyshanalyysi
- Liite 114. Vastuuvelan purkautuminen korvauksiksi
- Liite 115. Sijoitustoiminnan riskiasema
- Liite 116. Sijoitusriskien herkkyyshanalyysi
- Liite 117. Korkoriski
- Liite 118. Valuuttariski
- Liite 119. Vastapuoliriski

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

Liite 1. OP-Pohjola-ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Yleistä

Pankki- ja vakuutus toimintaa Suomessa harjoittava osuuspankkien yhteenliittymä (jäljempänä OP-Pohjola-ryhmä) on osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista (jäljempänä osuuspankkilaki) sekä talletuspankkien yhteenliittymästä annetuissa laeissa määritelty taloudellinen kokonaisuus, jossa OP-Pohjola osk (aiemmin OP-Keskus osk) ja sen jäsenluottolaitokset vastaavat viime kädessä yhteisvastuullisesti toistensa veloista ja sitoumuksista. OP-Pohjola-ryhmä ei muodosta kirjanpitolaissa määriteltyä konsernia eikä luottolaitostoinnasta annetussa laissa määriteltyä konsolidointiryhmää. OP-Pohjola osk:lla ja sen jäsenosuuspankeilla ei ole toisiinsa nähden yleisten konsernilaskentaperiaatteiden tarkoittamaa määräysvaltaa, minkä vuoksi OP-Pohjola-ryhmälle ei voida määritellä emoyhtiötä.

OP-Pohjola osk toimii koko OP-Pohjola-ryhmän strategisena omistusyhteisönä ja ryhmäohjauksesta ja valvonnasta vastaavana keskusyhteisönä.

Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä määrätään, että OP-Pohjola-ryhmän keskusyhteisön OP-Pohjola osk:n on laadittava OP-Pohjola-ryhmän yhdistelty tilinpäätös. OP-Pohjola osk:n johtokunta on vastuussa tilinpäätöksen laatimisesta sitä koskevien säännösten mukaisesti.

OP-Pohjola osk:n kotipaikka on Helsinki, ja sen rekisteröity osoite on Teollisuuskatu 1b, PL 308, 00101 Helsinki.

Jäljennös OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksestä on saatavissa Internet-osoitteesta www.op.fi tai ryhmän pääkonttorista osoitteesta Teollisuuskatu 1b PL 308, 00101 Helsinki.

OP-Pohjola osk:n johtokunta hyväksyi tilinpäätöksen julkaistavaksi 8.2.2012.

Laatimisperusta

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätös on laadittu kansainvälisten IFRS-standardien (International Financial Reporting Standards) mukaisesti. Tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan niitä IAS- ja IFRS-standardeja ja SIC- ja IFRIC-tulkintoja, jotka olivat voimassa 31.12.2011. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla viitataan niihin standardeihin ja tulkintoihin, jotka on hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1606/2002 mukaisesti. OP-Pohjola-ryhmän velvollisuus laatia tilinpäätös kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti perustuu lakiin talletuspankkien yhteenliittymästä. IFRS-standardien ohella OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen laadintaan sovelletaan luottolaitostoinnasta annetun lain 9 luvun 146 pykälän 6 momenttia.

Tilinpäätösperiaatteet ja laskentatavat ovat olennaisilta osiltaan samat kuin vuoden 2010 tilinpäätöksessä lukuun ottamatta henkivakuutus sopimusten arvostuskäytännön muutosta. Tätä muutosta on käsitelty jäljempänä yksityiskohtaisemmin kohdassa "Vakuutus sopimusten arvostaminen ja kirjaaminen".

OP-Pohjola-ryhmä otti vuonna 2011 käyttöön seuraavat IFRS-standardit ja tulkinnot:

- IFRS standardien parannukset (annettu toukokuu 2010). Muutoksilla on vähäinen vaikutus OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen.

Seuraavilla standardeilla ja tulkinnoilla ei ole vaikutusta OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksessä:

- Muutos IAS 32 Liikkeeseen laskettujen oikeuksien luokittelu (voimaan 1.2.2010)IAS 24 (uudistettu) Lähipiiriä koskevat tiedot tilinpäätöksessä (voimaan 1.1.2011)
- IFRIC 14 IAS 19 (muutettu). Etuuspuhaisesta järjestelystä johtuvan omaisuuserän ylläraja, vähimmäisrahastointivaatimukset ja näiden välinen yhteys (voimaan 1.1.2011)
- OP-Pohjola-ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja, myytävissä olevia rahoitusvaroja, suojauskohteita käyvän arvon suojauksessa, sijoituskiinteistöjä ja velaksi luokiteltuja osakepalkkioita, jotka on arvostettu käypään arvoon.

OP-Pohjola-ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja, myytävissä olevia rahoitusvaroja, suojauskohteita käyvän arvon suojauksessa, sijoituskiinteistöjä ja velaksi luokiteltuja osakepalkkioita, jotka on arvostettu käypään arvoon.

Tilinpäätöstiedot esitetään miljoonina euroina.

Talletuspankkien yhteenliittymälain sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, kirjanpidollisten arvioiden muutoksia ja virheitä käsittelevän IAS 8 -standardin periaatteiden mukaisesti OP-Pohjola osk:n johtokunnan on vahvistettava sellaiset sovellettavat tilinpäätösperiaatteet, joihin ei ole saatavissa ohjausta kansainvälisistä tilinpäätösstandardeista. Tämän mukaisesti OP-Pohjola osk:n johtokunta on vahvistanut periaatteen, jonka mukaan OP-Pohjola-ryhmän laskentateknistä emoyhtiötä muodostettaessa Pohjola Pankki Oyj:n sisäinen omistus eliminoidaan hankintamenetelmästä poiketen. Sisäisen omistuksen eliminointia on selostettu kohdassa Yhdistelyperiaatteet.

OP-Pohjola-ryhmä esittää Finanssivalvonnan standardin 4.5 mukaiset Pilari 3 -vakavaraisuustiedot osana tilinpäätöstään ja soveltuvin osin toimintakertomuksessaan.

Arvioiden käyttö

Tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti edellyttää johdolta arvioiden tekemistä ja harkintaa laatimisperiaatteiden soveltamisessa. Johdon arvioita ja harkintaa edellyttäviä laatimisperiaatteita on käsitelty jäljempänä yksityiskohtaisemmin kohdassa "Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin sisältyvät keskeiset epävarmuustekijät".

Esittämistapa ja luokittelumuutokset

OP-Pohjola-ryhmän sijoituksista ja maksuvalmiuden turvaamiseksi hankituista saamistodistuksista osa on luokiteltu uudelleen vuoden 2008 loppupuolella. Uudelleenluokittelun avulla on pyritty antamaan aikaisempaa selkeämpi kuva sijoitusten ja saamistodistusten tosiasiallisesta tarkoituksesta. Uudelleenluokittelun mahdollisti Euroopan Yhteisöjen komission lokakuussa 2008 julkaisema asetus (EY) N:o 1004/2008, joka koskee tilinpäätösstandardeja IAS 39:ää ja IFRS 7:ää. Asetuksella pyrittiin helpottamaan rahoitusinstrumenttien luokittelun muutosta poikkeustilanteissa. Taustalla oli rahoitusmarkkinoiden epävakaus, jonka vuoksi kaikille rahoitusinstrumenteille ei ollut saatavilla luotettavia markkinahintoja. Uudelleenluokittelu oli mahdollista 1.7.2008 lukien. Luokittelumuutoksella ei ollut vaikutusta aikaisempien kausien tulokseen. Uudelleenluokittelussa käytettiin 1.7.2008 mukaisia käyviä arvoja.

Yhdistelyperiaatteet

Laskentatekninen emoyhtiö

Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä määrätään, että OP-Pohjola-ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittava keskusyhteisö OP-Pohjola osk:n ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä. Yhdistelty tilinpäätös käsittää myös sellaiset yhteisöt, joissa edellä tarkoitetuilla yhteisöillä yhdessä on kirjanpitolaissa tarkoitettu määräysvalta. Aiemmin yhteenliittymän tilinpäätöstä säädelleen osuuspankilain pohjana olleen hallituksen esityksen (HE 47/1996) perusteluissa todetaan, että yhdisteltyyn tilinpäätökseen sisältyvien yhteisöjen oman pääoman muodostavat osuuspankkien omat pääomat ja OKOn (nykyinen Pohjola Pankki Oyj) omasta pääomasta se osa, joka on muiden kuin yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen omistuksessa. Edellä mainitun periaatteen mukaan OP-Pohjola-ryhmälle on muodostettu ns. laskentatekninen emoyhtiö.

Laskentateknisen emoyhtiön keskinäinen omistus, sisäiset liiketapahtumat, keskinäiset saamiset ja velat, sisäinen voitonjako ja sisäiset katteet eliminoidaan. OP-Pohjola osk:n ja jäsenosuuspankkien omistamat Pohjola Pankki Oyj:n osakkeet eliminoidaan hankintamenetelmästä poiketen osakkeiden nimellisarvon osalta Pohjola Pankki Oyj:n osakepääomaa vastaan ja nimellisarvon ylittävältä tai alittavalta osalta osakkeita omistavan ryhmään kuuluvan yhtiön arvostuskäytännöstä riippuen joko käyvän arvon rahastosta tai edellisten tilikausien tuloksesta.

IFRS-tilinpäätöksessä OP-Pohjola-ryhmän osake- ja osuuspääoma muodostuu OP-Pohjola-ryhmän ulkopuolisten osakkaiden sijoituksista Pohjola Pankki Oyj:n osakepääomaan sekä osuuspankkien jäsenten sellaisista osuusmaksuista, joita pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä lunastamasta.

Tytäryhtiöt, osakkuus- ja yhteisyritykset

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään laskentateknisen emoyhtiön sekä sen määräysvallassa olevien yhtiöiden tilinpäätökset. Määräysvalta syntyy, kun ryhmä omistaa yli puolet äänivallasta tai sillä muutoin on määräysvalta. Määräysvallalla tarkoitetaan oikeutta määrätä toisen yhtiön talouden ja liiketoiminnan periaatteista hyödyn saamiseksi sen toiminnasta.

Ryhmän keskinäinen omistus on eliminoitu hankintamenetelmällä. Luovutettu vastike ja hankitun yhtiön yksilöitävissä olevat varat ja vastattavaksi otetut velat arvostetaan käypään arvoon hankintahetkellä. Nettovarat ylittävä osuus hankintamenosta esitetään liikearvona. Mikäli hankintameno on pienempi kuin nettovarojen käypä arvo, erotus tuloutetaan välittömästi.

Hankintaan liittyvät menot kirjataan kuluksi. Luovutettuun vastikkeeseen ei sisällytetä hankinnasta erillisenä käsiteltäviä liiketoimia, vaan näiden vaikutus huomioidaan erillisenä. Mahdollinen lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon ja luokitellaan joko velaksi tai omaksi pääomaksi. Velaksi luokiteltu lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti raportointikauden päättymispäivänä.

Osakkuusyhtiöt, joissa OP-Pohjola-ryhmään kuuluvilla yhtiöillä on huomattava vaikutusvalta, yhdistetään pääomaosuusmenetelmällä. Huomattava vaikutusvalta syntyy pääsääntöisesti silloin, kun ryhmä omistaa yli 20 prosenttia toisen yhtiön äänivallasta tai kun ryhmällä muutoin on huomattava vaikutusvalta, mutta ei määräysvaltaa.

Keskinäiset kiinteistöyhtiöt yhdistellään IAS 31 -standardin mukaisen yhteisessä määräysvallassa olevan omaisuuserän tavoin omistusosuuden mukaan suhteellisesti.

Tilikauden aikana hankitut tytär-, osakkuus- tai yhteisyritykset yhdistellään siitä hetkestä lähtien, kun OP-Pohjola-ryhmä on saanut määräysvallan tai huomattavan vaikutusvallan. Vastaavasti tilikauden aikana myydyt tytär-, osakkuus- tai yhteisyritykset yhdistellään siihen saakka, kunnes määräysvalta tai huomattava vaikutusvalta lakkaa.

Sisäiset liiketapahtumat, saamiset, velat ja voitonjako eliminoidaan tilinpäätöstä laadittaessa. Realisoitumattomat voitot ryhmän ja osakkuusyhtiön tai yhteisyrityksen välillä on eliminoitu omistusosuuden mukaisesti. Realisoitumattomia tappioita ei eliminoida siinä tapauksessa, että tappio johtuu arvonalentumisesta.

Ennen 1.1.2010 tapahtuneet hankinnat on käsitelty silloin voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Määräysvallattomien omistajien osuudet

Tilikauden tuloksen jakautuminen laskentateknisen emoyhtiön omistajien osuuteen ja määräysvallattomien omistajien osuuteen esitetään tuloslaskelmassa ja laajan tuloksen jakautuminen esitetään erillisessä laajassa tuloslaskelmassa. Tilikauden tulos sekä laaja tulos kohdistetaan määräysvallattomille siinäkin tapauksessa, että se johtaisi siihen, että määräysvallattomien omistajien osuudesta tulisi negatiivinen. Määräysvallattomien omistajien osuus omasta pääomasta esitetään taseessa osana omaa pääomaa.

Määräysvallattomien omistajien osuudet, joihin liittyy OP-Pohjola-ryhmän ehdoton velvollisuus määräysvallattomien omistajien sijoitusten takaisinlunastukseen, on käsitelty velkainstrumenttina.

Määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa arvostetaan joko käypään arvoon tai suhteellisenä osuutena hankinnan kohteen nettovarallisuudesta. Arvostamisperiaate määritetään erikseen kullekin hankinnalle.

Ulkomaan rahan määräiset erät

OP-Pohjola ryhmän tilinpäätös laaditaan euroina, joka on emoyhtiön toiminta- ja esittämismuuttuuta. Ulkomaan rahan määräiset liiketoimet kirjataan euromääräisiksi tapahtumapäivän kurssiin tai kirjauskuukauden keskikurssiin. Tilinpäätöspäivänä ulkomaan rahan määräiset monetaariset tase-erät muutetaan euroiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Ei-monetaariset tase-erät, jotka arvostetaan alkuperäiseen hankintamenuon, esitetään tapahtumapäivän kurssiin.

Ulkomaan rahan määräisten liiketapahtumien ja monetaaristen tase-erien muuttamisesta euroiksi syntyvät kurssierot kirjataan valuuttakurssivoitoina tai -tappioina tuloslaskelman erään Kaupankäynnin nettotuotot.

Ulkomaisten tytäryritysten, joiden toimintavalmuutta ei ole euro, tuloslaskelmat muutetaan euroiksi tilikauden keskikurssiin ja taseet tilinpäätöspäivän kurssiin. Syntyvät kurssierot kirjataan muuntoeroksi muihin laajan tuloksen eriin. Ulkomaisten tytäryritysten hankintamenuon eliminoinnista ja hankinnan jälkeen kertyneiden oman pääoman erien muuntamisesta syntyneet muuntoerot kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Kun tytäryritys myydään, kertyneet muuntoerot kirjataan tuloslaskelmaan osana myyntivoittoa tai -tappiota.

Rahoitusinstrumentit

Käyvän arvon määräytyminen

Käypä arvo on se rahamäärä, johon omaisuusväri voitaisiin vaihtaa tai jolla velka voitaisiin suorittaa asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden, toisistaan riippumattomien osapuolten välillä.

Rahoitusinstrumentin käypä arvo määritellään joko toimivilta markkinoilta saatavien hintanoteerauksien avulla tai jos toimivia markkinoita ei ole, omia arvostusmenetelmiä käyttäen. Markkinoiden katsotaan olevat toimivat, jos hintanoteerauksia on helposti ja säännönmukaisesti saatavissa ja ne kuvastavat todellisia ja säännönmukaisesti toistuvia, toisistaan riippumattomien osapuolten välisiä markkinatransaktioita. Rahoitusvarojen noteerattuna markkinahintana käytetään senhetkistä ostokurssia.

Mikäli markkinoilla on vakiintunut arvostuskäytäntö rahoitusinstrumentille, jolle ei saada suoraan markkinahintaa, niin käypä arvo perustuu markkinoilla yleisesti käytettyyn markkinahinnan laskentamalliin ja mallin käyttämien syöttötietojen markkinanoteerauksiin.

Mikäli arvostuskäytäntö ei ole markkinoilla vakiintunut, käytetään markkina-arvon määrittämisessä asianomaiselle tuotteelle laadittua omaa arvostusmallia. Arvostusmallit pohjautuvat yleisesti käytettyihin laskentamenetelmiin ja ne kattavat kaikki ne osatekijät, jotka markkinaosapuolet ottaisivat huomioon hintaa asettaessaan sekä ovat yhdenmukaisia rahoitusinstrumenttien hinnoittelussa käytettävien hyväksytyjen taloudellisten metodiikkojen kanssa.

Arvostusmenetelminä käytetään asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden osapuolten välisten viimeaikaisten markkinatransaktioiden hintoja, diskontattujen rahavirtojen menetelmää, sekä toisen olennaisilta osin samanlaisen instrumentin tilinpäätöshetken käypää arvoa. Arvostusmenetelmissä otetaan huomioon arvio luottoriskistä, käytettävistä diskonttauskoroista, ennenaikaisen takaisinmaksun mahdollisuudesta ja muista sellaisista tekijöistä, jotka vaikuttavat rahoitusinstrumentin käyvän arvon määrittämiseen luotettavasti.

Rahoitusinstrumenttien käyvät arvot jaetaan kolmeen eri tasoon sen mukaan, miten niiden käypä arvo on määritelty:

- täysin samanlaisille varoille tai veloille toimivilla markkinoilla noteeratut käyvät arvot (taso 1)
- käyvät arvot, jotka on määritetty käyttäen syöttötietoina muita kuin tason 1 noteerattuja hintoja, jotka ovat todennettavissa varoille tai veloille, joko suoraan (esim. hintoina) tai välillisesti (esim. johdettuina hinnoista) (taso 2)
- käyvät arvot on määritetty käyttäen varoille tai veloille syöttötietoja, jotka eivät perustu todennettavissa oleviin markkinahintoihin (taso 3)

Epälikvideille tuotteille on tyypillistä, että hinnoittelumallilla laskettu hinta poikkeaa toteutuneesta kauppahinnasta. Toteutunut kauppahinta on kuitenkin paras osoitus tuotteen käyvästä arvosta. Toteutuneen kauppahinnan ja markkinahintoja käyttävän hinnoittelumallin avulla lasketun hinnan erotuksena saatu tulos, Day 1 profit/loss, jaksotetaan tuloslaskelmaan sopimuksen voimassaoloajalle. Jaksottamatta oleva osuus tuloutetaan kuitenkin heti, mikäli tuotteelle on saatavilla aito markkinahinta tai markkinoille muodostuu vakiintunut hinnoittelukäytäntö.

Tällaisten rahoitusvarojen määrä OP-Pohjola-ryhmän taseessa on epäolennainen.

Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Jokaisen raportointikauden päättyessä arvioidaan, onko objektiivista näyttöä siitä, että muun kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavan rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut.

Rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut, jos arvonalentumisesta on objektiivista näyttöä yhden tai useamman, omaisuuserän alkuperäisen kirjaamisen jälkeen toteutuneen tapahtuman seurauksena ja tällä on luotettavasti arvioitavissa oleva vaikutus rahoitusvaroista tulevaisuudessa saataviin arvioituihin rahavirtoihin.

Arvonalentumisen objektiivisena näyttönä voidaan pitää mm:

- merkittävää heikkenemistä liikkeeseenlaskijan tuloksessa, luottoluokituksessa, taseessa, maksukäyttäytymisessä tai liiketoimintasuunnitelmissa sekä epäedullisia muutoksia liikkeeseenlaskijan taloudellisessa tai toiminnallisessa ympäristössä
- bona fide -tarjousta ostaa sama tai samanlainen sijoitus markkinoilta alle hankinta-arvon
- tapahtumia tai olosuhteita, jotka heikentävät merkittävästi liikkeeseenlaskijan toimintamahdollisuuksia ja jatkuvuutta (going concern), esim. toiminnasta aiheutuneet negatiiviset kassavirrat, pääomien riittämättömyys, käyttöpääoman vähäisyys
- velallisen sopimusrikkomusta
- velalliselle annettua myönnytystä
- aikaisemmin kirjattua arvonalennusta
- rahoitusinstrumentin toimivien markkinoiden häviämistä

Oman pääoman ehtoisen instrumentin osalta merkittävä tai pitkäaikainen arvonalentuminen alle sen hankintamenon on objektiivinen näyttö arvonalentumisesta.

Arvonalentumisten kirjaamista on käsitelty tarkemmin eri rahoitusinstrumenttiryhmien kohdalla.

Arvopapereiden osto- ja myyntisopimukset

Molempia osapuolia velvoittavin takaisinmyyntiehdoin ostettujen arvopapereiden ostohinta merkitään taseeseen saamiseksi vastapuolen mukaan määräytyvään tase-erään. Ostohinnan ja takaisinmyyntihinnan erotus jaksotetaan korkotuotoksi sopimuksen voimassaoloajalle.

Molempia osapuolia velvoittavin takaisinostoehdoin myytyjen arvopapereiden myyntihinta kirjataan rahoitusvelaksi vastapuolen mukaan määräytyvään tase-erään. Myyntihinnan ja takaisinostohinnan erotus jaksotetaan korkokuluksi sopimuksen voimassaoloajalle. Takaisinostovelvollisuuksin myydyt ja vastaavat marginaalivakuudeksi annetut arvopaperit sisällytetään alkuperäiseen tase-erään sopimuksesta huolimatta.

Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja kirjaaminen OP-Pohjola-ryhmän taseessa

Rahoitusvarat ja velat luokitellaan alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä seuraaviin ryhmiin: käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin ja -velkoihin, lainoihin ja muihin saamisiin, eräpäivään saakka pidettäviin sijoituksiin, myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sekä muihin rahoitusvelkoihin. Luokittelu riippuu siitä, mihin tarkoitukseen kyseiset rahoitusvarat ja -velat on hankittu.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen ja -velkojen, eräpäivään asti pidettävien sijoitusten ja myytävissä olevien rahoitusvarojen ostot ja myynnit kirjataan taseeseen kauppapäivänä eli päivänä, jolloin sitoudutaan ostamaan tai myymään kyseinen rahoitusvaroihin tai velkoihin kuuluva erä. Lainat ja muut saamiset ryhmään luokitellut saamistodistukset kirjataan rahoitusvaroiksi kauppapäivänä ja annetut lainat sinä päivänä, jolloin asiakas nostaa lainan.

Rahoitusvaroja ja -velkoja ei netoteta, jollei niiden kuittaamiseen ole lakisääteistä oikeutta ja jollei kuittausta aiota käyttää.

Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun sopimusperusteinen oikeus rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin lakkaa tai kun oikeudet on siirretty toiselle osapuolelle niin, että omistukseen liittyvät riskit ja edut on siirretty

olennaisilta osin. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niiden veloitteet on täytetty ja niiden voimassaolo on lakannut.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia tase-eriä ovat kaupankäynnin rahoitusvarat ja -velat, kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset sekä alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat.

Kaupankäynnin rahoitusvarat ja -velat sekä johdannaissopimukset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin varoihin luokitellaan saamistodistukset, osakkeet ja osuudet, jotka on hankittu tarkoituksena hyötyä lyhyen aikavälin markkinahintojen muutoksista. Kaupankäyntivelat ovat velvoitteita toimittaa vastapuolelle arvopapereita, jotka on myyty, mutta joita ei ole ollut omistuksessa myyntitietokellä (lyhyeksi myynti). Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävänä käsitellään myös kaikki johdannaissopimukset, paitsi tehokkaaseen suojaussuhteeseen määritetyt johdannaiset ja takaussopimusjohdannaiset.

Kaupankäynnin rahoitusvarat ja -velat sekä johdannaissopimukset arvostetaan taseessa käypään arvoon ja käyvän arvon muutos samoin kuin myyntivoitot ja -tappiot, korkotuotot ja -kulut sekä osinkotuotot kirjataan tuloslaskelmaan.

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi rahoitusvaroiksi luokitellaan rahoitusvarat, jotka alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä peruuttamattomasti määritellään sellaisiksi. Tällaiset rahoitusvarat arvostetaan taseessa käypään arvoon ja käyvän arvon muutos samoin kuin myyntivoitot ja -tappiot, korkotuotot ja -kulut sekä osingot kirjataan tuloslaskelmaan.

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat ovat lähinnä maksuvalmiuden hallinnassa käytettyjä joukkovelkakirjalainoja. Näitä sijoituksia hallinnoidaan ja niiden tuloksellisuutta arvioidaan ryhmän riskienhallintaperiaatteiden mukaisesti käyvin arvoin mahdollisimman oikean ja ajantasaisen kuvan saamiseksi sijoitustoiminnasta. Raportointi ryhmän johdolle tehdään käyvin arvoin. Liiketoiminnan luonne on pitkän aikavälin sijoitustoimintaa, joten rahoitusvarat esitetään erillään kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattujen rahoitusvarojen ryhmään luokitellaan myös sellaiset yhdistetyt instrumentit, joissa kytketyn johdannaisten käypää arvoa ei pystytä määrittämään erikseen sekä vakuutustoiminnassa sellaiset sijoitukset osakkuusyhtiöihin, joiden tekijöinä ovat venture capital -sijoittajat sekä sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvät sijoitukset.

Lainat ja muut saamiset

Lainoiksi ja saamisiksi luokitellut rahoitusvarat ovat muita kuin johdannaissvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joilla on kiinteät tai määriteltävissä olevat maksuvirrat ja joita ei noteerata aktiivisilla markkinoilla. Vakuutussopimuksiin, korvaustenhoitosopimuksiin sekä sijoitusten myyntiin liittyvät saamiset esitetään tässä ryhmässä.

Lainat ja muut saamiset merkitään niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa hankintameno, joka on annettun vastikkeen käypä arvo, johon on lisätty välittömästi kohdistettavissa olevat transaktiomenot. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen lainat ja muut saamiset arvostetaan jaksotettuun hankintameno.

Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumisia kirjataan saamiskohtaisesti ja saamisryhmäkohtaisesti. Arvonalentumiset arvioidaan ja kirjataan saamiskohtaisesti, mikäli asiakkaan vastuiden määrä on merkittävä. Muilta osin arvonalentumiset arvioidaan ja kirjataan saamisryhmäkohtaisesti.

Arvonalentuminen kirjataan silloin, kun on saatu objektiivista näyttöä asiakkaan maksukyvyyn heikkenemisestä sen jälkeen, kun saaminen alun perin kirjattiin taseeseen. Saamisen arvo on alentunut, jos siitä kertyvät tulevat rahavirrat – vakuuden käypä arvo huomioon otettuna – ovat pienemmät kuin luoton ja sen maksamattomien korkojen yhteenlaskettu kirjanpitoarvo. Tulevat rahavirrat diskontataan lainan alkuperäisellä korolla. Jos laina on vaihtuvakorkoinen, diskonttauskorona käytetään tarkasteluhetken sopimuksen mukaista korkoa. Arvonalentumisena

kirjataan lainan kirjanpitoarvon ja sitä alhaisemman kerrytettävissä olevan rahavirran erotus. Lainat ja saamiset -ryhmään luokiteltujen saamistodistusten arvonalentumisena kirjataan saamistodistuksen kirjanpitoarvon ja sitä alhaisemman arvioidun kerrytettävissä olevan rahavirran erotus.

Saamisryhmäkohtaista arvonalentumistarkastelua varten saamiset jaetaan luottoriskin mukaisiin luottoluokkiin. Kustakin luottoluokasta kirjataan ryhmäkohtainen arvonalentuminen, joka perustuu kokemukseräiseen keskimääräiseen arvioon tulevien tappioiden määrästä ja niiden todennäköisyyksistä.

Arvonalentumiset kirjataan luottojen tase-erän vähennykseksi ja tuloslaskelmassa erään Saamisten arvonalentumiset. Arvonalentumisen jälkeen koron tulouttamista jatketaan arvonalennetulle määrälle.

Laina kirjataan pois taseesta, kun kaikki perintätoimet on suoritettu loppuun tai muutoin johdon päätöksellä. Taseesta pois kirjaamisen jälkeen saadut suoritukset kirjataan saamisten arvonalentumisten oikaisuiksi. Mikäli asiakkaan maksukyvyyn palautumisesta saadaan objektiivista näyttöä, aiemmin kirjattujen arvonalentumisten määrä arvioidaan uudelleen ja maksukyvyyn parantumisesta aiheutuvat muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

Tilivuoden 2008 syksyllä tehdyn luokittelumuutoksen yhteydessä kaupankäynnin rahoitusvaroista siirrettiin saamistodistuksia lainojen ja saamisten ryhmään. Saamistodistuksia siirrettiin myös myytävissä olevien rahoitusvarojen ryhmästä lainojen ja saamisten ryhmään. Siirrot tapahtuivat 1.7.2008 mukaisiin käypiin arvoihin.

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joilla on kiinteät tai määriteltävissä olevat maksuvirrat ja jotka on hankittu aikomuksella pitää ne eräpäivään saakka. Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset käsitellään kirjanpidossa jaksotetun hankintamenon määräisinä.

Eräpäivään asti pidettävien sijoitusten arvonalentumista tarkastellaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin lainojen ja saamisten arvonalentumista. Saamistodistuksen arvonalentumisena kirjataan sen kirjanpitoarvon ja sitä alhaisemman kerrytettävissä olevan rahavirran erotus.

Jos eräpäivään asti pidettävien rahoitusvarojen ryhmästä myydään sijoituksia ennen niiden eräpäivää, joudutaan kaikki kyseissä ryhmässä olleet sijoitukset siirtämään myytävissä olevien arvopapereiden ryhmään eikä tähän ryhmään saa kahteen seuraavaan vuoteen luokitella arvopapereita eräpäivään asti pidettäviksi

Tilivuoden 2008 syksyllä tehdyn luokittelumuutoksen yhteydessä siirrettiin saamistodistuksia kaupankäynnin rahoitusvaroista eräpäivään asti pidettävien ryhmään. Siirto tapahtui 1.7.2008 mukaiseen käypään arvoon.

Myytävissä olevat rahoitusvarat

Myytävissä olevat rahoitusvarat ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joita ei sisällytetä edellä mainittuihin rahoitusvarojen luokkiin, mutta jotka saatetaan myydä ennen eräpäivää. Myytävissä olevat rahoitusvarat koostuvat saamistodistuksista, osakkeista ja osuuksista.

Myytävissä olevat rahoitusvarat kirjataan ostohetkellä taseeseen hankintamenoon, joka on niistä maksetun vastikkeen käypä arvo lisättynä hankintaan suoraan kohdistettavilla transaktiomenoilla. Myytävissä olevat rahoitusvarat arvostetaan taseessa käypään arvoon. Arvonmuutokset kirjataan muihin laajan tuloksen eriin, josta ne kirjataan tuloslaskelmaan, kun omaisuuserä kirjataan pois taseesta tai on objektiivista näyttöä siitä, että sen arvo on alentunut.

Myytävissä olevan rahoitusvarojen kohdalla objektiiviseksi näytöksi katsotaan saamistodistusten osalta esimerkiksi liikkeeseenlaskijan luottoriskiluokituksen huomattava negatiivinen muutos tai oman pääoman ehtoisen instrumentin osalta sen käyvän arvon merkittävä tai pitkäaikainen aleneminen alle sen hankintamenon.

Jos arvopaperin markkina-arvo arvonalentumiskirjauksen jälkeen edelleen alentuu, kirjataan arvonalennus tuloslaskelmaan.

Jos myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokitetun, arvonalentuneen saamistodistuksen käypä arvo myöhemmin nousee ja nousun voidaan objektiivisesti todeta liittyvän arvonalentumistappiokirjauksen jälkeiseen tapahtumaan, arvonalentumistappio peruutetaan ja kirjataan tuloslaskelmaan. Jos arvonalentuneen oman pääoman ehtoisen instrumentin käypä arvo myöhemmin nousee, arvonnousu kirjataan muihin laajan tuloksen eriin.

Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin liittyvät korkotuotot ja osingot kirjataan tuloslaskelmaan.

Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan korkotuottoihin lainan arvioidulle juoksuajalle efektiivisen koron menetelmää käyttäen.

Tilivuoden 2008 syksyllä tehdyn luokittelumuutoksen yhteydessä kaupankäynnin rahoitusvaroista siirrettiin saamistodistuksia myytävissä olevien rahoitusvarojen ryhmään 1.7.2008 mukaiseen käypään arvoon.

Rahavarat

Rahavarat koostuvat käteisistä varoista ja vaadittaessa maksettavista saamisista luottolaitoksilta.

Muut rahoitusvelat

Muut rahoitusvelat -luokkaan sisällytetään muut kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi luokitellut rahoitusvelat. Muita rahoitusvelkoja ovat talletukset ja muut velat luottolaitoksille ja asiakkaille sekä liikkeeseen lasketut velkakirjat ja muut rahoitusvelat. Muut rahoitusvelat kirjataan taseeseen selvityspäivänä ja käsitellään kirjanpidossa alkuperäisen kirjaamisen jälkeen jaksotetun hankintamenon määräisinä.

Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan korkokuluihin lainan arvioidulle juoksuajalle.

Avainhenkilöiden osakeomistus tytäryhtiöissä on osakassopimuksissa määriteltyjen ehtojen perusteella luokiteltu konsernitilinpäätöksessä IAS 32:n mukaiseksi rahoitusvelaksi. Rahoitusvelkaa vastaava osuus osingoista on käsitelty korkokuluina.

Johdannaissopimukset

Johdannaissopimukset luokitellaan suojaaviin ja kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin ja ne sisältävät korkojohdannaiset, valuuttajohdannaiset, osakejohdannaiset, hyödykejohdannaiset ja luottojohdannaiset. Johdannaiset arvostetaan aina käypään arvoon.

OP-Pohjola-ryhmässä riskienhallinta on laatinut suojauslaskennassa käytettävät menetelmät ja sisäiset periaatteet, joiden mukaisesti rahoitusinstrumentti voidaan määritellä suojaavaksi.

Suojausperiaatteiden mukaisesti OP-Pohjola-ryhmässä voidaan suojautua korkoriskiltä, valuuttakurssiriskiltä ja hintariskiltä soveltamalla käyvän arvon tai rahavirran suojausta. Käyvän arvon suojauksella suojaudutaan suojattavan kohteen käyvän arvon muutoksilta ja rahavirran suojauksella suojaudutaan tulevien rahavirtojen vaihtelulta.

Sopimuksia ei voi käsitellä suojauslaskennan sääntöjen mukaisesti kirjanpidossa, mikäli IAS 39:n edellyttämä suojausinstrumentin ja siihen liittyvän suojauskohteen välinen suojaussuhde ei täytä standardin kriteerejä. OP-Pohjola-ryhmässä tehdään myös johdannaissopimuksia, joilla tosiasiaassa suojaudutaan taloudellisilta riskeiltä, mutta jotka eivät täytä näitä kriteerejä.

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä koronvaihtosopimuksista saatujen ja niistä maksettujen korkojen erotus merkitään korkokatteeseen ja niitä vastaavat siirtyvät korot muihin varoihin ja muihin velkoihin.

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien johdannaisten arvonmuutokset kirjataan tuloslaskelman erään "Kaupankäynnin nettotuotot", "Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot" tai "Henkivakuutustoiminnan nettotuotot".

Johdannaissopimuksista taseeseen merkityt positiiviset arvonmuutokset kirjataan varoiksi erään

"Johdannaissopimukset, varat", "Vahinkovakuutustoiminnan varat" tai "Henkivakuutustoiminnan varat" ja negatiiviset erään "Johdannaissopimukset, velat", "Vahinkovakuutustoiminnan velat" tai "Henkivakuutustoiminnan velat".

Liikkeeseen laskettuihin strukturoituihin lainoihin ja tiettyihin luottosopimuksiin liittyvät ns. kytketyt johdannaiset erotetaan pääsopimuksesta ja arvostetaan taseessa käypään arvoon. Näiden kytkettyjen johdannaisten ja niitä suojaavien johdannaisten käypien arvojen muutokset kirjataan "Korkokatteeseen".

Suojauslaskenta

Suojauslaskennalla todennetaan, että suojaussuhteessa olevan suojaavan instrumentin käyvän arvon tai rahavirtojen

muutokset kumoavat suojatun kohteen vastaavat muutokset kokonaan tai osittain.

Suojaavien ja suojattavien instrumenttien välinen yhteys dokumentoidaan määrämuotoisesti. Dokumentaatio sisältää tiedot riskienhallinnan periaatteista, suojausstrategiasta ja menetelmistä, joilla suojauksen tehokkuus osoitetaan. Suojauksen tehokkuus osoitetaan suojauksen tehoketkellä ja suojausperiodin aikana vertailemalla suojaavan ja suojattavan instrumentin käypien arvojen tai rahavirtojen muutoksia keskenään. Suojaus katsotaan tehokkaaksi, kun suojaavaan instrumentin käyvän arvon tai rahavirtojen muutos eliminoi suojauksen kohteena olevan sopimuksen tai portfolion käyvän arvon tai rahavirtojen muutoksesta 80–125 prosenttia.

Käyvän arvon suojauslaskenta

Korkoriskin käyvän arvon suojaus kohdistuu pitkäaikaisiin, kiinteäkorkoisiin velkoihin (kuten omat emissiot ja eräät määräaikaistalletusten emissiot), yksittäisiin joukkovelkakirjalaina- ja luottoportfolioihin sekä yksittäisiin luottoihin. Suojausinstrumentteina käytetään koronvaihtosopimuksia sekä koron- ja valuutanvaihtosopimuksia (OTC swap-sopimuksia). Osake- ja valuuttariskin suojaus kohdistuu vahinko- ja henkivakuutuksen osakerahastosijoituksiin.

Johdannaissopimusten, jotka on dokumentoitu käypää arvoa suojaaviksi ja jotka ovat suojauksena tehokkaita, käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan. Myös suojauksen kohteena olevat omaisuus- ja velkaerät arvostetaan suojauksen aikana suojatun riskin osalta käypään arvoon ja käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

Käyvän arvon suojauslaskennassa suojaavan ja suojattavan instrumentin arvonmuutokset kirjataan tuloslaskelman Korkokatteeseen (luotot ja omat emissiot) ja Sijoitustoiminnan nettotuottoihin (myytävissä oleviin rahavaroihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat) tai Vahinko- ja Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuottoihin (myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sisältyvät rahastosijoitukset).

Rahavirran suojauslaskenta

Rahavirran suojauksella suojataan vaihtuvakorkoisten velkakirjalainojen tai muiden vaihtuvakorkoisten varojen ja velkojen korkorahavirtoja. Suojaavina instrumentteina käytetään muun muassa koronvaihtosopimuksia.

Johdannaissopimukset, jotka on dokumentoitu rahavirtaa suojaaviksi ja jotka ovat suojauksessa tehokkaita, arvostetaan käypään arvoon. Käyvän arvon muutoksesta tehokkaan suojauksen osuus kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Tehoton osuus kirjataan tulokseen. Omaan pääomaan kertyneet käyvän arvon muutokset kirjataan tulokseen sille tilikaudelle, jona suojauksen kohteena olevat rahavirrat toteutuvat.

Sijoituskiinteistöt

Sijoituskiinteistö on maa-alue ja/tai rakennus tai rakennuksen osa, joka omistetaan vuokratuoton tai omaisuuden arvonnousun hankkimiseksi. Myös sellaiset kiinteistöt, joista vähäinen osuus on omistajayhtiön omassa tai sen henkilökunnan käytössä luetaan sijoituskiinteistöiksi. Omassa tai henkilökunnan käytössä olevaa osuutta ei kuitenkaan lueta sijoituskiinteistöksi silloin, kun tämä osa on myytävissä erikseen. OP-Pohjola-ryhmän taseessa sijoituskiinteistöt esitetään sijoitusomaisuutena, vahinkovakuutustoiminnan varoina tai henkivakuutustoiminnan varoina.

Sijoituskiinteistöt merkitään taseeseen alun perin hankintamenoon ja alkuperäisen kirjaamisen jälkeen ne arvostetaan käypään arvoon. Myös rakenteilla olevat sijoituskiinteistöt arvostetaan käypään arvoon edellyttäen, että käypä arvo on luotettavasti määritettävissä. Käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan joko vahinkovakuutuksen, henkivakuutuksen tai sijoitustoiminnan sijoituskiinteistöjen nettotuottoihin.

Sijoituskiinteistöjen käypä arvo perustuu pääosin niiden markkina-arvoon. Merkittävässä kohteissa käyvän arvon perusteena käytetään riippumattoman asiantuntijan antamaa arviota. Muiden kohteiden arvot perustuvat joko OP-Pohjola-ryhmän omien asiantuntijoiden arvioihin, markkinatietojen pohjalta laskettuihin tuottoarvoihin tai johdon omiin arvioihin kohteen markkina-arvosta. Osuuspankkien omistamien liike-, toimisto- ja teollisuustilojen käypä arvo arvioidaan pääasiassa tuottoarvomenetelmällä. Tuottoarvon määrittämisen pohjana on laskentamalli, joka perustuu ulkopuolisen asiantuntijan laatimiin markkinoiden tuottovaatimuksiin. Vakuutusliiketoiminnan omistamien liike-, toimisto- ja teollisuuskohteiden osalta käyvän arvon määrittämisessä käytetään myös kassavirtalaskelmaa. Asuntojen ja maa-alueiden käypä arvo arvioidaan pääasiassa kauppaa-arvomenetelmällä.

Aineettomat hyödykkeet

Liikearvo

1.1.2010 jälkeen tapahtuneiden liiketoimintojen yhdistämisissä syntyvä liikearvo kirjataan määrään, jolla luovutettu vastike, määräysvallattomien omistajien osuus käyvin arvo in hankinnan kohteessa ja aiemmin omistettu osuus yhteenlaskettuna ylittävät ryhmän osuuden hankitun nettovarallisuuden käyvästä arvosta.

1.1.2004–31.12.2009 välillä tapahtuneissa hankinnoissa liikearvo vastaa sitä osaa hankintamenosta, joka ylittää ryhmän osuuden hankittujen yksilöitävissä olevien varojen, velkojen ja ehdollisten velkojen nettomääräisestä käyvästä arvosta hankinta-ajankohtana.

Liikearvo testataan vuosittain mahdollisen arvonalentumisen varalta. Arvonalentumistestausta varten liikearvo kohdistetaan rahavirtaa tuottaville yksiköille, jotka ovat joko liiketoimintasegmenttejä tai niihin kuuluvia yrityksiä. Liikearvo arvostetaan alkuperäiseen hankintamenuon vähennettynä kertyneillä arvonalentumistappioilla.

Hankitun vakuutuskannan arvo

Hankitusta vakuutuskannasta kirjataan hankitun vakuutuskannan arvoa vastaava aineeton hyödyke silloin, kun vakuutuskanta hankitaan joko suoraan toiselta vakuutusyhtiöltä tai tytäryhtiön hankinnan kautta. Hankittujen vakuutus sopimusten käypä arvo määritetään arvioimalla tulevien rahavirtojen nykyarvo hankintahetken vakuutuskannan mukaan. Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä hankittujen vakuutus sopimusten käypä arvo jaetaan kahteen osaan eli vakuutus sopimukseen liittyvään velkaan, joka arvostetaan siihen sovellettavia periaatteita noudattaen, ja aineettomaan hyödykkeeseen. Hankinnan jälkeen aineeton hyödyke kirjataan tasapoistoina kuluksi hankittujen sopimusten arvioituna vaikutusaikana. Vaikutusaika tarkistetaan vuosittain ja arvo poistetaan vahinkovakuutuksessa 1–4 vuodessa ja henkivakuutuksessa 10 vuodessa. Aineeton hyödyke testataan vuosittain vakuutus sopimukseen liittyvän velan riittävyystestin yhteydessä.

Vakuutus sopimusten aktivoidut hankintamenot

OP-Pohjola-ryhmässä aktivoidaan osa sellaisista palkkio- ym. menoista, jotka liittyvät uusien vakuutus sopimusten hankintaan tai olemassa olevien sopimusten uudistamiseen. Syntyvä aineeton hyödyke poistetaan tasapoistoin sopimusten vaikutusaikana. Vahinkovakuutuksessa poisto aika on vakuutuskausi ja henkivakuutuksessa viisi vuotta. Aineeton hyödyke testataan vuosittain vakuutus sopimukseen liittyvän velan riittävyystestin yhteydessä.

Asiakassuhteet

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut yksilöitävissä olevat asiakassuhteet arvostetaan hankinnan yhteydessä käypään arvoon. Asiakassuhteista muodostuva aineeton hyödyke kirjataan tasapoistoina kuluksi arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. OP-Pohjola-ryhmässä hankittujen asiakassuhteiden taloudelliseksi vaikutusajaksi on arvioitu 5–13 vuotta. Asiakassuhteiden arvo testataan tarvittaessa arvonalentumisen varalta.

Tuotemerkit

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut yksilöitävissä olevat tuotemerkit arvostetaan hankinnan yhteydessä käypään arvoon. Tuotemerkkien taloudellinen vaikutusaika on arvioitu rajoittamattomaksi, koska ne vaikuttavat rahavirtojen kerryttämiseen määrittelemättömän ajan. Tuotemerkkien arvoa testataan vuosittain arvonalentumisen varalta.

Muut aineettomat hyödykkeet

Muut aineettomat hyödykkeet arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenuon. Poistot kirjataan kuluksi tietokoneohjelmistojen ja lisenssien osalta 2–6 vuodessa ja muiden aineettomien hyödykkeiden osalta pääsääntöisesti 5 vuodessa. Hyödykkeiden taloudellinen vaikutusaika tarkistetaan jokaisessa tilinpäätöksessä ja tarvittaessa hyödykkeiden arvoa testataan arvonalentumisen varalta.

Sisäisesti aikaansaatu jien aineettomien hyödykkeiden (tuotteet ja palvelut) kehittämisestä johtuvat menot aktivoidaan siitä lähtien, kun on todettu, että tuotteesta tai palvelusta saadaan tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Hyödykettä poistetaan siitä lähtien, kun se on valmis käytettäväksi. Poisto aika on pääosin 3–6 vuotta. Hyödyke, joka ei ole vielä valmis käytettäväksi, testataan vuosittain arvonalentumisen varalta.

Aineelliset hyödykkeet

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenuon. Hyödykkeet poistetaan tasapoistoin arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Maa-alueista ei tehdä poistoja. Hyödykkeeseen liittyvät alkuperäisen hankinnan jälkeen syntyvät menot aktivoidaan hyödykkeen kirjanpitoarvoon vain, jos on todennäköistä, että hyödykkeestä kertyy alun perin arvioitua suurempaa taloudellista hyötyä.

Arvioidut taloudelliset vaikutusajat ovat pääosin seuraavat:

Rakennukset 20–50 vuotta

Varavoimalaitteet ja generaattorit 15 vuotta

Koneet ja kalusto 3–10 vuotta

Atk-laitteistot 3–5 vuotta

Autot 5–6 vuotta

Muut aineelliset hyödykkeet 3–10 vuotta

Hyödykkeiden jäännösarvo ja taloudellinen vaikutusaika tarkistetaan jokaisessa tilinpäätöksessä ja tarvittaessa oikaistaan kuvastamaan taloudellisen hyödyn odotuksissa tapahtuneita muutoksia.

Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden poistot lopetetaan silloin, kun aineellinen käyttöomaisuushyödyke luokitellaan myytävänä olevaksi "IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot" -standardin mukaisesti.

Aineellisen ja aineettoman omaisuuden arvonalentumiset

Jokaisen tilinpäätöksen yhteydessä arvioidaan, onko omaisuuden arvonalentumisesta viitteitä. Jos viitteitä on, arvioidaan kyseisestä omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Viitteiden olemassaolosta riippumatta kerrytettävissä oleva rahamäärä arvioidaan vuosittain keskeneräisistä hyödykkeistä, liikearvosta ja niistä aineettomista hyödykkeistä, joiden taloudellinen vaikutusaika on rajoittamaton (tuotemerkit). Jos omaisuuserän kirjanpitoarvo on suurempi kuin arvio sen tulevaisuudessa kerryttämästä rahamäärästä, ylitys kirjataan kuluksi.

Kerrytettävissä oleva rahamäärä on omaisuuserän käypä arvo vähennettynä myynnistä johtuvilla menoilla (nettomyyntihinta) tai sitä korkeampi käyttöarvo. Kerrytettävissä oleva rahamäärä pyritään lähtökohtaisesti määrittämään omaisuuserän nettomyyntihinnan kautta. Jos nettomyyntihintaa ei voida määrittää, omaisuuserälle määritellään käyttöarvo. Käyttöarvo on niiden vastaisten rahavirtojen nykyarvo, jonka omaisuuserän odotetaan kerryttävän. Diskonttokorkona käytetään ennen veroa määritettyä korkoa, joka kuvastaa markkinoiden näkemystä rahan aika-arvosta ja omaisuuserään liittyvistä erityisriskeistä. Edellä mainittujen vuosittain testattavien omaisuuserien arvonalentumistarve määritellään aina käyttöarvon laskennan kautta.

Mikäli omaisuuserälle ei voida määrittää nettomyyntihintaa eikä se kerrytä itsenäistä, muista eristä riippumatonta rahavirtaa, määritellään arvonalentumistarve sen rahavirtaa tuottavan yksikön eli liiketoimintasegmentin tai siihen kuuluvan yrityksen kautta, johon omaisuuserä kuuluu. Tällöin verrataan yksikköön sisältyvien omaisuuserien kirjanpitoarvoja koko rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään.

Arvonalentumistappio peruutetaan, jos olosuhteissa on tapahtunut muutos ja hyödykkeen kerrytettävissä oleva rahamäärä on muuttunut arvonalentumisen kirjaamisajankohdasta. Arvonalentumistappiota ei peruuteta enempää kuin mikä hyödykkeen kirjanpitoarvo olisi ilman arvonalentumistappion kirjaamista. Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei peruuteta missään tilanteessa.

Vuokrasopimukset

Vuokrasopimukset samoin kuin eri järjestelyihin sisältyvät vuokrasopimukset luokitellaan sopimuksen syntymisajankohtana rahoitusleasingsopimuksiksi tai muiksi vuokrasopimuksiksi liiketoimen tosiasiallisen sisällön mukaan. Vuokrasopimus on rahoitusleasingsopimus, mikäli se siirtää vuokralaiselle olennaisilta osin omistamiselle ominaiset riskit ja edut. Muutoin se on muu vuokrasopimus. Vuokrasopimukset luokitellaan sopimuksen syntymisajankohtana.

Rahoitusleasingsopimuksilla vuokralle annetut hyödykkeet esitetään taseessa saamisina asiakkailta. Saaminen kirjataan

määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokrasopimuksen nettosijoitus. Sopimuksesta saatava rahoitustuotto kirjataan korkotuottoihin siten, että se tuottaa vuokralle antajan jäljellä olevalle nettosijoitukselle kultakin tilikaudelta samansuuruisen tuottoasteen.

Rahoitusleasingopimuksella vuokralle otetut hyödykkeet esitetään aineellisissa hyödykkeissä ja vastaava rahoitusleasingvelka muissa veloissa. Vuokralle otetut hyödykkeet merkitään sopimuksen alkamisajankohtana taseeseen varoiksi ja veloiksi määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokratun hyödykkeen käypä arvo tai sitä alempi vähimmäisvuokrien nykyarvo. Poistot aineellisiin hyödykkeisiin kirjatuista varoista tehdään taloudellisen pitoajan tai lyhyemmän vuokra-ajan kuluessa. Rahoitusmenot kirjataan korkokuluihin siten, että jäljellä olevalle velalle tulee kullakin tilikaudella samansuuruisen korkoprosentti. Myynti- ja takaisinvuokraustilanteissa myyntivoitot jaksotetaan vuokrasopimusajalle.

Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annetut hyödykkeet esitetään aineellisissa hyödykkeissä, ja vuokratuotot kirjataan tasaerinä vuokra-ajan kuluessa. Muulla vuokrasopimuksella otettujen hyödykkeiden vuokrat merkitään tuloslaskelmaan kuluiksi tasasuuruusina erinä vuokra-ajan kuluessa.

Työsuhde-etuudet

Eläke-etuudet

OP-Pohjola-ryhmän yhtiöiden työntekijöiden lakisääteinen eläketurva hoidetaan joko OP-Eläkekassassa tai vakuutusyhtiöiltä otetuina vakuutuksina. Eräät OP-Pohjola-ryhmän yritykset ovat järjestäneet työntekijöille lisäeläketurvan joko OP-Eläkesäätiön tai vakuutusyhtiön kautta.

OP-Pohjola-ryhmässä on sekä etuusperusteisia että maksupohjaisia eläkejärjestelyjä. OP-Eläkekassassa hoidetut eläkejärjestelyt työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeiden rahastoiduilta osin katsotaan etuusperusteisiksi järjestelyiksi. Vakuutusyhtiöissä hoidetut järjestelyt voivat olla joko etuus- tai maksupohjaisia. OP-Eläkesäätiössä hoidetut järjestelyt ovat kokonaisuudessaan etuusperusteisia.

Eläkejärjestelyistä johtuvat kulut kirjataan tuloslaskelman erään ”Henkilöstökulut”. Maksupohjaisissa järjestelyissä vakuutusmaksut maksetaan vakuutusyhtiölle ja kirjataan kuluksi sille tilikaudelle, jota veloitus koskee. Maksupohjaisissa järjestelyissä muita maksuvelvoitteita ei ole.

Etuusperusteiset järjestelyt vakuutusyhtiöissä, OP-Eläkekassassa ja OP-Eläkesäätiössä rahoitetaan suorituksilla, jotka perustuvat vakuutusmatemaattisiin laskelmiin.

Etuusperusteisissa järjestelyissä omaisuuseränä esitetään järjestelystä johtuvien velvoitteiden nykyarvo tilinpäätöspäivänä vähennettynä järjestelyyn kuuluvien varojen käyvällä arvolla. Lisäksi huomioidaan vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot sekä takautuvaan työsuoritukseen perustuvat menot.

Etuusperusteisten eläkejärjestelyjen velvoitteet on laskettu kustakin järjestelystä erikseen. Laskenta on suoritettu ennakoituun etuusperusteisyyteen perustuvalla menetelmällä (project unit credit method). Eläkemenot kirjataan kuluksi henkilöiden palvelusajalle auktorisoitujen vakuutusmatemaattikkojen suorittamien laskelmien perusteella. Eläkevelvoitteen nykyarvoa laskettaessa käytetty diskonttaus korko on määritelty yritysten liikkeeseen laskemien korkealaatuisten joukkovelkakirjalainojen raportointikauden päättymispäivän markkinatuoton perusteella.

Vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot kirjataan tuloslaskelmaan henkilöiden keskimääräiselle jäljellä olevalle palvelusajalle siltä osin kuin ne ylittävät suuremman seuraavista: 10 prosenttia eläkevelvoitteesta tai 10 prosenttia varojen käyvää arvosta.

Osakeperusteiset työsuhde-etuudet

OP-Pohjola-ryhmässä on käytössä johdon lyhyt- ja pitkäaikainen palkitsemisjärjestelmä, joiden perusteella niihin kuuluvat henkilöt voivat saada osittain Pohjola Pankki Oyj:n A-osakkeita ja osittain rahana selvitettävän palkkion ns. ansainta- ja sitouttamisjakson aikana suorittamistaan työsuorituksista. Nämä palkitsemisohjelmat kirjataan suoritustavasta riippuen joko omana pääomana tai käteisvaroina maksettavina osakeperusteisina liiketoimina.

Omana pääomana maksettavat osakeperusteiset työsuhde-etuudet arvostetaan käypään arvoon niiden

myöntämishetkellä. Kuluksi kirjattava määrä jaksotetaan henkilöstökuluihin ja oman pääoman lisäykseksi oikeuden syntymisajanjakson kuluessa. Rahana maksettavat osakeperusteiset palkkiot ja niitä vastaava velka arvostetaan käypään arvoon kunkin kauden päättyessä. Kuluksi kirjattava määrä jaksotetaan henkilöstökuluihin ja siirtovelkoihin oikeuden syntymisajanjakson kuluessa.

Toteutettavien osakkeiden arvioitu lukumäärä tarkastetaan neljännesvuosittain. Alkuperäisiin arvioihin tehtävien tarkistusten mahdolliset vaikutukset kirjataan henkilöstökuluna tuloslaskelmaan, ja vastaava oikaisu tehdään omaan pääomaan ja siirtovelkoihin.

Vakuutustoiminnan varat ja velat

Vakuutustoiminnan rahoitusvarojen luokittelu

Vakuutustoiminnan rahoitusvarojen ja velkojen luokittelu on esitetty kohdassa Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja kirjaaminen OP-Pohjola-ryhmän taseessa.

Vakuutus sopimusten luokittelu ja ryhmittely

Vakuutus sopimuksia ovat sopimukset, joilla siirretään merkittävä vakuutus riski. Vakuutus sopimukset luokitellaan sopimuksittain tai sopimustyypeittäin. Jos useampi sopimus tehdään samanaikaisesti saman vastapuolen kanssa tai sopimukset riippuvat toisistaan, arvioidaan nämä sopimukset kuitenkin yhdessä. Takaussopimukset käsitellään pääsääntöisesti vakuutus sopimuksina tai, jos vakuutus riskin siirtyminen ei ole merkittävä, käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavina rahoitusinstrumentteina.

Sijoitus sopimuksia ovat sopimukset, joilla siirretään rahoitus riski, mutta ei merkittävää vakuutus riskiä. Kapitalisaatiosopimukset eivät sisällä vakuutus riskiä, joten ne luokitellaan sijoitus sopimuksiksi.

OP-Pohjola-ryhmän sisäiset vakuutus sopimukset eliminoidaan, sillä ne eivät täytä vakuutus sopimuksen määritelmää.

Vakuutus sopimukset jaetaan pääryhmiin. Ryhmittelyn perustana ovat eroavuudet joko vakuutetun kohteen laadussa tai sopimusehdoissa. Näillä on olennainen merkitys riskin luonteeseen. Lisäksi ryhmittelyssä otetaan huomioon eroavuudet vakuutus sopimuskausien pituuksissa tai siinä kuinka kauan keskimäärin kuluu vakuutus tapahtuman sattumisesta siihen, että se on kokonaan korvattu (vahingon selviämisoikeus).

Vahinkovakuutus sopimukset

Lyhytkestoiset vahinkovakuutus sopimukset

Lyhytkestoisten vakuutus sopimusten voimassaoloaika on yleensä 12 kuukautta tai vähemmän, hyvin harvoin yli kaksi vuotta. Etenkin yksityishenkilöiden vakuutukset, ajoneuvovakuutukset ja lakisääteiset tapaturmavakuutukset ovat yleensä jatkuvia vuosivakuutuksia

Pitkäkestoiset vahinkovakuutus sopimukset

Pitkäkestoiseksi vakuutus sopimuksiksi luokitellaan ne vakuutus sopimukset, joiden keskimääräinen voimassaoloaika on vähintään kaksi vuotta.

Henkivakuutus sopimukset

Henkivakuutus sopimuksia ovat säästöpainotteiset kerta- ja jatkuvamaksuiset henkivakuutukset, yksilölliset eläkevakuutukset, ryhmäeläkevakuutukset, jotka täydentävät lakisääteistä eläketurvaa, sekä riskivakuutukset, jotka pääosin on myönnetty kuoleman tai työkyvyttömyyden varalta. Henki- ja eläkevakuutusten säästöt voivat olla joko perustekorkoisia, joilla on oikeus harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä tai sijoitussidonnaisia. Ryhmäeläke on toistaiseksi pääosin perustekorkoista ja oikeutettua harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä.

Vakuutus sopimusten arvostaminen ja kirjaaminen

Vahinkovakuutus sopimukset

Vakuutus maksut tuloutetaan vakuutus sopimuksen voimassaoloaikana pääsääntöisesti ajan kulumisen suhteessa. Rakennusvirhevakuutuksissa ja ainaisvakuutuksissa tuloutus tapahtuu kuitenkin vakuutus riskin jakautumisen suhteessa. Tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutus maksutulosta merkitään taseeseen

vakuutusmaksuvastuuna. Jos vakuutusmaksuvastuu ei riitä voimassa olevista vakuutus sopimuksista johtuviin tuleviin korvauksiin ja kuluihin, varataan erotuksen suuruinen täydennyserä vakuutusmaksuvastuuseen.

Vakuutusmaksutulosta vähennetään vakuutusmaksuvero ja ulkopuolisten puolesta perityt julkiset maksut, mutta ei palkkioita eikä vakuutusmaksusaamisten luottotappioita.

Asiakkaalle maksettavat korvaukset ja konsernille vahingonselvittelystä aiheutuvat välittömät ja välilliset kustannukset kirjataan kuluksi vahingon sattumishetken perusteella. Jo sattuneista vahingoista tilinpäätöshetkellä vielä maksamatta olevat korvaukset ja niiden selvittelykulut, myös konsernille vielä ilmoittamatta olevien vahinkojen osalta, varataan korvausvastuuseen. Korvausvastuu muodostuu sekä tapauskohtaisesti varatuista vahingoista että tilastollisesti varatuista vahingoista. Korvausvastuuseen sisältyvä varaus jo sattuneiden vahinkojen vielä toteutumattomia vahingonselvittelykuluja varten perustuu korvauskäsittelyn arvioituihin kustannuksiin.

Lakisääteisen rakennusvirhevakuutuksen ja ainaisvakuutusten vakuutusmaksuvastuu sekä eläkemuotoisiin korvauksiin liittyvä korvausvastuu lasketaan diskonttausta käyttäen. Konsernin soveltama diskonttokorko on luonteeltaan kiinteä. Sen määrittämisessä otetaan huomioon yleinen korkokehitys. Korko ei saa ylittää vastuuta kattavan omaisuuden tuotto-odotusta eikä viranomaismääräyksillä säädettyä tasoa. Ajan kulumisesta johtuva vastuuvelan lisäys (diskonttauksen purkautuminen) esitetään tuloslaskelmassa omana eränään vahinkovakuutuksen nettotuotoissa muissa vahinkovakuutuksen erissä.

Henkivakuutus sopimukset

Saadut vakuutusmaksut kirjataan tuloslaskelmaan. Vakuutusmaksusaaminen kirjataan vain, jos vakuutusturva on voimassa tilinpäätöshetkellä. Riskivakuutuksissa vakuutusmaksut tuloutuvat maksukauden aikana ajan kulumisen suhteessa. Vakuutusmaksutulosta ei vähennetä palkkioita eikä luottotappioita.

Vakuutus sopimukseen perustuvat etuudet kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan. Vastuuelka määritetään muodostamalla tulevien etuuksien, sopimuksen hallinnointiin liittyvien kulujen ja tulevien vakuutusmaksujen pääoma-arvo. Laskennassa käytetään korkoutuvuuteen, kuolevuuteen, työkyvyttömyyteen ja liikekuluihin liittyviä vakuutusmatemaattisia oletuksia. Vastuu lasketaan uudelleen jokaisena tilinpäätöspäivänä käyttäen vakuutuksen hinnoittelussa käytettyjä oletuksia. Diskonttauksessa sovellettava korko on luonteeltaan kiinteä ja enintään se korko, jota on käytetty vakuutuksen hinnoittelussa. Korko ei saa ylittää vastuuta kattavan omaisuuden tuotto-odotusta eikä viranomaismääräyksillä säädettyä tasoa.

Vuoden 2011 aikana henkivakuutussegmentissä on muutettu liiketoimintamallia. Uudessa liiketoimintamallissa vastuuvelan korkoriskiä on ryhdytty aktiivisesti pienentämään hankkimalla koronvaihtosopimuksia. Hallintaa laajennetaan suunnitelmallisesti vastuuvelan korkoriskin hallinnan strategian mukaisesti. Hallinnassa käytettävät koronvaihtosopimukset arvostetaan taseessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavina rahoitusvaroina. Liiketoiminnalle on asetettu kullekin hetkelle tavoite osuudesta, joka vastuuvelan korkoriskistä pitää hallita korkojohdannaisten avulla. Tältä osin on siirrytty vastuuvelan arvostuksessa kohti markkinaehtoisempaa arvostamista. Tässä arvostusmallissa kirjataan osaksi vastuuelkaa diskonttokoron muutoksen vaikutus vastuuvelan arvoon. Diskonttokorkona käytetään swap-korkoa.

Tehdyistä asiakashyvityspäätöksistä syntyy lisäys vastuuelkaan. Sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuelka arvostetaan kuitenkin käypään arvoon vastaavalla tavalla kuin vastuuta kattava omaisuus.

Sijoitus sopimukset

OP-Pohjola-ryhmän vakuutusyhtiöiden sijoitus sopimukset ovat ns. kapitalisaatiosopimuksia.

Sellaisiin sijoitus sopimukseen, joihin liittyy oikeus harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä tai jotka voi vaihtaa tällaisiksi sopimuksiksi, sovelletaan kuitenkin IFRS 4 -standardin sallimaa helpotusta. Tämän perusteella kapitalisaatiosopimukset arvostetaan ja esitetään kuten vakuutus sopimukset.

Sijoitus sopimukset esitetään tase-erässä "Henkivakuutus toiminnan velat" osana muita velkoja.

Vakuutus sopimukseen liittyvät saamiset ja velat

Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksusaamiset kirjataan vakuutuskauden alkaessa, kun oikeus saamiseen syntyy.

Henkivakuutuksen vakuutusmaksusaamiset kirjataan pääsääntöisesti tilinpäätöksen yhteydessä. Saamiset ovat pääasiassa saamia vakuutuksenottajilta ja vain vähäisessä määrin vakuutusedustajilta. Etukäteen maksetut vakuutusmaksut merkitään Vahinkovakuutus- ja Henkivakuustoitominnan velkoihin erään "Velat ensivakuustoitominnasta".

Vahinkovakuutuksen vakuutus sopimuksiin perustuvat saamiset testataan tilinpäätöksen yhteydessä arvonalentumisen varalta. Jos on objektiivista näyttöä saamisen arvonalentumisesta, saamisen kirjanpitoarvo alennetaan tulovaikutteisesti. Saamisista vähennetään sekä lopullisiksi todetut arvonalentumiset (luottotappiot) että veloituksen perimisvaiheen perusteella tilastollisesti todetut arvonalentumiset.

Kohtuusperiaate

Sijoitussidonnaisia vakuutus sopimuksia lukuun ottamatta lähes kaikki henkivakuutukset ja osa kapitalisaatiosopimuksista ovat oikeutettuja luvattujen etujen lisäksi harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä (asiakashyvitykseen tai muihin lisätuihin), joka on todennäköisesti merkittävä osa sopimuksen mukaisista kokonaiseduista, mutta jonka määrä ja ajoittuminen ovat sopimuksen mukaan konsernin harkittavissa. Osalla sijoitussidonnaisia vakuutuksia on mahdollisuus harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä. Tämä mahdollisuus voidaan toteuttaa ohjaamalla vakuutuksen säästöjä korkotuottoiseen osaan.

Ylijäämän jaon taustalla on Suomen vakuutusyhtiölakiin kirjoitettu ns. kohtuusperiaate, joka edellyttää, että kohtuullinen osa näiden vakuutusten tuottamasta ylijäämästä palautetaan lisätuina näille vakuutuksenottajille, mikäli vakavaraisuusvaatimukset eivät estä palautusten antamista. Lisätujen tason suhteen on pyrittävä jatkuvuuteen. Kohtuusperiaatteesta ei kuitenkaan muodostu velkasaamisoikeutta omistajille eikä vakuutuksenottajille.

OP-Pohjola-ryhmän henkivakuutusyhtiössä sovelletaan kohtuusperiaatetta. Soveltamistavoitteet on julkaistu OP-Henkivakuutus Oy:n tilinpäätöksessä tai op.fi -verkkosivuilla. Myönnettävät lisäedut päättää OP-Henkivakuutus Oy:n hallitus.

Vakuutus sopimuksiin liittyvän velan riittävyystesti

Tilinpäätöspäivänä arvioidaan, onko taseeseen merkitty vastuvelka riittävä. Testauksessa käytetään tarkasteluhetken arvioita vakuutus sopimusten tulevista rahavirroista. Jos arviointi osoittaa, että vakuutus sopimuksista aiheutuvan velan kirjanpitoarvo vähennettynä vakuutus sopimusten aktivoituihin hankintamenoihin ja hankittuihin vakuutuskantoihin liittyvillä aineettomilla hyödykkeillä ei ole riittävä, vajuus kirjataan tulokseen ensisijaisesti tekemällä lisäpoisto aineettomista hyödykkeistä ja toissijaisesti kasvattamalla vastuvelan määrää.

Yhteistakuuerä

Tapaturmavakuutuslaissa, liikennevakuutuslaissa ja potilasvahinkolaissa on aiemmin säädetty yhteistakuusta, jonka perusteella kyseistä toimintaa harjoittavat vakuutusyhtiöt ovat vastanneet yhdessä niistä korvauksista, jotka jäävät asiakkaalle maksamatta jonkun edellä mainitun vakuutusyhtiön selvitystilän tai konkurssin seurauksena. Vakuutusyhtiöt ovat varanneet tätä varten taseisiinsa yhteistakuuerän.

Yhteistakuuerästä on luovuttu 31.12.2010 eikä vahinkovakuutusyhtiöiden enää tarvitse varata taseisiinsa yhteistakuuerää. Lakisääteisiä vahinkovakuutuksia tarjoavat yhtiöt vastaavat kuitenkin selvitystilaan tai konkurssiin joutuneen vakuutusyhtiön saatavista edelleen yhteisvastuullisesti.

Lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa yhteistakuuerään sidotut varat palautetaan jakojärjestelmään tasaisesti kolmen vuoden aikana. Liikennevakuutuksessa yhteistakuuerän varat palautetaan tasoitusmäärään, joka IFRS-tilinpäätöksessä sisältyy omaan pääomaan.

Jälleenvakuutus sopimukset

OP-Pohjola-ryhmän ottamalla jälleenvakuutuksella tarkoitetaan sopimusta, joka täyttää vakuutus sopimuksen määritelmän ja jonka perusteella OP-Pohjola-ryhmä voi saada korvauksia toiselta vakuutusyhtiöltä, mikäli OP-Pohjola-ryhmä joutuu itse muiden vakuutus sopimusten perusteella korvausvelvolliseksi.

Vahinkovakuutus

Jälleenvakuutus sopimusten perusteella saatavat suoritukset merkitään taseessa joko "Lainoihin ja muihin saamisiin" tai

“Saamisiin jälleenvakuutusopimuksista”. Viimeksi mainitut saamiset vastaavat jälleenvakuuttajien osuutta OP-Pohjola-ryhmän jälleenvakuuttamien vakuutusopimusten vakuutusmaksu- ja korvausvastuusta. “Lainoihin ja muihin saamisiin” merkityt erät ovat lyhyempiaikaisia saamia. Jälleenvakuuttajille maksamatta olevat vakuutusmaksut kirjataan Vahinkovakuutustoiminnan velkoihin erään “Velat jälleenvakuutustoiminnasta”.

Henkivakuutus

Menevään jälleenvakuutukseen liittyvät saamiset ja velat arvostetaan yhdenmukaisesti jälleenvakuutettujen sopimusten velkojen ja saamisten kanssa ja merkitään taseeseen joko “Henkivakuutustoiminnan varoihin” tai Henkivakuutustoiminnan velkoihin”.

Jälleenvakuutusopimuksiin perustuvat saamiset testataan tilinpäätöksen yhteydessä arvonalentumisen varalta. Jos on objektiivista näyttöä siitä, että OP-Pohjola-ryhmä ei saa mahdollisesti kaikkia rahamääriä, joihin sillä on oikeus sopimuksen ehtojen mukaan, saamisen kirjanpitoarvo alennetaan tulosvaikutteisesti kerrytettävissä olevaa rahamäärää vastaavalle tasolle.

Rinnakkaisvakuutus ja poolit

OP-Pohjola-ryhmä osallistuu joihinkin rinnakkaisvakuutusjärjestelyihin yhdessä muiden vakuutusosantajien kanssa. Rinnakkaisvakuutusopimuksista OP-Pohjola-ryhmä käsittelee vakuutusopimuksena vain sopimuksessa tarkoitetun ryhmän oman osuuden. Ryhmän vastuu rajoittuu tähän osuuteen.

OP-Pohjola-ryhmä merkitsee osuuksia vakuutusopimuksista myös poolien kautta. Poolin jäsenet ovat ensisijaisesti vastuussa omasta suhteellisesta osuudestaan. Osuudet perustuvat sopimukseen, jotka vahvistetaan vuosittain. OP-Pohjola-ryhmä käsittelee vakuutusopimuksina oman suhteellisen osuutensa poolien hoitamasta ensivakuutusliikkeestä ja poolilta jäsenille tulevasta jälleenvakuutusliikkeestä.

Poolin osuus näistä vakuutusopimuksista käsitellään jälleenvakuutuksena. Eräissä pooleissa poolin jäsenet vastaavat maksukyvyttömän poolijäsenen veloitteista omien osuusiensa suhteessa. OP-Pohjola-ryhmä kirjaa yhteisvastuun kautta tulevat vastuut ja saamiset, mikäli yhteisvastuun realisointuminen on todennäköistä.

Vahinkotavara ja regressisaamiset

Yhtiön omistukseen siirtynyt vahinkotavara kirjataan käyvästä arvostaan korvauskulujen vähennyseräksi ja taseen “Vahinkovakuutustoiminnan varoihin”. Regressisaamiset otetaan huomioon sattuneiden vahinkojen korvausvastuuta vähentävänä eränä. Kun korvaus suoritetaan, merkitään saaminen tase-erään “Vahinkovakuutustoiminnan varat”. Takausvakuutuksen vastavakuus arvostetaan käypään arvoon ja siitä korvausvastuuta tai maksettua korvausta vastaava osuus merkitään tase-erään “Vahinkovakuutustoiminnan varat”. Saaminen vahingon aiheuttajalta kirjataan vasta, kun suoritus saadaan tai sen saaminen on muutoin käytännössä varmaa.

Varaukset ja ehdolliset velat

Veloitteen perusteella kirjataan varaus, mikäli velvoite perustuu aiempaan tapahtumaan ja sen toteutuminen on todennäköistä, mutta toteutumisaikakohta tai toteutuva määrä on epävarma. Lisäksi veloitteen pitää perustua joko tosiasialliseen tai oikeudelliseen veloitteeseen ulkopuolista kohtaan. Jos osasta veloitetta on mahdollista saada korvaus joltakin kolmannelta osapuolelta, korvaus kirjataan erilliseksi omaisuuseräksi, mutta vasta siinä vaiheessa, kun korvauksen saaminen on käytännössä varmaa.

Ehdollinen velka on aikaisempien tapahtumien seurauksena syntynyt mahdollinen velvoite, jonka olemassaolo varmistuu vasta OP-Pohjola-ryhmän määräysvallan ulkopuolella olevan epävarman tapahtuman toteutuessa.

Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot

Pitkäaikainen omaisuuserä (tai luovutettavien erien ryhmä) luokitellaan myytävänä olevaksi, mikäli sen kirjanpitoarvoa vastaava määrä tulee kertymään pääasiassa omaisuuserän myynnistä jatkuvan käytön sijaan. Tällaisen omaisuuserän arvostusperuste on kirjanpitoarvo tai sitä alempi myynnistä aiheutuvilla menoilla vähennetty käypä arvo. Tämä arvostusperiaate ei kuitenkaan koske myytäväksi luokiteltuja rahoitusinstrumentteja, vakuutusopimuksia eikä sijoituskiinteistöjä. Myytävänä olevaksi luokiteltu pitkäaikainen omaisuuserä sekä siihen liittyvät velat esitetään omana eränä taseessa.

Lopetetulla toiminnolla tarkoitetaan joko merkittävää erillistä liiketoimintayksikköä tai maantieteellistä aluetta edustavaa yksikköä tai tytäryritystä, josta on luovuttu tai joka on luokiteltu myytävänä olevaksi.

Tuloverot

Tuloslaskelman veroihin sisältyvät OP-Pohjola-ryhmän yhtiöiden tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verot, aikaisempien tilikausien verot ja laskennallinen verokulu tai -tuotto.

Laskennallinen verovelka lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä veronalaisista väliaikaisista eroista.

Laskennallinen verosaaminen lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä vähennyskelpoisista väliaikaisista eroista ja verotuksessa vahvistettavista tappioista. Mikäli verotettavan tulon kertymisen ansiosta on todennäköistä, että saaminen voidaan hyödyntää, se kirjataan.

Laskennalliset verovelat ja -saamiset netotetaan yhtiöittäin. Yhdistelytoimenpiteistä aiheutuneita laskennallisia verovelkoja ja -saamisia ei netoteta. Laskennalliset verovelat ja -saamiset lasketaan sen säädetyn verokannan mukaan, jonka ennakoidaan olevan voimassa väliaikaisen eron purkautuessa. Mikäli laskennallinen vero aiheutuu tase-eristä, joiden muutokset eivät vaikuta tuloslaskelmaan, myöskään laskennallisen veron muutosta ei kirjata tuloslaskelmaan, vaan muihin laajan tuloksen eriin.

Tuloutusperiaatteet

Korollisten omaisuus- ja velkaerien korkotuotot ja -kulut kirjataan suoriteperusteisesti. Myös sellaisten saamisten korot tuloutetaan, joiden erääntyneitä maksuja on hoitamatta. Tällainen korkosaaminen sisällytetään arvonalentumistestaukseen. Saamisen hankintamenon ja sen nimellisarvon välinen ero jaksotetaan korkotuottoihin ja velasta saadun määrän ja sen nimellisarvon erotus korkokuluihin. Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan lainan juoksuajalle korkotuottoihin ja -kuluihin.

Palkkiotuotot ja -kulut palveluista kirjataan palvelun suorittamisen yhteydessä. Sellaisista kertamaksuisista palkkioista, jotka koskevat useita vuosia ja joita mahdollisesti joudutaan palauttamaan myöhemmin, tuloutetaan vain tilikaudelle kuuluva osuus.

Osingot tuloutetaan pääsääntöisesti silloin, kun osinkoa jakavan yhtiön yhtiökokous on tehnyt osingonjakopäätöksen.

Tuloslaskelmassa esitetään tuotto- ja kuluerät erikseen niitä toisistaan vähentämättä, jollei tuoton ja kulun yhdistäminen yhdeksi eräksi ole perusteltua oikean ja riittävän kuvan antamiseksi.

Yhteenveto tuloslaskelmaerien esittämisestä tilinpäätöksessä:

Korkokate	Korkoinstrumenttien saadut ja maksetut korot, jaksotettu nimellisarvon ja hankinta-arvon välinen erotus, korkojohdannaisten korot sekä arvonmuutos käyvän arvon suojauksessa
Vahinkovakuustustoiminnan nettotuotot	Vakuutusmaksutulo, vakuutusmaksuvastuun ja korvausvastuun muutos, sijoitustoiminnan tuotot, kulut (korot, osingot, realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot) ja arvonalentumiset
Henkivakuustustoiminnan nettotuotot	Vakuutusmaksutulo, vakuutusmaksuvastuun ja korvausvastuun muutos, sijoitustoiminnan tuotot, kulut (korot, osingot, realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot) ja arvonalentumiset
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	Palkkiotuotot ja -kulut sekä epälikvideihin johdannaisiin liittyvän ns. Day 1 profiitin jaksotus
Kaupankäynnin nettotuotot	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusinstrumenttien käyvän arvon muutokset ilman kertyneitä korkoja, myyntivoitot ja -tappiot sekä osingot
Sijoitustoiminnan nettotuotot	Myytavissä olevien rahoitusvarojen realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot, arvonalentumiset, osingot sekä sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutokset, myyntivoitot ja -tappiot, vuokrat ja muut kiinteistöihin liittyvät kulut
Liiketoiminnan muut tuotot	Muut liiketoiminnan tuotot
Henkilöstökulut	Palkat, palkkiot, osakeperusteiset henkilöstöetuudet, eläkekulut, henkilösivukulut
Muut hallintokulut	Toimistokulut, atk-kulut, muut hallintokulut
Liiketoiminnan muut kulut	Poistot, vuokrat ja muut kulut

Segmenttiraportointi

Toimintasegmenttien määrittelyn lähtökohtana on taloudellinen informaatio, jota toiminnasta vastaava päättäjä säännöllisesti seuraa.

OP-Pohjola-ryhmä raportoi tuloslaskelmat ja taseet seuraavista segmenteistä: Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Henkivakuutus. Segmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä Muu toiminta. Segmentit on määritelty siten, että niiden riskit ja tuloksen muodostuminen ovat toisistaan poikkeavia. Pohjola-konsernin varainhallinta ja keskuspankkitoiminta raportoidaan segmenttiraportoinnissa osana liiketoimintasegmentteihin kuulumatonta Muuta toimintaa, kuten myös varsinaiseen liiketoimintaan kuulumattomat tuotot, kulut, sijoitukset ja pääomat.

Kuvaus toimintasegmenteistä ja segmenttiraportoinnin laatimisperiaatteet on kerrottu segmenttikohtaisten tietojen yhteydessä.

Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Tilinpäätöstä laadittaessa tehdään tulevaisuutta koskevia arvioita ja oletuksia, joiden lopputulemat voivat poiketa toteumasta. Lisäksi joudutaan käyttämään harkintaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden soveltamisessa.

Vakuutus sopimuksista johtuvan velan määrään sisältyy useita harkinnanvaraisia tekijöitä ja epävarmuustekijöitä. Vahinkovakuutuksen osalta ulkoista toimintaympäristöä koskevien oletusten lisäksi arviointi pohjautuu pääosin omien vahinkotilastojen vakuutusmatemaattiseen analysointiin. Henkivakuutus sopimuksista aiheutuva velka muodostetaan suomalaiset säännökset täyttävän laskuperusteen mukaan, joka pohjautuu samoihin tulevaisuutta koskeviin oletamiin kuin hinnoittelu. Tulevaisuutta koskevien olettamien asianmukaisuutta tarkkaillaan jatkuvasti.

Yritysten yhteenliittymissä hankittujen vakuutus sopimusten, asiakassuhteiden ja tuotemerkkien arvot perustuvat arvioihin muun muassa tulevista rahavirroista sekä käytettävästä diskonttokorosta.

Liikearvo, taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomat hyödykkeet sekä keskeneräiset aineettomat hyödykkeet testataan vuosittain arvonalentumisen varalta. Arvonalentumistestauksessa määriteltävä kerrytettävissä oleva rahamäärä pohjautuu usein käyttöarvoon, jonka laskemisessa on tehtävä arvioita tulevista rahavirroista ja käytettävän diskonttokoron suhteen.

Saamisten arvonalentumistestaus laaditaan joko saamiskohtaisesti tai saamisryhmäkohtaisesti. Saamiskohtainen arvonalentumistestaus perustuu johdon arvioon tulevaisuuden rahavirroista lainakohtaisesti. Kriittisimpänä tekijänä lainakohtaisessa arvonalentumistestauksessa on määrittää rahavirta, jonka toteutuminen on todennäköisintä.

Saamisryhmäkohtaista arvonalentumistarkastelua varten saamiset jaetaan luottoriskiltään samanlaisiin ryhmiin. Saamisryhmäkohtaiset arvonalentumiskirjaukset perustuvat historiatietoon pohjautuvaan arvioon tulevista tappioista. Tällöin johdon harkintaa tarvitaan siihen, kuinka hyvin historiatietoon perustuvat arviot tulevaisuuden tappioista vastaavat toteutuneita tappioita ja tarvitaanko mahdollisia oikaisuja historiatietoon perustuviin arvioihin tulevista tappioista.

Myytävässä olevien rahoitusvarojen, lainoihin ja saamisiin sisältyvien saamistodistusten sekä eräpäivään asti pidettävien sijoitusten arvonalentumisen testaus on tehtävä jokaisena tilinpäätöspäivänä. Mikäli arvonalentumisesta on objektiivista näyttöä, arvonalentuminen kirjataan tuloslaskelmaan. Oman pääoman ehtoisten instrumenttien osalta arvonalentuminen on lisäksi kirjattava, mikäli arvonalentuminen on merkittävä tai pitkäaikainen. Merkittävän ja pitkäaikaisen arvonalennuksen määrittäminen on osa normaalia johdon harkintaa. Määrittäminen tehdään instrumenttikohtaisesti, ottaen huomioon tilinpäätöksen yleiset periaatteet sekä standardien edellytykset.

Johdon on arvioitava, milloin rahoitusinstrumenttien markkinat eivät ole toimivat. Johdon on lisäksi arvioitava, onko yksittäinen rahoitusinstrumentti aktiivisen kaupankäynnin kohteena ja markkinoilta saatava hintatieto luotettava indikaatio instrumentin käyvästä arvosta. Muutoin rahoitusinstrumenttien käypä arvo määritellään arvostusmenetelmän avulla. Johdon harkintaa tarvitaan tällöin sovellettavan arvostusmenetelmän valintaan. Siltä osin, kun mallien tuottamiin tuloksiin ei ole käytettävissä markkinoilta saatavia syöttötietoja, johdon on arvioitava kuinka paljon käytetään muita tietoja. Arvostusmenetelmien toimivuutta lisäksi tarkastellaan säännöllisesti.

Etuuspohjaisissa eläkejärjestelyissä omaisuuseränä esitetään järjestelystä johtuvien veloitteiden nykyarvo vähennettynä järjestelyyn kuuluvien varojen käyvillä arvoilla ja kirjaamattomilla vakuutusmatemaattisilla voitoilla ja tappioilla sekä takautuvaan työsuoritukseen perustuvilla menoilla. Laskennassa on käytetty tulevaisuutta koskevia vakuutusmatemaattisia oletuksia muun muassa diskonttaus korkoa, varojen tuotto-odotusta, tulevia palkkojen ja eläkkeiden korotuksia, työvoiman vaihtuvuutta ja inflaatiota koskien. Asia on esitelty tarkemmin Etuuspohjaisia eläkejärjestelyjä koskevassa liitetiedossa.

Sijoituskiinteistöjen arvostaminen käypään arvoon pohjautuu tietyiltä osin johdon tekemiin arvioihin kohteiden markkina-arvoista. Sijoituskiinteistöjen arvostuksessa on käytössä myös tuottoarvomenetelmään pohjautuva laskentamalli, jossa hyödynnetään arvioita kohteiden tulevista nettotuotoista. Asia on esitelty tarkemmin sijoituskiinteistöjä koskevissa liitetiedoissa.

Uudet standardit ja tulkinnat

OP-Pohjola-ryhmä ottaa käyttöön vuonna 2012 seuraavat standardit ja tulkinnat:

- Muutos IFRS 7:ään Tilinpäätöksessä esitettävät tiedot: "Rahoitusvarojen siirrot" edellyttää lisää liitetietoja siirretyistä rahoitusvaroista syntyvistä riskipositioista. Muutos laajentaa yksityiskohtaiset liitetietovaatimukset koskemaan myös sellaisia rahoitusvarojen siirtoja, jotka on kirjattu pois taseesta kokonaisuudessaan mutta joihin siirtäjällä on edelleen säilynyt jatkuva intressi. Muutos saattaa lisätä tulevissa tilinpäätöksissä annettavia liitetietoja. Muutos tulee voimaan 1.7.2011 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta mutta sitä ei ole vielä hyväksytty sovellettavaksi EU:ssa.
- Muutettu IAS 12 Deferred Tax: Recovery of Underlying Asset (voimaan 1.1.2012 tai myöhemmin alkavilla tilikausilla). Muutoksella ei ole vaikutusta OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen.

IASB:n (International Accounting Standards Board) yksityiskohtaisemmin aikataulutettu projektiohjelma ulottuu vuoden 2012 loppuun. Muutokset tulevat koskemaan rahoitusinstrumenttien esittämistapaa ja arvostamista, arvonalentumisten käsittelyä, suojauslaskentaa sekä varojen ja velkojen netottamista. Muut merkittävät muutokset liittyvät tilinpäätöksen esittämiseen, työsuhde-etuuksiin, vuokrasopimuksiin, vakuutus sopimuksiin, käyvän arvon määrittämiseen, konsernitilinpäätökseen sekä yhteisjärjestelyihin. Lisäksi IASB on ennakoanut julkaisevansa myös muita tilinpäätösinformaatiota koskevia muutoksia. OP-Pohjola-ryhmässä seurataan muutosten etenemistä aktiivisesti.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

Liite 2. OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet

Riskien ja vakavaraisuuden hallinnan yleiset periaatteet

OP-Pohjola-ryhmä on finanssiryhmittymä, joka muodostaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain tarkoittaman rahoitus- ja vakuutusryhmittymän sekä laissa talletuspankkien yhteenliittymästä säännellyn yhteenliittymän. OP-Pohjola-ryhmän valvonnasta vastaa Finanssivalvonta.

Luotettavaa hallintoa, sisäistä valvontaa, ja vakavaraisuuden hallintaprosessia sääntelevät luottolaitos-, osuuspankki- ja vakuutusyhtiölaki, laki talletuspankkien yhteenliittymästä sekä Finanssivalvonnan standardit, määräykset ja ohjeet. Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä säädetään, että osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen vakavaraisuutta, maksuvalmiutta ja asiakasriskejä valvotaan konsolidoidusti yhteenliittymän tasolla.

OP-Pohjola osk (jäljempänä keskusyhteisö) ryhmän keskusyhteisönä ohjaa yhteenliittymän toimintaa ja antaa siihen kuuluville yhteisöille ohjeita talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain edellyttämällä tavalla. Keskusyhteisö valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt toimivat sen antamien ohjeiden mukaisesti. Keskusyhteisö toteuttaa ohjeidenanto- ja valvontavelvollisuuttaan yleisellä ryhmäohjauksella ja pankkikohtaisen ohjauksen järjestelmällä. Keskusyhteisön hallintoneuvosto on hyväksynyt ohjauksjärjestelmän keskeiset periaatteet. Se päättää myös voimakkaimpien ohjauskeinojen käytöstä. Voimakkaimpia ohjauskeinoja ovat hallintoneuvoston antama kirjallinen varoitus tai viime kädessä esityksen tekeminen keskusyhteisön osuuskunnan kokoukselle jäsenluottolaitoksen erottamiseksi yhteenliittymästä.

OP-Pohjola osk vastaa OP-Pohjola-ryhmää koskevasta ryhmätason riskien ja vakavaraisuuden hallinnasta, sekä siihen liittyvien järjestelmien riittävydestä ja tarkoituksenmukaisuudesta. Jokainen OP-Pohjola-ryhmän yhteisö vastaa omasta riskien ja vakavaraisuuden hallinnastaan. Lakisääteisen yhteisvastuun vuoksi OP-Pohjola-ryhmään kuuluvien yhteisöjen on voitava luottaa siihen, että kaikki OP-Pohjola-ryhmän yhteisöt toimivat ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallintaa koskevien periaatteiden sekä keskusyhteisön antamien muiden ohjeiden mukaisesti ja noudattavat viranomaisten antamia määräyksiä ja ohjeita.

Riskienhallinta toteutetaan ryhmätasolla liiketoiminnasta riippumattomasti. Riippumattomuusperiaatteen soveltaminen määritellään erikseen yhteisöjen sisäisissä ohjeissa ottaen huomioon liiketoiminnan laajuus ja luonne.

Luotettava hallinto

Luotettava hallinto käsittää OP-Pohjola-ryhmän ylimmän ja toimivan johdon, sen omistajien ja muiden sidosryhmien väliset suhteet, tavoitteiden asettamisen, niiden saavuttamiskeinoista päättämisen ja tavoitteiden saavuttamisen seurannan. OP-Pohjola-ryhmässä ylin johto vahvistaa luotettavan hallinnon periaatteet. Toimiva johto vastaa siitä, että toiminta järjestetään näiden periaatteiden mukaisesti. Luotettavan hallinnon toteuttamista varmistavat selkeä viitekehys, johdonmukaisesti ja kattavasti dokumentoitu ohjeistus sekä selkeästi määritellyt päätöksentekotasot.

Luotettavan hallinnon periaatteita noudatetaan kaikissa ryhmän yrityksissä ja yhteisöissä, kaikissa toimielimissä ja kaikessa toiminnassa. Kaikki OP-Pohjola-ryhmän yhteisöt vahvistavat omat luotettavaa hallintoa koskevat ohjeistuksensa. Lisäksi luotettavan hallinnon järjestämisessä noudatetaan keskusyhteisön hallintoneuvoston hyväksymää osuuspankkien hyvää hallintointia koskevaa suositusta.

Luotettavan hallinnon periaatteita noudattamalla OP-Pohjola-ryhmän yhteisöissä varmistetaan yhteisöjen ammattitaitoinen, terveiden ja varovaisten liikeperiaatteiden mukainen johtaminen sekä OP-Pohjola-ryhmään kuuluvan yhteisön luotettava ja riittävän läpinäkyvä toiminta kaikilla liiketoiminta-alueilla.

Sisäinen valvonta

Sisäinen valvonta on kokonaisvaltainen prosessi, joka kattaa sekä taloudellisen että kaiken muun toiminnan valvonnan. Sisäisen valvonnan ytimen muodostavat OP-Pohjola-ryhmän johtamisjärjestelmä ja kaiken toiminnan kattava ohjaus- ja valvontakehikko. Sisäistä valvontaa toteutetaan koko ryhmässä kaikilla organisaatioasoilla.

Sisäisellä valvonnalla varmistetaan strategiassa asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvistaa säännöllisesti OP-Pohjola-ryhmän strategian, joka ohjaa liiketoiminnan suunnittelua ja tavoiteasetantaa kaikissa ryhmän yhteisöissä. Strategian laadinnan yhteydessä asetetaan tavoitteet pitkän aikavälin ja vuositason menestysmittareille. Menestysmittaristo muodostaa yhdessä limiittien ja valvontarajojen kanssa kokonaisuuden, johon OP-Pohjola-ryhmän tavoiteasetanta, seuranta ja palkitseminen merkittävältä osin perustuvat. Keskusyhteisö seuraa säännöllisesti OP-Pohjola-ryhmän liiketoiminnan onnistumista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin sekä riskeihin ja raportoi tästä myös OP-Pohjola-ryhmän yhteisöjen johdolle.

OP-Pohjola-ryhmälle laaditaan vuosittain erillinen pääomasuunnitelma sekä ennakoiva omien varojen varautumissuunnitelma. Myös kaikki OP-Pohjola-ryhmän yhteisöt laativat tulosennusteet ja pääomasuunnitelmat, joiden tavoitteena on kiinnittää hyvissä ajoin huomio liiketoimintapäätösten vaikutukseen vakavaraisuuteen, tuloskehitykseen ja menestysmittareiden arvoihin.

Riskien ja vakavaraisuuden hallinta

Riskien ja vakavaraisuuden hallinta on osa sisäisen valvonnan ohjaus- ja valvontakehikkoa. Riskien ja vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on turvata OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyky, joka muodostuu toiminnan laajuuteen ja vaativuuteen suhteutetusta laadukkaasta riskienhallinnasta sekä kannattavaan liiketoimintaan perustuvasta riittävästä vakavaraisuudesta.

OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet vahvistetaan OP-Pohjola osk:n hallintoneuvostossa. Periaatteissa määritellään yleiset puitteet sille, miten riskien ja vakavaraisuuden hallintaan liittyvät lakisäateiset ja sääntömääräiset velvoitteet täytetään sekä miten Finanssivalvonnan ohjeistusta yleisesti sovelletaan OP-Pohjolassa ryhmätasolla ja OP-Pohjola-ryhmään kuuluvissa yhteisöissä.

Riskienhallinta

OP-Pohjola-ryhmän riskienhallinnan tehtävänä on tunnistaa ne uhat ja mahdollisuudet, jotka vaikuttavat ryhmän strategian toteutumiseen. Riskienhallinnan tärkein tavoite on turvata kaikkien ryhmään kuuluvien yhteisöjen riskinkantokyky ja varmistaa, etteivät ne ota toiminnassaan niin suurta riskiä, että se vaarantaisi yhteisön tai koko OP-Pohjola-ryhmän kannattavuuden, vakavaraisuuden tai toiminnan jatkuvuuden.

Riskienhallintaprosessi pitää sisällään riskien tunnistamisen, mittaamisen ja arvioinnin sekä niiden rajoittamisen, raportoinnin ja valvonnan. OP-Pohjola-ryhmän ja siihen kuuluvien yhteisöjen laadullisia ja muita ei-mitattavia riskejä hallitaan muun muassa varmistamalla, että keskusyhteisön antamia yleisiä riskien ja vakavaraisuuden hallintaan liittyviä ohjeita ja menettelytapoja sekä yhteisön ylimmän johdon vahvistamia ohjeita noudatetaan. OP-Pohjola-ryhmässä mitattavissa olevat riskit rajoitetaan limiiteillä ja valvontarajoilla (vuonna 2011 riski- ja valvontarajajärjestelmällä), jotka ohjaavat toimintaa niin osuuspankeissa, keskusyhteisökonsernin yhteisöissä kuin ryhmätasollakin.

OP-Pohjola osk:n hallintoneuvosto on asettanut riskirajat vuodelle 2011 OP-Pohjola-ryhmän vakavaraisuudelle sekä luotto-, likviditeetti- ja markkinariskeille. Mittariston laskentaa ja nimikkeistöä on uudistettu vuodelle 2012. Riskilimiitit on asetettu samoille riskilajeille kuin riskirajat, ja uutena riskinä ryhmätasoisien limiittien piiriin on tullut vakuutustekninen riski. OP-Pohjolan johtokunta on asettanut osuuspankkien ja Helsingin OP Pankki Oyj:n vakavaraisuudelle, kannattavuudelle ja tehokkuudelle sekä eri riskilajeille valvontarajat, joita niiden ei tule toiminnassaan ylittää. Valvontarajojen perusteella osuuspankit ja Helsingin OP Pankki Oyj puolestaan vahvistavat omat limiittinsä, jotka ovat keskusyhteisön asettamia valvontarajoja tiukemmat. Myös keskusyhteisökonsernin yhteisöjen vakavaraisuudelle ja keskeisimmille riskilajeille on käytössä vastaavanlaiset limiitit. Mittariston kattavuus ja kehittämistarpeet tarkistetaan vuosittain.

Jäsenpankkeja ohjataan riskiluokitusjärjestelmän pohjalta. Järjestelmän mukaan pankin riskiluokka määräytyy

taloudellisten (vakavaraisuus, kannattavuus ja riskiasema) ja laadullisten (pankin johtamisjärjestelmä, riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan laatu) tekijöiden sekä keskusyhteisön erillisarvion mukaisesti. Laadullisten tekijöiden arvioissa kiinnitetään erityistä huomiota mahdollisiin puutteisiin ohjeiden noudattamisessa. Jäsenpankki, joka on vähäistä merkittävämmässä määrin laiminlyönyt keskusyhteisön yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamien ohjeiden noudattamisen, luokitellaan viisiportaisessa asteikossa aina toiseksi heikoimpaan riskiluokkaan. Tällaiselle jäsenpankille ei anneta yhteenliittymälain 21 tai 23 §:ssä tarkoitettuja suostumuksia. Keskusyhteisö analysoi osuuspankkien riskitilanteen ja tarkistaa riskiluokittelun säännöllisesti osana valvontaprosessia. Riskitilanteen arviointiin kuuluvat myös stressitestit.

Kaikilla OP-Pohjola-ryhmään kuuluvilla yhteisöillä on yhteisön ylimmän johdon vahvistamat liiketoiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden riittävät kirjalliset riskienhallintaa koskevat ohjeet. OP-Pohjola-ryhmän riskienhallintaa sekä riskienhallinnan menetelmiä ja tietojärjestelmiä kehitetään määrätietoisesti ryhmän liiketoiminnallisten tarpeiden pohjalta ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset ja viranomaismääräysten vaatimukset.

Vakavaraisuuden hallinta

Vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on turvata OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyky ja varmistaa, että ryhmän toimintaedellytykset eivät vaarannu pitkällä aikavälillä. Vakavaraisuuden hallinta muodostuu arvioidun riskiaseman ja sen ennakoitun kehityksen suhteuttamisesta käytettävissä oleviin omiin varoihin. Omien varojen vaade arvioidaan taloudellisen pääomavaateen mallilla. Kannattavuuden kehityksellä ja pääomasuunnittelulla on myös keskeinen osa vakavaraisuuden hallinnassa.

Taloudellinen pääomavaade

Taloudellinen pääomavaade on OP-Pohjola-ryhmän oma arvio siitä pääoman määrästä, joka riittää kattamaan liiketoiminnan riskeistä syntyvät odottamattomat tappiot. Taloudellisen pääomavaateen mallissa lasketaan ryhmän sisäisten riskimallien perusteella riskien kattamiseksi tarvittava taloudellinen pääomavaade käyttäen yhden vuoden aikahorisonttia ja 99,97 prosentin luottamustasoa.

Taloudellinen pääomavaade lasketaan luottoriskille, pankkitoiminnan korko- ja osakeriskille, ja kiinteistöriskille, vakuutustoiminnan markkinariskeille, vahinko- ja henkivakuutuksen vakuutusteknisille riskeille sekä operatiivisille ja muille arvioitaville riskeille. OP-Pohjola-ryhmän menestys- ja limiittimittaristossa hyödynnetään taloudelliseen pääomavaateeseen perustuvia mittareita.

Stressitestit

Stressitestejä käytetään sen arvioimiseen, miten erilaiset poikkeuksellisen vakavat, mutta mahdolliset tilanteet voivat vaikuttaa OP-Pohjola-ryhmään. Stressitestien avulla voidaan tunnistaa ryhmän kannalta keskeisimmät riskit ja arvioida, miten haavoittuvainen ryhmän taloudellinen asema on näiden riskien suhteen.

Herkkyysanalyysia käytetään osana riskilajikohtaista riskianalyysia. Herkkyysanalyysien tulosten avulla arvioidaan, miten esimerkiksi taloudellisen pääomavaateen mallissa käytettyjen oletusten ja parametrien muutokset vaikuttaisivat riskimallien tuloksiin. Herkkyysanalyysit auttavat ymmärtämään käytettyjen oletusten vaikutusta riskimittareiden arvoihin. Eri shokkitasoilla tehdyt herkkyysanalyysit antavat konkreettisen käsityksen eri riskien vaikutuksesta ja erisuuruisten tappioiden todennäköisyyksistä.

Skenaarioanalyysia käytetään erityisesti toimintaympäristön riskien vaikutusten analyysiin. Skenaarioanalyysien pohjana on kulloinkin voimassa olevan strategian mukainen taloudellinen ennuste, joka perustuu eri markkinamuuttujien vallitseviin tasoihin ja ryhmän parhaisiin arvioihin tulevasta kehityksestä. Skenaarioanalyysissa tätä ns. perusennustetta rasietaan eri riskien vaikutuksilla. Analyysien tuloksia käytetään hyväksi OP-Pohjola-ryhmän pääomasuunnittelussa pääomien riittävyden arvioinnissa ja ryhmän likviditeetin hallinnassa.

Riskien ja vakavaraisuuden hallinnan organisointi

Keskusyhteisö vastaa OP-Pohjolan ryhmätasoa koskevasta riskien ja vakavaraisuuden hallinnasta sekä OP-Pohjola-ryhmän riskienhallintajärjestelmän riittävydestä ja ajanmukaisuudesta. Keskusyhteisö antaa ryhmään kuuluville yhteisöille ohjeita riskienhallinnan turvaamiseksi ja valvoo, että ne toimivat viranomaissäännösten, omien sääntöjensä,

keskusyhteisön antamien ohjeiden ja OP-Pohjola-ryhmän sisäisten sekä asiakassuhteissa asianmukaisten ja eettisesti hyväksyttävien menettelytapojen mukaisesti. OP-Pohjola-ryhmään kuuluvat yhteisöt vastaavat omasta riskien ja vakavaraisuuden hallinnastaan toimintansa laajuuden ja luonteen mukaisesti.

OP-Pohjola osk (keskusyhteisö)

OP-Pohjola osk:n hallintoneuvosto vahvistaa OP-Pohjola-ryhmän strategian, joka sisältää keskeiset riskienhallintaa koskevat linjaukset. Lisäksi keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvistaa OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallintaa koskevat periaatteet, liiketoiminnan tavoitteet, pääomasuunnitelman perusteet sekä vakavaraisuutta ja riskilajeja koskevat riskilimiitit. Hallintoneuvosto seuraa säännöllisesti OP-Pohjola-ryhmän ja OP-Pohjola-keskusyhteisökonsernin liiketoiminnan, riskinkantokyvyn ja riskitilanteen kehitystä.

Keskusyhteisön johtokunta arvioi vähintään vuosittain OP-Pohjola-ryhmän strategian ja riskilimiittien sekä pääomasuunnitelman ja omien varojen ennakoivan varautumissuunnitelman ajantasaisuuden. Johtokunta myös vastaa riskien ja vakavaraisuuden hallintaan liittyvien järjestelmien ja menettelytapojen riittävydestä ja ajanmukaisuudesta sekä yleisten riskien ja vakavaraisuuden hallintaan liittyvien ohjeiden antamisesta OP-Pohjola-ryhmän yhteisöille. Johtokunta vahvistaa OP-Pohjola-ryhmän riskipolitiikan sekä yleiset riskien ja vakavaraisuuden hallintaan liittyvät linjaukset. Johtokunta raportoi hallintoneuvostolle OP-Pohjola-ryhmän, keskusyhteisön ja siihen kuuluvien yhteisöjen sekä osuuspankkien liiketoiminnan, riskinkantokyvyn ja riskitilanteen kehityksestä.

OP-Pohjola-ryhmän riskienhallinnan ohjaus on liiketoiminnasta riippumaton vastuualue, joka linjaa, ohjaa ja valvoo ryhmän ja sen yhteisöjen kokonaisvaltaista riskienhallintaa sekä analysoi niiden riskiasemaa. Riskienhallinnan ohjaus vastaa myös ryhmätason ja yhteisöille tarjottavien riskienhallintajärjestelmien ja riskienhallinnan menetelmien ylläpidosta ja kehittamisestä. Lisäksi se ylläpitää, kehittää ja valmistelee riskienhallinnan periaatteita OP-Pohjolan johtokunnan ja hallintoneuvoston vahvistettavaksi. Riskienhallinta laatii säännöllisesti OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan raportin, joka sisältää riskienhallinnan arvion OP-Pohjola-ryhmän ja sen yhteisöjen riskienhallinnan laadusta ja riittävydestä sekä vakavaraisuuden riittävydestä suhteessa strategian pitkän aikavälin menestysmittareihin, riskilimiitteihin sekä nykyisiin ja tuleviin viranomaispääomavaateisiin.

OP-Pohjolan johtokunnalle raportoiva OP-Pohjola-ryhmän riskienhallintatoimikunta varmistaa OP-Pohjola-ryhmän pitkän aikavälin toimintaedellytyksiä. Se linjaa ja ohjaa ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallintaa sekä valvoo niitä koskevien linjausten toteutumista ryhmän eri yhteisöissä. Riskienhallintatoimikunta tekee OP-Pohjolan johtokunnalle esityksiä riskien ja vakavaraisuuden hallintaan liittyvistä yleisistä periaatteista. Se valvoo myös, että riskienhallinnalliset näkökohdat otetaan riittävästi huomioon liiketoiminnassa ja sen kehittämisessä.

OP-Pohjolan johtokunnan asettama luottoriskitoimikunta linjaa, ohjaa ja valvoo ryhmän ja sen yhteisöjen luottoprosessia ja luottoriskiasemaa. Se varmistaa, että luottosalkku vastaa voimassa olevaa riskipolitiikkaa ja sitä, että asiakaskokonaisuuksien vastuut sekä ryhmätasolla että jäsenyhteisöissä noudattavat asetettuja vastuurajoja. Jäsenpankeilla tulee olla luottoriskitoimikunnan myöntämä voimassa oleva lupa, kun asiakaskokonaisuuden asiakasriski on tai uhkaa nousta yli 20 prosenttiin luottolaitoksen tai sen konsolidointiryhmän omista varoista. OP-Pohjolan johtokunta voi asettaa yksittäiselle jäsenpankille tätä tiukemman rajan. Osuuspankilla ja Helsingin OP Pankki Oyj:llä tulee olla luottoriskitoimikunnan myöntämä vastuuraja, kun pankin asiakaskokonaisuuden vastuut OP-Pohjola-ryhmässä ylittävät viisi miljoonaa euroa tai kun pankki haluaa osallistua kiinteistöhankeeseen, johon sitoutuva pääoma OP-Pohjola-ryhmässä on yli viisi miljoonaa euroa. Joillakin suhdanneherkillä toimialoilla pankilla tulee olla luottoriskitoimikunnan vastuuraja, kun asiakaskokonaisuuden vastuut ylittävät 3,5 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmän rating-toimikunta päättää ryhmän keskisuurten ja suurten yritysasiakkaiden sekä luottolaitosvastapuolten luottokelpoisuusluokan. Toimikunnassa on jäseniä sekä keskusyhteisön että Pohjola Pankki Oyj:n luottoriskien hallinnasta. Esitykset asiakkaiden luottoluokista tekevät kuhunkin asiakkaaseen ja asiakasryhmään perehtyneet asiantuntijat keskusyhteisöstä ja Pohjolasta. Luottoluokitusten esittelystä ja päätöksenteosta vastaavat henkilöt eivät osallistu luottopäätösten tekoon.

Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö (OVY) analysoi asiakkaan velanhoitokyvyn riittävyden, vakuuksien turvaavuuden ja osuuspankin rahoitusprosessin laadun tietyn vastuumäärän ylittävistä asiakaskokonaisuuksista. Ovy saa vakuutus käsittelyn avulla yksityiskohtaista tietoa osuuspankkien vähittäispankkitoiminnan suurimpien

asiakaskokonaisuuksien riskeistä ja luottopäätösmenettelyistä. Vakuutus käsittely tukee laadukasta luottoprosessia, ja OVYn vakuutus päätökset ohjaavat pankkikohtaista luottoriskintottoa.

OP-Pohjolan Tarkastus tukee vakavaraisuuden hallintaa tarkastamalla, että OP-Pohjola-ryhmän yhteisöt toimivat lakien, viranomaissäännösten, keskusyhteisön ohjeiden sekä sääntöjensä ja yhtiöjärjestyksensä mukaisesti tuloksellisesti ja turvallisesti. Tarkastus tarkastaa myös riskienhallintaa ja sitä, että riskien valvontajärjestelmät vastaavat toiminnan asettamia vaatimuksia.

Jäsenpankit, vakuutusyhteisöt ja OP-Pohjola-keskusyhteisökonsernin muut tytäryhtiöt

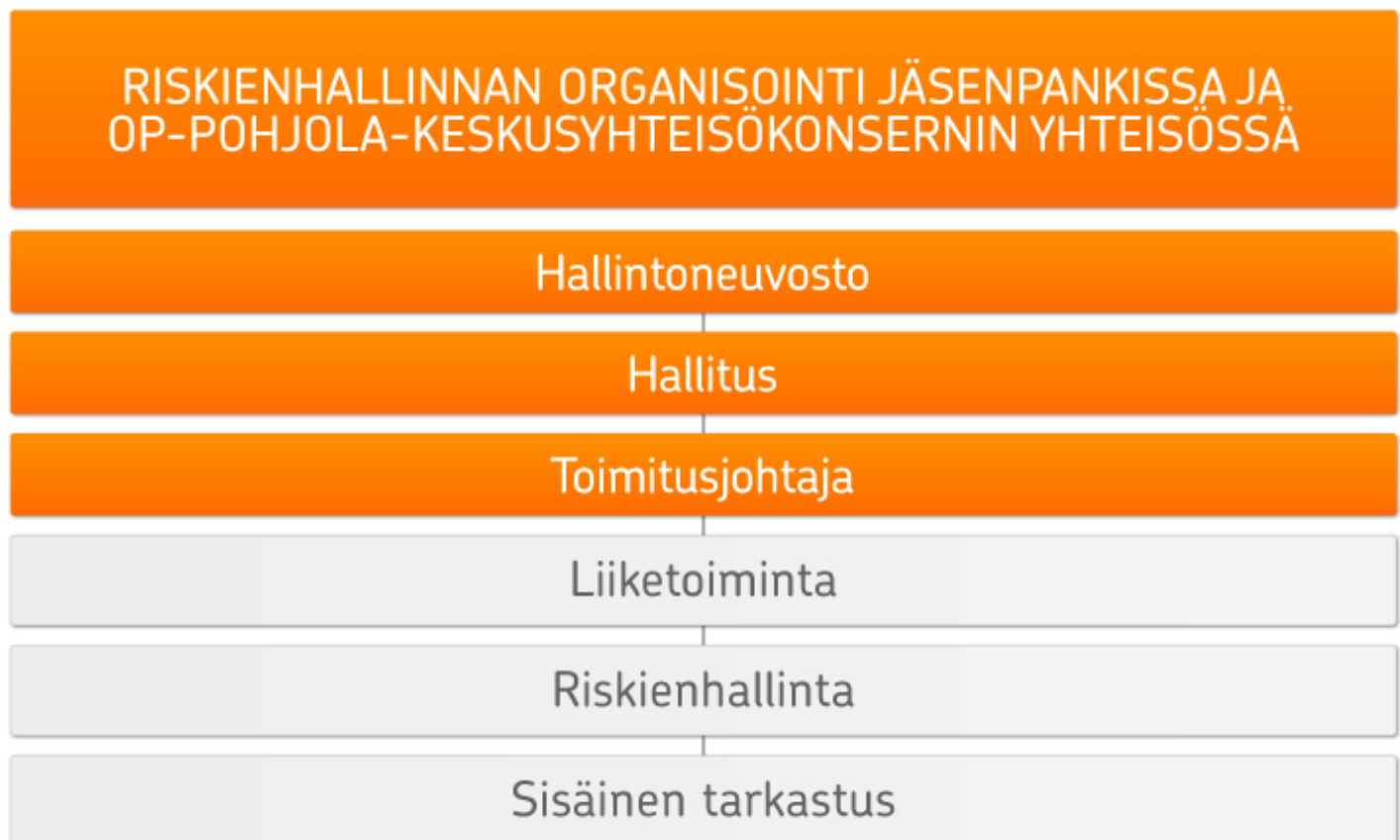
Jäsenpankit, vakuutusyhteisöt ja OP-Pohjola-keskusyhteisökonsernin muut tytäryhtiöt soveltavat toiminnassaan keskusyhteisön riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteita liiketoiminnan laajuuden ja luonteen edellyttämällä tavalla. Jäsenpankeissa hallintoneuvosto vahvistaa riskien ja vakavaraisuuden hallintaa koskevat periaatteet sekä valvoo pankin ja sen konsernin toimintaa. Keskusyhteisökonsernin yhteisöissä tämä tehtävä kuuluu hallitukselle tai hallituksena toimivalle johtokunnalle. Sekä osuuspankeissa että keskusyhteisökonsernin yhteisöissä toimiva johto vastaa riskien ja vakavaraisuuden hallinnan toteutuksesta päätettyjen periaatteiden ja toimintaohjeiden mukaisesti sekä raportoi säännöllisesti yhteisön liiketoiminnasta, riskinkantokyvystä ja riskiasemasta hallitukselle.

Riskienhallinnan organisaatio on erilainen kussakin yhteisössä riippuen siitä, minkälainen on yhteisön riskiasema, koko sekä toiminnan laatu ja laajuus. OP-Pohjola-ryhmän suurimmissa yhteisöissä on erillinen liiketoiminnallisesta päätöksenteosta riippumaton riskienhallintatoiminto. Pienissä ja keskisuurissa osuuspankeissa toimitusjohtaja vastaa riskienhallinnasta. Osuuspankeissa riskienhallinnan arvioinnin riippumattomuus liiketoiminnasta toteutuu yleisesti siten, että riskienhallinnan arviointi perustuu keskusyhteisön riskienhallinnan tuottamiin raportteihin, keskusyhteisön suorittamaan pankin riskiluokitukseen sekä keskusyhteisön tarkastuksen arviointeihin pankin riskienhallinnan riittävydestä.

Pohjola-konsernissa Pohjola Pankki Oyj:n (Pohjola) hallitus on ylin päätöksentekoeelin riskienhallintaa ja vakavaraisuuden hallintaa koskevilla asioilla. Hallitus on keskuudestaan valinnut riskienhallintavaliokunnan, joka keskittyy riskiaseman

seurantaan ja valvontaan. Riskienhallintavaliokunnalle raportoiva riskienhallintajohto koordinoi ja ohjaa riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteita ja toimintalinjoja. Riskienhallintavaliokunnalle raportoi myös tasehallintajohto, joka analysoi, koordinoi ja ohjaa Pohjola-konsernin taseen käyttöä. Riskinotosta ja liiketoiminnasta riippumaton Riskienhallintatoiminto kehittää ja toteuttaa riskien ja vakavaraisuuden hallintaa Pohjola-konsernissa yhteistyössä Talous- ja rahoitustoiminnon kanssa. Pohjolan riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteita on kuvattu yksityiskohtaisemmin Pohjolan tilinpäätöksessä.

OP-Henkivakuutuksessa yhtiön hallitus on vakavaraisuuden hallintaan liittyvissä asioissa ylin päättävä elin. Hallitukselle raportoiva toimitusjohtaja vastaa yhtiön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan suunnittelusta, valmistelusta ja toteuttamisesta hallituksen päätösten mukaisesti. Toimitusjohtajalle raportoiva riskienhallinnasta vastaava johtaja kehittää ja toteuttaa riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteita ja ohjaa toimintatapoja, joilla riskit hallitaan. Hallitukselle ja toimitusjohtajalle raportoiva vastuullinen aktuaari vastaa siitä, että yhtiössä sovellettavat vakuutusmatemaattiset menetelmät ovat asianmukaiset.

Riskienhallinta OP-Pohjola-ryhmän strategiassa

OP-Pohjola-ryhmän strategiaprosessissa määritellään ryhmän riskinkantokyvyn ja riskinottohalun tahtotila ja tehdään muut merkittävät riskienhallinnalliset linjaukset.

Kesällä 2009 vahvistetun strategian mukaan OP-Pohjola-ryhmän suhtautuminen riskinottoon on maltillinen. Tavoitteena on, että OP-Pohjola-ryhmään kuuluvat pankit ja muut yhteisöt kasvavat markkinoita nopeammin. Kasvu tapahtuu toiminnan jatkuvuus ja kannattavuus turvaten sekä tehokkuutta jatkuvasti parantaen. Kasvua haetaan ensisijaisesti lisäämällä myyntiä omalle asiakaskunnalle. Kukin yhteisö vastaa omasta riskienhallinnastaan ja sen itsenäinen toiminta perustuu sen omaan riskinkanto- ja palvelukykyyn.

Sekä pankkitoiminnassa että vakuutustoiminnassa oikein mitoitettulla pääomalla on keskeinen rooli, sillä toimilupa edellyttää laissa säädettyjen vakavaraisuusvaatimusten täyttämistä. Pääoman määrä vaikuttaa sekä oman pääoman

tuottoon että vakavaraisuuteen. Hyvä kannattavuus puolestaan tukee näitä molempia tavoitteita. Strategiasa vakavaraisuuden pitkän aikavälin menestysmittariksi on asetettu rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukaan laskettu vakavaraisuussuhde. Tavoitteena on, että lain mukaan lasketut OP-Pohjola-ryhmän omat varat ovat 1,5-kertaiset suhteessa laissa määriteltyyn vähimmäismäärään. Kannattavuuden menestysmittari on taloudellisen pääoman tuotto, joka lasketaan OP-bonuksilla oikaistun tuloksen suhteena keskimääräiseen taloudelliseen pääomaan. Tavoitteena on saavuttaa vähintään 17 prosentin tuotto taloudelliselle pääomavaateelle.

OP-Pohjola-ryhmän merkittävimpiä liiketoiminnan riskejä ovat strateginen riski, ja likviditeettiriski sekä markkinariskit, joista merkittävimpiä ovat korkoriski ja sijoitustoiminnan riskit. Myös vakuutusriskit sekä operatiiviset ja compliance-riskit ovat merkittäviä finanssiryhmän liiketoiminnassa.

Strategiset riskit

Strateginen riski syntyy väärän strategian valinnasta tai siitä, että valitulla strategialla ei saavuteta asetettuja tavoitteita. Se voi myös olla seurausta valitun strategian toteuttamisen epäonnistumisesta. Strategian toteutus voi epäonnistua toimintaympäristön muutosten tai huonon johtamisen takia.

Strategisia riskejä hallitaan analysoimalla riskejä strategian laatimisen yhteydessä sekä seuraamalla ja analysoimalla jatkuvasti toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja strategian toteutumista. Strategista riskiä vähennetään jatkuvalla suunnittelulla, joka perustuu analyysiin ja ennusteisiin asiakkaiden tulevista tarpeista, eri toimialojen ja markkina-alueiden kehityksestä sekä kilpailutilanteesta. Strategiset linjaukset käsitellään laajasti ryhmän sisällä ennen niiden vahvistamista.

Operatiiviset riskit

Operatiivisella riskillä tarkoitetaan riskiä siitä, että riittämättömistä tai epäonnistuneista prosesseista, puutteellisista tai virheellisistä menettelytavoista, järjestelmistä tai ulkoisista tekijöistä aiheutuu taloudellista tappiota tai muita haitallisia seuraamuksia. Operatiivinen riski sisältää myös compliance-riskin, mutta se ei sisällä strategista riskiä. Operatiivinen riski voi ilmetä myös maineen tai luottamuksen heikkenemisenä tai menettämisenä.

Hallintakeinot

OP-Pohjola-ryhmässä operatiivisia riskejä hallitaan tunnistamalla riskejä ja arvioimalla niitä sekä varmistamalla kontrolli- ja hallintakeinojen toimivuutta ja riittävyyttä. Operatiivisten riskien hallinnalla ei aina pyritä riskin poistamiseen kokonaisuudessaan, vaan riskin hallitsemiseen siten, että riskitaso on hyväksyttävissä.

OP-Pohjola-ryhmässä noudatetaan operatiivisten riskien hallinnassa yhtenäistä järjestelmätuettua toimintamallia. OP-Pohjola-ryhmän yhteisöt toteuttavat toimintamallin mukaisesti operatiivisten riskien kartoitukset, jotka sisältävät liiketoimintaan liittyvien riskien tunnistamisen ja arvioinnin sekä riskiä pienentävien kehitystoimenpiteiden määrittelyn ja seurannan. Lisäksi seurataan toteutuneita riskitapahtumia ja, niin sanottuja läheltä piti -tilanteita ja muille finanssialan toimijoille sattuneita vahinkoja, analysoidaan niitä ja varmistetaan riittävät menettelytavat vastaavien vahinkojen estämiseksi. Järjestelmätuetun toimintamallin ansiosta keskusyhteisön riskienhallinta pystyy yhdistämään riskejä ja vahinkoja koskevat tiedot ryhmätasolle.

Liiketoiminnan jatkuvuutta uhkaaviin tilanteisiin on varauduttu keskeisten liiketoiminta-alueiden jatkuvuussuunnittelulla. Jatkuvuussuunnittelu muodostaa pohjan myös valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin varautumiselle.

OP-Pohjola-ryhmän sisäisen työnjaon mukaan OP-Palvelut Oy vastaa keskitettyjen palveluiden tuottamisesta ryhmän yhteisöille sekä niiden toimintavarmuudesta ja jatkuvuudesta. Keskusyhteisö ohjaa ja valvoo OP-Palvelut Oy:n toimintaa ja varmistaa, että OP-Palvelut Oy:llä on tältä osin koko OP-Pohjola-ryhmään nähden riittävät järjestelmät ja menettelytavat. OP-Pohjola-ryhmän yhteisöt vastaavat omaan liiketoimintaansa liittyvien operatiivisten riskien hallinnasta toimintansa laajuuden ja luonteen edellyttämällä tavalla.

Seuranta ja raportointi

OP-Pohjola-ryhmän yhteisöissä operatiivisia riskejä tunnistetaan merkittävistä tuotteista, palveluista, toiminnoista, prosesseista ja järjestelmistä sekä ulkoistuksista. Tunnistamisessa huomioidaan myös rahoitusjärjestelmien

lainvastaiseen hyväksikäyttöön, kuten rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen, sekä sääntelyn noudattamattomuuteen liittyvät riskit. Tunnistettujen riskien merkittävyyttä arvioidaan niiden taloudellisen vaikutuksen ja toteutumisen todennäköisyyden perusteella. Arvioinnissa huomioidaan myös maineriski.

Riskikartoituksia tehdään kattavasti koko ryhmässä, ja niiden perusteella laaditaan kehityssuunnitelmat. Operatiivisista riskeistä raportoidaan sekä keskusyhteisön että yhteisöjen johdolle säännöllisesti. Kerättyä tietoa käytetään suunnittelun, päätöksenteon ja johtamisen tukena.

Compliance-riskit

Compliance-riski on osa operatiivista riskiä. Compliance-riskillä tarkoitetaan ulkoisen sääntelyn, sisäisten menettelytapojen ja asiakassuhteissa asianmukaisten menettelytapojen ja eettisten periaatteiden noudattamatta jättämisestä aiheutuvaa riskiä. Riskin toteutuminen voi taloudellisen menetyksen lisäksi aiheuttaa myös muita sanktioita. Tällaisia sanktioita ovat esimerkiksi yhteisösakko, erilliset velvoitteiden rikkomisesta seuraavat rikemaksut sekä viranomaisen antamat varoitukset ja huomautukset. Myös compliance-riskin seurauksena voi olla maineen tai luottamuksen heikkeneminen tai menettäminen.

Compliance-toiminnan tavoitteena on varmistaa, että OP-Pohjola-ryhmän kaikissa yhteisöissä noudatetaan lakeja, viranomaisten ohjeita ja määräyksiä, markkinoiden itsesääntelyä sekä OP-Pohjola-ryhmän ja yhteisöjen omia sisäisiä toimintaperiaatteita ja ohjeita. Compliance-toiminta varmistaa myös, että asiakassuhteissa noudatetaan asianmukaisia ja eettisesti hyväksyttäviä periaatteita ja toimintatapoja.

Hallintakeinot

OP-Pohjola-ryhmässä compliance-riskiä hallitaan seuraamalla lainsäädännön muutoksia sekä ohjeistamalla, kouluttamalla ja konsultoimalla organisaatiota. Lisäksi compliance-toiminta valvoo organisaation menettelytapojen säännöstenmukaisuutta. Compliance-riiskejä tunnistetaan, arvioidaan ja raportoidaan säännöllisesti edellä kuvatun operatiivisten riskien hallinnan toimintamallin mukaisesti. Uusien tuotteiden ja liiketoimintamallien säännöstenmukaisuus arvioidaan osana tuotteen tai liiketoimintamallin hyväksymisprosessia.

OP-Pohjola-ryhmän yhteisöissä compliance-toiminta on järjestetty ryhmän kattavan compliance-verkoston avulla. OP-Pohjola-ryhmän yhteisöille on nimetty niiden liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta riippuen säännösten noudattamisen varmistamisesta vastaava joko sivu- tai päätoiminen compliance-vastaava tai erillinen compliance-toiminto.

Luottoriskit

Luottoriskillä tarkoitetaan vastapuoliriskiä eli riskiä tappioista, jotka johtuvat siitä, etteivät sopimusosapuolet kykene suoriutumaan sovituista velvoitteistaan eivätkä saadut vakuudet turvaa saatavia. Luottoriskiin sisältyy myös maa- ja selvitysrisi. Vastapuoliriskiä vähennetään käyttämällä vakuuksia ja nettoutussopimuksia sekä johdannaiskaupassa pörssituotteita. Maariskiä hallitaan rajoittamalla kohdevaltioiden ja niihin kohdistuvien sopimusosapuolten vastuumääriä. Selvitysrisikin hallinnassa korostuu vastapuolten luotettavuuden varmistaminen. Riskiä vähennetään vakimuotoisin sopimuksin sekä keskittämällä selvitykset luotettaviin clearing-keskuksiin.

Luottoriskien hallinnan tavoitteena on rajoittaa asiakasvastuista syntyvien luottoriskien negatiiviset tulosvaikutukset hyväksyttävälle tasolle. Keskeisessä asemassa luottoriskien hallinnassa on valvottu ja yhtenäinen rahoitusprosessi, jota ohjaavat luottoriskipolitiikat, rahoituksen päätösvaltuudet ja toimintaohjeet. Pankkitoiminnassa luottoriskiä hallitaan käytännössä asiakasvalinnoilla, vakuuksin, kovenanttiehdoilla sekä riskikeskittymiä välttämällä.

OP-Pohjola-ryhmässä vastapuoliriskiä sisältyy ensisijaisesti pankkitoimintaan. Vastapuoliriskiä sisältyy myös vakuutustoiminnan vakuutusmaksuihin, sijoitustoimintaan ja jälleenvakuutukseen. Vakuutustoiminnassa luottoriskien hallinta perustuu asiakasvalinnan lisäksi luotonvalvontaan ja sijoitussuunnitelmiin. Jälleenvakuutuksen luottoriskiä hallitaan käyttämällä yhtiöitä, joiden luottokelpoisuus on riittävä.

Pääosa OP-Pohjola-ryhmän luottolaitoksiin liittyvästä luottoriskistä ja maariskistä syntyy pankkitoiminnan maksuvalmiuden hoidosta ja vakuutusyhteisöjen sijoitustoiminnasta. Luottolaitoksiin kohdistuvaa vastapuoliriskiä ja maariskiä syntyy myös korkotrading-toiminnasta ja saamistodistussalkun hoidosta sekä ryhmän ulkomaankaupan rahoituksesta (Trade Finance).

Luottoriskien hallintakeinot pankkitoiminnassa

OP-Pohjola-ryhmässä luottoriskin ottamista ohjataan ensisijaisesti ryhmän riskipolitiikalla. Lisäksi eri asiakasryhmille on laadittu omat luottoriskipolitiikat, joita päivitetään säännöllisesti. Luottoriskipolitiikoissa määritellään tavoiteriskitaso, riskinoton linjauksia, asiakasvalintaa sekä vakuuksien ja kovenanttien käyttöä koskevat periaatteet. Tarkoituksena on varmistaa mm. luottosalkun riittävä hajauttaminen, jotta ei synny liiallisia riskikeskittymiä asiakasryhmittäin, toimialoittain tai luottoluokittain. Jäsenpankeille on asetettu tavoitearvot luottoluokittain uusluotonannolle ja luottokannalle, jotta luottosalkun laatu saadaan säilymään hyvänä.

Luotonanto tapahtuu ensisijaisesti asiakkaan riittävän ja todennetun velanhoitokyvyn perusteella. Luottoriskien hallinnan lähtökohta ja OP-Pohjola-ryhmän pankkien erityinen vahvuus on paikallinen ja syvälinen asiakastuntemus.

Rahoituksen päätösvaltuudet on OP-Pohjola-ryhmässä porrastettu kussakin jäsenpankissa asiakaskokonaisuuden vastuumäärän ja vakuusvajeen sekä luottoluokan mukaan. Luottoluokittelulla ohjataan vastuun myöntämistä, suhtautumista vakuusvajeeseen ja vastuiden hinnoittelua.

Henkilöasiakkaiden velanhoitokyvyn ja luottoriskin arvioinnissa hyödynnetään luottoluokittelujen lisäksi maksukykylaskelmia ja maksukäyttäytymistietoja. Maksukykylaskelmilla varmistetaan, että henkilöasiakas pystyy suoriutumaan velvoitteistaan. Luoton myöntämiseen vaikuttavat myös rahoitusneuvottelussa tehty vertailulaskelma koronnousun varalle ja asiakkaalle laskettu rahoitusaste. Luoton takaisinmaksua turvaamaan tarjotaan luottoon liitettävää vakuutusta sairauden ja työttömyyden varalle.

Yritysassiakkaiden velanhoitokyvyn ja luottoriskin arvioinnissa hyödynnetään luottoluokittelujen lisäksi maksukäyttäytymistietoja, tilinpäätösanalyysseja ja -ennusteita, yritystutkijoiden tekemiä yritystutkimuksia, lausuntoja ja toimialakatsauksia sekä pankkien asiakasvastaavien tekemiä tarvekartoituksia, luottokelpoisuusarvioita ja muita dokumentteja.

Velanhoitokulujen vakauttamiseksi korkotason nousun varalta OP-Pohjola-ryhmä tarjoaa kotitalouksien asuntoluotoille ja yritysten luotoille korkosuojaustuotteita ja kiinteäkorkoisia luottoja.

Yritysassiakasliiketoiminnan kehittäminen on yksi OP-Pohjola-ryhmän strategian painopistealueista. Tämän strategisen linjauksen pohjalta on luottoriskien hallinnan resursseja lisätty ja toimintatapoja kehitetty erityisesti suurimmissa osuuspankeissa. Yrityssrahoitusliiketoiminta pohjautuu palvelumalleihin, joihin riskienhallinta on kiinteästi integroitu siten, että riskienhallinnan riippumattomuus on samalla varmistettu.

Ennakoitavissa oleviin ongelmiin reagoidaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Jäsenpankkien käyttöön on kuvattu heikkojen ja ongelmallisten asiakkaiden toimintamallit erikseen henkilö-, yritys- ja maatalousasiakkaille sen varmistamiseksi, että koko ryhmässä on käytössä yhdenmukaiset tavat mahdollisten ongelmatilanteiden hoidossa. Asiakkaat, joiden taloudellisen tilan kehitystä, luottoriskin määrää ja maksukäyttäytymistä halutaan tarkastella tavallista tiiviimmin, otetaan erityisseurantaan. Samassa yhteydessä arvioidaan myös asiakkaan luottoluokituksen muutostarve, luottotappion todennäköisyys sekä arvonalennuksen tarpeellisuus. Tämä merkitsee usein myös sitä, että luottopäätös tehdään ylempässä päätöksentekoelemessä.

Yksittäisiin maihin liittyvää maariskiä seurataan ulkoisen luottokelpoisuusluokitusten perusteella. Pohjola Pankki Oyj sekä ryhmän vakuutusyhteisöt rajaavat riskipolitiikoissaan ja sijoitussuunnitelmissaan yksittäiseen maahan kohdistuvaa riskinottoa määrällisesti ja ajallisesti maalimiiteillä. Maalimiittiä määriteltäessä huomioidaan maan riskiasema, maassa sijaitsevat vastapuolet ja liiketoiminnan tarpeet. Maalimiittien lisäksi yhtiöt asettavat maan ulkoisesta luokituksesta riippuvia tuotekohtaisia rajauksia. Niissä maissa, joiden ulkoinen luokitus on Ba1 tai alempi, ryhmän liiketoiminta rajataan vain tiettyihin asiakastoimintoihin edistävään ja vastavuoroisuuteen liittyviin liiketoimiin.

Seuranta ja raportointi

Luottoriskien kehitystä seurataan OP-Pohjolassa ryhmätasolla vähintään kuukausittain erityisesti asetettujen limiittien ja valvontarajojen avulla. Muita seurannan kohteita ovat muun muassa luottoluokitteluraportit, jotka kertovat esimerkiksi vastuiden jakautumisesta luottoluokkiin, luokittelemattomien vastuiden osuudesta ja riskiperusteisen hinnoittelun toteutumisesta. Lisäksi seurataan suuria asiakasriskejä, luottosalkun laatua ja rakennetta kuvaavia raportteja, vakuuksien kattavuutta, rästejä ja järjestämättömiä saamia, Osuuspankkien Keskinäisen Vakuutusyhtiön

(OVY) luottokantavakuutuksesta hylättyjä saamisia sekä tehtyjen maksuohjelmamuutosten lukumääriä.

Jäsenpankkitasolla keskusyhteisö tuottaa keskitetysti tietoa pankin riskiasemasta suhteessa saman kokoluokan pankkien vertailuryhmään, omaan lähialueeseen ja osuuspankkien keskiarvoihin.

Lisäksi OP-Pohjola-ryhmässä arvioidaan vähintään vuosittain erilaisten liiketoimintaympäristön skenaarioiden vaikutusta luottoriskiasemaan, luottotappioihin sekä luottoriskin pääomavaatimukseen. Stressitestin tuloksia hyödynnetään muun muassa pääomapuskureiden tarpeen arvioinnissa.

Ryhmätasolla luottoriskejä rajoitetaan viidellä limiitillä. Riskikeskittymien välttämiseksi OP-Pohjola-ryhmässä on asetettu kolme riskilimiittiä. Yksittäistä asiakasriskiä rajoittava limiitti mittaa asiakaskokonaisuuden vastuiden määrää suhteessa OP-Pohjola-ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetun lain mukaisiin omiin varoihin. Suurten asiakasriskien yhteismäärää rajoittavassa limiitissä lasketaan yhteen kaikki ne asiakasriskit, joiden määrä on vähintään viisi prosenttia OP-Pohjola-ryhmän omista varoista. Toimialariskin limiitti rajoittaa yksittäisen toimialan osuutta kaikista OP-Pohjola-ryhmän pankkitoiminnan yrityssektorin saamisista ja sitoumuksista sekä vahinko- ja henkivakuutustoiminnan suorista joukkovelkakirjasijoituksista. Keskittymäriskien lisäksi luottoriskille on asetettu limiitit, joissa rajoitetaan järjestämättömien saamisten suhdetta luotto- ja takauskantaan sekä odotettujen tappioiden suhdetta vastuisiin.

Luottoriskin vähentäminen

Sitoumusten takaisinmaksun varmistamiseksi asiakkaan vastuilla tulee olla vakuutta ja osuuspankkien harjoittamassa vähittäispankkitoiminnassa vastuilla tulee pääsääntöisesti olla turvaavat vakuudet. Vakuuslajikohtaiset enimmäisarvostusprosentit vahvistetaan OP-Pohjolan johtokunnassa. Vakuuksien arvioinnissa käytetään riippumattoman arvioijan ja varovaisen käyvän arvon periaatetta. Suhdanneherkkinä pidettävien vakuuksien arvoa ja niiden käyttökelpoisuutta arvioitaessa noudatetaan erityistä varovaisuutta. OP-Pohjolan johtokunta vahvistaa myös ohjeet kiinteistöjen, erilaisten osakkeiden, talletusten ja arvopapereiden sekä muiden mahdollisten kohteiden ja takausten hyväksymisestä vakuuksiksi. Näiden ohjeiden noudattamisella varmistetaan myös, että vakuudet on pantattu pätevästi, vakuus on kattava ja riittävä ja vakuudet ovat realisoitavissa.

Vakuusarvojen kehitystä seurataan OP-Pohjola-ryhmässä säännöllisesti. Jokaisen rahoituspäätöksen yhteydessä tarkistetaan, onko vakuuden uudelleen arvioinnille tarvetta. Samanlainen tarkistus tehdään myös silloin, kun vakuuden arvo on merkittävästi muuttunut tai asiakkaan taloudellinen tilanne on heikentynyt olennaisesti. Asuntovakuuksien käypiä arvoja päivitetään kerran vuodessa virallisista kauppahintatilastoista johdettujen indeksien perusteella.

Etenkin suurimpien yritysasiakkaiden osalta käytetään vakuuksien ohella myös luottosopimusten erityisehtoja (kovenantteja). Niiden seurannan avulla varmistetaan tietojen saaminen yrityksen tilanteesta sekä mahdollisuus luottoehtojen, vakuusvaatimusten tai hinnoittelun uudelleen arviointiin riskitilanteen heikentyessä.

Osuuspankeilla on luottokantaa ja pankkitakauksia koskeva luottokantavakuutus OVYssä. Vakuutuksen avulla pienennetään yksittäiselle osuuspankille luottotappioista koituvaa menetystä. Vakuutus päätökset tehdään erikseen asiakaskokonaisuuksille, joilla on suuri vastuumäärä ja sen lisäys tai riskimuuttujien perusteella havaittu kohonnut luottoriski. Pankeille, joiden luottoriskin tai rahoitusprosessin puutteellisuuden keskusyhteisön riskienhallinta arvioi kohonneen, on erillinen ilmoitusraja silloin, kun asiakaskokonaisuuden vastuut ovat 300 000 euroa tai enemmän.

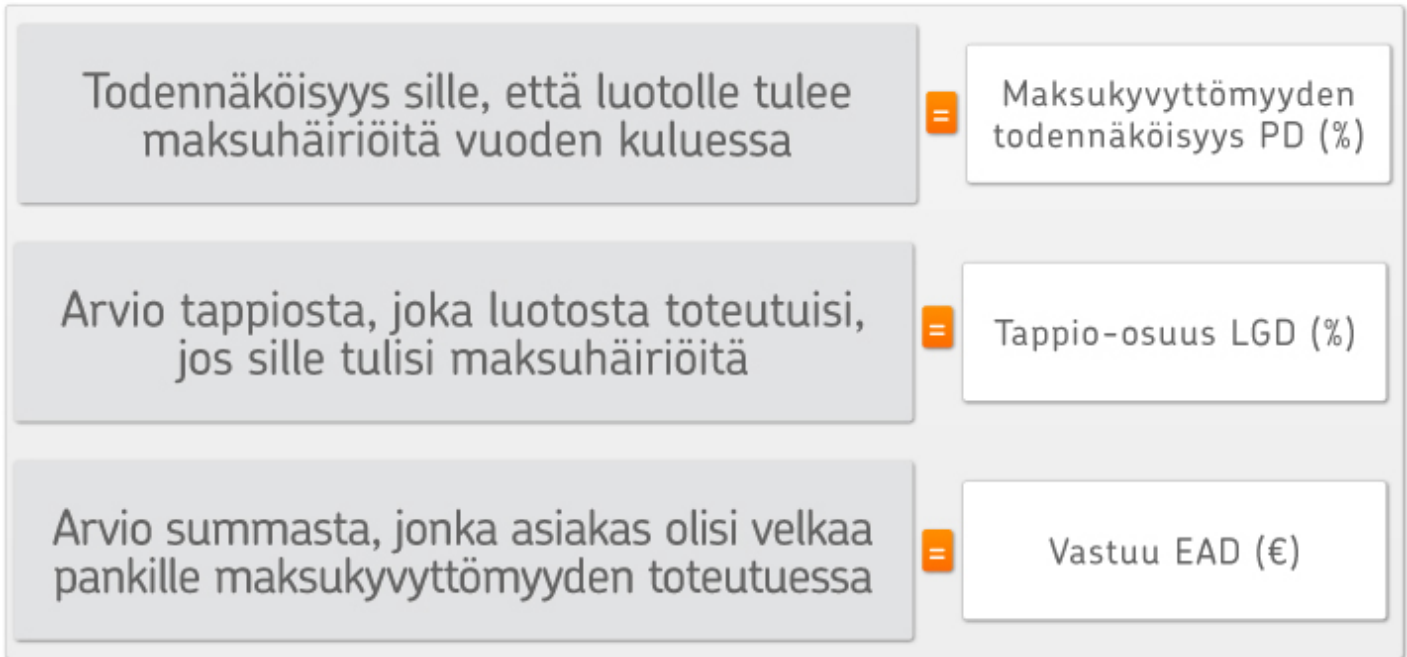
Luottovakuutustoimintaan liittyvää riskiä rajoitetaan OP-Pohjola-ryhmän luotto- ja vakuusohjeisiin pohjautuvalla vastuuvallinnalla: asiakaskokonaisuuden sitoumuksia voidaan hylätä vakuutuksen piiristä liian suurten velanhoitokykyyn, vakuuksiin tai puutteelliseen rahoitusprosessiin liittyvien riskien takia. Erillisen vakuutus käsittelyn perusteella saadaan keskusyhteisön riskienhallinnan käyttöön yksityiskohtaista tietoa vähittäispankkitoiminnan suurimpien asiakkaiden luotoista, velanhoitokyvystä ja vakuusasemasta sekä pankkien rahoitusprosessin laadusta.

Luottovakuutustoiminta on merkittävä osa OP-Pohjola-ryhmän sisäistä luottoriskien hallintaa ja tappiontasausmekanismia. Sen osuus on OVYn vastuuvellasta ja vakuutusmaksutulosta noin 90 prosenttia. OVY tarjoaa OP-Pohjola-ryhmän yrityksille myös takuu-, vastuu- ja turvallisuusvakuutuksia.

Luottoluokittelu

Luottoriskin ottamista ohjataan ja riskin määrää arvioidaan OP-Pohjola-ryhmässä luottoriskimalleja hyödyntäen. Luottoluokittelu käsittää asiakkaan maksukykyä arvioivien mallien lisäksi luottoriskiparametreihin liittyvät mallit maksukyvyttömyyden todennäköisyydelle (PD, Probability of Default), tappio-osuudelle (LGD, Loss Given Default) ja vastuun määrälle maksukyvyttömyshetkellä (EAD, Exposure at Default).

LUOTTORISKIMITTARIT SISÄISSÄ LUOKITUKSISSA

Käytännössä luottoriskimalleilla on vaikutusta muun muassa

- luotonmyöntämisessä ja hinnoittelussa,
- rahoituksen päätösvaltuuksien määrittämisessä,
- luottosalkun laadullisten tavoitteiden asettamisessa ja seurannassa,
- OVYn pankeilta perimän luottokantavakuutusmaksun määräytymisessä,
- luottoriskiraportoinnissa,
- vakavaraisuuslaskennassa sisäisten luokitusten menetelmässä (IRBA) ja
- taloudellisen pääomavaateen ja odotetun tappion laskennassa.

Luottoluokittelu ja maksukyvyttömyyden todennäköisyys

Luottoluokittelun tarkoituksena on ryhmitellä asiakkaat riskin mukaisesti. Asiakkaan luottoluokka arvioi riskiä siitä, että asiakkaan jostakin vastuusta tulee OP-Pohjola-ryhmälle vuoden sisällä järjestämätön saatava tai sitä vakavampi maksuhäiriö. Tämän riskin suuruudesta kertoo OP-Pohjola-ryhmässä kullekin luottoluokalle arvioitu maksukyvyttömyyden todennäköisyys (PD), joka on keskimääräinen todennäköisyys vuoden aikana yli suhdannekierron. Hyvässä taloussuhdanteessa tietyn luottoluokan toteutuneet maksukyvyttömyiden asiakkaiden osuudet siis tyypillisesti alittavat kunkin luokan arvioidun maksukyvyttömyyden todennäköisyyden ja huonossa suhdanteessa ylittävät.

OP-Pohjola-ryhmässä on käytössä useita erilaisia luokittelumalleja asiakkaiden maksukyvyyn arviointiin.

Vakavaraisuuslaskennan mukaisiin vähittäisvastuisiin kuuluvien henkilöasiakkaiden luotot luokitellaan omilla luokittelumalleillaan hakemusvaiheessa sekä osana pankin luottokantaa. Vähittäisvastuisiin vakavaraisuuslaskennassa

kuuluvien pienyritysten vastuiden luokitteluun käytetään A-luokittelua tai pienten vastuiden luokittelumallia. Yritysvastuisiin kuuluvien keskisuurten ja suurten yritysten luokitteluun käytetään R-luokittelua. Yritysvastuisiin kuuluvien pienten yritysten vastuiden luokitteluun käytetään A-luokittelua. Luottolaitosvastapuolille on oma sisäinen luottoluokittelumalli.

Henkilöasiakkaiden maksukyvyyn arviointi

Henkilöasiakkaiden maksukyvyyn arvioinnissa vastuut luokitellaan 16 luokkaan, luokasta A+ luokkaan F. Maksukyvyttömän asiakkaan vastuut luokitellaan luokkaan F. Maksukyvyyn arvioinnissa käytetään luottokannan luokittelua ja, mikäli kannan luokittelua ei ole, hakemusvaiheen luokittelua. Luokittelu perustuu luottihakemuksesta kerättäviin tietoihin, asiakkaan maksukäyttäytymiseen ja muihin asiointihistoriatietoihin, jotka pisteytetään. Yhteenlasketuista pisteistä muodostetaan luottoluokat ja kullekin luottoluokalle on johdettu keskimääräiset maksukyvyttömyyden todennäköisyydet yhden vuoden aikaperiodille.

Henkilöasiakkaiden luottokannan luokittelumallilla luokitellaan henkilöasiakkaiden vastuut, joiden velallisista jollakin on ollut OP-Pohjola-ryhmässä luottoa viimeisen kuuden kuukauden aikana. Luottokannan luokat päivittyvät kerran kuukaudessa. Malli on otettu käyttöön vuonna 2006 ja sen nykyinen versio on vuodelta 2011.

Jos henkilöasiakkaan vastuulla ei ole vielä olemassa luottokannan luokkaa, käytetään osuuspankkien asunto- ja kulutusluottojen luokittelussa hakemusvaiheen luottoluokkaa, joka perustuu vuonna 2008 tehtyyn pisteytysmalliin. Mallin maksukyvyttömyyden todennäköisyyksien kalibrointi tehtiin viimeksi kesällä 2011 ja kalibroitu malli otettiin käyttöön syksyllä 2011. Pohjolan rahoitusyhtiötuotteille ja OP-Kotipankin vakuudettomille kulutusluotoille on käytössä omat hakemusvaiheen mallit, jotka on tehty vuonna 2010.

Hakemusvaiheen luokittelu tukee luottopäätöksentekoa, luottoriskin arviointia ja uusluotonannon hinnoittelua. Luokittelu tapahtuu OP-Pohjola-ryhmässä osana luottoprosessia. Hakemusvaiheen luottoluokka on voimassa kuusi kuukautta, jonka jälkeen se korvautuu kannan luottoluokalla, mikäli asiakkaalle ei aikaisemmin ole muodostunut luottokannan luokitusta.

Yritysassiakkaiden maksukyvyyn arviointi

Yritysassiakkaiden maksukykyä arvioidaan OP-Pohjola-ryhmän sisäisellä 20-portaisella luottoluokituksella. Yritysvastapuoletuut luokitellaan luokkiin 1–12, joista luokkiin 11–12 luokitellaan maksukyvyttömät asiakkaat.

YRITYSASIAKKAIDEN LUOKITTELU OP-POHJOLA-RYHMÄSSÄ

Yritysassiakkaat

Yrityksen koko ja vastuut OP-Pohjola-ryhmässä

Vähittäisvastuut

Yritysvastuut

Yrityksen koko ja vastuut OP-Pohjola-ryhmässä

Yrityksen vastuut OP-Pohjola-ryhmässä

Pienet yritykset

Keskisuuret ja suuret yritykset

A-luokittelu

Pienten vastuiden malli

A-luokittelu

R-luokittelu

Keskisuurten ja suurten yritysasiakkaiden maksukyvyyn arviointi (R-luokittelu) perustuu yrityksen taloudellisiin tunnuslukuihin ja laadullisiin taustatietoihin, jotka viedään tilastolliseen pisteytysmalliin. Asiakkaaseen perehtynyt asiantuntija tekee rating-esityksen mallin tuottaman luokitusehdotuksen ja muun käytettävissä olevan tiedon pohjalta. Mahdolliset tulevaisuuden näkyymiin liittyvät muutokset ja epävarmuudet otetaan huomioon varoitusmerkkeinä ja mallin antamaan luokitteluun tehtävinä poikkeuksina. Lopullinen päätös asiakkaan luottoluokasta tehdään asiantuntijan esityksen pohjalta OP-Pohjola-ryhmän rating-toimikunnassa vähintään vuosittain. R-luokittelussa nykyisin käytettävä malli on otettu käyttöön vuoden 2008 alussa ja se on päivitetty vuoden 2011.

Pienten yritysasiakkaiden A-luokittelun perustana on Suomen Asiakastieto Oy:n vuodesta 1999 käyttämä luokittelumalli Rating Alfa. Kyseessä on tilastollinen regressiomalli, jossa muuttujina on kattavasti yrityksen maksutapaan, tilinpäätöstunnuslukuihin ja muihin taustatietoihin liittyviä tekijöitä. Luokittelumallia on täydennetty erilaisilla ehto- ja varmistuslausekkeilla, jotka rajaavat yrityksen luottoluokkaa, jos esimerkiksi tilinpäätöstietoja ei ole käytettävissä. Rating Alfa antamat pisteet on kalibroitu OP-Pohjola-ryhmän sisäisiin luottoluokkiin. Tilastomallin yritysastuisiin kuuluville asiakkaille antamaa luokitusta arvioidaan vuosittain ja korjataan tarvittaessa vastaamaan asiakkaan arvioitua todellista maksukykyä. Nykyinen malli on ollut käytössä vuoden 2008 alusta lähtien ja se on päivitetty vuoden 2011 maaliskuussa.

Vähäisiä vastuita omaavia yritysasiakkaita luokitellaan pienten vastuiden luokittelumallilla. Luokittelu muodostetaan OP-Pohjola-ryhmän tietojärjestelmästä saatavien asiakashistoriaa ja maksukäyttäytymistä koskevien tietojen perusteella. Luokka päivittyy kerran kuukaudessa. Pienten vastuiden luokittelussa käytettävä malli on otettu käyttöön vuonna 2009 ja se on päivitetty vuonna 2011.

Pienten vastuiden luokittelumallin ja A-luokittelumallin antamille pisteille on asetettu luottoluokkakohtaiset pisterajat ja kullekin luokalle on johdettu keskimääräiset maksukyvyttömyyden todennäköisyydet yhden vuoden aikaperiodille. Luokittelumallista riippumatta kullakin luottoluokalla on sama maksukyvyttömyyden todennäköisyys, jolloin eri mallien

antamat luottoluokat ovat vertailukelpoisia. Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden johtamisessa on hyödynnetty viime vuosina toteutuneita maksukyvyttömyystietoja, pitkän aikavälin luottotappiotietoa ja konkurssitilastoja sekä mallin syklisyyttä. Luokkakohtaisten maksukyvyttömyyden todennäköisyyksien päivityksen tarve arvioidaan vuosittain.

OP-Pohjola-ryhmän yritysasiakkaiden luottoluokkien vastaavuus kansainvälisten luokituslaitosten luottoluokkiin on kuvattu alla olevassa taulukossa.

OP-Pohjola-ryhmän ja Standard & Poor'sin (S&P) yritysasiakkaiden luottoluokkien välinen vastaavuus

S&P Rating	AAA...AA+	AA...BBB+	BBB...BBB-	BB+...BB-	B+...B	B-...CCC
OP-Pohjola-rating	1,0–2,0	2,5–4,0	4,5–5,0	5,5–7,0	7,5–8,5	9,0–10,0

Luottolaitosten maksukyvyyn arviointi

Luottolaitosvastapuolten maksukyvyyn arvioinnissa on käytössä oma L-luokittelumalli, joka perustuu laadullisten ja määrällisten tekijöiden perusteella johdettuun maksukyvyttömyyden todennäköisyyteen. Saadut todennäköisyysdeton jaettu 20 luokkaan, joista luottoluokat muodostuvat.

Luottoluokittelun pohjana oleva tilastollinen malli perustuu empiiriseen aineistoon Pohjola Pankki Oyj:n kansainvälisistä limiittipankeista. Malli perustuu nk. sovereign ceiling -periaatteeseen, jonka mukaan vastapuoli ei voi olla luottokelpoisuudeltaan toimintavaltiotaan parempi. Luottolaitosten luottoluokitus päätökset tehdään OP-Pohjola-ryhmän rating-toimikunnassa L-luottoluokka on voimassa 12 kuukautta, jonka jälkeen se päivitetään. Tarvittaessa luottoluokka päivitetään aikaisemmin, mikäli luottolaitoksen maksukyvyssä on tapahtunut muutoksia. L-luokittelumalli otettiin käyttöön vuonna 2009.

OP-Pohjola-ryhmän luottolaitosvastapuolten luottoluokkien vastaavuus kansainvälisten luokituslaitosten luottoluokkiin on kuvattu alla olevassa taulukossa.

OP-Pohjola-ryhmän ja Standard & Poor'sin (S&P) luottolaitosten luottoluokkien välinen vastaavuus

S&P Rating	AAA...AA+	AA...BBB+	BBB...BBB-	BB+...BB-	B+...B	B-...CCC
OP-Pohjola-rating	1,0–2,0	2,5–4,5	5,0	5,5–7,0	7,5–8,0	8,5–10,0

Tappio-osuus ja vastuun määrä

Asiakkaiden maksukyvyyn arviointimallin lisäksi luottoriskin mittaamisessa käytetään tappio-osuuden ja vastuun määrän ennustemalleja. OP-Pohjola-ryhmän luottoriskimalleissa tappio-osuus (LGD) on arvio taloudellisesta tappiosta (osuutena asiakkaan vastuiden määrästä maksukyvyttömyyshetkellä), joka pankille koituisi, jos asiakkaasta tulisi vuoden sisällä maksukyvytön. Vastuun määrää maksukyvyttömyyshetkellä (EAD) tarkoittaa maksukyvyttömän asiakkaan sopimuksen taseessa olevan vastuun määrä maksukyvyttömyyshetkellä. Taseen ulkopuolisten vastuiden määrän arviointiin liittyy luottovasta-arvokerroinparametri (CF, Conversion Factor), Luottovasta-arvokerroin kuvaa, kuinka paljon ennustehetken taseen ulkopuolisesta vastuusta on nostettu maksukyvyttömyyshetkellä.

Luottoriskimallien käyttö vakavaraisuuslaskennassa

Finanssivalvonta myönsi syyskuussa 2008 OP-Pohjola osk:lle luvan käyttää sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA, Internal Ratings Based Approach) vakavaraisuuslaskennassa ryhmätasolla oman pääoman ehtoisiin sijoituksille ja Pohjola Pankki Oyj:n yritys vastuulle. Lokakuussa 2011 OP-Pohjola osk ja osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvat jäsenluottolaitokset (pl. OP-Kotipankki Oyj) sekä niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset saivat luvan ottaa käyttöön sisäisten luottoluokitusten menetelmän myös vähittäis- ja luottolaitos vastuissa sekä ryhmän muissa yritys vastuissa.

Luottoriskin vakavaraisuusvaateen laskennassa käytetään yritys- ja luottolaitos vastuissa sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmää. Tässä menetelmässä kunkin asiakkaan luottoriskin vakavaraisuusvaateeseen vaikuttaa OP-Pohjola-ryhmän omilla luottoriskimalleilla tuotettu arvio maksukyvyttömyyden todennäköisyydestä (PD). Viranomaisten antamia ns. standardiestimaatteja käytetään tappio-osuudesta (LGD) ja vastuun määrästä maksukyvyttömyyshetkellä (EAD).

Vähittäisvastuiden vakavaraisuusvaateen laskennassa käytettävässä sisäisten luottoluokitusten menetelmässä kunkin asiakkaan vastuiden riskipainon laskennassa käytetään OP-Pohjola-ryhmän sisäisiin malleihin perustuvia PD-, LGD- ja EAD-arvoja.

Luottoriskimalleihin liittyvä päätöksenteko ja arviointi

Luottoriskimallien käyttöönnotosta ja merkittävistä muutoksista päättää OP-Pohjola-ryhmän riskienhallintatoimikunta. Päätökset perustuvat keskusyhteisön johtokunnan hyväksymiin luottoluokittelun ja luottoriskimallien validoinnin yleisiin periaatteisiin. Mallien kehittämisestä ja ylläpidosta vastaa keskusyhteisön riskienhallinta, joka on riippumaton liiketoiminnasta.

Luottoluokittelun ja luottoriskimallien toimivuutta seurataan ja valvotaan säännöllisesti. Keskusyhteisön riskienhallinta kerää jatkuvaa palautetta liiketoiminnalta luottoluokittelun toimivuudesta ja luottoriskiparametreihin liittyvistä malleista. Automaattisesti luottoluokan muodostavia malleja monitoroidaan kuukausittain. Monitoroinnin tarkoituksena on seurata luottokannassa ja luotonmyönnössä tapahtuvia muutoksia, jotka voisivat olla merkkejä esimerkiksi tietoteknisen toteutuksen virheistä.

Lisäksi mallien laatua varmistetaan vähintään kerran vuodessa OP-Pohjola-ryhmän riskienhallintatoimikunnan hyväksymien validointiohjeiden mukaisesti. Validointiohjeistus sisältää vaatimuksia myös kunkin mallin käyttöönoton yhteydessä tehtävälle laadunvarmistukselle. Validoinnissa testataan tilastollisilla testeillä mm. mallin erottelukykyä ja riskiestimaattien (PD, LGD ja EAD) oikeellisuutta. Lisäksi validointiin sisältyy laadullista arviointia kuten käyttäjäpalautteen analysointia ja vertaisryhmäanalyysejä. Validoinnin tulokset ja mahdolliset toimenpidesuositukset raportoidaan riskienhallintatoimikunnalle, joka päättää validoinnin perusteella tehtävistä kehitystoimenpiteistä.

Keskusyhteisön sisäinen tarkastus varmistaa tarkastuksillaan validoinnin riippumattomuutta. Lisäksi se tarkastaa luottoriskimalleja ja niiden käyttöä keskusyhteisön yhtiöissä ja osuuspankeissa osana normaalia tarkastustoimintaansa.

Arvopaperistetut erät

OP-Pohjola-ryhmä ei ole ollut alullepanijana tai järjestäjänä arvopaperistamisjärjestelyissä, mutta se on sijoittanut perinteisiin erillisyyhtiön kautta liikkeeseen laskettuihin arvopaperistettuihin arvopapereihin. Pankkitoiminnassa luottojohdannaisia ei ole liittynyt arvopaperistettuihin eriin. Arvopaperistamispositioiden riskipainotettujen erien yhteismäärän laskennassa on käytetty luottoriskin sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA) silloin, kun arvopaperistamispositio kuuluu vastuuryhmään, johon sovelletaan luottoluokitukseen perustuvaa arviointimallia.

Arvopaperistamispositioille sovelletaan Moody'sin, Fitchin ja Standard & Poor'sin luottoluokituksia. Saman arvopaperistamistransaktion eri etuoikeusluokissa oleviin positioihin sovelletaan saman luottoluokituslaitoksen antamia luottoluokituksia. Jos arvopaperistamispositiosta on kahden valitun luottoluokituslaitoksen antamat luottoluokitukset, sovelletaan niistä alhaisempaa. Jos arvopaperistamispositiosta on annettu enemmän kuin kahden valitun luottoluokituslaitoksen luokitus, käytetään niistä kahta korkeinta. Jos kaksi korkeinta luottoluokitusta poikkeavat toisistaan, käytetään niistä alhaisempaa.

Likviditeettiriski

Pankkitoiminnan likviditeettiriski koostuu rakenteellisesta rahoitusriskistä ja maksuvalmiusriskistä. Rakenteellisella rahoitusriskillä tarkoitetaan pitkän aikavälin luotonantoon liittyvää epävarmuutta, joka johtuu rahoituksen rakenteesta aiheutuvasta jälleenrahoitusriskistä. OP-Pohjola-ryhmän rakenteellinen rahoitusriski syntyy pääosin vähittäispankkitoiminnan maturiteetiltaan pitkän antolainauksen ja asiakaskäyttäytymisestä riippuvan talletusvarainhankinnan erääntymisrakenteiden eroista. Maksuvalmiusriski on riski siitä, että pankki ei suoriudu odotetuista ja odottamattomista, olemassa olevista ja tulevista kassavirroista eikä vakuustarpeista ilman vaikutuksia päivittäiseen toimintaan tai pankin taloudelliseen tilaan.

OP-Pohjola-ryhmän maksuvalmiudella tarkoitetaan ryhmän pankkitoiminnan kykyä selviytyä päivittäisistä maksuvelvoitteista vaarantamatta ryhmän tai siihen kuuluvan yhteisön liiketoiminnan jatkuvuutta, kannattavuutta tai vakavaraisuutta. Maksuvalmiuden hallintaa säätelevät Euroopan keskuspankin vähimmäisvaranto- ja maksuvalmiusluottojärjestelmiä koskevat määräykset. Likviditeetin hallinnan ensisijaisena tavoitteena on ohjata finanssiryhmän pankkiliketoiminnan ja sen yhteisöjen rahoitusrakennetta siten, että maksuvalmiusriski ei toteudu

ryhmän oman toiminnan seurauksena. Maksuvalmiuden hallinnan tavoitteena on turvata finanssiryhmän pankkitoiminnan rahoituksen saatavuus kustannustehokkaasti kaikissa tilanteissa.

Likviditeettiriskin lähteitä ovat taserakenteesta syntyvät riskit sekä asiakaskäyttäytymisen muutoksiin ja tukkumarkkinarahoituksen toimivuuteen liittyvät riskit. Lisäksi liiketoimintariskien, maineriskin tai likviditeetin hallinnan sääntelyn muutokset voivat toteutuessaan realisoitua likviditeettiriskinä.

Hallintakeinot

OP-Pohjola-ryhmän maksuvalmiutta hallitaan ennakoivalla rahoitusrakenteen suunnittelulla, ryhmän riskilimiiteillä ja niistä ryhmän yhteisöille johdetuilla limiiteillä ja valvontarajoilla sekä seurantamittareilla, maksuvalmiustilanteen seurannalla ja oikein mitoitettulla likviditeettireservillä, päivittäisen maksuvalmiuden suunnittelulla ja hoidolla sekä tehokkaalla ryhmän likviditeettitilanteen ohjauksella.

Likviditeettiriskin hallinta perustuu ryhmän riskipolitiikan linjauksiin sekä hyväksytyihin riskilimiitteihin ja valvontarajoihin. Keskusyhteisö hyväksyy likviditeettireservin laadulliset tavoitteet, varainhankintasuunnitelman, maksuvalmiuden hoidon jatkuvuussuunnitelman uhkaskenaarioiden varalle ja likviditeettitilanteen ohjausmallin. Maksuvalmiuden hoidon jatkuvuussuunnitelma koostuu valmiustasopohjaisesta ohjausmallista, rahoituslähteet sisältävästä varautumissuunnitelmasta sekä maksuvalmiuden operatiivisen hoidon jatkuvuussuunnitelmasta. Likviditeettireservin määrälliset ja laadulliset tavoitteet, varautumissuunnitelma ja valmiustasopohjainen ohjausmalli on arvioitu uhkaskenaarioiden mukaisten stressitestien pohjalta. Markkinahäiriötilanteissa toimitaan maksuvalmiuden hoidon jatkuvuussuunnitelman mukaisesti. Pohjolan tarjoamat ryhmän sisäiset keskuspankkipalvelut tukevat ryhmän maksuvalmiuden hallintaa.

Ryhmän tukkuvarainhankinta perustuu ennakoivaan jälleenrahoitusrakenteen suunnitteluun ja taseen rahoitusrakenteelle asetettuun riskilimiittiin. Ryhmän varainhankinnan tärkeimmät lähteet ovat yleisötalletukset ja tukkuvarainhankinta. Tukkuvarainhankinnan tarve määräytyy talletusvarainhankinnan ja antolainauskasvun erotuksena. Varainhankinnan jatkuvan saatavuuden varmistamiseksi hyödynnetään monipuolisesti eri rahoitusinstrumentteja ja hajautetaan varainhankinnan lähteet sekä maturiteettien, maantieteellisen sijainnin, markkinoiden että sijoittajien mukaan. Jäsenpankit sijoittavat pankkikohtaiset talletusylijämmät pääosin keskusyhteisökonsernin tileille tai liikkeeseen laskemiin instrumentteihin, jotta ryhmän tukkuvarainhankinnan määrää ei tarpeettomasti kasvateta.

Likviditeettireservillä varmistetaan finanssiryhmän pankkitoiminnan normaali jatkuminen vähintään kuukaudeksi tilanteessa, jossa varainhankinta tukkumarkkinoilta on kokonaan tyrehtynyt ja talletukset ovat alkaneet vähentyä. Reservin saamistodistuksia myymällä tai käyttämällä niitä vakuutena voidaan hankkia likviditeettiä ryhmän käyttöön. Likviditeettireservi koostuu keskuspankkivakuuskelpoisesta saamistodistussalkusta.

OP-Pohjola-ryhmä pyrkii turvaamaan maksuvalmiutensa likviditeettireservillä, varainhankinnan pitkäjänteisellä suunnittelulla ja varautumissuunnitelman mukaisilla rahoituslähteillä vuodeksi tilanteessa, jossa raha- ja pääomamarkkinat sulkeutuisivat ja talletushankinnan määrä vähenisi maltillisesti. Likviditeettireservi on mitoitettu siten, että se riittää maksuvalmiuskriisitilanteessa varautumissuunnitelman käyttöönoton vaatimaksi ajaksi.

OP-Pohjolan johtokunta vastaa OP-Pohjola-ryhmän likviditeettiriskin hallinnasta. Johtokunta vahvistaa vuosittain OP-Pohjola-ryhmän likviditeettiriskin hallintaa ohjaavan ryhmän riskipolitiikan, likviditeetin hallinnan ohjeistuksen sekä hallintoneuvoston asettamista ryhmätason riskilimiiteistä johdetut jäsenpankkien valvontarajat ja muiden yhteisöjen limiitit, jotka rajoittavat rakenteellisen rahoitusriskin ja maksuvalmiusriskin ottoa. OP-Pohjolan johtokunta seuraa säännöllisesti OP-Pohjola-ryhmän ja siihen kuuluvien jäsenpankkien ja muiden yhteisöjen likviditeettiriskiä ja maksuvalmiustilannetta. Johtokunta ryhtyy tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin ja päättää muutoksista maksuvalmiuden hallinnan valmiustasoissa.

Kukin OP-Pohjola-ryhmään kuuluva yhteisö vastaa likviditeetin hallinnastaan keskusyhteisön asettamien valvontarajojen, tili-, talletus- ja luottoehtojen sekä limiittien ja ohjeiden määrittämässä puitteissa.

Finanssiryhmän keskuspankkina Pohjola Pankki Oyj turvaa niin koko ryhmän kuin kunkin osuuspankin tai ryhmään kuuluvan yhteisön maksuvalmiuden. Ryhmän päivittäinen maksuvalmiuden hallinta on pankkitoimintaa harjoittavien

yhtiöiden maksuvalmiuden hallintaa. Kaikki muutokset ryhmään kuuluvien yhteisöjen maksuvalmiusasemassa toteutuvat muutoksena Pohjolan maksuvalmiusasemassa. Koko OP-Pohjola-ryhmän pankkitoiminnan likviditeettireservi hallitaan keskitetysti Pohjolassa. Pohjola hoitaa keskitetysti ryhmän senior-ehtoisen ja oman pääoman ehtoisen tukkuvarainhankinnan, ja OP-Asuntoluottopankki Oyj hoitaa asuntovakuudellisen tukkuvarainhankinnan.

Vakuutustoimintaa harjoittavat yhteisöt huolehtivat omasta maksuvalmiudestaan ensisijaisesti itse. Yhteisöjen likviditeettivaatimukset huomioidaan sijoitussalkun allokaatiojakaumassa.

Seuranta ja raportointi

Ryhmän yhteisöjen likviditeettiriskien seuranta ja raportointi vaihtelee niiden liiketoiminnan luonteen ja laajuuden mukaisesti reaaliaikaisesta neljännesvuosittaiseen. Seuranta ja raportointi perustuvat ryhmän riskilimiitteihin ja tavoitearvoihin. Raportointimenettelyissä on yhteisöstä ja raportointitasosta riippuen valmiudet päivittäisten kassavirtojen seurannasta (maksuvalmius) pitkän aikavälin jälleenerahoitusrakenteen seurantaan ja ennakointiin (jälleenerahoitusriski). Seuranta- ja raportointikäytännöt vastaavat maksuvalmiustilanteen edellyttämää valmiustasoa. Keskusyhteisön johtokunnalle likviditeettiriskeistä raportoidaan säännöllisesti, ja maksuvalmiustilanteen valmiustason noston myötä siirrytään tarvittaessa päivittäiseen tilanneraportointiin. Ryhmän yhteisöt raportoivat likviditeettiriskeistä hallituksille säännöllisesti vähintään asetettujen valvontarajojen ja limiittien tasolla.

Rakenteelliseen rahoitusriskiin ja maksuvalmiusriskiin liittyvien uhkien ja tulevaisuuden skenaarioiden vaikutusta ryhmän maksuvalmiuteen, tulokseen ja vakavaraisuuteen stressitestataan säännöllisesti osana ryhmän vakavaraisuuden hallintaprosessia.

OP-Pohjola-ryhmän likviditeettiriskin riskilimiitti on asetettu rakenteellista rahoitusriskiä ohjaavalle aikaluokittaisten nettokassavirtojen suhteelle pankkitoiminnan taseeseen ja maksuvalmiusriskin mittarille. Rakenteellisen rahoitusriskin mittari kertoo kuinka paljon ryhmän taseen nettokassavirroista saa enintään erääntyä alle vuoden, alle kolmen vuoden ja alle viiden vuoden aikana. Sopimuksen mukaisen eräpäivän omaavat erät sisällytetään rakenteellisen rahoitusriskin tarkasteluun eräpäivän tai sitä aikaisemman lyhennyspäivän mukaisesti. Eräpäivättömien tilien aikaluokat on mallinnettu. Maksuvalmiusriskin mittari kertoo, kuinka hyvin ensisijainen likviditeettireservi riittää kattamaan yhden kuukauden kuluessa ryhmästä ulos maksettavat tiedossa olevat ja ennakoidut nettokassavirrat sekä odottamattoman, mutta maltillisen talletuskannan laskun. Mittareille asetetaan operatiivisessa toiminnassa limiittiä vaativia ohjaustasoja toimintaa turvaaviksi puskureiksi. Lisäksi käytetään likviditeettiriskin eri näkökulmia kuvaavia seurantamittareita.

OP-Pohjola-ryhmän maksuvalmiustilanteen ohjaus ja seuranta perustuvat markkinatilanteen ja ryhmän varainhankinnan toimivuuden mukaan määriteltyihin valmiustasoihin. Kullekin valmiustasolle on määritelty ohjaus- ja seurantamenettelyt, jotka tiukentuvat valmiustason noustessa.

Markkinariskit

Markkinariskillä tarkoitetaan riskiä tappiosta, kun markkinahinta tai markkinahinnan volatilitteetti muuttuvat epäedulliseen suuntaan. OP-Pohjola-ryhmässä markkinariskeihin sisällytetään kaikkien taseen ja taseen ulkopuolisten erien korkoriski, hintariskit ja kiinteistöriskit sekä sijoitustoiminnan luottosprediriski ja markkinoiden likviditeettiriski. Markkinariski toteutuu suorana tulovaikutuksena tai muutoksena käyvän arvon rahastossa tai vakuutus- ja eläkeyhteisön vakavaraisuudessa.

Pankkitoiminnan merkittävin markkinariski on korkoriski, joka muodostuu, kun korkotason muutos vaikuttaa korkokatteeseen. Vahinko- ja henkivakuutustoiminnan markkinariskien arvioinnissa keskeisimpiä ovat sijoituksiin liittyvät markkinariskit sekä vastuuelkaan sisältyvät markkinariskit, joista tärkein on korkoriski.

Hallintakeinot

Markkinariskien hallinnan keskeisenä tehtävänä on tunnistaa ja arvioida liiketoimintaan sisältyvät markkinariskit, rajoittaa ne hyväksyttävälle tasolle sekä raportoida niistä säännöllisesti ja tehokkaasti. Näin varmistetaan, että markkinahintojen tai muiden ulkoisten markkinatekijöiden muutokset eivät johda pitkän aikavälin kannattavuuden tai vakavaraisuuden liialliseen heikkenemiseen OP-Pohjola-ryhmässä kokonaisuutena tai ryhmään kuuluvassa yksittäisessä yhteisössä.

Yhteisökohtaista markkinariskien ottamista ohjaavia ja rajoittavia ohjeita ovat OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet ja niitä täydentävä ryhmän riskipolitiikka, keskusyhteisön riskienhallintaohjeistus sekä OP-Pohjola-ryhmänlimiitit ja valvontarajat. Kunkin yhteisön hallitus on määritellyt markkinariskien hallinnan tavoitteet, riskinoton periaatteet ja markkinariskien hallinnan organisoinnin.

Pankkitoiminnan rahoitustaseen korkoriskin hallinnassa pyritään turvaamaan riittävä korkokate eri koronmuutostilanteissa. Kaupankäynti- ja sijoitussalkuissa pyritään turvaamaan vuotuisen tuoton ja salkun markkina-arvon kehitys.

Pankkitoiminnan työnjaon mukaan osuuspankit ja Helsingin OP Pankki Oyj keskittyvät vähittäispankkitoimintaan. Niiden aktiivista kaupankäyntiä raha- ja pääomamarkkinoilla on rajoitettu, jotta niiden pankkikohtainen kaupankäyntisalkkujen määrä ei ylitä markkinariskin vakavaraisuussäännösten pienelle kaupankäyntisalkulle sallittua määrää. Pankkikohtaisen kaupankäyntisalkun arvo voi olla korkeintaan viisi prosenttia taseen ja taseen ulkopuolisten erien yhteismäärästä.

OP-Pohjola-ryhmä soveltaa pankkitoiminnan korkoriskin sekä vakuutustoiminnan valuuttariskin ja osakeriskin suojauslaskennassa käyvän arvon ja rahavirran suojausmalleja.

OP-Pohjola-ryhmän keskuspankkina Pohjola vastaa ryhmän maksuliikkeestä ja pankkitoiminnan valuuttakurssiriskistä, hankkii rahoitusta tukkumarkkinoilta ja hoitaa kansainväliset pankkisuhteet sekä vastaa ryhmän pankkiliiketoiminnan maksuvalmiudesta ja keskitetyn likvideettireservin ylläpidosta. Pohjolan markkinariskien ottoa ohjaavat ryhmän riskipolitiikka, yhtiön vakavaraisuuden hallinnan periaatteet, kokonaisriskipolitiikka ja markkinariskipolitiikka, jossa määritellään position rakennetta ja hajauttamista koskevat periaatteet, sallitut riskien enimmäismäärät sekä riski- ja tuottotavoitteet.

Finanssiryhmän keskeisin johdannaisten käyttäjä on Pohjola, joka käyttää hyödyke-, korko-, luotto- ja valuuttajohdannaisia sekä kaupankäynti- että suojaustarkoituksessa. Lisäksi Pohjola käyttää osake- ja osakeindeksijohdannaisia markkinariskiltä suojautumiseen. Pohjolan markkinariskien hallintaa käsitellään tarkemmin Pohjolan tilinpäätöksessä.

Osuuspankit käyttävät johdannaisia suojatessaan oman taseensa euribor-sidonnaista korkoriskipositiota koronlaskulta ja korkokatteen vaihteluilta. Suojauksessa käytetään rahavirran suojauksen mallia, jossa osa euribor-sidonnaisen luottokannan tulevista korkovirroista on vaihdettu koronvaihtosopimuksilla kiinteään korkoon. Lisäksi osuuspankit ovat suojanneet korkokatettaan korkolattiasopimuksin taloudellisen suojauksen periaatteella.

Osuuspankeissa asiakkaille myönnettyjen korkokattoluottojen pankkikohtainen kanta sekä indeksisidonnaisten määräaikaistalletusten lisätuotto suojataan aina OTC-swap-sopimuksin suojauslaskennan periaatteella. Korkoputkiluottojen korkoputkiotiot erotetaan pääsopimuksista ja niiden korko- ja volatilitteettiriski katetaan aina vastakkaisin optioin. Pitkäaikaisiin sijoituksiin sisältyy kytkettyjä johdannaisia, mutta niitä ei eroteta pääsopimuksista, koska sijoitus arvostetaan yhdistelmänä käypään arvoon.

Osuuspankit tekevät rahamarkkina- ja johdannaiskauppansa Pohjola Pankki Oyj:n kanssa.

Vakuutusyhteisöt hallinnoivat sijoitustoiminnan ja vastuuvelan markkinariskejä johdannaissopimuksia käyttäen. Korko-, osake-, valuutta- ja luottoriskijohdannaisten käytön laajuus ja periaatteet määritellään vuosittain yhtiöiden sijoitussuunnitelmissa. Johdannaisia voidaan käyttää riskilimiittien puitteissa ja sijoitussuunnitelman mukaisesti myös riskiaseman lisäämiseen. Johdannaisten vastapuoliriskiä hallitaan vakuuksin. Vakioimattomia johdannaissopimuksia solmitaan vain sellaisen vastapuolen kanssa, jonka pitkäaikainen luottoluokitus on vähintään A3 (Moody's) tai A- (Standard & Poor's). Erillisten johdannaissopimusten ohella vakuutusyhteisöjen pitkäaikaisiin korkosijoituksiin sisältyy kytkettyjä johdannaisia, joita ei eroteta tilinpäätöksessä pääsopimuksista. Kytkettyjä johdannaisia sisältävät sopimukset arvostetaan taseessa käypään arvoon ja niiden arvonmuutokset kirjataan tulokseen.

Seuranta ja raportointi

OP-Pohjola-ryhmän yhteisöjen markkinariskiraportoinnin laajuus ja tiheys vaihtelevat liiketoiminnan luonteen ja laajuuden mukaan reaaliaikaisesta tarkastelusta neljännesvuosittaiseen tilanneseurantaan. Seuranta ja raportointi perustuvat vahvistetun liiketoimintastrategian ja riskipolitiikan mukaisten limiittien ja valvontarajojen ja sekä niitä

täydentävien seurantamittareiden kehityksen analysointiin. Pohjolassa markkinariskien seuranta ja raportointi on päivittäistä ja osin reaaliaikaista. Muissa yhteisöissä säännöllinen raportointi johdolle on kuukausittaista, mutta seuranta on tarvittaessa päivittäistä. Keskusyhteisön riskienhallinta tuottaa markkinariskiraportit osuuspankeille ja raportoi koko OP-Pohjola-ryhmän tase rakenteen ja markkinariskien kehityksestä keskusyhteisön johdolle säännöllisesti.

Markkinariskejä arvioidaan herkkyyksanalyysien, tilastollisten volatiliteetti- ja korrelaatioanalyysien sekä VaR-analyysien (VaR, Value-at-Risk) ja stressitestien avulla. Johdannaisten riskiä seurataan osana kokonaispositioiden riskejä samoilla mittareilla kuin tasepositioissakin.

Ryhmätasolla markkinariskejä rajoitetaan neljällä limiitillä. Vakuutustoiminnan markkinariskin limiitti on asetettu ko. riskin taloudellisen pääomavaateen ja ryhmän omien varojen suhteelle. (Vuonna 2011 suhteutusperusteena oli kaikkien riskilajien yhteenlaskettu taloudellinen pääomavaade.) Vakuutustoiminnan korko-, valuuttakurssi-, luottospredi-, osake- ja hyödykeriskin taloudellinen pääomavaade lasketaan historialliseen simulaatioon perustuvaa VaR-mallia käyttäen. Toisella markkinariskeille asetetulla limiitillä rajoitetaan trading-toiminnan korko-, luottospredi-, valuutta-, osake- ja hyödykeriskiä sekä strukturoitujen sijoitusten hintariskiä. Tämä limiitti ei ollut käytössä vielä vuonna 2011.

Markkinariskin limiiteistä rahoitustoiminnan korkoriskille ja kiinteistöriskille kerrotaan tarkemmin tässä liitteessä jäljempänä kyseisten riskilajin seurannan ja raportoinnin kuvauksen yhteydessä.

Sijoitustoiminnan markkinariskit

Sijoitustoiminnan riskit voivat olla vastapuoli- tai markkinariskejä tai operatiivisia riskejä.

OP-Pohjola-ryhmässä sijoitustoimintaa harjoitetaan sekä pankki- että vakuutustoiminnassa. Pankkitoiminnan sijoitustoiminnan tarkoituksena on OP-Pohjola-ryhmän likviditeettireservin ylläpito, pitkän aikavälin tuottojen ansainta ja lyhyen aikavälin kaupankäyntitoiminta. Likviditeettireserviin luettavat erät ovat keskuspankkivakuuskelpoisia likvidejä saamistodistuksia. Kaupankäyntitoiminnan eli tradingin tarkoituksena on sekä aktiivinen kauppa eri instrumenteilla ja johdannaissopimuksilla että sijoitukset kotimaisiin ja ulkomaisiin saamistodistuksiin asiakasliiketoiminnan tukemiseksi. Vakuutusyhtiöissä sijoitustoiminnan tarkoitus on asiakastuoton varmistaminen (henkivakuutustoiminta), vastuuvelan katteena toimiminen ja vakuutusmaksuvarojen tuottava sijoittaminen.

Hallintakeinot

Sijoitustoiminnan pitkän tähtäimen tuottotavoitteiden saavuttaminen edellyttää hallittua riskinottoa. Keskusyhteisö määrittelee ryhmän likviditeettireservin allokaation. Lisäksi Pohjola Pankki Oyj laatii likviditeettireservisalkulle yksityiskohtaisemman sijoitussuunnitelman.

Vakuutusyhtiöiden hallitukset vahvistavat erilliset sijoitusten riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat. Keskeinen merkitys on myös yhteisöjen hallitusten vuosittain vahvistamilla sijoitussuunnitelmissa, joissa otetaan kantaa haluttuun riski- ja tuottotasoon. Sijoitussuunnitelmissa määritellään myös sijoitusomaisuuden jakaumat, vaihteluvälit ja vertailuindeksit sekä sijoitustoimintaan kohdistuvat muut rajoitukset.

Vakuutusliiketoiminnan sijoitusomaisuuden allokaatiossa otetaan huomioon vakuutusyhtiöiden vastuuvelan asettamat vaatimukset sijoitusomaisuuden tuottavuudelle ja likviditeetille sekä yhtiön riskinkantokyvyille. Henkivakuutuksessa kohtuusperiaatteen soveltaminen vaikuttaa lisäksi sijoitustoiminnan tavoitteisiin ja riskinoton määrään. Sijoitukset hajautetaan tehokkaasti eri omaisuusluokkiin ja sijoitusinstrumentteihin sekä maantieteellisesti ja toimialoittain. Korkoriskiä hallitaan rajoittamalla korkosijoitusten duraatiota ja korkosijoitusten osuutta sijoitusallokaatiossa.

Seuranta ja raportointi

Sijoitustoiminnan riskiaseman mittaamiseen käytetään sijoituskohteiden historialliseen arvonkehitykseen perustuvia tuotto-, riski-, VaR- ja korrelaatiomalleja. Sijoitusomaisuudelle tehdään herkkyyksanalyysit, joissa arvioidaan osakekurssien, korkojen ja kiinteistöjen arvojen muutosten vaikutuksia. Lisäksi tehdään sijoituskohtainen luottoriskin herkkyystarkastelu. Poikkeuksellisten markkinaolosuhteiden huomioimiseksi käytetään stressitestejä; esimerkiksi vuosien 2008–2009 rahoitusmarkkinakriisiin pohjautuvaa simulaatiota.

Vaihtoehtoisten sijoitusten määrää rajoitettiin vuonna 2011 riskilimiitillä, jossa vaihtoehtoisten ja strukturoitujen sijoitusten markkina- arvoa suhteutettiin kaikkien riskilajien taloudelliseen pääomavaateeseen. Kyseisessä limiitissä

vaihtoehtoisiksi sijoituksiksi luokiteltiin pääomasijoitusrahastot, noteeraamattomat oman pääoman ehtoiset arvopaperit, hedge-rahastot, strukturoitujen luottoriskituotteiden oman pääoman ehtoiset erät, listaamattomat kiinteistörahastot, infrastruktuurirahastot, raaka-aineet ja vaihtovelkakirjalainat. Strukturoituja sijoituksia olivat sijoitukset, joiden tuotto poikkeaa oleellisesti muiden omaisuusluokkien ja usein myös kohde-etuutena olevan omaisuusluokan tuotosta. Strukturoituihin sijoituksiin lasketaan mukaan myös ABS-sijoitukset (Asset Backed Securities). Tämä mittari poistettiin ryhmätason limiiteistä vuodelle 2012, koska vaihtoehtoiset sijoitukset huomioidaan vakuutustoiminnan markkinariskien limiitissä.

Korkoriski

Korkoriskillä tarkoitetaan korkojen muutosten aiheuttamaa tuloksen, kannattavuuden ja vakavaraisuuden vaihtelua. Korkoriskiä tarkastellaan jälkimarkkinakelpoisten arvopaperisalkkujen hintariskinä, vakuutusyhtiön vastuuvelan kassavirtojen nykyarvon muutosriskinä ja rahoitustaseen uudelleenhinnoitteluriskinä. Arvopaperisalkkujen hintariski toteutuu markkinakorkojen muuttuessa markkina-arvon muutoksena. Vastuuvelan nykyarvon muutosriski toteutuu, kun vastuuvelan nykyarvo muuttuu markkinakorkojen muuttuessa. Uudelleenhinnoitteluriski aiheutuu sijoituksen ja hankinnan toisistaan poikkeavista korkosidonnaisuuksista ja korontarkistusajankohdista.

OP-Pohjola-ryhmän korkoriskin merkittävimpiä lähteitä ovat vähittäispankkitoiminnan rahoitustaseen korkoriski ja vakuutustoiminnan korkoriski. Vahinko- ja henkivakuutustoiminnassa korkoriskiä muodostuu, kun korkotason muutokset vaikuttavat sijoitusomaisuuden ja vastuuvelan kassavirtojen arvoon ja tuottoon.

Pankkitoiminnan korkoriski koostuu rahoitustaseen korkoriskistä ja Pohjola Pankki Oyj:n kaupankäyntisalkun korkoriskistä. Kaupankäyntivarastoon kuulumattomien erien korkoriski on luonteeltaan rakenteellista rahoitustoiminnan korkotuottoon kohdistuvaa korkoriskiä. Pankkitoiminnan korkoriskitarkasteluun sisällytetään kaikki korolliset tase-erät ja taseen ulkopuoliset erät. Tarkastelussa ei tehdä oletuksia liiketoiminnan kasvusta.

Hallintakeinot

Osuuspankkien rahoitustaseen korkoriskiä hallitaan ensisijaisesti otto- ja antolainauksen tuotevalikoiman ja -ehtojen valinnalla. Osuuspankit voivat suojata taseensa korkoriskiä myös korkojohdannaisin ryhmässä hyväksytyjen toimintamallien mukaisesti. Vähittäispankkitoiminnassa korkojohdannaisia käytetään myös asiakasliiketoiminnassa (korkokatot, korkoputket ja indeksisidonnaiset talletukset) sekä pankin omassa pieneen kaupankäyntivarastoon luettavassa sijoitustoiminnassa. Pohjola käyttää johdannaisia sekä kaupankäyntitoiminnassa että korkoriskin suojauksessa.

Pohjolassa korkoriskiä ohjataan ryhmän yhteismitallisen korkoriskiseurannan lisäksi vastuualuekohtaisin korkoriskilimiitein. Kaupankäynnin ja rahoitustaseen korkoriskiä ohjataan samoin periaattein ja mittarein.

Henkivakuutustoiminnassa korkoriskiä on merkittävästi vastuuvelan sisältämissä velvoitteissa vakuutuksenottajia kohtaan. Nämä velvoitteet koostuvat sekä vakuutussopimusten sitovasta tuottolupauksesta että mahdollisista asiakashyvityksistä. Henkivakuutustoiminnan tasehallinnan tehtävä on mitata ja hallita yhtiön koko nettokorkoriskiasema. Vastuuvelan korkoriski suojataan kokonaan tai osittain korkojohdannaisin kokonaisriskiaseman saattamiseksi tavoitetasolle. Vakuutusyhtiölain 12. luvun ennakoivassa vakavaraisuuden valvonnassa asetetaan pääomavaade henkivakuutusyhtiön taseen nettoriskiasemalle. Vahinkovakuutusliiketoiminnassa vastuuvelan korkoriski ei ennen Solvenssi II -uudistusta vaikuta tulokseen tai valvojan asettamaan vakavaraisuusvaateeseen.

Seuranta ja raportointi

Korkoriskitarkastelussa koronmuutokselle herkäät erät jaetaan kassavirtatarkasteluun korontarkistusajankohtien mukaisesti. Kiinteäkorkoisten erien korontarkistusajankohta on sama kuin eräpäivä. Vaihtuvakorkoisten erien tulevaisuuden korkokassavirrat lasketaan tarkasteluhetken korkokäyrältä sopimuksen korkotietoihin perustuen forward forward -menettelyä käyttäen. Tarkastelussa otetaan huomioon hallinnollisten korkojen uudelleenhinnoitteluviiveet.

Asiakaskäyttötymisen vaikutus on pankkitoiminnan korkoriskitarkastelussa otettu huomioon arvioimalla talletuskannan historiallisen kehittymisen perusteella talletusten keskimääräinen uudelleenhinnoitteluviive. Hallinnollisten korkojen tarkistusviive on mallinnettu korkohistorian pohjalta. Luottojen ennaikaisia takaisinmaksuja ei ole mallinnettu.

Ryhmän yhteisöjen korkoriskin mittaustavat ja seurantafrekvenssit vaihtelevat niiden liiketoiminnan luonteen ja laajuuden mukaan. Pohjola mittaa ja raportoi korkoriskiä korkoriskien herkkyyksimittareiden lisäksi tilastollisella VaR-menetelmällä. Pohjola siirtyi VaR-pohjaiseen korkoriskin rajoittamiseen vuoden 2011 aikana.

Osuuspankkien liiketoiminnan ohjauksessa valvontaraja on asetettu mittarille, joka arvioi koronmuutoksen vaikutusta seuraavan kahdentoista kuukauden korkokatteeseen. Säännöllisen korkoriskimittauksen ja -raportoinnin osana toteutetaan stressitestausta erilaisten koronmuutosten vaikutuksilla korkoriskiposition nykyarvoon.

Ryhmän rahoitustoiminnan korkoriskin limiitti on asetettu korkoriskin taloudellisen pääomavaateen ja ryhmän omien varojen suhteelle. (Vuonna 2011 suhteutettiin koko pankkitoiminnan korkoriskin taloudellista pääomavaadetta kaikkien riskilajien yhteenlaskettuun taloudelliseen pääomavaateeseen.)

Vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnassa korkoriskiä muodostuu, kun korkotason muutokset vaikuttavat sijoitusomaisuuden ja vastuuvelan nykyarvoon. Vakuutusyhtiöiden sijoitustoiminnan ja vastuuvelan korkoriskiä mitataan taloudellisen pääomavaateen mallin avulla osana vakuutustoiminnan markkinariskiä. Korkoriskiä seurataan myös laskemalla yhden prosenttiyksikön tai yhden korkopisteen suuruisen korkotason muutoksen vaikutusta sijoitusten ja vastuuvelan arvoon.

Hintariskit

Hintariskit ovat markkinahintojen muutosten vaikutuksia sijoitusten tai koko taseen arvoihin tai tuottoon. Hintariskejä ovat mm. osake-, hyödyke, valuutta- ja volatiliteettiriskit. Volatiliteettiriskiä sisältyy optioliiketoimintaan, optiorakenteita sisältäviin indeksilainoihin sekä henkivakuutuksen vastuuvelkaan.

Osakeriski

Osakeriskillä tarkoitetaan osakkeiden ja muiden vastaavien instrumenttien markkinakurssimuutosten aiheuttamaa markkina-arvon muutosriskiä.

Sijoitustoiminnassa osakeriskiä hallitaan sijoitusallokaatiota hajauttaen ja johdannaisia käyttäen. Tehokkaan maantieteellisen, toimialoitaisen, valuuttojen mukaisen ja yksittäisten yritysten välisen hajautuksen aikaansaamiseksi suomalaiset ja eurooppalaiset osakesijoitukset on tehty osin suorina osakesijoituksina ja osin rahastoja käyttäen. Euroopan ulkopuoliset osakesijoitukset on tehty rahastojen kautta.

Osakepositio lasketaan käypien arvojen perusteella ja niiden puuttuessa tasearvojen perusteella. OP-Pohjola-ryhmän limiittimittaristossa vakuutustoiminnan osakeriski sisältyy vakuutustoiminnan markkinariskille asetettuun mittariin. Vakuutustoiminnan osakeriskin taloudellinen pääomavaade lasketaan historialliseen simulaatioon perustuvaa VaR-mallia käyttäen osana vakuutustoiminnan markkinariskiä. Pankkitoiminnan osakeriski on vähäinen ja sitä mitataan osakesalkun markkina-arvoa käyttäen. Pohjola soveltaa tilastollista VaR-mittaria myös osakerisktiin.

Hyödykeriski

Hyödykeriskillä tarkoitetaan hyödykkeiden hintojen muutosten aiheuttamaa riskiä ryhmän tulokselle. Hyödykeriskiä sisältyy vakuutusyhtiöiden sijoitustoimintaan sekä Pohjolan kaupankäyntitoimintaan. Hyödykeriskiä hallitaan arvopaperivalinnan avulla ja johdannaisia käyttäen.

Pohjola soveltaa tilastollista VaR-mittaria myös hyödykerisktiin. Vakuutusyhtiöiden hyödykesijoitusten taloudellinen pääomavaade lasketaan historialliseen simulaatioon perustuvaa VaR-mallia käyttäen osana vakuutustoiminnan markkinariskiä.

Valuuttariski

Pankkitoiminnassa valuuttariskillä tarkoitetaan valuuttakurssimuutosten pankille aiheuttamaa tulosriskiä tai markkina-arvon muutosriskiä. Avoin valuuttapositio syntyy, kun samassa valuutassa olevien saamisten ja velkojen määrät poikkeavat toisistaan. OP-Pohjola-ryhmän pankeissa valuuttariski on keskitetty Pohjolaan. Pankkitoiminnassa yli yön valuuttariskin määrä on vähäinen. Yksittäisen osuuspankin valuuttapositio rajoittuu käytännössä matkavaluuttakassaan. Vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnassa valuuttariski muodostuu valuuttakurssien muutosten vaikutuksesta sijoitusomaisuuden arvoon.

Pohjola Pankki Oyj:ssä valuuttariskiä hallitaan kokonaispositiona valuuttakaupoin ja johdannaisopimuksin. Vahinko- ja

henkivakuutusliiketoiminnassa valuuttariskiä hallitaan sijoitusallokaation hajauttamisella ja suojaavilla valuuttajohdannaisilla. Vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnassa avoimille valuuttapositioneille on asetettu enimmäisrajoitus sijoitussuunnitelmassa.

Valuuttariskiä mitataan kokonaisnettovaluuttapositionella, valuuttapositioneilla tai VaR-mittarilla. Vakuutustoiminnan valuuttariskien taloudellinen pääomavaade lasketaan historialliseen simulaatioon perustuvaa VaR-mallia käyttäen osana vakuutustoiminnan markkinariskiä.

Volatiliteettiriski

Volatiliteettiriskillä tarkoitetaan kaupankäynnin kohteen volatiliteetin muuttumisen aiheuttamaa riskiä ryhmän tulokselle. Volatiliteettiriskiä sisältyy optioliiketoimintaan sekä optiorakenteita sisältäviin indeksilainoihin. Volatiliteettiriskiä hallitaan optioita käyttäen.

Aktiivista volatiliteettiriskiä ottaa OP-Pohjola-ryhmässä vain Pohjola Pankki Oyj, joka on rajoittanut optioliiketoimintojen volatiliteettiriskiä sekä perinteisin herkkyys- että VaR-mittarein.

Kiinteistöriski

Kiinteistöriskillä tarkoitetaan kiinteistöjen ja muiden vastaavien instrumenttien markkinamuutosten ja kiinteistöjen vuokrausasteen aiheuttamaa riskiä sijoituksen markkinaehtoiseen tuottoon.

Hallintakeinot

Kiinteistöriskien hallinnan tavoitteena on tunnistaa, arvioida, rajoittaa ja valvoa kiinteistöomistuksiin kohdistuvia arvonalentumis-, vuokratuotto- ja vahingoittumisriskejä. Kiinteistöomaisuuteen liittyvien riskien pienentämiseksi ja tuottotason nostamiseksi jäsenpankeissa on vahvistettu kiinteistöriskien hallinnan periaatteet ja hallintajärjestelmät. Vahinko- ja henkivakuutustoiminnassa kiinteistöriskien hallinnan periaatteet on vahvistettu sijoitussuunnitelmassa.

Seuranta ja raportointi

Ryhmän kiinteistöriskin limiitti on asetettu kiinteistöriskin taloudellisen pääomavaateen ja ryhmän omien varojen suhteelle. (Vuonna 2011 suhteutusperusteena oli kaikkien riskilajien yhteenlaskettu taloudellinen pääomavaade.) Taloudellinen pääomavaade perustuu sijoituskiinteistöillä asiantuntija-arvioon (40 prosenttia tasearvosta) ja käyttöomaisuuskiinteistöillä vakavaraisuuslaskennan pääomavaateeseen (8 prosenttia tasearvosta). Vakuutustoiminnassa välillisten, markkinanoteerattujen kiinteistösijoitusten (kiinteistörahastot tms.) riskit sisältyvät markkinariskien taloudellisen pääomavaateen laskentaan (historialliseen simulaatioon perustuva VaR-malli).

Jäsenpankkien ja muiden OP-Pohjola-ryhmään kuuluvien yhteisöjen kiinteistöomistusten määrää ja tuottotasoa raportoidaan vähintään neljännesvuosittain.

Luottospediriski

Luottospediriskillä tarkoitetaan luottospedin muutoksesta johtuvaa rahoitusinstrumentin arvomuutosta. Luottospediriski toteutuu hintariskinä joko maksukyvyttömyyden todennäköisyyden tai markkinoiden likviditeetin muuttuessa.

Hallintakeinot

Luottospediriskiä hallitaan sijoituskohteiden valinnalla, hajautuksella ja luottoriskijohdannaisin.

Seuranta ja raportointi

Luottospredi hinnoitellaan markkinoilla tuottovaatimuksena, joka lisätään koronvaihtosopimusten korkotasoon. Luottospediriskiä mitataan luottospedin 10 korkopisteen muutoksena ja VaR-menetelmää käyttäen. Ryhmän vakuutusyhtiöissä luottospediriskiä mitataan osana sijoitussalkun kokonaisriskin stressitestausta ja sen taloudellinen pääomavaade lasketaan historialliseen simulaatioon perustuvaa VaR-mallia käyttäen osana vakuutustoiminnan markkinariskiä.

Markkinoiden likviditeettiriski

Markkinoiden likviditeettiriski tarkoittaa riskiä siitä, ettei markkinariskipositiota kyetä realisoimaan tai kattamaan

vallitsevaan markkinahintaan, koska markkinoilla ei ole riittävästi syvyyttä tai markkinat eivät toimi jonkin häiriön takia. Markkinoiden likviditeettiriski toteutuu jonkin muun riskin toteutumisen kautta; luottoriskinä, likviditeettiriskinä tai markkinariskinä.

Vahinkovakuutuksen vakuutustekniset riskit

Vakuutus sopimuksella vakuutuksenottaja siirtää riskinsä vakuutuksenantajalle. Vahinkovakuutuksessa yksittäisen vakuutus sopimuksen vakuutusriski muodostuu kahdesta elementistä. Näistä ensimmäinen on riski, että sattuu yksi tai useampi vakuutus sopimuksen perusteella korvattava vahinko. Toiseksi, jokaiseen sattuvaan vahinkoon liittyy riski korvattavan vahingon suuruudesta.

Vakuutuskanta muodostuu hyvin suuresta määrästä myönnettyjä vahinkovakuutus sopimuksia. Vakuutuskannan suuruuden takia myös sattuvien vahinkojen odotettavissa oleva lukumäärä on suuri. Jos sattuvat vahingot ovat toisistaan täysin riippumattomia, toteutuneen vahinkomenon suhteellinen vaihtelu on todennäköisyyslaskennan suurten lukujen lain mukaan sitä pienempi mitä enemmän vakuutuskannassa on yksittäisiä vakuutusriskejä.

Riskien riippumattomuus ei todellisuudessa kuitenkaan ole aivan täydellistä, sillä esimerkiksi samalla maantieteellisellä alueella olevien vakuutusriskien riskitaso riippuu jonkin verran kulloinkin vallitsevista ulkoisista olosuhteista. Lisäksi suhdannevaihtelut, väestön yleinen kuolevuuskehitys sekä piilevät ja tunnistamattomat vahinkoriskit voivat vaikuttaa useaan vakuutus sopimukseen samanaikaisesti. Esimerkkejä lähistoriasta ovat asbestivahingot sekä elinikien pitenemisen vaikutus lakisääteisten vakuutusten eläkekantaan. Vaihtelut ulkoisissa olosuhteissa synnyttävät siten riippuvuutta vakuutusriskien välille.

Oman riskityyppinsä muodostaa luonnonkatastrofien tai ihmisen toiminnasta aiheutuneiden suurkatastrofien synnyttämä vahinkokumulaatio. Tällöin yksi ja sama katastrofitapahtuma aiheuttaa käytännössä samanaikaisesti korvattavia vahinkoja suureen määrään vakuutettuja riskejä, jolloin katastrofista aiheutuva kokonaiskorvausmeno voi nousta erittäin suureksi. Tämä riski on kuitenkin hajautettavissa, sillä OP-Pohjola-ryhmä toimii alueella, jossa luonnonkatastrofiriskiä pidetään suhteellisen alhaisena, ja siltä voi näin ollen suojautua jälleenvakuutuksella.

Hallintakeinot

Vakuutusriskin hallinnassa tärkeimmät tehtävät ovat riskin arviointi, valinta ja hinnoittelu, jälleenvakuutus suojan hankkiminen ja vastuuelvan arviointi.

Riskin arvioinnin, valinnan ja hinnoittelun merkitystä korostetaan toimintamalleissa. Asiakasvalinnan tarkoituksena on varmistaa alkavan asiakassuhteen onnistumisen yleiset edellytykset. Vakuutusten hinnoittelussa keskeistä on, että vakuutuksen hinta vastaa vähintään vakuutuksesta aiheutuvia kustannuksia. Riskien suuruutta ja laajuutta rajoitetaan vakuutuslaji- ja riskikeskittymäkohtaisesti. Vakuutusehtojen merkitys riskin rajoittamisen keinona on olennainen. Lisäksi riskien rajoittamiseksi tehdään asiakas- tai vakuutuslajikohtaisesti riskianalyyskejä.

Jälleenvakuutus suojan tarkoituksena on rajata riski sellaiseksi, että vakavaraisuuspääoman tarve on optimaalinen. Jälleenvakuutus toteutetaan pääosin riski- ja vahinkotapahtumakohtaisilla jälleenvakuutus suojilla. Näiden riskikohtaisten jälleenvakuutus suojien lisäksi yhtiöllä on jälleenvakuutus suojat vahinkokumulaation varalle. Jälleenvakuutusperiaatteet ja omalla vastuulla pidettävän riskin vahinkokohtainen enimmäismäärä linjataan vuosittain OP-Pohjola-ryhmän riskipolitiikassa ja hyväksytään Pohjolan hallituksessa. Jälleenvakuuttajaksi hyväksytään ainoastaan yhtiö, jonka luottokelpoisuus on riittävä. Jälleenvakuuttajittain on lisäksi vahvistettu ylärajat sille, kuinka paljon riskiä yhdelle jälleenvakuuttajalle voidaan antaa. Yläraja riippuu riskin luonteesta ja yhtiön vakavaraisuudesta.

Vastuuelvariski liittyy erityisesti sellaisiin vakuutuslajeihin, joissa vahingot selviävät hitaasti. Vastuuelvan arviointiin liittyy aina epävarmuutta, mikä voi johtua muun muassa vahinkokehityksen ennustamisesta, vahinkojen todentamisen viiveestä, kustannusinflaatiosta tai lainsäädännöllisistä muutoksista sekä yleisestä taloudellisesta kehityksestä.

Seuranta ja raportointi

Vahinkovakuutuksen vakuutustekniselle riskille asetettiin vuodelle 2012 uusi ryhmätason limiitti, joka rajoittaa vakuutusteknisen riskin taloudellisen pääomavaateen suhdetta ryhmän omiin varoihin. Vakuutusteknistien riskien taloudellinen pääomavaade lasketaan vakuutusyhtiön omaa riskimallia käyttäen.

Vahinkovakuutus käyttää vakuutusriskien arvioimiseksi todennäköisyyssmallia, jonka avulla arvioidaan vakavaraisuuden optimaalinen taso. Vakuutusteknisten riskien osalta mallissa otetaan huomioon eri vakuutuslajien luonne sekä jälleenvakuuttamisaste.

Vastuuelan riittävyttä seurataan vuosittain. Vakuutus sopimuksista aiheutuva vastuuelka määritetään arvioitujen tulevien kassavirtojen perusteella. Kassavirrat muodostuvat maksetuista korvauksista ja korvausten käsittelykustannuksista. Vastuuelan määrä on arvioitu siten, että se riittää kohtuullisen suurella todennäköisyydellä vakuutus sopimuksista aiheutuvien veloitteiden suorittamiseen. Tämä on toteutettu siten, että vastuuelalle on ensin arvioitu odotusarvo ja sen jälkeen on määritetty sen epävarmuudesta johtuva varmuuslisä.

Riskivastaavan hinnoittelun varmistamiseksi korvausmenon kehittymistä suhteessa vakuutusmaksutuloihin seurataan säännöllisesti.

Vahinkovakuutuksen riskit on käsitelty tarkemmin Pohjolan tilinpäätöstiedoissa.

Henkivakuutuksen vakuutustekniset riskit

Henkivakuutustoiminnan merkittävimmät vakuutustekniset riskit liittyvät kuolevuuteen ja eliniän odotteeseen sekä työkyvyttömyyteen. Keskeisiä riskejä henkivakuutustoiminnassa ovat myös kustannusriski ja keskeytysriski.

Hallintakeinot

Vakuutusteknisiä riskejä hallitaan vakuutusten turvaavalla hinnoittelulla, huolellisella vastuuvallinnalla sekä jälleenvakuuttamalla. Myös eri vakuutuslajien väliset hajautushyödyt pienentävät riskiä. OP-Henkivakuutus jälleenvakuuttaa tarvittaessa suurimmat yksittäiset riskit sekä riskikeskittymät.

Kuolevuuteen ja eliniän odotteeseen liittyvää riskiä kutsutaan biometriseksi riskiksi. Kuolemanvaravakuutuksissa ja eläkevakuutuksissa biometrisen riskin riskiasema on vastakkainen, sillä ensiksi mainitussa riskinä on korkea kuolleisuus, kun taas jälkimmäisessä oletettua alempi kuolleisuus heikentää kannattavuutta. Riskiasemaltaan vastakkaisten vakuutuslajien tarjoaminen vähentää koko vakuutuskannan nettoriskiä.

Työkyvyttömyysriskiä sisältyy vakuutus sopimukseen, joiden perusteella maksetaan korvauksia vakuutetun työkyvyn vähentymisestä tai sen johdosta syntyneistä menetyksistä. Tällaiset vakuutukset hinnoitellaan vakuutuksen myöntämishetken olosuhteiden ja tilanteen perusteella. Näissä hinnoitteluperusteissa myöhemmin tapahtuva muutos jää vakuutusyhtiön kannettavaksi riskinä vakuutuksen voimassaoloaikana.

Kustannusriski syntyy vakuutusten hinnoittelussa käytetyistä vakuutuskannan hoidon kustannusten oletuksista. Kustannusriskiä hallitaan riittävällä kulukurilla sekä turvaavalla hinnoittelulla. Hinnoittelussa tehtyjen oletusten toteutumista seurataan jatkuvasti ja tarvittaessa uusmyynnin hinnoittelua tarkistetaan ja myydyn vakuutuskannan osalta kirjataan vastuuelan täydennys.

Keskeytysriski syntyy asiakkaiden oikeudesta vakuutuksen takaisinostoon, toiseen yhtiöön siirtämiseen tai vakuutusmaksujen keskeyttämiseen. Keskeyttämiskäsitteitä hallitaan kilpailukykyisellä tuotevalikoimalla, sopivilla tuoterakenteilla sekä kannusteilla ja sanktioilla sopimusehdoissa. Vakuutusten keskeyttäminen voi myös vaarantaa vakuutusten hinnoittelussa käytettyjen kustannus oletusten pitävyyden ja siten myötävaikuttaa kustannusriskin toteutumiseen. Keskeytysriskille alttiita ovat erityisesti säästövakuutukset ja kapitalisaatiosopimukset, joissa asiakkaalla on takaisinosto-oikeus. Eläkevakuutuksissa takaisinosto on mahdollinen vain poikkeustapauksissa.

Seuranta ja raportointi

Henkivakuutuksen vakuutustekniselle riskille on asetettu vuodelle 2012 uusi ryhmätason limiitti, joka kuvaa vakuutusteknisen riskin taloudellisen pääomavaateen suhdetta ryhmän omiin varoihin. Vakuutusteknisten riskien taloudellinen pääomavaade lasketaan vakuutusyhtiön omaa riskimallia käyttäen.

Lainsäädännölliset muutokset saattavat johtaa sellaisiin muutoksiin vakuutusehdoissa, joilla on merkitystä erityisesti vakuutusten uusmyynnin kannalta. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi pitkäaikaissäästämisen tuotteita tai henkivakuutuksien hinnoitteluperusteita koskevat laki- tai direktiivimuutokset. OP-Henkivakuutus seuraa lainsäädännön muutoksia ja tarvittaessa sopeuttaa vakuutus sopimusten hinnoittelun ja ehdot lainsäädännön vaatimalla sekä yhtiön vakavaraisuuden hallinnan edellyttämällä tavalla.

Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan riskit on käsitelty aiemmin tässä liitteessä sekä tarkemmin OP-Henkivakuutuksen tilinpäätöstiedoissa.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 3. Korkotuotot ja -kulut

Milj. e	2011	2010
Korkotuotot		
Saamisista luottolaitoksilta	37	23
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	-	-
Saamisista asiakkailta		
Lainoista	1 594	1 257
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	27	-6
Rahoitusleasingsaamisista	21	17
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	0	-2
Arvoltaan alentuneista lainoista ja muista sitoumuksista	4	4
Saamistodistuksista		
Kaupankäynnistä	9	15
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista	0	0
Myytäviksi olevista	441	228
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	224	57
Eräpäivään asti pidettävistä	23	24
Lainoista ja saamisista	20	31
Johdannaissopimuksista		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä	1 457	923
josta suojaavat johdannaiset	-16	-58
Suojauslaskennasta	-321	-116
josta suojaavat johdannaiset	-239	4
Rahavirran suojauksesta	5	3
josta suojaavat johdannaiset	0	-
Muista	5	3
Yhteensä	3 294	2 412

Korkokulut

Veloista luottolaitoksille	37	16
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	20	4
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista rahoitusveloista	0	1
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	-	-
Veloista asiakkaille	397	269
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	0	-1
Yleiseen liikkeeseen lasketuista velkakirjoista	726	326
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	253	-24
Veloista, joilla on huonompi etuoikeus		
Pääomalainoista	8	7
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	0	-1
Muista	31	32
josta suojauskohteiden arvonmuutokset	0	0
Johdannaissopimuksista		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä	1 389	867
josta suojaavat johdannaiset	-1	0
Suojauslaskennasta	-329	-30
josta suojaavat johdannaiset	-273	21
Muista	2	0
Muista	3	6
Yhteensä	2 264	1 495
Korkokate	1 030	917

Suojauslaskennan suojausinstrumenttien nettotulos on 18,9 milj. e (-74,5 milj. e) ja suojauskohteiden nettotulos on -22,6 milj. e (69,7 milj. e).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 4. Saamisten arvonalentumiset

Milj. e	2011	2010
Luotto- ja takaustappioina poistetut saamiset	85	89
Palautukset poistetuista saamisista	-11	-10
Arvonalentumisten lisäys	115	141
Arvonalentumisten peruutukset	-97	-79
Ryhmäkohtaiset arvonalentumiset	10	7
Korkosaamisten arvonalentumiset	-	-
Saamisten arvonalentumiset yhteensä	101	149

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 5. Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot

Milj. e	2011	2010
Vakuutusmaksutuotot		
Vakuutusmaksutulo	1 120	1 023
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-44	-13
Vakuutusmaksutuotot, brutto	1 076	1 010
Jälleenvakuuttajien osuus	-53	-46
Yhteensä	1 024	964
Sijoitustoiminnan nettotuotot	26	86
Korvauskulut		
Maksetut korvaukset (pl. korvaustoiminnon kulut)	703	655
Korvausvastuun muutos*	51	19
Korvauskulut yhteensä, brutto	754	674
Jälleenvakuuttajien osuus	-62	-37
Yhteensä	692	637
Muut vahinkovakuutustoiminnan erät**	46	30
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	312	382

Vakuutusmaksutuotot ja jälleenvakuuttajien osuus

Lyhytaikaiset vakuutus sopimukset		
Vakuutusmaksutulo	1 116	1 021
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-45	-13
Vakuutusmaksuvastuun täydennysvastuun muutos	1	-1
Pitkäaikaiset vakuutus sopimukset		
Vakuutusmaksutulo	4	3
Vakuutusmaksuvastuun muutos	0	1
Vakuutusmaksutuotot, brutto	1 076	1 010
Jälleenvakuuttajien osuus lyhytaikaisten vakuutus sopimusten		
Vakuutusmaksutulosta	-54	-40
Vakuutusmaksuvastuun muutoksesta	3	-5
Jälleenvakuuttajien osuus pitkäaikaisten vakuutus sopimusten		
Vakuutusmaksutulosta	-1	0
Vakuutusmaksuvastuun muutoksesta	0	-1
Jälleenvakuuttajien osuus	-53	-46
Vakuutusmaksutuotot, netto	1 024	964

Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot**Lainat ja muut saamiset**

Korkotuotot	8	13
Korkokulut	-3	1
Myyntivoitot ja -tappiot	0	1
Arvostusvoitoista ja -tappioista	-1	-4
Lainat ja muut saamiset yhteensä	4	9

Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattujen rahoitusvarojen nettotuotot

Korkotuotot		
Saamistodistuksista	0	0
Johdannaisista	0	0
Muista	-	0
Yhteensä	0	0
Myyntivoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	0	-
Osakkeista ja osuuksista	-	-
Johdannaisista	-18	-20
Muista	-	-
Yhteensä	-18	-20
Arvostusvoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	0	0
Osakkeista ja osuuksista	-	-
Johdannaisista	0	0
Muista	-	-
Yhteensä	0	0
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattujen rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	-18	-20

Myytävässä olevien rahoitusvarojen nettotuotot

Saamistodistuksista		
Korkotuotot	54	53
Muut tuotot ja kulut	0	0
Myyntivoitot ja -tappiot	5	28
Käyvän arvon rahastosta tilikaudelle siirretty	-13	25
Arvon alentumiset ja niiden peruutukset	-34	0
Yhteensä	12	105
Osakkeista ja osuuksista		
Osingot	30	21
Muut tuotot ja kulut	2	1
Myyntivoitot ja -tappiot	-22	49
Käyvän arvon rahastosta tilikaudelle siirretty	20	-47
Arvon alentumiset ja niiden peruutukset	-8	-37
Yhteensä	22	-13
Myytävässä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	34	92

Sijoituskiinteistöjen nettotuotot

Vuokratuotot	13	10
Myyntivoitot ja -tappiot	0	3
Arvon muutokset käypään arvoon arvostamisesta	3	1
Vastike- ja hoitokulut	-8	-8
Muut	-1	-1
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	6	5

Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä**26 86**

Diskonttauksen purkautuminen, vahinkovakuutukset

Ajan kulumisesta johtuva vahinkovakuutuksen diskontatun vastuvelan (liite 34) lisäys (diskonttauksen purkautuminen) on 46 miljoonaa euroa (45). Diskonttauksen purkautuminen lasketaan kuukausittain käyttäen edellisen kuukauden lopun diskonttauskorkoa ja kuukauden alun vastuovelkaa. Diskonttauskorko oli 3,7 % 31.12.2003–30.11.2004, 3,5 % 1.12.2004–30.11.2005, 3,3 % 1.12.2005–30.11.2007, 3,5 % 1.12.2007–30.11.2011 ja 3,3 % 1.12.2011–31.12.2011.

* Erään sisältyy eliniän odotteen kasvun johdosta vastuvelan lisäystä 27 miljoonaa euroa (35) ja vastuvelan diskonttokoron muutoksen seurauksena 32 miljoonaa euroa.

** Vertailuvuonna erään sisältyy yhteistakuuerän purusta syntynyttä tuottoa 16 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 6. Henkivakuutustoiminnan nettotuotot

Milj. e	2011	2010
Vakuutusmaksutulo	748	1 315
Jälleenvakuuttajien osuus	-27	-28
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-219	531
Korvauskulut		
Maksetut korvaukset	711	595
Korvausvastuun muutos	-15	414
Jälleenvakuuttajien osuus	-9	-7
Muut	-	-
Vastuuvelan muutos		
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-218	698
Jälleenvakuuttajien osuus	-11	-10
Muut	-28	29
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot yhteensä	72	100

Henkivakuutuksen vakuutusmaksutulo

Maksutulo vakuutus sopimuksista

Maksutulo vakuutus sopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä

Säästövakuutus	36	56
Yksilöllinen eläkevakuutus	45	50
Ryhmäeläkevakuutus	74	613
Riskivakuutus		
Yksilöllinen vakuutus	74	75
Vapaamuotoinen ryhmävakuutus	2	2
Työntekijöiden ryhmähenkivakuutus	9	12
Riskivakuutus yhteensä	86	89
Yhteensä	241	808

Maksutulo sijoitussidonnaisista vakuutuksista

Säästövakuutus	413	411
Yksilöllinen eläkevakuutus	85	91
Ryhmäeläkevakuutus	9	6
Yhteensä	507	507

Yhteensä **748** **1 315**

Maksutulo sijoitussopimuksista

Maksutulo sijoitussopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä

Kapitalisaatiosopimukset	15	413
--------------------------	----	-----

Maksutulo sijoitussopimuksista, jotka eivät oikeuta harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä

Kapitalisaatiosopimukset	-	-
--------------------------	---	---

Maksutulo sijoitussidonnaisista sijoitussopimuksista

Kapitalisaatiosopimukset	61	118
--------------------------	----	-----

Yhteensä **75** **531**

Ensivakuutus yhteensä	823	1 846
Tuleva jälleenvakuutus	-	0
Maksutulo yhteensä	823	1 846
Jatkuvat vakuutusmaksut vakuutus sopimuksista	464	502
Jatkuvat vakuutusmaksut sijoitussopimuksista	0	0
Kertamaksut vakuutus sopimuksista	284	813
Kertamaksut sijoitussopimuksista	75	531
Yhteensä	823	1 846
Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot		
Lainat ja muut saamiset		
Korkotuotot	12	15
Korkokulut	-1	-1
Myyntivoitot ja -tappiot	4	1
Arvon alentumiset	-8	-3
Lainat ja muut saamiset yhteensä	8	13
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattujen rahoitusvarojen nettotuotot		
Korkotuotot		
Saamistodistuksista	13	13
Johdannaisista	1	0
Muista	-	-
Yhteensä	14	13
Myyntivoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	3	-4
Osakkeista ja osuuksista	-	-
Johdannaisista	-38	-43
Muista	0	0
Yhteensä	-35	-46
Arvostusvoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	4	17
Osakkeista ja osuuksista	-	-
Johdannaisista	62	2
Muista	-	-
Yhteensä	66	19
Osinkotuotot		
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattujen rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	44	-15
Myytävisissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot		
Saamistodistuksista		
Korkotuotot	30	18
Myyntivoitot ja -tappiot	3	6
Käyvän arvon rahastosta tilikaudelle siirretty	1	4
Arvon alentumiset ja niiden peruutukset	-10	-1
Yhteensä	23	28
Osakkeista ja osuuksista		
Osingot	73	49
Muut tuotot	6	11
Myyntivoitot ja -tappiot	-30	109
Käyvän arvon rahastosta tilikaudelle siirretty	57	43
Arvon alentumiset	-6	-81
Yhteensä	99	130
Myytävisissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	122	158

Sijoituskiinteistöjen nettotuotot

Vuokratuotot	11	9
Myyntivoitot ja -tappiot	1	0
Arvon muutokset käypään arvoon arvostamisesta	-1	3
Vastike- ja hoitokulut	-7	-7
Muut	-1	-4

Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä 3 1

Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena oleva omaisuus

Osakkeet, osuudet ja muut		
Korkotuotot	0	1
Myyntivoitot ja -tappiot	-123	53
Arvostusvoitot ja -tappiot	-296	297
Muut	24	23

Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena oleva omaisuus yhteensä -395 374

Kurssivoitot (-tappiot) 0 0

Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä -219 531

Henkivakuutuksen korvaukset**Korvaukset vakuutus sopimuksista**

Korvaukset vakuutus sopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä

Säästövakuutus

Eräntymiset	174	192
Kuolemantapauskorvaukset	67	74
Takaisinostot	69	57
Yhteensä	310	323

Yksilöllinen eläkevakuutus

Eläkkeet	52	44
Kuolemantapauskorvaukset	2	2
Takaisinostot	2	2
Yhteensä	56	48

Ryhmäeläkevakuutus

Eläkkeet	60	40
Summamuotoiset korvaukset	1	0
Takaisinostot	5	1
Yhteensä	66	41

Riskivakuutukset

Yksilöllinen vakuutus	22	18
Vapaaamuotoinen ryhmävakuutus	1	1
Työntekijöiden ryhmähenkivakuutus	7	10
Yhteensä	29	28

Korvaukset sijoitussidonnaisista vakuutuksista

Säästövakuutus		
Erääntymiset	29	34
Kuolemantapauskorvaukset	30	21
Takaisinostot	182	93
Yhteensä	241	148
Yksilöllinen eläkevakuutus		
Eläkkeet	5	3
Kuolemantapauskorvaukset	1	1
Takaisinostot	3	3
Yhteensä	10	6
Ryhmäeläkevakuutus		
Eläkkeet	0	0
Kuolemantapauskorvaukset	0	0
Takaisinostot	0	0
Yhteensä	0	0
Korvaukset vakuutusopimuksista yhteensä	711	595
Korvaukset sijoitusopimuksista		
Korvaukset sijoitusopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä		
Kapitalisaatiosopimukset		
Erääntymiset	9	28
Takaisinostot	21	466
Yhteensä	30	495
Korvaukset sijoitusopimuksista, jotka eivät oikeuta harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä		
Kapitalisaatiosopimukset		
Erääntymiset	-	-
Takaisinostot	-	-
Yhteensä	-	-
Korvaukset sijoitussidonnaisista sijoitusopimuksista		
Erääntymiset	2	6
Takaisinostot	45	115
Yhteensä	47	120
Korvaukset sijoitusopimuksista yhteensä	77	615
Ensivakuutus yhteensä	789	1 210
Tuleva jälleenvakuutus	-	-
Korvaukset yhteensä	789	1 210

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 7. Palkkiotuotot ja -kulut, netto

Milj. e	2011	2010
Palkkiotuotot		
Luotonannosta	160	153
Talletuksista	5	5
Maksuliikkeestä	160	150
Arvopapereiden välityksestä	31	30
Arvopapereiden liikkeeseen laskusta	13	13
Rahastoista	88	89
OmaisuuDENhoidosta ja lainopillisista tehtävistä	64	65
Vakuutusten välityksestä	53	57
Takauksista	22	23
Muista	42	39
Yhteensä	638	624
Palkkiokulut		
Maksuliikkeestä	16	14
Arvopapereista	9	7
Muista	39	40
Yhteensä	64	61
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	574	563

Muut palkkiokulut erä sisältää maksettuja palkkioita omaisuudenhoidosta ja lainopillisista tehtävistä 11 milj. e (11 milj. e) ja muita maksettuja palkkioita 28 milj. e (28 milj. e).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 8. Kaupankäynnin nettotuotot

Milj. e	2011	2010
Kaupankäyntivaroista ja -veloista		
Myyntivoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	7	20
Osakkeista ja osuuksista	1	2
Johdannaisista	26	-16
Muista	-	-
Yhteensä	34	6
Arvostusvoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	2	1
Osakkeista ja osuuksista	-9	5
Johdannaisista	-10	12
Muista	-	-
Yhteensä	-17	17
Osinkotuotot kaupankäyntivaroista	1	1
Kaupankäyntivaroista ja -veloista nettotuotot yhteensä	17	24
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavista varoista ja -veloista		
Myyntivoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	0	0
Osakkeista ja osuuksista	-	-
Johdannaisista	2	3
Muista	-	-
Yhteensä	3	3
Arvostusvoitot ja -tappiot		
Saamistodistuksista	0	3
Osakkeista ja osuuksista	-	-
Johdannaisista	-2	0
Muista	-	-
Yhteensä	-2	3
Osinkotuotot käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavista varoista	-	-
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavista varoista ja -veloista nettotuotot yhteensä	1	6
Jaksotettuun hankintamenoön arvostettavista		
Myyntivoitot ja -tappiot		
Lainoista ja muista saamisista	-	-
Jaksotettuun hankintamenoön arvostettavista nettotuotot yhteensä	-	-
Valuuttatoiminnan nettotuotot		
Valuuttanvaihdosta	-140	116
Muut	139	-99
Valuuttatoiminnan nettotuotot yhteensä	-1	17
Kaupankäynnin nettotuotot yhteensä	17	46

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 9. Sijoitustoiminnan nettotuotot

Milj. e	2011	2010
Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot		
Saamistodistuksista		
Myyntivoitot ja -tappiot	9	30
josta jaksotettuun hankintamenoön arvostetuista	-	-
Käyvän arvon rahastosta tilikaudella siirretty	3	2
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-1	-11
Yhteensä	11	21
Osakkeista ja osuuksista		
Myyntivoitot ja -tappiot	3	6
josta hankintamenoön arvostetuista	-	-
Käyvän arvon rahastosta tilikaudella siirretty	14	7
Arvonalentumiset	-4	-6
Yhteensä	14	7
Osinkotuotot	26	15
Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	51	43
Eräpäivään asti pidettävistä saamistodistuksista		
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-	0
Jaksotettuun hankintamenoön arvostettavista		
Myyntivoitot ja -tappiot		
Lainoista ja muista saamisista	1	1
Jaksotettuun hankintamenoön arvostettavista nettotuotot yhteensä	1	1
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot		
Vuokratuotot	40	45
Myyntivoitot ja -tappiot	2	5
Voitot käypään arvoon arvostamisesta	-5	-3
Vastike- ja hoitokulut	-27	-29
Muut	1	1
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	11	18
Muut	-	-
Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	63	62

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 10. Liiketoiminnan muut tuotot

Milj. e	2011	2010
Vuokratuotot oman käytön kiinteistöistä	13	13
Myyntivoitot oman käytön kiinteistöistä	2	1
Vakuutuskorvaukset	0	0
Muut	75	85
Liiketoiminnan muut tuotot yhteensä	90	99

Erä muut liiketoiminnan tuotoista sisältää vahinkovakuutustoiminnan muita tuottoja 2 milj. e (2 milj. e), henkivakuutustoiminnan jv-palkkioita 7 milj.e(5 milj.e) leasingkohteiden vuokratuottoja 16 milj. e (21 milj. e), atk-tuottoja 6 milj.e (5 milj. e), tuottoja luottoriskien hallinnasta 5 milj. e (7 milj. e) ja muita toimintatuottoja 39 milj. e (45 milj. e).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 11. Henkilöstökulut

Milj. e	2011	2010
Palkat ja palkkiot	582	538
Osakeperusteiset maksut	11	4
Eläkekulut		
Maksupohjaiset järjestelyt	76	69
Etuuspohjaiset järjestelyt	-3	6
Muut henkilösivukulut	30	25
Henkilöstökulut yhteensä	696	643

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 12. Muut hallintokulut

Milj. e	2011	2010
Toimistokulut	67	63
IT-kulut	124	110
Yhteyskulut	37	38
Markkinointikulut	49	47
Yhteiskuntavastuun kulut	7	6
Muut hallinnon kulut	67	55
Muut hallintokulut yhteensä	351	319

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 13. Liiketoiminnan muut kulut

Milj. e	2011	2010
Vuokratkulut	4	3
Oman käytön kiinteistöistä	89	82
Myyntitappiot oman käytön kiinteistöistä	0	0
Poistot		
Rakennuksista	12	12
Koneista ja kalustosta	19	19
Aineettomista hyödykkeistä	34	39
Yrityskaupan yhteydessä muodostuneista aineettomista hyödykkeistä	30	37
Muista	23	29
Yhteensä	118	136
Arvonalentumiset		
Oman käytön kiinteistöistä	0	0
Liikearvosta	0	0
Muista	1	0
Yhteensä	1	0
Talletussuojarahaston kannatusmaksu	30	25
Muut	76	78
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	318	324

Erä muut liiketoiminnan muissa kuluissa sisältää valvonta-, tarkastus- ja jäsenmaksuja 14 milj. e (13 milj. e), vakuutus- ja varmuuskuluja 8 milj. e (9 milj. e), vahinkovakuutustoiminnan muita kuluja 9 milj. e (9 milj. e) ja muita liiketoiminnan kuluja 44 milj. e (46 milj. e).

Tilintarkastajille maksetut palkkiot tilintarkastuksesta olivat 1,9 milj. e (1,7 milj. e), tilintarkastuslain 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuista toimeksiannoista 0,1 milj. e (0,1 milj. e), veroneuvonnasta 0,1 milj. e (0,1 milj. e) ja muista palveluista 0,9 milj. e (0,7 milj. e).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 14. Palautukset omistajajäsenille

Milj. e	2011	2010
Bonukset	163	151
Osuuspääoman korot	14	12
Palautukset omistajajäsenille yhteensä	176	163

Palautukset omistajajäsenille sisältää osuuspankkien jäsenille tilikaudelta maksettaviksi tulevat osuus- ja lisäosuuspääoman korot sekä pankkipalvelujen käytön keskittämisestä omistajajäsenille tilikaudelta kertyneet bonukset.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 15. Tuloverot

Milj. e	2011	2010
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero	107	118
Aikaisempien tilikausien verot	1	1
Laskennalliset verot	-21	17
Tuloslaskelman verot	87	135
Yhteisön tuloveroprosentti	26	26

Voimassaolevan verokannan mukaan laskettujen verojen täsmäytys tuloslaskelmassa esitettyihin veroihin

Tulos ennen veroja	518	575
Verokannan mukainen osuus tuloksesta	135	149
Edellisten tilikausien verot	1	1
Verovapaiden tuottojen vaikutus	-16	-5
Vähennyskelvottomien kulujen vaikutus	19	6
Käyttämättömien tappioiden uudelleenarviointi	0	-15
Veron oikaisut	1	0
Verokannan muutos 1.1.2012	-51	
Muut erät	-1	-1
Tuloslaskelman verot	87	135

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 16. Käteiset varat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Kassa	130	128
Vaadittaessa maksettavat talletukset keskuspankeissa		
Yön yli -talletukset	4 050	-
Pohjola Pankki Oyj:n vähimmäisvarantalletus	272	233
Muut	-76	1 267
Käteiset varat yhteensä	4 376	1 628

Eurojärjestelmän vähimmäisvarantojärjestelmän mukaisesti luottolaitokset joutuvat pitämään vähimmäisvarantoja (varantotalletus) kansallisissa keskuspankeissa. Varantotalletus on Euroopan keskuspankin ilmoittaman velvoiteprosentin mukainen osuus varantopohjasta. Varantopohjaan luetaan talletukset (laaja) sekä enintään kahden vuoden velkapaperit. Talletuksia toisilta varantovelvollisilta ei lueta varantopohjaan. Varantotalletus 31.12.2011 oli 2 % varantopohjasta. 18.1.2012 alkavasta pitoperiodista lähtien vähimmäisvarantovelvoiteprosentti on 1. OP-Pohjola-ryhmässä luottolaitokset tekevät varantotalletuksen Pohjola Pankki Oyj:hin. Pohjola Pankki Oyj huolehtii ryhmän luottolaitosten valtuuttamana välittäjänä koko ryhmän talletusvelvollisuudesta Suomen Pankkiin.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 17. Saamiset luottolaitoksilta

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Talletukset keskuspankeissa		
Muut kuin vaadittaessa maksettavat	-	-
Saamiset luottolaitoksilta		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	76	52
Muut	-1	1
Yhteensä	75	53
Luotot ja muut saamiset		
Vaadittaessa maksettavat	-	-
Muut	539	325
Saamistodistukset	490	743
Yhteensä	1 029	1 067
Yhteensä	1 104	1 121
Arvon alentumiset	-	-
Saamiset luottolaitoksilta yhteensä	1 104	1 121

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 18. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Kaupankäynnin rahoitusvarat		
Valtion saamistodistukset	12	348
Sijoitus- ja yritystodistukset	18	36
Debentuurit	1	5
Joukkovelkakirjalainat	160	44
Muut saamistodistukset	7	6
Osakkeet ja osuudet	69	67
Ostetut luotot ja muut saamiset	-	-
Yhteensä	267	505
Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat		
Valtion saamistodistukset	-	-
Sijoitus- ja yritystodistukset	-	-
Debentuurit	-	-
Joukkovelkakirjalainat	10	14
Muut saamistodistukset	4	-
Osakkeet ja osuudet	-	-
Ostetut luotot ja muut saamiset	-	-
Yhteensä	14	14
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat yhteensä	281	519

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien saamistodistusten sekä osakkeiden ja osuuksien erittely noteerauksen ja liikkeeseenlaskijan perusteella

Kaupankäynnin rahoitusvarat	31.12.2011		31.12.2010	
	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet
Milj. e				
Noteeratut				
Julkisyhteisöiltä	15	-	273	-
Muilta	164	69	127	67
Muut				
Julkisyhteisöiltä	13	-	34	-
Muilta	6	-	5	-
Yhteensä	198	69	439	67

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat

Milj. e	31.12.2011		31.12.2010	
	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet
Noteeratut				
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-
Muilta	10	-	14	-
Muut				
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-
Muilta	4	-	-	-
Yhteensä	14	-	14	-
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat yhteensä	212	69	453	67

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 19. Johdannaissopimukset

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät		
Korkojohdannaiset	2 637	1 497
Valuuttajohdannaiset	82	45
Osake- ja indeksijohdannaiset	138	178
Luottojohdannaiset	2	5
Hyödykejohdannaiset	27	28
Muut	6	0
Yhteensä	2 892	1 753
Suojaavat johdannaissopimukset		
Käyvän arvon suojaus		
Korkojohdannaiset	357	183
Valuuttajohdannaiset	39	16
Osake- ja indeksijohdannaiset	-	-
Luottojohdannaiset	-	-
Rahavirran suojaus		
Korkojohdannaiset	13	-
Yhteensä	410	199
Muutoin suojaavat johdannaiset		
Korkojohdannaiset	6	-19
Muut	-	0
Yhteensä	6	-19
Johdannaissopimukset yhteensä	3 307	1 933

Tase-erä sisältää johdannaissopimusten positiiviset arvonmuutokset ja maksetut preemiot.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 20. Saamiset asiakkailta

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Luotot yleisölle ja julkisyhteisöille	49 175	48 655
Saamistodistukset	272	319
Rahoitusleasingsaamiset	775	624
Takaussaamiset ja muut saamiset	10 478	7 578
Yhteensä	60 700	57 176
Arvon alentumistappiot	-369	-343
Saamiset asiakkailta yhteensä	60 331	56 834

Luottojen ja takaussaamisten arvonalentumisten muutokset saamisista asiakkailta ja luottolaitoksilta

Milj. e	Luotot	Saamis- todistukset	Pankki- takaus- saamiset	Korko- saamiset	Yhteensä
Arvon alentumiset 1.1.2011	322	21	3	-4	343
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäykset	101	12	2	-18	97
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumisten muutokset	9	-	-	-	9
Saamiskohtaisten arvonalentumisten peruutukset	-42	0	-1	18	-25
Taseesta poistetut luotot ja takaussaamiset, joista tehty saamiskohtainen arvonalentuminen	-55	0	-	-	-55
Valuuttakurssiero-oikaisut	-	1	-	-	1
Arvon alentumiset 31.12.2011	335	33	5	-4	369

Milj. e	Luotot	Saamis- todistukset	Pankki- takaus- saamiset	Korko- saamiset	Yhteensä
Arvon alentumiset 1.1.2010	224	48	3	-4	271
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäykset	141	0	0	-13	129
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumisten muutokset	7	-	-	-	7
Saamiskohtaisten arvonalentumisten peruutukset	-20	-8	0	13	-16
Taseesta poistetut luotot ja takaussaamiset, joista tehty saamiskohtainen arvonalentuminen	-29	-21	-	-	-50
Valuuttakurssiero-oikaisut	-	2	-	-	2
Arvon alentumiset 31.12.2010	322	21	3	-4	343

Rahoitusleasingsaamiset

OP-Pohjola-ryhmässä Pohjola Pankki Oyj vuokraa rahoitusleasingsopimuksin kuljetuskalustoa sekä teollisuuden koneita ja laitteita.

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Rahoitusleasingsopimusten erääntymisajat		
Yhden vuoden kuluessa	235	195
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	381	324
Yli viiden vuoden kuluttua	280	193
Bruttosijoitus rahoitusleasingsopimuksiin	897	712
Kertymätön rahoitustuotto (-)	-122	-88
Vähimmäisvuokrien nykyarvo	775	624
Vähimmäisvuokrasaamisten nykyarvo		
Yhden vuoden kuluessa	211	178
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	330	293
Yli viiden vuoden kuluttua	233	153
Yhteensä	775	624
Vuokralle antajan hyväksi tuleva takaamaton jäännösarvo	-	-
Kaudella tuloutetut muuttuvat vuokrat	-	-
Vähimmäisvuokrasaamisista kirjattu vähennyserä	-	-
Bruttokasvu tilikauden aikana	380	206

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 21. Vahinkovakuutustoiminnan varat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Sijoitukset		
Lainat ja muut saamiset	117	229
Osakkeet ja osuudet	435	400
Kiinteistöt	98	87
Saamistodistukset	1 540	1 490
Johdannaissopimukset	0	1
Muut	565	561
Yhteensä	2 754	2 768
Muut varat		
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot	35	38
Muut		
Ensivakuutustoiminnasta	262	228
Jälleenvakuutustoiminnasta	121	87
Rahat ja pankkisaamiset	6	4
Muut saamiset	26	39
Yhteensä	451	396
Vahinkovakuutustoiminnan varat yhteensä	3 205	3 164
Vahinkovakuutuksen sijoitukset	31.12.2011	31.12.2010
Lainat ja muut saamiset		
Lainat	116	228
Jälleenvakuutustalletesaamiset	0	1
Yhteensä	117	229
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjatut rahoitusvarat		
Saamistodistukset	6	8
Osakkeet ja osuudet	-	-
Johdannaissopimukset	0	1
Yhteensä	7	9
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	1 533	1 482
Osakkeet ja osuudet	435	400
Muut osuudet	565	561
Yhteensä	2 534	2 442
Sijoituskiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	11	12
Rakennukset	86	76
Yhteensä	98	87
Sijoitukset yhteensä	2 754	2 768

Vahinkovakuutuksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattujen saamistodistusten, osakkeiden ja osuuksien sekä johdannaisten erittely noteerauksen ja liikkeeseenlaskijan perusteella

Milj. e	31.12.2011			31.12.2010		
	Saamis- todis- tukset	Osakkeet ja osuudet	Johdannaiss- opimukset	Saamis- todis- tukset	Osakkeet ja osuudet	Johdannaiss- opimukset
Noteeratut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	6	-	-	8	-	-
Muut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	-	-	0	-	-	1
Yhteensä	6	-	0	8	-	1

Vahinkovakuutuksen myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2011

Milj. e	Myytävissä olevat saamistodistukset			Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet		
	Käypään arvoon	Jaksotet- tuun hankinta- menoon	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankinta- menoon	Yhteensä*
Noteeratut						
Julkisyhteisöiltä	521	-	521	-	-	-
Muilta	953	-	953	813	-	813
Muut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	60	-	60	188	-	188
Yhteensä	1 533	-	1 533	1 000	-	1 000
Tilikauden arvonalentumistappiot	-34	-	-34	-8	-	-8

* Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet sisältävät osakkeita ja osakeriskillisiä rahastoja 435 miljoonaa euroa (400) sekä muita osuuksia 568 miljoonaa euroa (561). Muut osuudet sisältävät pääasiassa korko-, rahamarkkina-, vaihtovelkakirjalaina-, raaka-aine-, hedge fund- ja kiinteistörahastoja.

Vahinkovakuutuksen myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sisältyy pantattuja eriä 3 milj. e (5 milj. e). Erät koostuvat pääosin johdannaiskaupankäynnin vakuuksista.

Vahinkovakuutuksen myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2010

Milj. e	Myytävissä olevat saamistodistukset			Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet		
	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankintameno	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankintameno	Yhteensä
Noteeratut						
Julkisyhteisöiltä	558	-	558	-	-	-
Muilta	912	-	912	809	-	809
Muut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	11	-	11	152	-	152
Yhteensä	1 482	-	1 482	961	-	961
Tilikauden arvonalentumistappiot	0	-	0	-37	-	-37

Vahinkovakuutuksen sijoituskiinteistöjen muutokset

	2011	2010
Hankintameno 1.1.	76	70
Lisäykset	9	21
Vähennykset	-2	-14
Siirrot erien välillä	-	0
Hankintameno 31.12.	84	76
Kertyneet käyvän arvon muutokset 1.1.	11	8
Tilikauden käyvän arvon muutokset	3	1
Vähennykset	-	-
Muut muutokset	-	2
Kertyneet käyvän arvon muutokset 31.12.	14	11
Kirjanpitoarvo 31.12.	98	87

Tilikaudella sijoituskiinteistöihin kohdistuvat rakentamis- ja korjausveloitteet olivat 17 milj. e (15 milj. e). Sijoituskiinteistöjen käypä arvo ei sisällä velkaosuutta.

Vahinkovakuutuksen sijoituskiinteistöistä 56 % eli 84 miljoonaa euroa on arvioitu ulkopuolisen kiinteistöarvioitsijan avulla. Kaikki kiinteistöarvioitsijat ovat auktorisoituja (AKA). Arviot ovat laatineet Olli Kantanen ja Antti Hänninen Realia Group Oy:stä.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 22. Henkivakuutustoiminnan varat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Sijoitukset		
Lainat ja muut saamiset	226	418
Osakkeet ja osuudet	2 470	2 818
Kiinteistöt	120	135
Saamistodistukset	762	927
Johdannaissopimukset	50	0
Muut		
Yhteensä	3 628	4 298
Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	3 262	3 147
Muut varat		
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot	32	32
Muut		
Ensivakuutustoiminnasta	12	7
Jälleenvakuutustoiminnasta	71	61
Rahat ja pankkisaamiset	0	0
Yhteensä	115	99
Henkivakuutustoiminnan varat yhteensä	7 006	7 544
Henkivakuutuksen sijoitukset	31.12.2011	31.12.2010
Lainat ja muut saamiset		
Lainat	216	407
Jälleenvakuutustalletesaamiset	-	-
Muut saamiset	10	11
Yhteensä	226	418
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjatut rahoitusvarat		
Saamistodistukset	93	116
Osakkeet ja osuudet	-	-
Johdannaissopimukset	50	0
Yhteensä	143	116
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjatut rahoitusvarat		
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	669	812
Osakkeet ja osuudet	2 470	2 818
Yhteensä	3 139	3 629
Sijoituskiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	17	20
Rakennukset	103	115
Yhteensä	120	135
Sijoitukset yhteensä	3 628	4 298

Henkivakuutuksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattujen saamistodistusten, osakkeiden ja osuuksien sekä johdannaisten erittely noteerauksen ja liikkeeseenlaskijan perusteella

Milj. e	31.12.2011			31.12.2010		
	Saamis- todis- tukset	Osakkeet ja osuudet	Johdannaiss- opimukset	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet	Johdannaiss- opimukset
Noteeratut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	93	-	50	116	-	0
Muut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	93	-	50	116	-	-

Henkivakuutuksen myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2011

Milj. e	Myytävissä olevat saamistodistukset			Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet		
	Käypään arvoon	Jaksotet- tuun hankinta- menoon	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankinta- menoon	Yhteensä
Noteeratut						
Julkisyhteisöiltä	102	-	102	-	-	-
Muilta	567	-	567	2 470	-	2 470
Muut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	0	-	0	-	-	-
Yhteensä	669	-	669	2 470	-	2 470
Tilikauden arvonalentumistappiot	-10	-	-10	-6	-	-6

Henkivakuutuksen myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2010

Milj. e	Myytävässä olevat saamistodistukset			Myytävässä olevat osakkeet ja osuudet		
	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankintameno	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankintameno	Yhteensä
Noteeratut						
Julkisyhteisöiltä	207	-	207	-	-	-
Muilta	605	-	605	2 818	-	2 818
Muut						
Julkisyhteisöiltä	-	-	-	-	-	-
Muilta	0	-	0	-	-	-
Yhteensä	812	-	812	2 818	-	2 818
Tilikauden arvonalentumistappiot	-1	-	-1	-81	-	-81

Henkivakuutuksen sijoituskiinteistöjen muutokset

	2011	2010
Hankintameno 1.1.	111	97
Lisäykset	14	20
Vähennykset	-24	-6
Siirrot erien välillä	-2	0
Hankintameno 31.12.	99	111
Kertyneet käyvän arvon muutokset 1.1.	24	25
Tilikauden käyvän arvon muutokset	-3	-1
Vähennykset	-	-
Muut muutokset	-	-
Kertyneet käyvän arvon muutokset 31.12.	22	24
Kirjanpitoarvo 31.12.	120	135

Sijoituskiinteistöjen käypä arvo ei sisällä velkaosuutta. Sijoituskiinteistöihin kohdistuvia rakentamis- ja korjausvelvoitteet olivat 17 milj. e (38).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 23. Sijoitusomaisuus

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	6 923	5 581
Osakkeet ja osuudet	256	451
Yhteensä	7 179	6 032
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset	753	978
Sijoituskiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	43	42
Rakennukset	368	386
Yhteensä	411	428
Sijoitusomaisuus yhteensä	8 343	7 438

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset sisältävät valtion liikkeeseen laskemia muita joukkovelkakirjoja 1 milj. e (42 milj. e), joukkovelkakirjoja 613 milj.e (722 milj. e) ja muita saamistodistuksia 139 milj. e (213 milj. e). Sijoituskiinteistöt sisältävät vakuutena olleita kiinteistöjä 7 milj. e (8 milj. e).

Myytävissä olevat rahoitusvarat ja eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 31.12.2011

Milj. e	Myytävissä olevat saamistodistukset			Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet			Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset
	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankintameno	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankintameno	Yhteensä	
Noteeratut							
Julkisyhteisöiltä	36	-	36	-	-	-	-
Muilta	6 869	-	6 869	159	0	159	750
Muut							
Julkisyhteisöiltä	1	-	1	-	-	-	-
Muilta	17	-	17	58	40	97	3
Yhteensä	6 923	-	6 923	216	40	256	753
Tilikauden arvonalentumistappiot	-1	-	-1	-4	-	-4	0

Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sisältyy huonommalla etuoikeudella olevia julkisesti noteerattuja saamistodistuksia muilta 0 milj. e (11 milj. e).

Myytävissä olevat rahoitusvarat ja eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 31.12.2010

Milj. e	Myytävissä olevat saamistodistukset			Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet			Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset
	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankintameno	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankintameno	Yhteensä	
Noteeratut							
Julkisyhteisöiltä	58	-	58	-	-	-	0
Muilta	5 514	-	5 514	354	0	354	974
Muut							
Julkisyhteisöiltä	1	-	1	-	-	-	-
Muilta	8	-	8	64	32	97	3
Yhteensä	5 581	-	5 581	418	32	451	978
Tilikauden arvonalentumistappiot	-11	-	-11	-6	-	-6	-
Sijoituskiinteistöjen muutokset						2011	2010
Hankintameno 1.1.						413	433
Hankitut liiketoiminnot						-	-
Lisäykset						23	29
Vähennykset						-29	-51
Siirrot erien välillä						-5	1
Hankintameno 31.12.						402	413
Kertyneet käyvän arvon muutokset 1.1.						16	23
Tilikauden käyvän arvon muutokset						-5	-3
Vähennykset						-1	-1
Muut muutokset						-1	-2
Kertyneet käyvän arvon muutokset 31.12.						9	16
Kirjanpitoarvo 31.12.						411	428

Sijoituskiinteistöjen lisäykset sisältää hankinnan jälkeen toteutuneita aktivoituja menoja 0 milj. e (0 milj. e). Poistot, arvonalentumistappiot ja niiden peruutukset aineellisista hyödykkeistä on kirjattu liiketoiminnan muihin kuluihin. Sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutokset on kirjattu sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Sijoituskiinteistöjen käypä arvo ei sisällä velkaosuutta.

OP-Pohjola-ryhmän yritykset omistavat sijoituskiinteistöjä, joihin kohdistuu aravalainsäädännön mukaisia luovutus- ja myyntihintaa koskevia rajoituksia. Tällaisten kohteiden käypä arvo oli 2 milj. e (2 milj. e). Sijoituskiinteistöihin kohdistuvia, esisopimukseen perustuvia rakentamis- ja korjausveloitteita OP-Pohjola-ryhmän yrityksillä oli 11 milj. e (20 milj. e).

OP-Pohjola-ryhmässä Pohjola Pankki Oyj tarjoaa vuokralle pääasiassa henkilöautoja muulla vuokrasopimuksella. Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annettujen aineellisten hyödykkeiden ja sijoituskiinteistöjen erittely on liitteessä 50.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 24. Uudelleenluokitellut saamistodistukset

Seuraavassa taulukossa uudelleenluokitellut saamistodistukset on esitetty kirjanpitoarvoina ja käypinä arvoina.

31.12.2011, milj. e	Kirjanpito- arvo	Käypä arvo	Efek- tiivinen korko- taso, %	Luottoriskistä johtuvat arvonalentumiset
Lainat ja saamiset	994	951	6,3	29
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset	573	502	4,2	8
Myytävissä olevat rahoitusvarat	-	-	-	-
Yhteensä	1 566	1 452		37

31.12.2010, milj. e	Kirjanpito- arvo	Käypä arvo	Efek- tiivinen korko- taso, %	Luottoriskistä johtuvat arvonalentumiset
Lainat ja saamiset	1 549	1 543	5,5	93
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset	677	626	4,2	-
Myytävissä olevat rahoitusvarat	-	-	-	-
Yhteensä	2 226	2 169		93

Mikäli uudelleenluokittelua ei olisi tehty ja saamistodistukset olisi arvostettu markkinan käypiä arvoja käyttäen:

Milj. e	31.12.2011		31.12.2010	
	Tuloslaskelma	Käyvän arvon rahasto	Tuloslaskelma	Käyvän arvon rahasto
Pankkitoiminta	-1	-1	8	8
Vahinkovakuutustoiminta	1	-4	3	-1
Henkivakuutustoiminta	4	-10	4	5
Konsernitoiminnot	-41	-4	-14	1
Yhteensä	-37	-19	1	13

Uudelleenluokitelluista saamistodistuksista kertyneet korot olivat tammi-joulukuussa yhteensä 49 miljoonaa euroa (65). Nimellisarvon ja hankinta-arvon välisenä hintaerona tulokseen jaksotettiin yhteensä 13 miljoonaa euroa (16). Saamistodistuksista kirjattiin arvonalentumisia 12 miljoonaa euroa. Vuonna 2010 saamistodistuksista kirjattiin arvonalentumisten palautuksia 8 miljoonaa euroa. Korkoriski oli suojattu johdannaisilla, joihin sovellettiin suojauslaskentaa 1.10.2008 alkaen. Suojaavista johdannaisista kirjattiin negatiivista markkina-arvon muutosta 3,6 miljoonaa euroa. Vuonna 2010 suojaavista johdannaisista kirjattiin positiivista markkina-arvon muutosta 1,4 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 25. Sijoitukset osakkuusyrytyksissä

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Sijoitukset 1.1.	38	17
Liiketoimen hankinnat	0	23
Osuus kauden tuloksesta	4	2
Osingot	-2	-2
Arvonlennukset	0	-
Puretut osakkuusyrytykset	-	-
Arvonmuutos	-	-2
Sijoitukset 31.12.	40	38

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 26. Aineettomat hyödykkeet

2011

Aineettomien hyödykkeiden muutokset	Liikearvo	Tuote- merkit	Vakuutus sopimukseen liittyvät asiakassuhteet ja vakuutusten hankinta-menot	Muut aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	630	179	361	486	1 655
Hankitut liiketoiminnot	-	-	-	-	-
Lisäykset*	3	-	-	53	56
Vähennykset	0	-	-	-1	-1
Siirrot erien välillä	-	-	-	18	18
Hankintameno 31.12.	632	179	361	556	1 728
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-	-6	-153	-337	-496
Tilikauden poistot	-	-	-30	-32	-62
Tilikauden arvonalentumiset	-	-1	-	-	-1
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	-	-	-	-	-
Vähennykset	-	-	-	0	0
Muut muutokset	-	-	-	0	0
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-	-7	-183	-369	-559
Kirjanpitoarvo 31.12.	632	172	178	186	1 169

*Sisäisen kehittämistyön osuus 5 milj. e (4 milj. e). Muihin aineettomiin hyödykkeisiin sisältyy tietokoneohjelmia kirjanpitoarvoltaan 71 milj. e (69 milj. e) ja kehitettävänä olevia tietokoneohjelmia 95 milj. e (64 milj. e). Poistot, arvonalentumistappiot ja niiden peruutukset on kirjattu tuloslaskelman erään Liiketoiminnan muut kulut.

2010

Aineettomien hyödykkeiden muutokset	Liikearvo	Tuotemerkit	Vakuutus sopimukseen liittyvät asiakassuhteet ja vakuutusten hankintamenot	Muut aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	630	179	361	435	1 604
Hankitut liiketoiminnot	-	-	-	-	-
Lisäykset*	0	-	-	41	41
Vähennykset	0	-	-	-3	-3
Siirrot erien välillä	-	-	-	13	13
Hankintameno 31.12.	630	179	361	486	1 655
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-	-6	-124	-295	-425
Tilikauden poistot	-	-	-30	-42	-72
Tilikauden arvonalentumiset	-	-	-	-	-
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	-	-	-	-	-
Vähennykset	-	-	-	0	0
Muut muutokset	-	-	-	0	0
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-	-6	-153	-337	-496
Kirjanpitoarvo 31.12.	630	173	208	149	1 159

Aineettomat hyödykkeet, joiden taloudellinen vaikutusaika on rajoittamaton

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Liikearvo	632	630
Tuotemerkit	172	173
Yhteensä	804	803

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankittujen liikearvojen ja tuotemerkkien vaikutusaika on arvioitu rajoittamattomaksi, sillä ne vaikuttavat rahavirtojen kerryttämiseen määrittelemättömän ajan.

Muut olennaisimmat aineettomat hyödykkeet

Milj. e	31.12.2011 Kirjanpito- arvo	31.12.2010 Kirjanpito- arvo
Asiakassuhteet	160	185
Vakuutus sopimukset	18	22
Tietokoneohjelmat	71	69
Kehitettävänä olevat tietokoneohjelmat	95	64

Liikearvot on hankittu vuonna 2005 osana Pohjola-Yhtymä Oyj:n liiketoimintojen hankintaa ja vuonna 2008 osana Pohjola Finance Oy:n (ent. K-Rahoitus Oy) hankintaa. Vuonna 2011 liikearvo on lisääntynyt työhyvinvoinnin palveluyhtiö Excenta Oy:n hankinnan seurauksena. Tuotemerkit, asiakassuhteet ja merkittävä osa tietokoneohjelmista on hankittu osana Pohjola-Yhtymän liiketoimintojen hankintaa.

Liikearvon arvonalentumistesti

Milj. e	Liikearvo	
	2011	2010
Vahinkovakuutusliiketoiminta	390	390
Varainhoitoliiketoiminta	97	97
Rahastoliiketoiminta	71	71
Henkivakuutusliiketoiminta	49	49
Systeemipalveluliiketoiminta	10	10
Rahoitusyhtiöpalvelut	13	13
Työhyvinvoinnin palvelut	3	-
Yhteensä	632	630

Liikearvon arvonalentumistestaus

OP-Pohjola-ryhmän liikearvot ovat syntyneet kokonaisuudessaan Pohjola-Yhtymä Oyj:n ja Pohjola Finance Oy:n sekä Excenta Oy:n liiketoimintojen hankinnoista. Liikearvot määräytyivät kauppahinnan kohdistamisprosessissa eli ns. PPA (Purchase Price Allocation)-selvityksissä. Syntyneet liikearvot kohdistettiin kassavirtaa tuottaville yksiköille (CGU:t), jotka olivat joko liiketoimintasegmenttejä tai niihin sisältyviä yrityksiä. Liikearvojen arvonalentumistestaukset suoritettiin IAS 36:n mukaisesti vastaaville kassavirtaa tuottaville liiketoiminnoille kuin mille PPA-selvityksen hankintamenolaskelmat laadittiin: vahinkovakuutus-, henkivakuutus-, varainhoito-, rahasto- ja systeemipalveluliiketoiminnalle sekä rahoitusyhtiö- ja työhyvinvoinnin palveluille.

OP-Pohjola-ryhmän kassavirtayksikköjen arvo on liikearvojen testausta varten määritelty käyttämällä yli-/alijäämän nykyarvomenetelmää ("Excess Returns" -menetelmä). Menetelmässä kuluvan tilikauden ja tulevien tilikausien voitosta vähennetään oman pääoman tuottovaatimus. Mahdollinen ylijäävä tuotto diskontataan oman pääoman tuottovaatimusta vastaavalla diskonttokorolla rahavirtojen nykyarvon määrittämiseksi.

Testausperiodin pituudeksi määriteltiin henkivakuutus-, varainhoito-, rahasto- ja systeemipalveluliiketoiminnalle sekä rahoitusyhtiö- ja työhyvinvointipalveluille IAS 36 -standardin mukainen 5 vuoden testausjakso jäännösarvoineen. Vahinkovakuutusliiketoiminnalle testausperiodiksi määriteltiin koko PPA-poistojen vaikutusaika lisättynä yhdellä PPA-poistoista vapaalla vuodella eli 8 vuoden testausjakso.

Kassavirtalaskelmissa käytetyt ennusteet perustuvat OPK:n (nykyään OP-Pohjola osk:n) hallintoneuvoston kesäkuussa 2009 vahvistamaan OP-Pohjola-ryhmän kehittämisen pitkän aikavälin suuntaviivat määrittävään liiketoimintastrategiaan ja niistä johdettuihin odotuksiin liiketoimintojen kehittymisestä vuosina 2012-2014. Vuoden 2014 jälkeisten kausien kassavirtojen kasvu vaihtelee 2-15 % välillä. Henkivakuutusliiketoiminnassa korkotuottoisen maksutulon odotetaan uuden strategian mukaisesti edelleen laskevan koko testausperiodilla.

Diskonttokorkona laskelmissa on käytetty markkinaehtoista oman pääoman kustannusta, joka on linjassa sovellettujen arvonmäärittämis menetelmien kanssa (ts. kassavirtojen kautta on määritetty vain oman pääoman sijoittajille kuuluvaa arvoa, joka on diskontattu oman pääoman tuottovaatimuksella). Laskelmissa käytetty diskonttokorko ennen veroja (ts. IFRS WACC) vaihteli 10,4-15,9 % välillä. Vuonna 2010 diskonttokorko vaihteli 10,1-11,6 % välillä. Työhyvinvoinnin palveluiden testauksessa käytettiin vastaavaa diskonttokorkoa kuin työhyvinvoinnin palveluyhtiö Excentan hankinnan yhteydessä tehdyssä PPA-selvityksessäkin. Kaikkien liiketoimintojen osalta markkinatiedon kautta saadut diskonttokorkotasot olivat nousseet vuoden 2010 korkotasosta, mutta diskonttokorot olivat edelleen alhaisempia kuin jo alkuperäisissä PPA-selvityksissä käytetyt diskonttokorot.

Liikearvojen arvonalentumistestaukset eivät ole johtaneet arvonalentumiskirjauksiin.

Herkkyysanalyysi suoritettiin kullekin kassavirtayksikölle erikseen perustuen kunkin kassavirtayksikön keskeisiin muuttujiin.

Vahinkovakuutusliiketoiminnassa keskeisinä muuttujina herkkyyksianalyysissä käytettiin diskonttokorkoa, yhdistettyä kulusuhdetta ja sijoitustoiminnan nettotuotto-%. Käytetyt muuttujat olivat samat kuin edellisenä vuotena. Herkkyyksianalyysin tulokset eivät ole muuttuneet merkittävästi edellisestä vuodesta. Diskonttokoron 5,0 %-yksikön kasvu, yhdistetyn kulusuhteen 3,5 %-yksikön kasvu ja sijoitustoiminnan nettotuotto-%:n 1,5 %-yksikön lasku suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella, yhden testatun muuttujan muuttuessa ja muiden muuttujien pysyessä muuttumattomana, aiheuttaisi arvonalentumisriskin. Viime vuonna tulokset olivat vastaavasti: 4,3 %-yksikön kasvu diskonttokorossa, 3,8 %-yksikön kasvu yhdistetyssä kulusuhteessa ja 1,6 %-yksikön lasku sijoitustoiminnan nettotuotto-%:ssa suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella olisi aiheuttanut arvonalentumisriskin.

Henkivakuutusliiketoiminnassa keskeisinä muuttujina herkkyyksianalyysissä käytettiin diskonttokorkoa, liikekulujen kasvu-% ja sijoitustoiminnan marginaali-%. Käytetyt muuttujat olivat samat kuin edellisenä vuotena. Herkkyyksianalyysin tulokset eivät ole muuttuneet merkittävästi edellisestä vuodesta. Diskonttokoron 13 %-yksikön kasvu, liikekulujen 17 %-yksikön kasvu ja sijoitustoiminnan marginaalin 2,3 %-yksikön lasku suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella, muiden muuttujien pysyessä muuttumattomana, aiheuttaisi arvonalentumisriskin. Viime vuonna tulokset olivat vastaavasti: 17 %-yksikön kasvu diskonttokorossa, 23 %-yksikön kasvu liikekuluissa ja sijoitustoiminnan marginaalin 2,1 %-yksikön lasku suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella olisi aiheuttanut arvonalentumisriskin.

Varainhoitoliiketoiminnassa keskeisinä muuttujina herkkyyksianalyysissä käytettiin diskonttokorkoa, hallinnoitavien varojen kasvu-% ja kulujen kasvu-%. Käytetyt muuttujat olivat samat kuin edellisenä vuotena. Herkkyyksianalyysin tulokset eivät ole muuttuneet merkittävästi edellisestä vuodesta. Diskonttokoron 30 %-yksikön kasvu, hallinnoitavien varojen 13 %-yksikön lasku ja kulujen 16 %-yksikön kasvu suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella, muiden muuttujien pysyessä muuttumattomana, aiheuttaisi arvonalentumisriskin. Viime vuonna tulokset olivat vastaavasti: 25 %-yksikön kasvu diskonttokorossa, hallinnoitavien varojen 27 %-yksikön lasku ja kulujen 11 %-yksikön kasvu suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella olisi aiheuttanut arvonalentumisriskin.

Rahastoliiketoiminnassa keskeisinä muuttujina herkkyyksianalyysissä käytettiin diskonttokorkoa, rahastopääomien kasvu-% ja kiinteä luontoisten kulujen kasvu-%. Käytetyt muuttujat olivat samat kuin edellisenä vuotena. Herkkyyksianalyysin tulokset ovat alentuneet merkittävästi edellisestä vuodesta. Diskonttokoron 5,1 %-yksikön kasvu, rahastopääomien 2,4 %-yksikön lasku ja kiinteä luontoisten kulujen 4,2 %-yksikön kasvu suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella, muiden muuttujien pysyessä muuttumattomana, aiheuttaisi arvonalentumisriskin. Viime vuonna tulokset olivat vastaavasti: 10 %-yksikön kasvu diskonttokorossa, 5,9 %-yksikön lasku rahastopääomien kasvussa ja kiinteä luontoisten kulujen 9,3 %-yksikön kasvu suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella olisi aiheuttanut arvonalentumisriskin.

Systemipalveluliiketoiminnan osalta keskeisinä muuttujina herkkyyksianalyysissä käytettiin diskonttokorkoa, palvelutuottojen kasvu-% ja kate-%. Käytetyt muuttujat olivat samat kuin edellisenä vuotena. Herkkyyksianalyysin tulokset eivät ole muuttuneet merkittävästi edellisestä vuodesta. Diskonttokoron 31 %-yksikön kasvu, palvelutuottojen 28 %-yksikön lasku ja katteen 2,2 %-yksikön lasku suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella, muiden muuttujien pysyessä muuttumattomana, aiheuttaisi arvonalentumisriskin. Viime vuonna tulokset olivat vastaavasti: 39 %-yksikön kasvu diskonttokorossa, 32 %-yksikön lasku palvelutuottojen ja katteen 3,1 %-yksikön lasku suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella olisi aiheuttanut arvonalentumisriskin.

Rahoitusyhtiöpalveluissa keskeisinä muuttujina herkkyyksianalyysissä käytettiin diskonttokorkoa, luottokannan kasvu-% ja kulujen kasvu-%. Käytetyt muuttujat olivat samat kuin edellisenä vuotena. Herkkyyksianalyysin tulokset ovat parantuneet merkittävästi edellisestä vuodesta. Diskonttokoron 16 %-yksikön kasvu, luottokannan 21 %-yksikön lasku ja kulujen 17 %-yksikön kasvu suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella, muiden muuttujien pysyessä muuttumattomana, aiheuttaisi arvonalentumisriskin. Viime vuonna tulokset olivat vastaavasti: 11 %-yksikön kasvu diskonttokorossa, 11 %-yksikön lasku luottokannassa ja 11 %-yksikön kulujen kasvu suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella olisi aiheuttanut arvonalentumisriskin.

Työhyvinvointipalveluissa keskeisinä muuttujina herkkyyksianalyysissä käytettiin diskonttokorkoa, liikevaihdon ja

käyttökatteen kasvua. Työhyvinvointipalveluiden liikearvoa testattiin vuonna 2011 ensimmäisen kerran. Diskonttokoron 6,1 %-yksikön kasvu, liikevaihdon 24 %-yksikön lasku ja käyttökatteen 6,0 %-yksikön lasku suhteessa ennusteisiin koko testauskaudella, muiden muuttujien pysyessä muuttumattomana, aiheuttaisi arvonalentumisriskin.

Tuotemerkkien arvonalentumistestaus

OP-Pohjola-ryhmän tuotemerkit ovat syntyneet kokonaisuudessaan Pohjola-Yhtymä Oyj:n liiketoimintojen hankinnasta. Arvonalentumistestaus on suoritettu erikseen IAS 36:n mukaisesti Pohjola-, Eurooppalainen-, A-vakuutus- sekä Seesam-tuotemerkeille.

Tuotemerkkien arvo on määritetty soveltaen ”relief from royalty” menetelmää, jossa tuotemerkkien arvoksi määriteltiin tuotemerkin omistamisesta tulevaisuudessa kertyvät nykyhetkeen diskonttatut rojaltsäästöt. Diskonttokorkona laskelmissa on käytetty vahinkovakuutusliiketoiminnalle määritettyä markkinaehtoista oman pääoman kustannusta lisättyä hyödykekohtaisella riskipreemiolla. Vahinkovakuutuksen diskonttokorkona käytettiin samaa korkotasoa kuin vuoden 2010 testauksessa. Vuoden 2011 testauksessa on käytetty lisäksi samaa riskipreemiota ja vastaavia rojalti-% kuin PPA-selvityksessä ja aikaisempien vuosien testauksissa.

Testausperiodin pituudeksi määritettiin kaikkien tuotemerkkien osalta IAS 36 -standardin mukainen 5 vuotta. Kassavirtalaskelmissa käytetyt ennusteet perustuvat vahinkovakuutusliiketoiminnan päivitettyihin strategialukuihin vuosille 2012-2014 ja niistä johdettuihin odotuksiin liiketoiminnan kehittymisestä jatkossa. Ennustekauden jälkeisten kausien kassavirtojen kasvuna käytettiin 2 % inflaatio-odotusta.

Tuotemerkkien arvonalentumistestauksen johdosta Seesam-tuotemerkeille on tehty 1 miljoonan euron arvonalentumiskirjaus vuoden 2011 tilinpäätöksessä. Seesam-tuotemerkeille on aikaisemmin tehty 3 miljoonan euron arvonalentumiskirjaukset sekä vuoden 2009 että vuoden 2008 tilinpäätöksissä. Muiden tuotemerkkien osalta arvonalentumistestaukset eivät ole johtaneet arvonalentumiskirjauksiin vuoden 2011 tilinpäätöksessä ivätkä aikaisempien vuosien tilinpäätöksissä.

Muiden olennaisten aineettomien hyödykkeiden arvonalentumistestaus

OP-Pohjola-ryhmän asiakassuhteet, vakuutus sopimukset ja merkittävä osa tietokoneohjelmista on hankittu osana Pohjola-Yhtymä Oyj:n liiketoimintojen hankintaa. Asiakassuhteista ja vakuutus sopimuksista muodostuneet aineettomat hyödykkeet kirjataan tasapoistoin kuluksi arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa eikä niissä ole havaittu viitteitä arvonalentumiskirjaustarpeesta. Vahinkovakuutus-, henkivakuutus-, varainhoito- ja rahastoliiketoimintaan kohdistetuista tietokoneohjelmista muodostuneet aineettomat hyödykkeet on kirjattu kokonaan kuluksi jo aikaisempina tilikausina.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 27. Aineelliset hyödykkeet

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Omassa käytössä olevat kiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	61	59
Rakennukset	522	525
Koneet ja kalusto	48	46
Muut aineelliset hyödykkeet	17	17
Vuokralle annettu omaisuus	54	69
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	702	716
josta keskeneräiset hankinnat	3	1

2011

	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Vuokralle annettu omaisuus	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Aineellisten hyödykkeiden muutokset					
Hankintameno 1.1.	747	275	31	112	1 165
Hankitut liiketoiminnot	-	-	-	-	-
Lisäykset	34	21	1	19	75
Vähennykset	-14	-58	0	-42	-115
Siirrot erien välillä	-15	0	0	-	-15
Hankintameno 31.12.	752	238	32	89	1 111
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-163	-229	-14	-43	-449
Tilikauden poistot	-20	-18	-1	-16	-55
Tilikauden arvonalentumiset	-1	-	-	-	-1
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	1	-	-	-	1
Vähennykset	6	57	0	23	86
Muut muutokset	9	0	-	1	10
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-169	-190	-14	-35	-409
Kirjanpitoarvo 31.12.	583	48	17	54	702

2010

	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Vuokralle annettu omaisuus	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Aineellisten hyödykkeiden muutokset					
Hankintameno 1.1.	758	342	31	129	1 261
Hankitut liiketoiminnot	-	-	-	-	-
Lisäykset	21	15	1	19	56
Vähennykset	-18	-83	-1	-36	-137
Siirrot erien välillä	-15	0	0	-	-15
Hankintameno 31.12.	747	275	31	112	1 165
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-153	-292	-13	-40	-500
Tilikauden poistot	-24	-19	-1	-21	-64
Tilikauden arvonalentumiset	-3	-	-	1	-2
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	1	-	-	-	1
Vähennykset	16	82	1	18	117
Muut muutokset	-1	-	-	0	-1
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-163	-229	-14	-43	-449
Kirjanpitoarvo 31.12.	584	46	17	69	716

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 28. Muut varat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Maksujenvälityssaamiset	30	24
Eläkevarat	468	448
Siirtosaamiset		
Korot	972	657
Muut siirtosaamiset	36	76
Muut	761	546
Yhteensä	2 266	1 749

Muiden varojen muut erä sisältää arvopapereiden myyntisaamisia 5 milj. e (47 milj. e), johdannaissaamisia 122 milj. e (48 milj. e) ja muita varoja 634 milj. e (451 milj. e).

Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt

OP-Pohjola-ryhmän eläkejärjestelyt on hoidettu OP-Eläkekassassa, OP-Eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiöissä. Lisäeläkkeisiin liittyvät järjestelyt eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiössä samoin kuin eläkekassassa hoidettu TyEL:n rahastoitu vanhuuseläke ja työkyvyttömyyseläkejärjestelyt on käsitelty etuuspohjaisina järjestelyinä. TyEL:n jakojärjestelmään suoritettavat maksut on käsitelty maksupohjaisena järjestelyinä.

Etuuspohjaisten eläkejärjestelyjen tasearvot	31.12.2011	31.12.2010
Varojen käypä arvo	1 304	1 410
Rahastoitujen veloitteiden nykyarvo (-)	-1 229	-1 224
Rahastoimattomien veloitteiden nykyarvo	-4	-4
Kirjaamattomat vakuutusmatemaattiset voitot (-) ja tappiot (+)	383	253
Nettosaaminen	455	434
Taseeseen kirjatut varat ja veloitteet		
Varat	468	448
Velat	-14	-13
Nettovarat	455	434

Eläkejärjestelyn varoihin sisältyy

Pohjola Pankki Oyj:n osakkeita	40	49
OP-Pohjola-ryhmään kuuluvien yritysten liikkeeseen laskemia arvopapereita	10	46
Muita saamisia OP-Pohjola-ryhmään kuuluvilta yrityksiltä	117	-
OP-Pohjola-ryhmän käytössä olevat kiinteistöt	23	12
Yhteensä	190	107

Etuuspohjaiset eläkekulut tuloslaskelmassa

Tilikauden työsuoritukseen perustuvat menot	25	24
Korkomenot	54	55
Varojen odotettu tuotto	-90	-81
Vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot	7	10
Siirto tasausjärjestelmästä	-	-
Takautuvaan työsuoritukseen perustuvat menot	-	-
Velvoitteen täyttämisen vaikutus	0	0
Etuuspohjaiset eläkekulut tuloslaskelmassa yhteensä	-3	6
Varojen toteutunut tuotto	-75	157

Järjestelyihin kuuluvien varojen pitkäaikainen tuotto-odotus perustuu pitkiin historiallisiin aikasarjoihin ja tutkimuksiin eri omaisuusluokkien riskipreemioista. Odotettu tuotto on määritelty yhtenäisesti, ottaen huomioon historialliset tuotot, markkinoiden nykyinen tila sekä varojen strateginen jako.

Velvoitteen nykyarvon muutokset	31.12.2011	31.12.2010
Velvoitteen nykyarvo 1.1.	1 228	1 119
Tilikauden työsuoritukseen perustuvat menot	25	24
Korkomenot	54	55
Vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot	-34	68
Kurssierot	-	-
Maksetut etuudet	-45	-44
Takautuvaan työsuoritukseen perustuvat menot	-	-
Liiketoimintojen yhdistämiset	-	-
Järjestelyn supistaminen	-	-
Velvoitteen täyttäminen	-2	-1
TyEL:n korkoeron tuotto ja vanhuuseläkkeiden vastuun kasvu (netto)	6	6
Jakosuhteen muutos	-	1
Velvoitteen nykyarvo 31.12.	1 233	1 228

Varojen käypien arvojen muutokset	31.12.2011	31.12.2010
Varojen käypä arvo 1.1.	1 410	1 278
Järjestelyyn kuuluvien varojen odotettu tuotto	90	81
Vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot	-171	70
Työnantajan suorittamat maksut	17	17
Maksetut etuudet	-45	-44
Velvoitteen täyttäminen	-1	-1
TyEL:n korkoeron tuotto ja vanhuuseläkkeiden vastuun kasvu (netto)	6	6
Jakosuhteen muutos	-	1
Varojen käypä arvo 31.12.	1 304	1 410

Vuonna 2012 suoritettavien maksujen määrä etuusperäiseen eläkejärjestelyyn arvioidaan olevan 14 milj. e.

Merkittävimpien varallisuuserien osuus järjestelyyn kuuluvien varojen koko käyvästä arvosta, %	31.12.2011	31.12.2010
Osakkeet ja osuudet	20	33
Saamistodistukset	41	42
Kiinteistöt	13	18
Muut varat	26	7
Yhteensä	100	100

Käytetyt keskeiset vakuutusmatemaattiset olettamukset	2011	2010
Diskonttaus korko, %	4,50	4,50
Varojen pitkäaikainen odotettu tuotto, %	4,61-5,90	4,63-6,60
Tuleva palkankorotusolettama, %	3,00	3,00
Tulevat eläkkeiden korotukset, %	2,00-2,40	2,00-2,40
Vaihtuvuus, %	0,00-3,00	0,00-3,00
Inflaatio, %	2,00	2,00
Arvioitu jäljellä oleva työssäoloaika vuosina	1,0-19,0	1,0-16,0

Etuusperäisten eläkejärjestelyiden ylikate ja kokemusperäiset tarkistukset	31.12.2011	31.12.2010	31.12.2009	31.12.2008	31.12.2007
Velvoitteen nykyarvo	1 233	1 228	1 119	992	1 129
Varojen käypä arvo	-1 304	-1 410	-1 278	-1 148	-1 386
Yli- tai alikate	-71	-182	-159	-156	-257
Velkojen kokemusperäiset tarkistukset	-35	-14	-24	-52	25
Varojen kokemusperäiset tarkistukset	-171	63	60	-299	-16

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 29. Verosaamiset

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Tuloverosaamiset	20	35
Laskennalliset verosaamiset	139	90
Verosaamiset yhteensä	158	125
Laskennalliset verosaamiset	31.12.2011	31.12.2010
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	66	22
Poistoista ja arvonalennuksista	1	1
Varauksista ja luottojen arvonalentumisista	24	26
Rahavirran suojauksesta	-	2
Verotuksellisista tappioista	61	36
Vastuuvelan korkoriskin suojauksesta	15	-
Konserniyhdistelyistä	8	8
Muista eristä	43	35
Netotettu laskennallisista verovelosta	-80	-40
Yhteensä	139	90
Laskennalliset verovelat	31.12.2011	31.12.2010
Verotuksellisista varauksista	598	584
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	2	57
Rahavirran suojauksesta	5	0
Tasoituspääntien eliminoinnista	88	116
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	114	115
Sijoitusten käypään arvoon arvostamisesta	103	53
Yritysostojen kauppahinnan kohdistuksesta	79	91
Konserniyhdistelyistä	-1	2
Muista eristä	0	2
Netotettu laskennallisista verosaamisista	-80	-40
Yhteensä	908	981
Laskennallinen verosaaminen (+)/-velka (-), netto	-770	-891

Laskennallisten verojen muutokset	31.12.2011	31.12.2010
Laskennalliset verosaamiset/-velat 1.1.	-891	-817
Kirjattu tuloslaskelmaan		
Ostettujen yritysten myyntivoittojen eliminoinnista	0	0
Tappioiden vaikutuksista	29	-26
Varauksista ja saamisten arvonalentumisista	3	0
Verotuksellisista varauksista	-50	-53
Poistoista ja arvonalentumisista	7	9
Tasoisuuden eliminoinnista	23	-2
Vastuunvelan korkoriskien suojauksesta	16	-
Sijoitusten arvostuksesta	-64	55
Verokannan muutos 1.1.2012	51	-
Muut	6	-1
Kirjattu laajaan tuloslaskelmaan		
Käyvän arvon rahasto		
Käyvän arvon arvostuksesta	101	-42
Rahavirran suojauksesta	-6	2
Siirrot tuloslaskelmaan	8	-17
Verokannan muutos 1.1.2012	-4	-
Muut	-	-
Laskennalliset verosaamiset yhteensä 31.12., (+)/-velka (-), netto	-770	-891
Tuloverosaamiset, (+)/-velka (-), netto	0	1
Verosaamiset yhteensä, (+)/-velka (-), netto	-769	-890

Sellaiset verotukselliset tappiot, joista ei ole kirjattu laskennallista verosaamista olivat vuoden 2011 lopussa 112 milj. e (108 milj. e). Tappiot vanhenevat ennen vuotta 2021.

Baltian tytäryritysten jakamattomista voittovaroista 21 milj. e (34 milj. e) ei ole kirjattu laskennallista verovelkaa, koska varat on sijoitettu kyseisiin maihin pysyvästi.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 30. Velat luottolaitoksille

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Velat keskuspankeille	230	355
Velat luottolaitoksille		
Vaadittaessa maksettavat		
Talletukset	90	64
Muut velat	0	0
Erääntyneet ja perinnässä olevat muilta pankeilta	-	-
Yhteensä	90	64
Muut kuin vaadittaessa maksettavat		
Talletukset	1 403	1 260
Muut velat	59	18
Repovelat	-	-
Yhteensä	1 462	1 278
Velat luottolaitoksille ja keskuspankeille yhteensä	1 783	1 696

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 31. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Kaupankäynnin rahoitusvelat		
Repoveloista	-	-
Arvopapereiden lyhyksimyyneistä	1	0
Muista	-	0
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat yhteensä	1	0

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 32. Johdannaissopimukset

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät		
Korkojohdannaiset	2 689	1 632
Valuuttajohdannaiset	19	4
Osake- ja indeksijohdannaiset	84	52
Luottojohdannaiset	2	0
Muut	25	27
Yhteensä	2 820	1 715
Suojaavat johdannaissopimukset		
Käyvän arvon suojaus		
Korkojohdannaiset	399	214
Valuuttajohdannaiset	13	13
Osake- ja indeksijohdannaiset	-	-
Luottojohdannaiset	-	-
Muut	0	0
Rahavirran suojaus		
Korkojohdannaiset	0	8
Muut	-	-
Yhteensä	412	236
Johdannaissopimukset yhteensä	3 232	1 951

Tase-erä sisältää johdannaissopimusten negatiiviset arvonmuutokset ja saadut preemiot.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 33. Velat asiakkaille

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat		
Yksityiset	20 865	20 127
Yritykset ja julkisyhteisöt	9 624	8 061
Yhteensä	30 489	28 187
Muut		
Yksityiset	8 527	7 338
Yritykset ja julkisyhteisöt	2 288	918
Yhteensä	10 815	8 256
Talletukset yhteensä	41 304	36 443
Muut rahoitusvelat		
Vaadittaessa maksettavat		
Yksityiset	2	1
Yritykset ja julkisyhteisöt	9	2
Yhteensä	10	3
Muut		
Yksityiset	2	3
Yritykset ja julkisyhteisöt	4 657	2 756
Yhteensä	4 659	2 759
Muut rahoitusvelat yhteensä	4 670	2 762
Velat asiakkaille yhteensä	45 974	39 205

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 34. Vahinkovakuutustoiminnan velat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Vastuuvelka	2 365	2 224
Velat ensivakuutustoiminnasta	122	110
Velat jälleenvakuutustoiminnasta	15	10
Johdannaisopimukset	1	2
Muut	4	5
Vahinkovakuutustoiminnan velat yhteensä	2 508	2 350

Velat vahinkovakuutussopimuksista ja jälleenvakuuttajien osuus

Milj. e	31.12.2011			31.12.2010		
	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto
Eläkeuotoinen korvausvastuu	1 155	-3	1 152	1 108	-2	1 106
Muut tapauskohtaiset varaukset	147	-80	67	151	-53	98
Ammattitautien erillisvaraus	31	-	31	35	-	35
Kollektiivinen korvausvastuu	559	-6	553	502	-5	497
Varatut korvaustenhoitokulut	52	-	52	52	-	52
Vakuutusmaksuvastuu	422	-22	400	375	-19	356
Vakuutusmaksuvastuun täydennyserä	0	-	0	1	-	1
Vahinkovakuutuksen vastuuvelka yhteensä	2 365	-111	2 254	2 224	-79	2 145

Vakuutussopimuksista aiheutuvan vastuuvelan ja jälleenvakuutussopimuksista aiheutuvien saamisten muutokset

Milj. e	2011			2010		
	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto
Korvausvastuu						
Korvausvastuu 1.1	1 847	-60	1 788	1 783	-52	1 731
Maksetut korvaukset tilikaudella	-765	33	-733	-712	29	-683
Velan/saamisen muutos	816	-62	754	731	-37	694
Tilikaudella sattuneet vahingot	784	-63	721	737	-45	692
Lisäys (vähennys) edellisiin tilikausiin	-27	1	-25	-41	8	-33
Diskonttokoron muutos	32	-	32	-	-	-
Muu laskuperustemuutos	27	-	27	35	-	35
Diskonttauksen purkautuminen	45	-	45	44	-	44
Kurssivoitot (tappiot)	0	0	0	1	-	1
Korvausvastuu 31.12	1 944	-89	1 855	1 847	-60	1 788

Vakuutusmaksuvastuu

Vakuutusmaksuvastuu 1.1	377	-19	357	362	-25	337
Lisäys	386	-8	378	341	-3	338
Vähennys	-342	5	-337	-328	9	-319
Kurssivoitot	0	-	0	0	-	0
Myytyihin omaisuuseriin liittyneet purkaukset				-	-	-
Diskonttauksen purkautuminen	1	-	1	1	-	1
Vakuutusmaksuvastuu 31.12.	422	-22	399	377	-19	357
Vahinkovakuutuksen vastuuvetä yhteensä	2 365	-111	2 254	2 224	-79	2 145

Vakuutusmaksuvastuu edustaa veloitteita, jotka liittyvät vuoden lopussa vielä luovuttamatta olevaan vakuutusturvaan.

Vahinkovakuutus sopimuksista aiheutuvan vastuuvetän määrittäminen**a) Käytetyt menetelmät ja oletukset**

Vastuuvetän määrä on arvioitu siten, että se riittää kohtuullisen suurella todennäköisyydellä vakuutus sopimuksista aiheutuvien veloitteiden suorittamiseen. Tämä on toteutettu siten, että vastuuvetäälle on ensin arvioitu odotusarvo ja sen jälkeen on määritetty sen epävarmuudesta johtuva varmuuslisä.

Vakuutus sopimuksista aiheutuva vakuutusmaksuvastuu on määritetty pääosin sopimuskohtaisesti pro rata parte temporis -säännöllä.

Eläkemutoinen korvausvastuu on jatkuvana eläkkeenä maksettavien ansionmenetykskorvausten kassavirran diskontattu nykyarvo. Käytetty diskonttauskorko päätetään ottaen huomioon vallitseva korkotaso, lain edellyttämä turvaavuus sekä viranomaisen asettama diskonttauskoron yläraja. Käytetty diskonttauskorko vuoden 2011 lopussa on 3,3 % (31.12.2010: 3,5 %). Kuolevuusmallina on käytetty Suomen väestötilastoon pohjautuvaa ikäkohorttikuolevuusmallia, joka olettaa havaitun elinikien pitenemisen trendin jatkuvan.

Korvausvastuuseen sisältyy asbestivastuita, jotka ovat lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ammattitautitapauksia. Näiden korvausten kassavirtaennuste perustuu selvitykseen, jossa on otettu huomioon se, kuinka paljon asbestia on vuosittain käytetty raaka-aineena Suomessa, sekä se, miten eri asbestisairauksien latenssiajat ovat jakautuneet. Asbestikorvausten kehittymistä seurataan vuosittain, ja toteutuma on noudattanut ennustetta hyvin.

Kollektiivisen korvausvastuun määrittämiseen on käytetty useita tilastollisia menetelmiä: Bornhuetter-Ferguson, Chain Ladder, Hovinen, PPCI ja keskimääräisen maksun menetelmä. Näitä sovellettaessa joudutaan menetelmän valinnan lisäksi tekemään myös muita valintoja kuten esimerkiksi päättämään, kuinka monen sattumisvuoden tilastoaineistoon niitä sovelletaan.

Bornhuetter-Ferguson

Bornhuetter-Ferguson (BF) -menetelmä perustuu oletukselle, että kunakin kehitysvuonna maksetaan korvauksia tietty osuus sattumisvuoden riskimitasta. Tämä riskimitta voi olla esimerkiksi vakuutusvuosien lukumäärä tai vahinkosuhteolettamalla korjattu vakuutusmaksutuotto. BF reagoi hitaasti korvausten kehityskolmiossa tapahtuviin muutoksiin ja lisäksi BF on herkkä riskimitan valinnalle.

Cape Cod

Cape Cod menetelmä vastaa BF-menetelmää, kun kehitysvuonna maksettavien korvausten osuutta suhteessa riskimitaan tasoitetaan eri sattumisvuosien välillä. Yksinkertaisessa Cape Cod -menetelmässä korvausten osuus riskimitasta on sama tasoitettu vakio kaikille sattumisvuosille. Yleistetyssä Cape Cod -menetelmässä korvausten osuus sattumisvuoden riskimitasta tasoitetaan sattumisvuoden ja sattumisvuoden lähellä olevien havaintojen perusteella.

Chain Ladder

Chain Ladder (CL) -menetelmässä vuosittaisten kehityskertoimien avulla määritetään jokaisen sattumisvuoden kokonaiskorvausmeno. Kehityskerroin kuvaa kumulatiivisten korvausten kehityskolmion peräkkäisten kehitysvuosien välistä suhdetta. CL on herkkä ensimmäisten kehitysvuosien havainnoille.

Hovinen

Hovisen menetelmässä kollektiivinen korvausvastuu perustuu BF- ja CL-menetelmien antamien arvioiden painotettuun keskiarvoon. Hovisen menetelmä ottaa huomioon sen, kuinka paljon informaatiota sattumisvuodesta on kertynyt tähän päivään mennessä, ja painottaa tämän mukaan vastuun arviota BF:n ja CL:n välillä.

PPCI

PPCI-menetelmä (PPCI = Payments per Claims Incurred) on vastaava kuin BF, mutta riskimitta on sattuneiden vahinkojen lukumäärä. Jotta PPCI:tä voitaisiin käyttää, täytyy vahinkojen lukumäärien arviot sattumisvuosittain olla tiedossa.

Keskimääräinen maksu

Keskimääräisen maksun menetelmä (KM) on vastaava kuin BF, mutta kehitysvuonna maksettujen korvausten oletetaan olevan verrannollisia kyseisenä kehitysvuonna havaittujen vahinkojen lukumäärään. Jotta KM:ää voitaisiin käyttää, täytyy aikaisemmilta kehitysvuosilta havaitut vahinkojen lukumäärät olla tiedossa ja lisäksi täytyy olla arviot tulevaisuudessa havaituista vahinkojen lukumääristä. KM toimii hyvin lajeissa, joissa maksettujen korvausten kassavirralla on pitkä maturiteetti, koska tällöin voidaan stabiloida keskimääräinen maksu ja keskittyä maksettujen vahinkojen lukumäärien kehittymiseen.

Kollektiivisen korvausvastuun määrittämisessä suurimmat riskit liittyvät -tulevan inflaation arvioimiseen (pl. lakisääteisten vakuutusten perusteella maksettavat ansionmenetykskorvaukset), -korvauskäytäntöjen ja lakimuutosten aiheuttamien muutosten oikaisemiseen korvausten kehityskolmioissa (eli antaako historia oikean kuvan tulevaisuudesta) ja -historiatietojen oikeellisuuteen kymmenien vuosien ajalta.

Kollektiivisesta korvausvastuusta ainoastaan eläkemuotoinen vastuu on diskontattu.

Kollektiivista korvausvastuuta arvioitaessa konsernin vahinkovakuutus sopimuskanta on jaettu useaan eri luokkaan riskin ja muun muassa maksettujen korvausten kassavirran maturiteetin perusteella. Jokaisessa luokassa kollektiivinen korvausvastuu lasketaan ensin kullakin yllä mainitulla tilastollisella menetelmällä. Näistä on valittu se, mikä sopii parhaiten tarkasteltavaan luokkaan. Valinnan kriteereinä on käytetty sitä, kuinka hyvin malli olisi ennustanut aikaisempien sattumisvuosien kehittymisen, sekä menetelmän antaman arvion herkkyyttä käytettävien tilastovuosien lukumäärälle. Valitun menetelmän antamaan odotusarvoon on lisätty varmuuslisä 2–10 %. Varmuuslisän määrään vaikuttaa historiatietojen laatu, arvion herkkyyden historiatietojen lukumäärälle ja eri menetelmien antamien arvioiden keskinäinen hajonta.

Kollektiivisen korvausvastuun määrää arvioitaessa on otettu huomioon se, että historiatiedot eivät kaikissa tapauksissa anna lainkaan informaatiota pitkälle tulevaisuuteen. Tällöin on pyritty turvaavasti arvioimaan maksettujen korvausten kassavirtajakauman käyttäytyminen alueella, mistä ei ole havaintoja ja mikä on kaukana tulevaisuudessa (yli 15 vuotta).

Lakisääteisen tapaturma- ja liikennevakuutuksen sairaanhoitokulu- ja kuntoutuskorvausten kollektiivista korvausvastuuta arvioitaessa on otettu huomioon se, että yli 10 vuotta vahingon sattumisen jälkeen maksettavat korvaukset rahoitetaan jakojärjestelmän avulla.

b) Oletusten ja menetelmien muutokset

Tapaturmavakuutuslaitosten liiton ja Liikennevakuutuskeskuksen yhteisessä aktuaariprojektissa käynnistettiin keväällä 2010 kansallinen selvitys siitä, onko liikennevakuutuksessa ja lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa suomalaisten

vahinkovakuutusyhtiöiden yleisesti käyttämä kuolevuusmalli ajantasainen ottaen huomioon keskimääräinen eliniän nousu. Selvityksen ensimmäisen vaiheen alustavat tulokset saatiin lokakuussa 2010 ja niiden perusteella oli havaittavissa, että eliniän odotteet ovat Suomessa kasvaneet ja vakuutusyhtiöiden yleisesti käyttämään kuolevuusmalliin liittyy päivitystarvetta. Alustavan arvion mukaan vastuuvakaa kasvatettiin 35 miljoonaa euroa vuonna 2010. Selvityksen toisessa vaiheessa päivitettiin yleinen kuolevuusmalli, jonka tulokset valmistuivat lokakuussa 2011. Selvityksen toisen vaiheen perusteella elinikien piteneminen oli voimakkaampaa kuin ensimmäisessä vaiheessa oli arvioitu. Uuden kuolevuusmallin vaikutus eläkemuoitoisen korvausvastuun kasvuun on kokonaisuudessaan 62 miljoonaa euroa, josta vuoden 2011 muutostarve on 27 miljoonaa euroa.

Diskonttauskoron laskun seurauksena eläkemuoitoinen korvausvastuu kasvoi 32 miljoonaa euroa.

Menetelmien ja oletusten muutosten vaikutus velan määrään	2011	2010
Milj. e (velan kasvu +/-pieneneminen -)	-	-
Diskonttokoron muutos	32	-
Kollektiivisen korvausvastuun perustemuutos	-	-
Vakuutusmaksuvastuun laskennan tarkentaminen	-	-
Kuolevuusmallin muutos	27	-
Varautuminen kuolevuusmallin muutokseen	-	35
Yhteensä	59	35

c) Korvausten kehitys

Korvauskolmioissa on verrattu toteutuneita korvauskuluja aikaisempiin arvioihin. Korvauskehitystä kuvaavat kolmiot on laadittu vahinkojen sattumisvuosittain.

Korvauskehitys on esitetty viideltä vuodelta pitkäaikaisia vastuita lukuun ottamatta. Korvauskolmiossa ei seurata poolien osuuksia eikä lakisääteisen tapaturmavakuutuksen regressien kehitystä. Lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden pääoma-arvot on käsitelty, kuten ne olisi maksettu lopulliseksi vahvistamisen yhteydessä pääoma-arvon suuruusina. Pitkäaikaisten vastuiden eli lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden ja asbestivahinkojen osalta on esitetty vastuuvakan riittävyttä koskevat tiedot.

Korvauskolmiot, bruttoliike (milj. e)

Sattumisvuosi	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Yhteensä
Arvio kokonaiskorvausmenosta									
0*	523	540	603	638	707	666	738	784	5 199
n+1	528	540	611	633	693	633	746	-	-
n+2	521	535	591	627	691	640	-	-	-
n+3	515	529	594	622	689	-	-	-	-
n+4	518	532	594	622	-	-	-	-	-
n+5	516	532	587	-	-	-	-	-	-
n+6	517	529	-	-	-	-	-	-	-
n+7	523	-	-	-	-	-	-	-	-
Nykyinen arvio kertyneestä korvausmenosta									
	523	529	587	622	689	640	746	784	5 119
Kertyneet maksetut korvaukset									
	-495	-502	-543	-575	-623	-542	-596	-392	-4 266
Korvausvastuu vuosilta 2004-2011									
	28	27	44	47	66	98	150	392	853
Korvausvastuu aiemmilta vuosilta									
									164

* = sattumisvuoden lopussa

Latenttien ammattitautien korvauskehitys, (milj. e)

Tilivuosi	Kollektiivinen korvausvastuu	Tunnetut eläkevastuut	Maksetut korvaukset	Korvauskulut	Peruste-muutokset*	Riittävyys
2005	45	39	-4	-2	1	-1
2006	43	40	-4	-3	-	-3
2007	41	40	-4	-2	-1	-2
2008	40	41	-4	-4	3	-2
2009	42	43	-4	-8	4	-4
2010	38	44	-3	0	-	0
2011	35	50	-3	-6	5	-2

Lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden kehitys, (milj. e)

Tilivuosi	Vuoden alussa	Vuoden lopussa	Uudet eläkepääomat	Maksetut eläkkeet	Peruste-muutokset*	Riittävyys
2006	681	731	77	26	-	1
2007	731	745	60	28	-15	3
2008	745	766	55	30	-	4
2009	763**	771	42	32	-	2
2010	771	794	60	34	-	3
2011	794	895	66	35	77	7

* Diskonttauskoron ja kuolevuusmallin muutosten vaikutus lopullisiin eläkepääomiin.

** Aikaisempiin vuosiin sisällynyt pieni erä sairaanhoito- ja palvelotalovarauksia on eliminoitu vuoden 2009 luvuista.

Korvauskolmiot, nettoliike (milj. e)

Sattumisvuosi	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Yhteensä
Arvio kokonaiskorvausmenosta									
0*	504	511	580	621	656	649	693	721	4 936
n+1	510	519	593	623	656	620	707	-	-
n+2	503	509	575	619	658	629	-	-	-
n+3	500	509	577	615	656	-	-	-	-
n+4	499	513	577	615	-	-	-	-	-
n+5	499	513	569	-	-	-	-	-	-
n+6	500	513	-	-	-	-	-	-	-
n+7	506	-	-	-	-	-	-	-	-
Nykyinen arvio kertyneestä korvausmenosta									
	506	513	569	615	656	629	707	721	4 916
Kertyneet maksetut korvaukset									
	-481	-489	-525	-569	-592	-538	-565	-392	-4 150
Korvausvastuu vuosilta 2004-2011									
	25	24	44	46	64	91	142	329	765
Korvausvastuu aiemmilta vuosilta									
									163

* = sattumisvuoden lopussa

Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulujen muutos

Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulut kasvoivat 34 miljoonaa euroa (2). Korvauskulua kasvatti laskuperustekorona muutos 32 miljoonaa euroa ja kuolevuusmallin muutos 27 miljoonaa euroa. Vertailuvuonna 2010 korvauskulua kasvatti kuolevuusmallin muutoksen ennakointi 35 miljoonaa euroa. Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulun muutos kuvaa vastuuvelan riittävyyttä, joka on vastuuvelan turvaavuudesta johtuen keskimäärin positiivinen.

Yhteistakuuerä

Yhteistakuuerästä on luovuttu 31.12.2010 eikä vahinkovakuutusyhtiöiden enää tarvitse varata taseisiinsa yhteistakuuerää. Lakisääteisiä vahinkovakuutuksia tarjoavat yhtiöt vastaavat kuitenkin selvitystilaan tai konkurssiin joutuneen vakuutusyhtiön saatavista edelleen yhteisvastuullisesti. Lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa yhteistakuuerään sidotut varat palautetaan jakojärjestelmään tasaisesti kolmen vuoden aikana.

Korvaustenhoitosopimukset

Korvaustenhoitosopimukseen liittyvät velat 31.12.2011 olivat 80 milj. e (78 milj. e).

Korvaustenhoitosopimukset ovat sellaisia sopimuksia, jotka eivät ole vakuutussopimuksia, mutta joiden perusteella suoritetaan toisen osapuolen puolesta korvauksia. Näistä merkittävimpiä ovat sellaiset captive-järjestelyt, joissa vakuutettu riski on jälleenvakuutettu kokonaan asiakkaan kanssa samaan konserniin kuuluvassa captive-yhtiössä, sekä lakisääteisten tapaturma-, liikenne- ja potilasvakuutusten eläkeluottoisten korvausten indeksikorotukset ja eräät muut korvausten korotukset sekä yli kymmenen vuotta vahingon sattumisen jälkeen maksettavat sairaanhoitokorvaukset ja julkisen sektorin potilasvakuutus.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 35. Henkivakuutustoiminnan velat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Vakuutustekninen vastuovelka	3 644	4 024
Sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuovelka	3 210	3 090
Johdannaissopimukset	0	0
Muut velat		
Siirtovelat ja saadut ennakot	1	5
Muut		
Ensivakuutustoiminnasta	1	1
Jälleenvakuutustoiminnasta	3	2
Muista	73	168
Yhteensä	77	176
Henkivakuutustoiminnan velat yhteensä	6 932	7 290

Vastuuelan muutokset 31.12.2011

Velka, milj. e	1.1.2011	Vakuutus- maksuista aiheutunut vastuun kasvu	Vapautu- neet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvön- muutokset ja hyvitykset	Muut veloitukset ja hyvitykset	Muut erät	31.12.2011
Vakuutusopimukset	7 084	736	-693	-285	-102	9	6 749
Harkinnanvaraiseen ylijäämään oikeutetut	3 853	182	-427	122	-44	-301	3 385
Ei oikeutta harkinnanvaraiseen ylijäämään	141	60	-14	0	-34	0	154
Sijoitussidonnaiset	3 090	495	-252	-408	-24	310	3 210
Sijoitusopimukset	72	75	-75	-5	0	0	67
Harkinnanvaraiseen ylijäämään oikeutetut	25	15	-21	1	0	0	21
Ei oikeutta harkinnanvaraiseen ylijäämään	0	-	0	0	0	0	0
Sijoitussidonnaiset	47	61	-54	-6	0	0	47
Muut erät	30					75	105
Yhteensä	7 186	811	-767	-290	-103	84	6 922

Velka	1.1.2010	Vakuutus- maksuista aiheutunut vastuun kasvu	Vapautu- neet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvон- muutokset	Muut veloituk- set ja hyvitykset	Muut erät	31.12.2010
Vakuutusopimukset	5 972	1 313	-581	476	-100	4	7 084
Harkinnanvaraiseen ylijäämään oikeutetut	3 519	741	-415	133	-44	-82	3 853
Ei oikeutta harkinnanvaraiseen ylijäämään	118	66	-11	0	-32	-1	141
Sijoitussidonnaiset	2 335	506	-155	343	-25	86	3 090
Sijoitusopimukset	136	533	-606	10	-1	0	72
Harkinnanvaraiseen ylijäämään oikeutetut	93	414	-485	3	0	0	25
Ei oikeutta harkinnanvaraiseen ylijäämään	1	-	-1	0	0	0	0
Sijoitussidonnaiset	42	119	-120	6	0	0	47
Täydennysvastuu ja tulevien lisäetujen vastuu	12	-	-	-	-	18	30
Yhteensä	6 120	1 846	-1 187	485	-101	22	7 186

Vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten vastuovelkaa muodostettaessa on noudatettu kansallisen tilinpäätöksen laskentaperiaatteita lukuun ottamatta kahta periaatetta. Tasoitusmäärä ei ole osa IFRS:n mukaista vakuutusopimusten velkaa, vaan se on osa omaa pääomaa. Lisäksi vuonna 2011 on siirrytty vastuuvelan diskonttauskorossa lähemmäksi ajantasaista korkotasoa. Taseeseen on kirjattu henkivakuutusyhtiön omalla riskillä olevia vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten säästöjä, joiden korkotakuu vaihtelee 1,5% - 4,5% välillä ja jotka on diskontattu kansallisen tilinpäätöksen vastuuvelassa korkotakuun määrällä. Osa markkina- ja diskonttauskoron välisestä korkoriskistä on suojattu korkojohdannaisilla, joiden arvo on kirjattu osaksi vakuutus- ja kapitalisaatiosopimuksista kirjattavaa velkaa.

Sijoitussidonnaisten sopimusten velka arvostetaan tilinpäätöshetken sopimukseen liitettyjen varojen markkina-arvoilla.

Riskihenkivakuutusten velkana käytetään maksunsiirtovastuuta.

Menevään jälleenvakuutukseen liittyvät saamiset ja velat arvostetaan yhdenmukaisesti jälleenvakuutettujen sopimusten velkojen ja saamisten kanssa ja merkitään taseeseen erikseen.

Ryhmäläkevakuutukseen velkaa täydennettiin jäljellä olevan elinajan odotteen kasvun takia vuonna 2011.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 36. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

Milj. e	Keskikorko %	31.12.2011	Keskikorko %	31.12.2010
Joukkovelkakirjalainat	2,86	11 644	2,48	9 804
Muut				
Sijoitustodistukset	1,59	3 493	0,96	3 481
Yritystodistukset	1,31	4 689	0,84	6 141
Rahamarkkinavelkakirjat	-	-	-	-
Muut	0,75	297	0,78	262
Kaupankäynnissä omaan salkkuun sisältyvät (-)*		-119		-111
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat yhteensä		20 005		19 577

*OP-Pohjola-ryhmän hallussa olevat omat joukkovelkakirjalainat on netotettu velkaa vastaan.

Merkittävimmät liikkeeseenlaskut vuoden 2011 aikana	Nimellismäärä, milj. e	Korko-%
OP-Asuntoluottopankki Oyj		
OP Mortgage Bank Coverage Bond 7/2011	1 000	Kiinteä 3,500
OP Mortgage Bank Coverage Bond 4/2011	1 000	Kiinteä 3,250
Pohjola Pankki Oyj		
Issue of EUR 50,000,000 Floating Rate Notes due 28 December 2012 under the EUR 15,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	50	EUB3M + 0.15 %
Pohjola Bank plc SEK 1.500.000.000 Floating Rate Notes due 21 January 2013	168,3	3kk STIBOR + 0.80%
Issue of CHF 100,000,000 Floating Rate Instruments due 11 July 2014 under the EUR 15,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	32,9	CHL3M + 0.22 %
Pohjola Bank plc EUR 500.000.000 Senior Unsecured Issue	500,0	Kiinteä 3.125 %
Pohjola Bank plc JPY 5.000.000.000 Fixed Private Placement EUR 15.000.000.000 Programme for the Issuance of Debt Instruments dated 5 November 2010	49,9	Kiinteä 0.835 %
Pohjola Bank plc issue of EUR 100.000.000 Auto-Extendable Floating Rate Notes due June 2016 under the EUR 15,000,000,000 programme for the Issuance of Debt Instruments	100,0	EUB3M-0,25%

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 37. Varaukset ja muut velat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Varaukset	1	1
Muut velat		
Maksujenvälitysvelat	864	607
Siirtovelat		
Korkovelat	1 026	689
Muut siirtovelat	356	368
Muut	592	668
Yhteensä	2 838	2 331
Varaukset ja muut velat yhteensä	2 839	2 333

Muiden velkojen muut erä sisältää arvopapereiden ostovelkoja 7 milj. e (103 milj. e), eläkevastuita 14 milj. e (13 milj. e), johdannaissopimuksista 34 milj. e (94 milj. e) ja muita ostovelkoja 538 milj. e (458 milj. e).

Varausten muutokset

Milj. e	Muut varaukset	Yhteensä
1.1.2011	1	1
Varausten lisäykset	-	-
Käytetyt varaukset	0	0
Käyttämättömien varausten peruutukset	-	-
31.12.2011	1	1

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 38. Verovelat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Tuloverovelat	19	34
Laskennalliset verovelat	908	981
Verovelat yhteensä	928	1 014

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 39. Osuuspääoma

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Osuuspääoma	5	5
Lisäosuuspääoma	619	642
Osuuspääoma yhteensä	624	647
josta irtisanottu osuuspääoma	90	92

Osuuspankkien kansallisessa tilinpäätöksessä omiin pääomiin kuuluva osuuspääoma ja lisäosuuspääoma, joita osuuspankeilla ei ole ehdotonta oikeutta kieltäytyä palauttamasta jäsenille, luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä velaksi.

Osuuspääoma palautetaan jäsenelle vuoden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana sitä koskeva vaatimus on esitetty. Lisäosuuspääoma palautetaan kuuden kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana sitä koskeva vaatimus on esitetty.

Vuoden 2006–2007 aikana useimpien osuuspankkien osuuspääomaa koskevia sääntöjä on muutettu siten, että osuuspankilla on oikeus kieltäytyä palauttamasta osuuspääomaa jäsenille. Sääntömuutoksesta johtuen osuuspankkien osuuspääomia on siirretty veloista omaan pääomaan 1 milj. e (4 milj. e).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 40. Velat, joilla on huonompi etuoikeus

Milj. e	Keskikorko, %	31.12.2011	Keskikorko, %	31.12.2010
Pääomalainat	3,77	241	3,48	233
Muut				
Ikuiset lainat	5,08	256	5,06	262
Debenttuurit	4,86	433	2,52	683
Muut	-	-	-	-
Velat, joilla on huonompi etuoikeus yhteensä		931		1 178

Pääomalainojen pääasialliset lainaehdot ovat seuraavat:

Ensijaisesti omiin varoihin rinnastettavat pääomalainat

1) Pääomalaina 10 mrd. Japanin jeniä (eurovasta-arvo 99,8 milj e)

Laina on perpetuaalilaina eli eräpäivätön laina. Lainan korko on kiinteä 4,23 % 18.6.2034 saakka, ja sen jälkeen vaihtuva 6 kuukauden Yen-Libor + 1,58 % (Step up). Lainan korko maksetaan vuosittain 18.6. ja 18.12. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää ensimmäisen kerran vuonna 2014. Laina voidaan maksaa vuoden 2014 jälkeen takaisin koron eräpäivänä vuosittain 18.6. tai 18.12. Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

2) Pääomalaina 50 milj. e

Laina on perpetuaalilaina ilman korkoporrastuksia, mutta jossa on 8 prosentin korkokatto. Laina laskettiin liikkeeseen 31.3.2005 ja sen korko oli ensimmäisenä vuonna 6,5 % ja ensimmäisen vuoden jälkeen CMS 10 vuotta + 0,1 %. Lainan korko maksetaan vuosittain 11.4. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla vuosittain alkaen 11.4.2010. Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

3) Pääomalaina 60 milj. e

Perpetuaalilainan korko on vaihtuva 3 kuukauden euribor + 0,65 %. Lainan korko maksetaan neljännesvuosittain 28.2., 30.5., 30.8. ja 30.11. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla ensimmäisen kerran 30.11.2015 ja sen jälkeen koron eräpäivinä. Vuoden 2015 jälkeen lainan korko on vaihtuva 3 kuukauden euribor +1,65 % (Step up). Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

4) Pääomalaina 40 milj. e

Perpetuaalilainan korko on vaihtuva 3 kuukauden euribor + 1,25 %. Lainan korko maksetaan neljännesvuosittain 28.2., 30.5., 30.8. ja 30.11. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla koron eräpäivinä 30.10.2010 alkaen. Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

5) Pääomalaina 50 miljoonaa euroa

Pääomalaina 50 miljoonaa euroa, joka on ikuinen laina. Laina laskettiin liikkeeseen 17.6.2008 ja sen korko on vaihtuva 3 kuukauden euribor + 3,05 %. Koron maksut tapahtuvat neljännesvuosittain 17.3., 17.6., 17.9. ja 17.12. Mikäli joltain korkojaksolta korkoa ei voida maksaa, koronmaksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla ensimmäisen kerran 17.6.2013 ja sen jälkeen koron eräpäivinä. Lainan koko pääoma on

maksettava kerralla.

6) Pohjola Vakuutus Oy:n pääomalaina

Pohjola Vakuutus Oy:n pääomalaina on 50 miljoonan euron eräpäivätön laina. Laina laskettiin liikkeeseen 17.6.2008 ja sen korko on 3 kuukauden euribor + 3,05 %. Koron maksut tapahtuvat neljännesvuosittain. Korko, jota ei voida maksaa koronmaksupäivänä sekä korko, jota Pohjola Vakuutus Oy ei ole voinut maksaa aikaisemmilta koronmaksupäiviltä, muodostavat yhdessä "Maksamattomat korot". Maksamattomille koroille kertyy korkoa lainaosuuksiin sovellettavan koron mukaisesti ja tämä kuhunkin koronmaksupäivään asti kertynyt lisäkorko lisätään maksamattomiin korkoihin kyseisenä koronmaksupäivänä. Kunnes maksamattomat korot on kokonaisuudessaan maksettu, liikkeeseenlaskija sitoutuu pidättäytymään osingon tai muun voiton jakamisesta tai omien osakkeiden hankinnasta. Laina voidaan eräännyttää ensimmäisen kerran vuonna 2013. Lainan pääoma voidaan maksaa takaisin vain, mikäli lain vaatimat ehdot täyttyvät. Lainaa ei huomioida luottolaitoslain mukaisessa vakavaraisuuslaskennassa. Vakuutusyhtiön vakavaraisuuslaskennassa laina voidaan hyödyntää täysimääräisesti.

Näistä lainoista hybridejä ovat lainat 1 ja 3.

Lainojen korko- ja valuuttakurssiriski on suojattu johdannaisilla. Tilinpäätöksessä suojauksesta on kirjattu arvonmuutosta 18,1 milj. e (17,7 milj. e).

Perpetuaalit ja debentuurit

- 1) Perpetuaali 100 milj. GBP (eurovasta-arvo 119,7 miljoonaa), joka voidaan ensimmäisen kerran eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla 28.12.2012. Lainasta maksetaan puolivuositain kiinteää 6,5 %:n korkoa. Mikäli lainaa ei eräännytetä ennaikaisesti, sen kerryttämä korko on 3 kuukauden GBP Libor +1,88 %.
- 2) Perpetuaali 150 milj. e, joka voidaan ensimmäisen kerran eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla 30.11.2012. Lainasta maksetaan vuosittain kiinteää 3,875 %:n korkoa. Mikäli lainaa ei eräännytetä ennaikaisesti, sen kerryttämä korko on 3 kuukauden Euribor +1,50 %.
- 3) Debentuurilaina 170 miljoonaa euroa, joka voidaan ensimmäisen kerran eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla vuonna 25.3.2013. Lainan korko on kiinteä 5,75 %. Mikäli lainaa ei eräännytetä ennaikaisesti, sen kerryttämä korko on 3 kuukauden Euribor +1,9 % + 1,50 %.
- 4) Debentuurilaina 100 miljoonaa euroa, joka on 5 vuoden bullet-laina, eräännyty 23.12.2013. Lainan korko on vaihtuva 12 kuukauden euribor + 2,25 %.
- 5) Debentuurilaina 100 miljoonaa CHF (eurovasta-arvo 82 miljoonaa), joka on 10 vuoden bullet-laina, eräännyty 14.7.2021. Lainan korko on kiinteä 3.375% p.a.
- 6) Debentuurilaina 100 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, eräännyty 14.9.2021. Lainan korko on kiinteä 5.25% p.a.

Lainat 1-6 on laskettu liikkeeseen kansainvälisillä pääomamarkkinoilla.

Kotimassa liikkeeseen laskettuja, kiinteäkorkoisia debentuurilainoja oli 31.12.2011 yhteensä 1,9 miljoonaa euroa (9,2).

Liikkeeseenlaskupvm	Kirjan- pitoarvo, milj.e	Korko-%	Eräpvm
8.3.2006	0,3	3,25	8.3.2012
20.9.2006	0,23	3,85	20.9.2012
3.3.2008	1,4	4,1	3.3.2013

Pohjola Pankki Oyj:llä ei ole lainasopimusten ehtoja koskevia rikkomuksia pääoman, koron eikä muiden ehtojen osalta. Tilinpäätöksessä lainojen hintaerona on kirjattu 0 miljoonaa euroa (0).

Muut pääomallinat

OP-Henkivakuutus on laskenut liikkeeseen 27.10.1999 pääomallinan 25 830 000 e, lainalla on kiinteä kuponkikorko 7,0 % 70 vuoden ajan.

OP-Henkivakuutus on laskenut liikkeeseen 20.9.2001 pääomallinan 10 000 000 e, lainalla on kiinteä kuponkikorko 6,15 % 10 vuoden ajan.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 41. Oma pääoma

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
OP-Pohjola-ryhmän omistajien osuus		
Osake- ja osuuspääoma (sis. osakeanti)	333	368
Rahastot		
Sidotut rahastot		
Ylikurssirahasto	477	514
Vararahasto	793	803
Yhtiöjärjestyksen/sääntöjen mukaiset rahastot	-	-
Käyvän arvon rahasto		
Rahavirran suojauksesta	10	-6
Muuntoeroista	-	-
Käypään arvoon arvostamisesta		
Saamistodistuksista	-181	-75
Osakkeista ja osuuksista	-17	194
Muut sidotut rahastot	1	1
Vapaat rahastot		
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	143	164
Muut vapaat rahastot	1 207	1 174
Kertyneet voittovarot		
Edellisten kausien voitto (tappio)	3 333	3 150
Kauden voitto (tappio)	430	440
OP-Pohjola-ryhmän omistajien omasta pääomasta	6 529	6 726
Määräysvallattomien osuus	3	0
Oma pääoma yhteensä	6 531	6 726

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli -249 milj. e (151 milj. e) ja siihen liittyvä laskennallinen verosaaminen oli 61 milj. e (laskennallinen verovelka 39 milj. e). Katsauskauden lopussa käyvän arvon rahastossa oli oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonmuutoksia yhteensä 198 milj. e (287 milj. e) ja negatiivisia arvonmuutoksia yhteensä 211 milj. e (24 milj. e). Vuosina 2007 - 2011 käyvän arvon rahastosta on kirjattu tulosvaikutteisesti arvonalentumisia yhteensä 577 milj. e, josta 68 milj. e on kirjattu vuonna 2011.

Osakepääoma ja osakkeet

OP-Pohjola-ryhmän osakepääoma koostuu ryhmän ulkopuolisten osakkaiden sijoituksista Pohjola Pankki Oyj:n A-sarjan osakkeisiin. Pankkiryhmän ulkopuoliset osakkaat voivat omistaa vain Pohjola Pankki Oyj:n A-sarjan osakkeita. A-sarjan osakkeet noteerataan Helsingin Pörssissä. Osakkeilla ei ole nimellisarvoa, niiden kirjanpidollinen vasta-arvo on 1,34 euroa (ei tarkka arvo).

Ryhmän ulkopuolisten osakkaiden osakeomistusten muutokset

	Osakkeiden lukumäärä (1 000)
1.1.2010	177 019
Osakeoptioiden käyttö	-
Osakekaupat ulkopuolisten kanssa	-614
31.12.2010	176 405
Osakeoptioiden käyttö	-
Osakekaupat ulkopuolisten kanssa	-26 544
31.12.2011	149 861

Osuuspääoma

OP-Pohjola-ryhmän omaan pääomaan luettava osuuspääoma muodostuu osuuspankkien jäsenten sellaisista osuusmaksuista, joita pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä lunastamasta.

Rahastot

Ylikurssirahasto

Rahasto on muodostunut ennen 1.9.2006 voimassa olleiden säännösten aikana. Rahastoon kirjattuja eriä ovat uusmerkinnässä osakkeista maksettu nimellisarvon ylittävä määrä, optio-oikeuteen ja vaihtovelkakirjaan perustuvasta merkintäoikeudesta maksettu määrä, omien osakkeiden myyntivoitto, se osakepääoman alentamismäärä, jota ei käytetä vahvistetun tappion kattamiseen, siirretä yhtiökokouksen päätöksen mukaisesti käytettävään rahastoon tai jaeta osakkeenomistajille, korvaukset osakeyhtiön perustamisen yhteydessä maksettavista merkitsemättömistä osakkeista, yhtiölle tulleet korvaukset osakkeista, jotka on myyty sen johdosta, että osakkeenomistaja ei ole liittännyt osakkeitaan arvo-osuusjärjestelmään, suoritus jonka yritys on saanut rahastoannissa vaatimatta jääneestä osakkeesta.

Ylikurssirahastoa voidaan alentaa noudattaen osakepääoman alentamista koskevia säännöksiä ja sitä voidaan käyttää osakepääoman korottamiseen. 1.9.2006 alkaen ylikurssirahastoa ei ole voinut enää kartuttaa.

Vararahasto

Vararahasto on muodostunut sinne aikaisempina kausina siirretyistä voittovaroista ja osuuspankkien arvonkorotusrahastosta ja luottotappiovarauksista siirretyistä osuudesta. Vararahastoa voidaan käyttää sellaisten tappioiden kattamiseen, joihin vapaa oma pääoma ei riitä. Vararahastoa voidaan käyttää myös osakepääoman korottamiseen ja sitä voidaan alentaa samalla tavoin kuin osakepääomaa. Osuuskuntamuotoisessa luottolaitoksessa vararahastoa saadaan käyttää vain tappioiden kattamiseen. Osakeyhtiössä 1.9.2006 alkaen vararahastoa ei ole voinut enää kartuttaa.

Käyvän arvon rahasto

Rahasto sisältää myytävissä olevien rahoitusvarojen käyvän arvon muutoksen. Rahastoon merkityt erät realisoituvat tuloslaskelmaan, kun myytävissä olevasta arvopaperista luovutaan tai kirjataan arvonalennus. Rahastoon on kirjattu myös rahavirran suojaussuhteessa olevien korkojohdannaisten tehokkaaksi todennettu laskennallisilla veroilla oikaistu arvonmuutosnetto. Arvonmuutokset realisoituvat tuloslaskelmaan sille tilikaudelle, jona suojauksen kohteena olevat rahavirrat toteutuvat.

Muut sidotut rahastot

Rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista perustuen yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin, joissa on määritelty myös niiden käyttötarkoitus.

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto

Vuonna 2009 Pohjola Pankki Oyj:n toteutetulla osakeannilla kerätyt varat merkittiin sijoitetun vapaan oman pääoman

rahastoon.

Muut vapaat rahastot

Rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista perustuen yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin taikka yhtiökokouksen, edustajiston tai osuuskuntakokouksen päätökseen.

Kertyneet voittovarot

Kertyneet voittovarot sisältävät myös konserniyritysten erillistilinpäätöksiin sisältyvät vapaaehtoiset varaukset ja poistoeron sekä vakuutusyhtiöiden tasoitusmäärän, jotka IFRS-tilinpäätöksessä on merkitty kertyneisiin voittovaroihin laskennallisella verolla vähennettynä.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 42. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	109	332
Myytavissä olevat, josta		
käypään arvoon arvostettavat	6 258	5 104
hankintamenoa arvostettavat	-	-
Eräpäivään asti pidettävät	577	888
Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset yhteensä	6 943	6 324

OP-Pohjola-ryhmässä oikeus keskuspankkirahoitukseen on vain Pohjola Pankki Oyj:lla.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 43. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Julkisesti noteeratut		
Julkisyhteisöiltä	1	4
Muilta	-	-
Yhteensä	1	4
Muut		
Julkisyhteisöiltä	-	-
Muilta	1	1
Yhteensä	1	1
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin sisältyvät yhteensä	2	5
 Sijoitusomaisuus		
Julkisesti noteeratut		
Julkisyhteisöiltä	-	-
Muilta	0	11
Yhteensä	0	11
Muut		
Julkisyhteisöiltä	-	-
Muilta	18	18
Yhteensä	18	18
Sijoitusomaisuuteen sisältyvät yhteensä	18	28

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 44. Annetut vakuudet

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
	Tasearvo	Tasearvo
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Kiinnitykset	1	1
Pantit	6 834	6 027
Muut	492	349
Yhteensä	7 327	6 377
Osakkuusyhtiöiden puolesta annetut		
Kiinnitykset	-	-
Pantit	-	-
Muut	-	-
Yhteensä	-	-
Muiden puolesta annetut		
Kiinnitykset	-	-
Pantit	-	-
Muut	-	-
Yhteensä	-	-
Annetut vakuudet yhteensä		
Kiinnitykset	1	1
Pantit	6 834	6 027
Muut	492	349
Yhteensä	7 327	6 377
Vakuudelliset velat yhteensä	765	651

Panttien kasvu johtui likviditeettireservin ylläpitämiseksi vaadittavien vakuuksien kasvusta.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 45. Saadut rahoitusvakuudet

OP-Pohjola-ryhmässä Pohjola Pankki Oyj on vastaanottanut rahoitusvakuuslain mukaisia vakuuksia, jotka se voi myydä tai pantata edelleen.

Saatujen vakuuksien käyvät arvot	31.12.2011	31.12.2010
Saamistodistukset	-	-
Osakkeet	-	-
Muut	406	343
Yhteensä	406	343

Johdannaisista aiheutuvaa luottoriskiä vähennetään vakuuksien avulla, jolloin käytössä on ISDA- yleissopimukseen liitettävä ISDA Credit Support Annex -sopimus (CSA). Vakuusjärjestelmässä vastapuoli toimittaa saatavan vakuudeksi arvopapereita tai käteistä. CSA-sopimukseen liittyvien, käteisenä saatujen vakuuksien määrä oli tilinpäätöshetkellä 409 miljoonaa euroa (343). Vakuudeksi saatuja arvopapereita ei tilinpäätöshetkellä ollut.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 46. Taseen luokittelu

Varat, milj. e	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidettävät	Käypään	Myytävis- sä olevat	Suojaavat johdan- naiset	Yhteensä
			arvoon tulos- vaikut teisesti kirjattavat*			
Käteiset varat ja keskuspankkitalletukset	4 376	-	-	-	-	4 376
Saamiset luottolaitoksilta ja keskuspankeilta	1 104	-	-	-	-	1 104
Johdannaissopimukset	-	-	2 897	-	410	3 307
Saamiset asiakkailta	60 331	-	-	-	-	60 331
Vahinkovakuutustoiminnan varat**	567	-	104	2 534	-	3 205
Henkivakuutustoiminnan varat***	342	-	3 525	3 139	-	7 006
Saamistodistukset	-	753	212	6 923	-	7 888
Osakkeet ja osuudet	-	-	69	256	-	325
Muut saamiset	4 335	-	411	-	-	4 746
Yhteensä 31.12.2011	71 054	753	7 219	12 852	410	92 287

Varat, milj. e	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidet-tävät	Käypään	Myytävis- sä olevat	Suojaavat johdan- naiset	Yhteensä
			arvoon tulos- vaikut-teisesti kirjattavat*			
Käteiset varat ja keskuspankkitalletukset	1 628	-	-	-	-	1 628
Saamiset luottolaitoksilta ja keskuspankeilta	1 121	-	-	-	-	1 121
Johdannaissopimukset	-	-	1 734	-	199	1 933
Saamiset asiakkailta	56 834	-	-	-	-	56 834
Vahinkovakuutustoiminnan varat**	625	-	96	2 442	-	3 164
Henkivakuutustoiminnan varat***	517	-	3 398	3 629	-	7 544
Saamistodistukset	-	978	453	5 581	-	7 012
Osakkeet ja osuudet	-	-	67	451	-	517
Muut saamiset	3 787	-	428	-	-	4 216
Yhteensä 31.12.2010	64 512	978	6 177	12 104	199	83 969

Velat, milj. e	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat****		Muut velat	Suojaavat johdan- naiset	Yhteensä
Velat luottolaitoksille	-	-	1 783	-	1 783
Kaupankäynnin rahoitusvelat (pl. johdannaiset)	1	-	-	-	1
Johdannaissopimukset	-	2 837	-	395	3 232
Velat asiakkaille	-	-	45 974	-	45 974
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	1	2 507	-	2 508
Henkivakuutustoiminnan velat	-	3 211	3 721	-	6 932
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	-	-	20 005	-	20 005
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	-	-	931	-	931
Muut velat	-	-	4 391	-	4 391
Yhteensä 31.12.2011			6 050	395	85 756

Velat, milj. e	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti		Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
	kirjattavat****	Muut velat		
Velat luottolaitoksille	-	1 696	-	1 696
Kaupankäynnin rahoitusvelat (pl. johdannaiset)	0	-	-	0
Johdannaissopimukset	1 723	-	228	1 951
Velat asiakkaille	-	39 205	-	39 205
Vahinkovakuutustoiminnan velat	2	2 349	-	2 350
Henkivakuutustoiminnan velat	3 090	4 200	-	7 290
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	-	19 577	-	19 577
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	-	1 178	-	1 178
Muut velat	-	3 993	-	3 993
Yhteensä 31.12.2010	4 815	72 200	228	77 243

*Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat erät sisältävät kaupankäynnin rahoitusvarat, alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat ja sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset sekä sijoituskiinteistöt.

**Vahinkovakuutustoiminnan varat on eritelty liitetiedossa 21.

*** Henkivakuutustoiminnan varat on eritelty liitetiedossa 22.

****Sisältää sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuvelan tasearvon

Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintamenuon.

Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo oli joulukuun lopussa n. 198 milj. e kirjanpitoarvoa korkeampi.

Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintamenuon. Näiden käyvät arvot ovat kirjanpitoarvoja alhaisemmat, mutta luotettavien käypien arvojen määrittäminen nykyisessä markkinatilanteessa on vaikeaa.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 47. Taseen ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

Varojen käyvät arvot, milj. e	31.12.2011			Yhteensä
	Taso 1*	Taso 2**	Taso 3***	
	Käypä arvo			
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Pankkitoiminta	105	164	13	281
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	6	6
Henkivakuutustoiminta	-	-	93	93
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	15	3 271	21	3 307
Vahinkovakuutustoiminta	0	0	-	0
Henkivakuutustoiminta	-	50	-	50
Myytävikissä olevat rahoitusvarat				
Pankkitoiminta	5 869	1 262	47	7 179
Vahinkovakuutustoiminta	1 725	552	257	2 534
Henkivakuutustoiminta	2 011	392	737	3 139
Yhteensä	9 725	5 691	1 173	16 590

Varojen käyvät arvot, milj. e	31.12.2010			Yhteensä
	Taso 1*	Taso 2**	Taso 3***	
	Käypä arvo			
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Pankkitoiminta	307	199	14	519
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	8	8
Henkivakuutustoiminta	-	-	116	116
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	32	1 836	65	1 933
Vahinkovakuutustoiminta	-	1	-	1
Henkivakuutustoiminta	-	0	-	0
Myytävikissä olevat rahoitusvarat				
Pankkitoiminta	5 379	592	61	6 032
Vahinkovakuutustoiminta	1 563	648	231	2 442
Henkivakuutustoiminta	2 428	496	705	3 629
Yhteensä	9 709	3 772	1 199	14 681

Velkojen käyvät arvot, milj. e	31.12.2011			Yhteensä
	Taso 1*	Taso 2**	Taso 3***	
	Käypä arvo			
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat				
Pankkitoiminta	1	-	-	1
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	-	-
Henkivakuutustoiminta	-	-	-	-
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	23	3 113	96	3 232
Vahinkovakuutustoiminta	0	0	-	1
Henkivakuutustoiminta	-	0	-	-
Yhteensä	24	3 114	96	3 234

Velkojen käyvät arvot, milj. e	31.12.2010			Yhteensä
	Taso 1*	Taso 2**	Käypä arvo Taso 3***	
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat				
Pankkitoiminta	0	-	-	0
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	-	-
Henkivakuutustoiminta	-	-	-	-
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	22	1 873	56	1 951
Vahinkovakuutustoiminta	1	0	-	2
Henkivakuutustoiminta	-	-	-	-
Yhteensä	24	1 873	56	1 953

* Hierarkiatasoon 1 ryhmitellyt erät koostuvat suurimmissa pörssiissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten velkapapereista, vähintään luottoluokituksen A-omaavien valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

** Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettaviin laskentaparametreihin. Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen instrumenttien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta; tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkiatasoon on luokiteltu OP-Pohjola-ryhmässä OTC-johdannaiset, valtion velkasitoumukset, yritysten ja rahoituslaitosten velkapaperit, osto- ja takaisinmyyntisopimukset (repo) sekä lainaksi annetut tai saadut arvopaperit.

*** Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy erityistä epävarmuutta. Hierarkiatasoon 3 ryhmään luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Kyseiseen tasoryhmään sisällytetään kompleksisemmat OTC-johdannaiset, tietyt private equity sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistettujen lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedgerahastot.

Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Vuoden 2011 aikana on tasosta 1 tasoon 2 siirretty joukkolainoja 67 miljoonaa euroa, luottoluokitusten muutosten vuoksi.

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta

Erittely rahoitusvaroista ja rahoitusveloista

Rahoitusvarat, milj. e	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat		Myytävässä olevat rahoitusvarat		Johdannaissopimukset		Varat yhteensä
	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	
Avaava tase 1.1.2011	14	124	61	936	65	-	1 199
Tuloslaskelman nettotuotot	1	4	-1	-10	-43	-	-50
Laajan tuloslaskelman nettotuotot	-	0	2	37	-	-	38
Hankinnat	-	-	3	229	-	-	232
Myynnit	-2	-28	-15	-195	-	-	-241
Liikkeeseen laskut	-	-	-	-	-	-	-
Lyhennykset	0	-1	0	-3	-	-	-5
Siirrot tasoon 3	-	-	-	-	-	-	-
Siirrot tasosta 3	-	-	-	-	-	-	-
Päätävä tase 31.12.2011	13	99	47	993	21	-	1 173

Rahoitusvarat, milj. e	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		Myytäväissä olevat rahoitusvarat		Johdannaissopimukset		Varat yhteensä
	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	
	Avaava tase 1.1.2010	21	190	65	832	37	
Tuloslaskelman nettotuotot	0	17	3	-20	27	-	27
Laajan tuloslaskelman nettotuotot	-	-	0	95	-	-	95
Hankinnat	-	-	7	272	-	-	279
Myyntit	-5	-57	-15	-241	-	-	-319
Liikkeeseen laskut	-	-	-	-	-	-	-
Lyhennykset	-1	-26	0	-2	-	-	-28
Siirrot tasoon 3	-	-	-	-	-	-	-
Siirrot tasosta 3	-	-	-	-	-	-	-
Päätävä tase 31.12.2010	14	124	61	936	65	-	1 199

Rahoitusvelat, milj. e	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		Myytäväissä olevat rahoitusvarat		Johdannaissopimukset		Velat yhteensä
	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	
	Avaava tase 1.1.2011	-	-	-	-	56	
Tuloslaskelman nettotuotot	-	-	-	-	39	-	39
Laajan tuloslaskelman nettotuotot	-	-	-	-	-	-	-
Hankinnat	-	-	-	-	-	-	-
Myyntit	-	-	-	-	-	-	-
Liikkeeseen laskut	-	-	-	-	-	-	-
Lyhennykset	-	-	-	-	-	-	-
Siirrot tasoon 3	-	-	-	-	-	-	-
Siirrot tasosta 3	-	-	-	-	-	-	-
Päätävä tase 31.12.2011	-	-	-	-	96	-	96

Rahoitusvelat, milj. e	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		Myytäväissä olevat rahoitusvarat		Johdannaissopimukset		Velat yhteensä
	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	
	Avaava tase 1.1.2010	-	-	-	-	59	
Tuloslaskelman nettotuotot	-	-	-	-	-2	-	-2
Laajan tuloslaskelman nettotuotot	-	-	-	-	-	-	-
Hankinnat	-	-	-	-	-	-	-
Myyntit	-	-	-	-	-	-	-
Liikkeeseen laskut	-	-	-	-	-	-	-
Lyhennykset	-	-	-	-	-	-	-
Siirrot tasoon 3	-	-	-	-	-	-	-
Siirrot tasosta 3	-	-	-	-	-	-	-
Päätävä tase 31.12.2010	-	-	-	-	56	-	56

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 31.12.2011

Milj. e	Korkokate tai Kaupan- käynnin netto- tuotot	Sijoitus- toiminnan netto- tuotot	Vahinko- vakuutus- toiminnan netto- tuotot	Henki- vakuutus- toiminnan netto- tuotot	Laaja tulos- laskelma	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Nettotuotot tilikaudelta	-3	-1	-5	-2	38	28
Yhteensä	-3	-1	-5	-2	38	28

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 31.12.2010

Milj. e	Korkokate tai Kaupan- käynnin netto- tuotot	Sijoitusto- iminnan netto- tuotot	Vahinko- vakuutus- toiminnan netto- tuotot	Henki- vakuutus- toiminnan netto- tuotot	Laaja tulos- laskelma	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Nettotuotot tilikaudelta	24	3	-16	14	95	120
Yhteensä	24	3	-16	14	95	120

Hierarkiatason 3 johdannaiset ovat asiakkaiden tarpeisiin strukturoituja johdannaisia, joiden markkinariski on katettu vastaavalla johdannaissopimuksella. Tason 3 johdannaiset liittyvät Pohjolan liikkeeseen laskemiin strukturoituihin jvk-lainoihin, joiden tuotto määräytyy kytketyn johdannaisten arvonkehityksen perusteella. Myös kytkettyjen johdannaisten arvonmuutos on esitetty tuloslaskelmaerittelyssä.

Arvostustekijöiden muutokset

Luokitteluja hierarkiatasojen välillä ei ole muutettu vuoden 2011 aikana.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VASTUUSITOUMUKSIA JA JOHDANNAISIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 48. Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Takaukset	1 084	1 223
Takuuvastuut	1 612	1 621
Pantit	2	1
Luottolupaukset	10 363	8 805
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	248	164
Muut	606	783
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	13 914	12 595

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VASTUUSITOUMUKSIA JA JOHDANNAISIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 49. Ehdolliset velat ja varat

OP-Pohjola-ryhmään kuuluvat vakuutusyhtiöt merkitsevät vakuutussopimuksia poolien kautta. Poolin jäsenet ovat ensisijaisesti vastuussa omasta suhteellisesta osuudestaan. Osuudet perustuvat sopimukseen, jotka vahvistetaan vuosittain. Eräissä pooleissa poolin jäsenet vastaavat maksukyvyttömän poolijäsenen velvoitteista omien osuuksiensa suhteessa. Vakuutusyhtiöt kirjaavat yhteisvastuun kautta tulevat vastuut ja saamiset, mikäli yhteisvastuun realisoituminen on todennäköistä.

Pohjola Pankki Oyj myi joulukuussa 2010 tytäryhtiönsä Pohjola Capital Partners Oy:n yhtiön toimivalle johdolle. Kauppahinnan lisäksi Pohjolla on oikeus saada lisäkauppahintana yhteensä 0,7 miljoonaa euroa, mikäli myydyn yhtiön tai sen välittömien tai välillisten omistajien uuden, myöhemmin perustaman kommandiitti-yhtiömuotoisen pääomarahaston koko saavuttaa "rahasto-closingien" yhteydessä saatujen sijoitussitoumusten perusteella 75 miljoonaa euroa. Lisäkauppahinta maksetaan myyjälle kaupan ehtojen mukaisesti aikaisintaan 31.3.2014. Lisäkauppahinnan maksamisen edellytyksenä on lisäksi, että Pohjola antaa joko yksin tai yhdessä OP-Pohjola-ryhmän yhtiöiden (pl. Osuuspankit) kanssa yhteensä vähintään 20 miljoonan euron suuruisen sijoitussitoumuksen uuteen rahastoon samoin ehdoin kuin muutkin sijoittajat edellyttäen, että uusi rahasto saavuttaa 50 miljoonan euron minimikoon.

Toukokuussa 2013 Pohjola Pankilla on oikeus ja velvollisuus ostaa 5 % Access Capital Partners Group S.A.:n osakkeista. Kyseisen osakemäärän käypä arvo tilinpäätöshetkellä oli 3,5 milj. e.

Pohjola Vakuutus Oy osti toukokuussa 2011 strategisen työhyvinvoinnin palveluyhtiö Excenta Oy:n yhtiön toimivalta johdolta ja Elisa Oyj:ltä. 2012–2013 tilikaudelta Pohjola Vakuutus Oy on velvollinen maksamaan lisäkauppahintaa henkilömyyjille, mikäli Pohjola-konsernin hyvinvointiliiketoiminnan liikevaihto saavuttaa asetetut tavoitteet. Vuoden 2013 lisäkauppahintaan vaikuttaa myös käyttökate. Lisäkauppahinta lasketaan erikseen kullekin vuodelle kyseisen tilikauden tuloksen vahvistamisen jälkeen.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VASTUUSITOUMUKSIA JA JOHDANNAISIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 50. Muut vuokrasopimukset

OP-Pohjola-ryhmä vuokralle ottajana

Eräät OP-Pohjola-ryhmän yritykset ovat vuokranneet käyttämänsä toimitilat. Vuokrasopimusten pituudet vaihtelevat vuodesta kymmeneen vuoteen ja normaalisti niihin sisältyy mahdollisuus jatkaa sopimusta alkuperäisen päättymispäivän jälkeen. OP-Pohjola-ryhmän yritykset ovat edelleen vuokranneet osan vuokraamistaan tiloista. Lisäksi eräät yritykset ovat vuokranneet leasingsopimuksin moottoriajoneuvoja ja konttorikoneita. Liiketoiminnan muihin kuluihin sisältyy vuokrakuluja 26 milj. e (25 milj. e).

Ei-purettavissa olevien vuokrasopimusten perusteella maksettavat vähimmäisvuokrat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Yhden vuoden kuluessa	13	14
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	30	35
Yli viiden vuoden kuluttua	1	3
Yhteensä	44	52
Ei-purettavissa olevista edelleenvuokraussopimuksista odotettavissa olevat vastaiset vähimmäisvuokrat	11	14

OP-Pohjola-ryhmä vuokralle antajana

OP-Pohjola-ryhmän yritykset ovat antaneet vuokralle omistamiaan sijoituskiinteistöjä, joista kertyi 2011 vuokratuottoja 63 milj. e (65 milj. e). Lisäksi konserni on antanut vuokralle leasingsopimuksin pääasiassa henkilöautoja, joista saadut vuokratuotot olivat 16 milj. e (21 milj. e).

Ei-purettavissa olevien muiden vuokrasopimusten perusteella saatavat vähimmäisvuokrat

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Yhden vuoden kuluessa	52	59
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	87	88
Yli viiden vuoden kuluttua	53	56
Yhteensä	191	203

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VASTUUSITOUMUKSIA JA JOHDANNAISIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 51. Varainhoito

OP-Pohjola-ryhmässä Pohjola Varainhoito Oy harjoittaa omaisuudenhoitoliiketoimintaa ja tarjoaa instituutioasiakkaille ja varakkaille yksityishenkilöille täyden valtakirjan salkunhoitoon ja konsultatiiviseen salkunhoitoon perustuvia omaisuudenhoitopalveluita. Pohjola Varainhoito Oy:llä on salkunhoitovastuu valtaosasta OP-Rahastoyhtiön hallinnoimista sijoitusrahastoista.

Pohjola Varainhoito Oy:n täyden valtakirjan omaisuudenhoitosopimuksiin perustuvat hallinnoitavat asiakasvarat 31.12.2011 olivat 19,4 miljardia euroa (20,0) ja konsultatiivisten omaisuudenhoitosopimusten perusteella hallinnoitavat varat olivat 9,8 miljardia euroa (10,7).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

VASTUUSITOUMUKSIA JA JOHDANNAISIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liite 52. Johdannaissopimukset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset 31.12.2011

Milj. e	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika			Yhteensä	Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v		Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	12 758	42 779	28 895	84 432	2 159	1 931	2 806
Korkotermiinit	400	-	-	400	3	0	3
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	3 539	6 879	1 813	12 230	261	9	322
Asetetut	2 146	5 983	2 291	10 419	0	239	-
Put ja floorit							
Ostetut	3 473	9 963	517	13 953	128	0	185
Asetetut	3 146	10 930	267	14 343	-	66	-
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	25 462	76 534	33 782	135 777	2 550	2 245	3 316
Korkofutuurit	3 691	261	-	3 952	0	1	-
Korko-optiot							
Call							
Ostetut	2 000	-	-	2 000	-	0	-
Asetetut	2 000	-	-	2 000	-	2	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	8 000	-	-	8 000	2	-	-
Pörssijohdannaiset yhteensä	15 691	261	-	15 952	2	3	-
Korkojohdannaiset yhteensä	41 153	76 795	33 782	151 729	2 553	2 248	3 316
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	15 833	558	89	16 480	412	277	605
Koron- ja valuuttavaihto-sopimukset	112	1 185	480	1 778	91	103	188
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	341	-	-	341	2	-	6
Asetetut	382	-	-	382	-	3	-
Put							
Ostetut	276	-	-	276	5	-	8
Asetetut	290	-	-	290	-	6	-
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	17 235	1 743	570	19 547	511	389	806
Valuuttafutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Valuuttajohdannaiset yhteensä	17 235	1 743	570	19 547	511	389	806

Osake- ja indeksijohdannaiset

Osaketermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksitermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osake-optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Osake-indeksi-optiot							
Call							
Ostetut	95	1 110	6	1 211	55	-	150
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	0	-	0	-	-	0
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-

OTC-osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	95	1 110	6	1 211	55	-	150
Osakefutuurit	53	-	-	53	-	1	-
Osakeindeksifutuurit	65	-	-	65	0	0	-

Pörssijohdannaiset yhteensä	117	-	-	117	0	1	-
-----------------------------	-----	---	---	-----	---	---	---

Osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	213	1 110	6	1 328	55	1	150
--	-----	-------	---	-------	----	---	-----

Luottojohdannaiset

Luottoriskinvaihtosopimukset	45	191	-	236	2	2	4
Luottoriskinvaihtolainat	-	-	-	-	-	-	-
Tuottojenvaihtosopimukset	-	-	-	-	-	-	-
Muut luottojohdannaiset	-	-	-	-	-	-	-
Luottojohdannaiset yhteensä	45	191	-	236	2	2	4

Muut

Muut termiinit	0	-	-	0	0	-	0
Muut swap-sopimukset	85	154	16	255	11	5	35
Muut optiot							
Call							
Ostetut	0	20	-	20	1	-	3
Asetetut	0	9	-	10	-	1	-
Put							
Ostetut	0	6	-	7	0	-	1
Asetetut	0	6	-	7	-	0	-
Muut OTC-johdannaiset yhteensä	87	195	16	298	12	6	39
Muut futuurit	96	119	7	221	13	20	-
Muut johdannaiset yhteensä	182	314	22	519	25	26	39

Kaupankäynnin johdannaiset yhteensä	58 828	80 152	34 379	173 359	3 145	2 666	4 316
--	---------------	---------------	---------------	----------------	--------------	--------------	--------------

Kaupankäyntitaroituksessa pidettävät johdannaiset 31.12.2010

Milj. e	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika				Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	12 724	32 867	19 969	65 559	1 046	970	1 508
Korkotermit	505	400	-	905	0	3	2
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	3 567	6 661	1 822	12 051	107	15	167
Asetetut	3 398	3 798	2 283	9 479	-	83	-
Put ja floorit							
Ostetut	3 175	2 655	579	6 409	169	1	190
Asetetut	3 816	2 645	216	6 677	-	114	-
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	27 185	49 026	24 869	101 080	1 322	1 186	1 867
Korkofutuurit	3 439	-	-	3 439	0	3	-
Korko-optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	4 000	-	-	4 000	0	0	-
Put							
Ostetut	4 745	-	-	4 745	0	1	-
Asetetut	5 490	-	-	5 490	0	0	-
Pörssijohdannaiset yhteensä	17 675	-	-	17 675	1	4	-
Korkojohdannaiset yhteensä	44 859	49 026	24 869	118 754	1 322	1 189	1 867
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermit	14 897	423	-	15 320	183	181	353
Koron- ja valuutanvaihto-sopimukset	74	1 190	473	1 737	53	65	149
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	72	-	-	72	1	-	2
Asetetut	81	-	-	81	-	1	-
Put							
Ostetut	45	-	-	45	1	-	1
Asetetut	43	-	-	43	-	1	-
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	15 211	1 613	473	17 297	238	249	505
Valuuttafutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Valuuttajohdannaiset yhteensä	15 211	1 613	473	17 297	238	249	505

Osake- ja indeksijohdannaiset

Osaketermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksitermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osake-optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksioptiot							
Call							
Ostetut	105	967	29	1 101	128	-	214
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	1	-	-	1	0	-	0
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
OTC-osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	106	967	29	1 102	128	-	215
Osakefutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksifutuurit	54	-	-	54	0	0	-
Pörssijohdannaiset yhteensä	54	-	-	54	0	0	-
Osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	160	967	29	1 156	128	0	215

Luottojohdannaiset

Luottoriskinvaihtosopimukset	13	162	-	175	5	0	8
Luottoriskinvaihtolainat	-	-	-	-	-	-	-
Tuottojenvaihtosopimukset	-	-	-	-	-	-	-
Muut luottojohdannaiset	-	-	-	-	-	-	-
Luottojohdannaiset yhteensä	13	162	-	175	5	0	8

Muut

Muut termiinit	-	-	-	-	-	-	-
Muut swap-sopimukset	124	111	-	235	1	15	20
Muut optiot							
Call							
Ostetut	-	20	-	20	2	-	4
Asetetut	-	10	-	10	-	1	-
Put							
Ostetut	-	7	-	7	0	-	1
Asetetut	-	7	-	7	-	0	-
Muut OTC-johdannaiset yhteensä	124	156	-	280	3	15	25
Muut futuurit	27	49	-	76	24	0	-
Muut johdannaiset yhteensä	151	204	-	355	27	16	25

Kaupankäynnin johdannaiset yhteensä	60 395	51 973	25 371	137 738	1 722	1 455	2 620
--	---------------	---------------	---------------	----------------	--------------	--------------	--------------

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaisopimukset - käyvän arvon suojaus 31.12.2011

Milj. e	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika				Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	684	8 150	3 282	12 117	229	400	319
Korkotermiinit	-	-	-	-	-	-	-
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	21	386	194	601	-	0	-
Put ja floorit							
Ostetut	21	386	194	601	17	0	22
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	727	8 921	3 671	13 319	245	400	340
Korkofutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Korko-optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Pörssijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Korkojohdannaiset yhteensä	727	8 921	3 671	13 319	245	400	340
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	49	-	-	49	0	0	0
Koron- ja valuutanvaihto-sopimukset	711	595	162	1 468	114	30	164
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	760	595	162	1 517	114	31	164
Valuuttafutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Valuuttajohdannaiset yhteensä	760	595	162	1 517	114	31	164

Osake- ja indeksijohdannaiset

Osaketermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksitermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osake-optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksioptiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
OTC-osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Osakefutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksifutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Pörssijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-

Luottojohdannaiset

Luottoriskinvaihtosopimukset	-	-	-	-	-	-	-
Luottoriskinvaihtolainat	-	-	-	-	-	-	-
Tuottojenvaihtosopimukset	-	-	-	-	-	-	-
Muut luottojohdannaiset	-	-	-	-	-	-	-
Luottojohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-

Muut

Muut termiinit	-	-	-	-	-	-	-
Muut swap-sopimukset	2 746	44	-	2 790	2	11	9
Muut optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Muut OTC-johdannaiset yhteensä	2 746	44	-	2 790	2	11	9
Muut futuurit	-	-	-	-	-	-	-
Muut johdannaiset yhteensä	2 746	44	-	2 790	2	11	9

Suojaustarkoituksessa pidettävät yhteensä	4 233	9 560	3 833	17 626	362	442	513
--	--------------	--------------	--------------	---------------	------------	------------	------------

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaisopimukset - rahavirran suojaus 31.12.2011

Milj. e	Nimellisarvot /jäljellä oleva juoksu-aika				Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihto-sopimukset	200	1 170	175	1 545	18	6	26
OTC korkojohdannaiset yhteensä	200	1 170	175	1 545	18	6	26
Korkojohdannaiset yhteensä	200	1 170	175	1 545	18	6	26

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaisopimukset - käyvän arvon suojaus 31.12.2010

Milj. e	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika				Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	698	6 777	2 994	10 469	134	209	213
Korkotermit	-	-	-	-	-	-	-
OTC korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	5	229	98	332	-	-	-
Put ja floorit							
Ostetut	5	229	98	332	5	2	7
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
OTC korkojohdannaiset yhteensä	709	7 235	3 190	11 134	138	211	220
Korkofutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Korko-optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Pörssijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Korkojohdannaiset yhteensä	709	7 235	3 190	11 134	138	211	220
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermit	116	-	-	116	0	0	1
Koron- ja valuutanvaihtosopimukset	749	468	202	1 419	86	160	132
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	22	-	-	22	0	-	-
Asetetut	21	-	-	21	-	0	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	23	-	-	23	-	0	-
OTC valuuttajohdannaiset yhteensä	931	468	202	1 601	86	161	133
Valuuttafutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Valuuttajohdannaiset yhteensä	931	468	202	1 601	86	161	133

Osake- ja indeksijohdannaiset

Osaketermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksitermiinit	-	-	-	-	-	-	-
Osake-optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksioptiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-

OTC osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Osakefutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Osakeindeksifutuurit	-	-	-	-	-	-	-
Pörssijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-

Luottojohdannaiset

Luottoriskinvaihtosopimukset	-	-	-	-	-	-	-
Luottoriskinvaihtolainat	-	-	-	-	-	-	-
Tuottojenvaihtosopimukset	-	-	-	-	-	-	-
Muut luottojohdannaiset	-	-	-	-	-	-	-
Luottojohdannaiset yhteensä	-	-	-	-	-	-	-

Muut

Muut termiinit	-	-	-	-	-	-	-
Muut swap-sopimukset	3 410	57	-	3 467	2	28	14
Muut optiot							
Call							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Put							
Ostetut	-	-	-	-	-	-	-
Asetetut	-	-	-	-	-	-	-
Muut OTC johdannaiset yhteensä	3 410	57	-	3 467	2	28	14
Muut futuurit	-	-	-	-	-	-	-
Muut johdannaiset yhteensä	3 410	57	-	3 467	2	28	14

Suojaustarkoituksessa pidettävät yhteensä	5 050	7 760	3 392	16 202	227	400	366
--	--------------	--------------	--------------	---------------	------------	------------	------------

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - rahavirran suojaus 31.12.2010

Milj. e	Nimellisarvot /jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset							
Koronvaihto-sopimukset	-	900	-	900	1	6	5
OTC korkojohdannaiset yhteensä	-	900	-	900	1	6	5
Korkojohdannaiset yhteensä	-	900	-	900	1	6	5

Johdannaiset yhteensä 31.12.2011

Milj. e	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset	42 080	86 886	37 628	166 593	2 798	2 648	3 682
Valuuttajohdannaiset	17 995	2 338	732	21 065	625	419	970
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	213	1 110	6	1 328	55	1	150
Luottojohdannaiset	45	191	-	236	2	2	4
Muut johdannaiset	2 929	358	22	3 309	27	37	48
Johdannaiset yhteensä	63 261	90 882	38 388	192 531	3 507	3 108	4 855

Johdannaiset yhteensä 31.12.2010

Milj. e	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luotto- vasta-arvo
	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	
Korkojohdannaiset	45 568	57 161	28 059	130 788	1 461	1 400	2 087
Valuuttajohdannaiset	16 143	2 081	675	18 898	324	409	638
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	160	967	29	1 156	128	0	215
Luottojohdannaiset	13	162	-	175	5	0	8
Muut johdannaiset	3 561	261	-	3 822	30	44	39
Johdannaiset yhteensä	65 445	60 632	28 763	154 840	1 948	1 854	2 986

* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka taseessa esitetään muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa.

OP-Pohjola-ryhmän johdannaissiiketoiminnassa on siirrytty johdannaisten nettoutukseen vuoden 2011 aikana. Tässä liitetiedossa johdannaissopimukset on kuitenkin esitetty bruttomääräisinä. Nettoutus pienentäisi Pohjola Pankki Oyj:n johdannaisten luottovasta-arvoa 3 446 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT LIITETIEDOT

Liite 53. Omistukset muissa yrityksissä

Tilikauden aikana tapahtuneet muutokset tytär- ja osakkuusyhtiöissä

Pohjola Vakuutus Oy osti työhyvinvoinnin palveluyhtiö Excenta Oy:n. Pohjola Varainhoito Oy perusti kaksi uutta tytäryhtiötä Pohjola Asset Management Execution Services Oy:n ja PAM USA Funds Oy:n. Pohjola Kiinteistösijoitus Oy:n uusi tytäryhtiö on Real Estate Fund Finland III GP Oy. Pohjola Vakuutus Oy:n kolme Baltiassa toimivaa Seesam - tytäryhtiötä sulautuivat, jonka jälkeen Seesam Insurance AS palvelee sekä Virossa, Latviassa että Liettuassa. Pohjola Pankki Oyj:n tytäryhtiö Pohjolan IT-hankinta Oy purettiin. Real Estate Fund Finland III Ky (konserni) yhdisteltiin OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen vuonna 2011.

Osuuspankkien yhteenliittymän (OP-Pohjola-ryhmän) tilinpäätökseen yhdistellyt tytäryritykset 2011

Yhtiö	Kotipaikka	Omistusosuus, %	Osuus äänivallasta, %
Osuuspankit 205 kpl*			
OP-Keskus osk	Helsinki	100,0	100,0
Pohjola Pankki Oyj	Helsinki	53,1	74,7
Real Estate Fund Finland III Ky (konserni)	Helsinki	66,7	66,7
Helsingin OP Pankki Oyj	Helsinki	100,0	100,0
OP-Kotipankki Oyj	Helsinki	100,0	100,0
OP-Asuntoluottopankki Oyj	Helsinki	100,0	100,0
OP-Rahastoyhtiö Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP-Henkivakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
Helsingin Seudun OP-Kiinteistökeskus Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP IT-hankinta Oy	Helsinki	100,0	100,0
Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö	Helsinki	100,0	100,0
OP-Palvelut Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP-Prosessipalvelut Oy *)	Helsinki	100,0	100,0

*) Yhtiöllä ei ole ollut toimintaa vuonna 2011

Pohjola-konsernin tilinpäätökseen yhdistellyt tytäryritykset

Pohjola Varainhoito Oy	Helsinki	93,0	93,0
Pohjola Corporate Finance Oy	Helsinki	65,0	65,0
Pohjola Vakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
A-Vakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
Seesam Insurance AS	Viro	100,0	100,0
Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen	Helsinki	100,0	100,0
Pohjola Kiinteistösijoitus Oy	Helsinki	100,0	100,0
Pohjola Terveys Oy	Helsinki	100,0	100,0
Exenta Oy	Helsinki	100,0	100,0
Real Estate Fund Finland Oy	Helsinki	100,0	100,0
Real Estate Fund of Funds Finland Oy	Helsinki	100,0	100,0
Real Estate Fund Finland III GP Oy	Helsinki	100,0	100,0
Conventum Venture Finance Oy	Helsinki	100,0	100,0
Kaivokadun PL-hallinto Oy	Helsinki	100,0	100,0
PAM USA Funds Oy	Helsinki	100,0	100,0
Pohjola Asset management Execution Services Oy	Helsinki	100,0	100,0
Pohjola Finance Estonia AS	Viro	100,0	100,0
Pohjola Finance SIA	Latvia	100,0	100,0
UAB Pohjola Finance	Liettua	100,0	100,0

Pankin nimi	Tase 31.12.2011, milj. e	Vakava- raisuus % 31.12.2011	Toimitusjohtaja 31.12.2011
Akaan Seudun Op	122	41,0	Heikki Teräväinen
Alajärven Op	217	35,35	Jari Leivo
Alastaron Op	48	29,6	Timo Viitanen
Alavieskan Op	53	28,3	Antero Alahautala
Alavuden Seudun Op	173	25,3	Jussi Ruuhela
Andelsbanken för Åland	218	16,7	Håkan Clemes
Andelsbanken Raseborg	347	15,1	Lars Björklöf
Artjärven Op	43	36,8	Reijo Hurskainen
Askolan Op	85	39,5	Tuulikki Kyyhkynen
Auran Op	78	27,6	Sauli Nuolemo
Enon Op	106	29,4	J. Reimasto-Heiskanen
Etelä-Karjalan Op	1 093	32,8	Jari Himanen
Etelä-Pohjanmaan Op	752	18,6	Olli Tarkkanen
Etelä-Päijänteen Op	137	25,1	Jari Laaksonen
Euran Op	158	33,2	Lenni Kankaanpää
Forssan Seudun Op	300	24,7	Jouni Hautala
Haapamäen Seudun Op	52	38,0	Hannu Petjoi
Hailuodon Op	34	28,1	Eija Sipola
Halsuan Op	28	25,7	Tapio Jokela
Haminan Seudun Op	214	41,6	Juha Korhonen
Hartolan Op	58	28,6	Olli Asikainen
Hauhon Op	43	35,2	Timo Metsola
Haukivuoren Op	53	30,0	Seppo Laurila
Heinäveden Op	72	39,7	Jukka Tuomisto
Himangan Op	66	17,3	Kalevi Humalajoki
Hirvensalmen Op	39	34,4	Pertti Severinkangas
Honkilahden Op	29	45,1	Jukka-Pekka Koivisto
Huhtamon Op	17	44,7	Päivikki Järvinen
Humppilan Op	57	33,8	Jari Salokangas
Hämeenlinnan Seudun Op	632	20,6	Olli Liusjärvi
Ikaalisten Op	97	22,9	Antero Sorri

Ilomantsin Op	99	27,5	Raija Tahvanainen
Itä-Uudenmaan Op	292	15,5	Arto Nurmi-Aro
Janakkalan Op	309	45,8	Vesa Lehikoinen
Joensuun Seudun Op	573	19,6	Esko Mononen
Jokioisten Op	97	33,2	Vesa Rantanen
Juuan Op	107	21,9	Tuomo Mustonen
Jämsän Seudun Op	228	43,0	Heikki Rosti
Kainuun Op	402	25,5	Seppo Rytivaara
Kalajoen Op	178	18,4	Pertti Sarkkinen
Kalkkisten Op	17	30,6	Heikki Leppähaara
Kangasalan Seudun Op	333	21,9	Jari Linjala
Kangasniemen Op	155	41,0	Leo Pakkanen
Kannuksen Op	78	22,4	Juha Lundström
Karjalan Op	30	36,2	Pentti Laaksonen
Karkun Op	21	38,7	Kaarina Sacklén
Karvian Op	62	23,6	Antti Suomijärvi
Kaustisen Op	77	21,6	Asko Ahonen
Keikyän Op	31	34,1	Heikki Nelimarkka
Kemin Seudun Op	250	37,2	Pertti Stöckel
Kerimäen Op	60	45,2	Jarmo Kaivonurmi
Keski-Suomen Op	1 771	18,9	Keijo Manner
Keski-Uudenmaan Op	1 182	31,8	Juhani Rinta-Kartano
Kesälahden Op	55	43,2	Martti Pulkkinen
Kihniön Op	33	29,5	Pirjo Haapa-aho Vehniä
Kiihtelysvaaran Op	75	26,6	Pasi Leppänen
Kiikoisten Op	28	35,2	Harri Vehkalahti
Kiteen Seudun Op	258	30,1	Ari Karhapää
Koillis-Savon Seudun Op	349	42,0	Seppo Pääkkö
Koitin-Pertunmaan Op	66	32,5	Unto Aikasalo
Kokkolan Op	659	14,3	Kimmo Peuranto
Korpilahden Op	75	38,3	Tuomas Kupsala
Korsnäs Andelsbank	69	38,0	Jan-Erik Westerdahl
Kotkan Seudun Op	375	24,5	Pentti Leisti
Kouvolan Seudun Op	514	21,0	Marjo Partio
Kronoby Andelsbank	115	37,7	Sten-Ole Nybäck
Kuhmoisten Op	49	24,8	Teemu Sarhemaa
Kuhmon Op	146	32,5	Hannu Kurkinen
Kuortaneen Op	59	25,6	Markku Jaatinen
Kurun Op	45	39,1	Marja-Leena Siuro
Kuusamon Op	160	25,3	Kari Kivelä
Kymijoen Op	150	33,3	Pekka Raivisto
Kärkölän Op	62	37,7	Arto Haavikko
Käylän Op	25	36,2	Katja Koskinen
Köyliön Op	64	29,3	Jari Valonen
Lapin Op	72	31,7	Eero Laiho
Lappo Andelsbank	7	24,1	Torsten Nordberg
Lehtimäen Op	46	15,4	Veli-Jussi Haapala
Lemin Op	69	20,9	Eero Innanen
Leppävirran Op	138	36,3	Jukka Kilpeläinen
Limingan Op	62	24,3	Petteri Juusola
Liperin Op	162	28,5	Jalo Lehtovaara
Loimaan Seudun Op	224	33,7	Juha Pullinen
Lokalahden Op	33	32,3	Irma Sirén
Lopen Op	100	39,2	Keijo Bragge

Lounais-Suomen Op	191	33,1	Vesa Viitaniemi
Luhangan Op	45	37,5	Pekka Pietilä
Luopioisten Op	30	32,2	Esa Jokinen
Luumäen Op	86	37,7	Mikko Antikainen
Luvian Op	60	24,3	Jyrki Suoja
Länsi-Kymen Op	234	24,2	Pertti Olander
Länsi-Suomen Op	1 872	30,2	Simo Kauppi
Länsi-Uudenmaan Op	694	17,7	Jarmo Viitanen
Maaningan Op	81	41,6	Ari Väänänen
Marttilan Op	71	42,8	Matti Vahalahti
Maskun Op	112	16,7	Jarmo Nurmi
Mellilän Seudun Op	30	46,0	Aarre Anttila
Merimaskun Op	31	27,6	Marjo Linnakoski
Metsämaan Op	26	31,4	Jussi Nieminen
Miehikkälän Op	52	47,8	Kalevi Salonen
Mouhijärven Op	58	25,1	Rainer Sillanpää
Mynämäen Op	130	34,4	Kimmo Ranta
Myrskylän Op	19	27,3	Jorma Rouhiainen
Mäntsälän Op	160	33,2	Heikki Kananen
Mäntän Seudun Op	208	29,5	Janne Nuutinen
Nagu Andelsbank	40	22,1	Johan Broos
Nakkilan Op	106	47,1	Jussi Kuvaja
Niinijoen Op	33	42,7	Jouni Tammelin
Nivalan Op	162	14,7	Markku Niskala
Nousiaisten Op	176	32,4	Ville Aakula
Orimattilan Op	175	34,1	Jukka Sipilä
Oripään Op	55	14,3	Jouko Rekolainen
Oriveden Seudun Op	157	31,4	Pertti Pyykkö
Op Kantrisalo	89	32,8	Bo Hellen
Oulaisten Op	180	28,7	Jari Anttila
Oulun Op	2 186	17,4	Timo Levo
Outokummun Op	94	28,1	Eero Eskelinen
Paattisten Op	81	32,4	Soile Norén
Paltamon Op	55	37,8	Jorma Niemi
Parikkalan Op	102	34,9	Tuomo Liukka
Parkanon Op	90	28,1	Ari Heinonen
Pedersörejdens Andelsbank	345	18,4	Ulf Löf
Perhon Op	65	23,6	Pekka Pajula
Peräseinäjoen Op	91	36,6	Juha Mäki
Pielaveden Op	83	29,5	Jouni Karhinen
Pielisen Op	394	27,2	Mikko Vepsäläinen
Pihtiputaan Op	57	36,0	Vesa Isosalo
Pohjois-Savon Op	1 399	21,3	Jaakko Ojanperä
Pohjolan Op	755	21,1	Markku Salomaa
Polvijärven Op	103	28,1	Ari Noponen
Porvoon Op	499	21,7	Mauri Molander
Posion Op	92	47,2	Vesa Jurmu
Pudasjärven Op	155	52,1	Teuvo Perätalo
Pukkilan Op	56	32,6	Ari Talkara
Pulkkilan Op	36	42,5	Eero Keskitalo
Punkalaitumen Op	81	34,1	Petri Antila
Puolangan Op	73	28,8	Jouni Ahokumpu
Purmo Andelsbank	32	24,4	Stig-Göran Jansson
Pyhålaakson Op	169	22,5	Timo Suhonen

Päijät-Hämeen Op	1 031	13,3	Timo Laine
Pöytyän Op	77	27,1	Tuomo Jokinen
Raahen Seudun Op	312	32,3	Ari Pohjola
Rantasalmen Op	130	43,5	Vesa Auvinen
Rautalammin Op	63	31,1	Esko-Pekka Markkanen
Riihimäen Seudun Op	297	34,0	Seppo Runsamo
Riistaveden Op	89	20,6	Pauli Kröger
Ruoveden Op	113	15,5	Leena Selkee
Ruukin Op	102	34,6	Kalle Arvio
Rymättylän Op	57	30,8	Antero Nikki
Rääkkylän Op	83	24,2	Olli Koivula
Sallan Op	58	32,0	Esa Junno
Salon Op	754	27,4	Jukka Hulkkonen
Satakunnan Op	383	37,9	Olli Näsi
Sauvon Op	58	40,0	Tiina Itälä
Savitaipaleen Op	92	35,9	Leo-Petteri Nevalainen
Sideby Andelsbank	13	31,8	Johan Ingves
Siiкаjoen Op	38	30,5	Raija Fingerroos
Siiikalatvan Op	78	30,2	Ismo Välijärvi
Simpeleen Op	70	40,2	Kalevi Lehti
Somerniemen Op	30	25,7	Pertti Kujala
Someron Op	137	22,5	Pertti Purola
Sonkajärven Op	89	34,3	Esko Nissinen
Sotkamon Op	103	39,8	Juhajouni Karttunen
Sulkavan Op	64	24,6	Kari Haverinen
Suomenselän Op	241	31,0	Matti Martikainen
Suomussalmen Op	97	26,8	Timo Polo
Suonenjoen Op	103	26,7	Antti Hult
Suur-Savon Op	1 444	26,4	Kari Manninen
Sysmän Op	101	40,9	Sakari Kangas
Säkylän Op	65	33,6	alk. 2.2.2012 Jari Katila
Taivalkosken Op	54	25,8	Riitta-Liisa Ahokumpu
Taivassalon Op	53	23,1	Jari Katila
Tampereen Seudun Op	2 255	14,6	Mikko Rosenlund
Tarvasjoen Op	47	29,5	Esa Hentula
Tervolan Op	62	33,3	Hannu Neuvonen
Tervon Op	44	34,7	Jani Kääriäinen
Toholammin Op	93	24,3	Leena Kälviä
Tornion Op	216	21,5	Pentti Alaperä
Turun Seudun Op	2 271	17,8	Risto Korpela
Tuupovaaran Op	48	36,9	Aune Parviainen
Tyrmävän Op	63	23,6	Antto Joutsiniemi
Ullavan Op	32	23,1	Jarmo Hätälä
Urjalan Op	109	32,7	Sami Pietilä
Utajärven Op	152	25,6	Raimo Tuovinen
Uukuniemen Op	12	26,1	Pauli Loikkanen
Vaasan Op	630	23,1	Ulf Nylund
Vakka-Suomen Op	343	29,9	Juha-Pekka Nieminen
Valkeakosken Op	172	28,8	Juha Luomala
Vammalan Seudun Op	201	16,0	Jyrki Rantala
Vampulan Op	57	24,3	Kari Hänti
Vehmersalmen Op	55	36,5	Petri Tyllinen
Vesannon Op	52	20,0	Esa Keränen
Vetelin Op	28	28,9	Jarmo Lehojärvi

Vetelin Ylipään Op	31	25,7	Jari Siirilä
Vihannin Op	97	31,5	Jari Kantomaa
Vimpelin Op	67	26,4	Simo Ilomäki
Virolahden Op	65	30,1	Jyrki Gerlander
Virtain Op	137	34,4	Ari Kakkori
Ylitornion Op	98	28,3	Heikki Eteläaho
Ylivieskan Op	191	13,0	Jarmo Somero
Yläneen Op	76	34,5	Heikki Eskola
Ypäjän Op	59	37,9	Kirsi-Marja Hiidensalo
Ähtärin Op	55	14,7	Markku Kallio
Östra Korsholms Andelsbank	7	36,3	Jussi Lahti
Övermark Andelsbank	31	20,3	Mårten Vikberg

Osakkuusyhtiöt

Osuuspankkien yhteenliittymän (OP-Pohjola-ryhmän) tilinpäätökseen yhdistellyt osakkuusyritykset 2011

Nimi	Kotipaikka	Varat	Velat	Liikevaihto	Voitto/ Tappio	Omistus- osuus, %
Realinvest Oy	Helsinki	10	2	0	-1	25,3
Finanssidata OY	Helsinki	13	10	53	0	36,0
Automatia Pankkiautomaatit Oy	Helsinki	290	266	57	4	33,3
Autovahinkokeskus Oy	Espoo	8	1	7	1	27,8
Access Capital Partners Group S.A.	Belgia	27	17	24	5	40,0
Yhteensä		348	296	141	9	

Osakkuusyritykset ovat noteeraamattomia yrityksiä.

Osuuspankkien yhteenliittymän (OP-Pohjola-ryhmän) tilinpäätökseen yhdistellyt osakkuusyritykset 2010

Nimi	Kotipaikka	Varat	Velat	Liikevaihto	Voitto/ Tappio	Omistus- osuus, %
Realinvest Oy	Helsinki	11	2	0	-1	25,3
Finanssidata OY	Helsinki	9	7	50	0	36,0
Automatia Pankkiautomaatit Oy	Helsinki	277	252	57	6	33,3
Autovahinkokeskus Oy	Espoo	8	1	7	1	27,8
Access Capital Partners Group S.A.	Belgia	25	20	16	2	40,0
Yhteensä		330	282	130	8	

Osakkuusyritykset ovat noteeraamattomia yrityksiä.

Yhteisyritykset

Osuuspankkien yhteenliittymän (OP-Pohjola-ryhmän) tilinpäätökseen yhdistellyt yhteisyritykset 2011

Nimi	Kotipaikka	Toimiala	Omistusosuus
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	22,4
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Piispankalliontie 13-15	Espoo	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Torikulma	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	41,7
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Asemanseutu	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	49,5

Kiinteistö Oy Säästöraha	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Sähkökortteli	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Mikkelin Forum Oy	Mikkeli	Kiinteistön omistus ja hallinta	87,1
Kiinteistö Oy Hämeenkivi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Pohjola Vakuutus Oy:n omistamat yritykset:			
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	53,7
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

Konsernitilinpäätökseen on merkitty osuus yhteisessä määräysvallassa olevista omaisuuseristä ja niihin kohdistuvista veloista.

Osuuspankkien yhteenliittymän (OP-Pohjola-ryhmän) tilinpäätökseen yhdistellyt yhteisyritykset 2010

Nimi	Kotipaikka	Toimiala	Omistusosuus
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	22,4
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Säterinkatu 6	Espoo	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Piispankalliontie 13-15	Espoo	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Torikulma	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	41,7
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Biocity	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	30,5
Kiinteistö Oy Turun Asemanseutu	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	49,5
Kiinteistö Oy Säästöraha	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Sähkökortteli	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Mikkelin Forum Oy	Mikkeli	Kiinteistön omistus ja hallinta	87,1
Kiinteistö Oy Hämeenkivi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Pohjola Vakuutus Oy:n omistamat yritykset:			
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	53,7
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT LIITETIEDOT

Liite 54. Lähipiiritapahtumat

OP-Pohjola-ryhmän lähipiiri:

OP-Pohjola-ryhmän lähipiiri muodostuu OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyistä yhtiöistä, osakkuusyhtiöistä, hallintohenkilöistä ja muista lähipiiriin kuuluvista yhtiöistä. OP-Pohjola-ryhmän hallintohenkilöihin luetaan OP-Pohjola-ryhmän pääjohtaja (OP-Pohjola osk:n johtokunnan puheenjohtaja), OP-Pohjola osk:n toimitusjohtaja, johtokunnan jäsenet ja varajäsenet sekä hallintoneuvoston jäsenet ja varajäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Hallintohenkilöiden lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö.

Lähipiirille myönnettyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

OP-Pohjola-ryhmän pääjohtajan, muiden OP-Pohjola osk:n johtokunnan jäsenten ja varajäsenten sekä työnantajan noudattama irtisanomisaika on enintään 6 kuukautta. Työsuhteen päättyessä johtajasopimuksissa erikseen määritellyissä tilanteissa heille maksetaan irtisanomisajan palkan lisäksi enintään 12 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa.

Liiketapahtumat lähipiirin kanssa 2011

	Osakkuus- yhtiöt	Hallinto- henkilöt	Muut
Luotot	93	15	-
Muut saamiset	0	3	0
Talletukset	5	12	121
Muut velat	-	-	-
Korkotuotot	0	0	-
Korkokulut	0	0	1
Vakuutusmaksutuotot	0	0	2
Osinkotuotot	-	-	-
Palkkiotuotot	0	0	0
Palkkiokulut	0	0	0
Liiketoiminnan muut tuotot	-	-	-
Luottojen arvonalentumiset	-	-	-
Luottojen arvonalentumiset tilikauden päättyessä	-	-	-
Taseen ulkopuoliset sitoumukset			
Takaukset	-	-	-
Peruuttamattomat sitoumukset	-	-	-
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset	-	0	-
Palkat ja palkkiot sekä tulospalkat			
Palkat ja palkkiot	-	5	-
Tulospalkat	-	-	-
Lähipiirin omistamien			
Osakeoptioiden lukumäärä	-	-	-
Osakkeiden lukumäärä	-	211 450	5 784 097
Osuuksien lukumäärä	-	4 899	-

Liiketapahtumat lähipiirin kanssa 2010

	Osakkuus- yhtiöt	Hallinto- henkilöt	Muut
Luotot	84	11	-
Muut saamiset	0	2	0
Talletukset	1	12	42
Muut velat	-	-	-
Korkotuotot	0	0	-
Korkokulut	0	0	1
Vakuutusmaksutuotot	0	0	2
Osinkotuotot	-	-	-
Palkkiotuotot	0	0	0
Palkkiokulut	0	0	0
Liiketoiminnan muut tuotot	-	-	-
Luottojen arvonalentumiset	-	-	-
Luottojen arvonalentumiset tilikauden päättyessä	-	-	-
Taseen ulkopuoliset sitoumukset			
Takaukset	-	-	-
Peruuttamattomat sitoumukset	-	-	-
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset	-	0	-
Palkat ja palkkiot sekä tulospalkat			
Palkat ja palkkiot	-	5	-
Tulospalkat	-	-	-
Lähipiirin omistamien			
Osakeoptioiden lukumäärä	-	-	-
Osakkeiden lukumäärä	-	183 841	5 784 097
Osuuksien lukumäärä	-	4 898	-

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT LIITETIEDOT

Liite 55. Muuttuva palkitseminen

Henkilöstörahasto

OP-Pohjola-ryhmän henkilöstörahastoon kuuluu noin 94 prosenttia koko henkilöstöstä.

OP-Henkilöstörahastolle maksettava voittopalkkioerä vuonna 2011 perustui seuraavien tavoitteiden saavuttamiselle: OP-Pohjola-ryhmän tulos ennen veroja painolla 40%, OP-Pohjola-ryhmän yritysasiakasliiketoiminnan markkinaosuuden kasvu,% ja keskittäjäasiakkaiden määrän muutos, molempien paino 30 %. Henkilöstörahastoon tehtävän palkkiosirron määrä vuodelta 2011 on n. 3 % (3%) rahaston jäsenten palkkasummasta. Vuonna 2011 kirjattiin palkkioita yhteensä 15 milj. e (11 milj. e).

Johdon pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä vuonna 2010 ja aikaisemmin

Johdon pitkän aikavälin aikaisempaan palkitsemisjärjestelmään kuuluivat OP-Pohjola-ryhmän työnantajien nimeämät henkilöt. Vuosittain asetettujen tavoitteiden toteutusasteesta riippuen järjestelmään kuuluvalla henkilöllä oli ennalta määritetyllä tavalla oikeus kuukausiansion perusteella laskettuun palkkioon. Johdon järjestelmän palkkio maksetaan henkilöille kahden vuoden kuluttua ansaintajakson päättymisestä Pohjola Pankki Oyj:n osakkeiden ja rahan yhdistelmänä. Maksettavan palkkion arvo jaksotetaan ansainta- ja sitouttamisjaksoille henkilöstökuluksi vuoteen 2013 asti.

Vuonna 2011 johdon aikaisemmista järjestelmistä kirjattiin palkkioita 9 milj. e (5 milj. e).

Vuonna 2011 uudistetut palkitsemisohjelmat

Finanssisektorin EU-tason muuttuvaa palkitsemista koskevat uudet täsmennetyt määräykset tulivat voimaan 1.1.2011. Uudet OP-Pohjola-ryhmän palkitsemisjärjestelmät noudattavat uudistettua sääntelyä ja perustuvat OP-Pohjola-ryhmän strategiaan tavoitteisiin.

OP-Pohjola-ryhmän muuttuvan palkitsemisen periaatteissa on huomioitu ryhmän riskiasema ja riskienhallintamenetelmät. Ansaintamittarien tavoitteet on mitoitettu niin, etteivät ne kannusta liialliseen riskinottoon. Pitkän aikavälin muuttuva palkitseminen perustuu OP-Pohjola-ryhmätason tavoitteiden saavuttamiseen kun taas lyhyen aikavälin muuttuva palkitseminen perustuu ryhmään kuuluvan yhtiön tai liiketoimintayksikön tavoitteiden saavuttamiseen. Palkkioiden enimmäismäärät ovat kaikissa järjestelmissä rajattu.

Johdon pitkän aikavälin ohjelma vuodesta 2011 alkaen

Pitkän aikavälin johdon osakepalkkiojärjestelmän piiriin kuuluvat OP-Pohjola osk konsernissa ja jäsenpankeissa sekä niiden tytäryhtiöissä toimivat johtajat ja erikseen määritellyt avaintehävissä toimivat henkilöt, jotka kyseisen yhtiön hallitus tai keskusyhteisön hallintoneuvosto on nimennyt, yhteensä 372 henkilöä.

Palkkio on porrastettu tehtävän mukaan. Johto- ja avainhenkilöillä on oikeus asetettujen tavoitteiden toteutuessa 100 prosenttisesti vuosittain 2-12 kuukauden säännöllistä ennakonpidätyksen alaista palkkaa vastaavaan palkkioon.

Järjestelmä koostuu peräkkäisistä kolmen vuoden pituisista ansaintajaksoista, joista ensimmäinen on 1.1.2011 – 31.12.2013. Ansaintajakson 2011 –2013 palkkio maksetaan lykkäysajan jälkeen kolmessa yhtä suuressa erässä kesäkuun loppuun mennessä vuosina 2015 – 2017.

Järjestelmän alussa on määrätty tavoitepalkkio eli palkkion maksimimäärä Pohjola Pankki Oyj:n A osakkeiden lukumääränä. Tavoitepalkkio v. 2011 – 2013 ansaintajaksole on 5.1 milj. osaketta, joka maksetaan osittain rahana

(ennakonpidätyksen osuus) ja osakkeina.

OP-Pohjola osk:n hallintoneuvosto päättää järjestelmän ansaintamittarit ja niille asetettavat tavoitteet kullekin ansaintajaksolle erikseen. Vuoden 2011-2013 tavoitteet perustuvat seuraaviin kriteereihin: • Keskittäjäasiakasmäärän kasvu • Yritysassiakasliiketoiminnan markkinaosuuden muutos • Taloudellisen pääoman tuotto

Palkkioiden maksun edellytyksenä on, että OP-Pohjola-ryhmän RAVA vakavaraisuus on maksuhetkellä 1,3 tai sen yli. Lisäksi edellytetään, että henkilö on OP-Pohjola-ryhmän palveluksessa maksuhetken saakka.

Järjestelmää käsitellään kirjanpidossa OP-Pohjola-ryhmän muissa yhtiöissä kuin Pohjola Pankki konsernissa käteisvaroina maksettavana. Osakkeiden osuutta käsitellään Pohjola Pankki konsernissa osakkeina maksettavana. Järjestelmän kulut jaksotetaan ansaintajakson alusta maksuhetken asti (oikeuden syntymisjaksolle) henkilöstökuluihin ja vastaava velka kirjataan joko siirtovelkoihin tai omaan pääomaan. Oman pääoman osuus perustuu osakkeen käypään arvoon myöntöpäivänä, jossa on huomioitu odotettavissa olevat diskontatut osingot. Myöntöpäivänä määritelty käyvän arvon keskiarvo oli 7,59 e. Velka arvostetaan jokaisena tilinpäätöspäivänä käypään arvoon ja se oli 31.12.2011 5 milj. e.

OP-Pohjola osk:n hallintoneuvosto hallinnoi pitkän aikavälin järjestelmää ja valvoo sen noudattamista. Hallintoneuvosto voi harkintansa mukaan muuttaa järjestelmän ehtoja ja lykätä palkkion maksua erityisen painavista syistä.

Lyhyen aikavälin palkitsemisjärjestelmät

Lyhyen aikavälin ohjelmissa ansaintajakso on kalenterivuosi ja palkkio maksetaan lähtökohtaisesti rahana. Lyhyen aikavälin palkitsemisjärjestelmät ovat yhtiökohtaisia ja kattavat koko OP-Pohjola-ryhmän henkilöstön.

Lyhyen aikavälin järjestelmää käsitellään kirjanpidossa pääsääntöisesti käteisvaroina maksettavana. Järjestelmän kulut jaksotetaan ansaintajakson alusta maksuhetken asti (oikeuden syntymisjaksolle) henkilöstökuluihin ja vastaava velka kirjataan siirtovelkoihin. Velka arvostetaan jokaisena tilinpäätöspäivänä käypään arvoon.

Muuttuvan palkkion maksamisen viivästyminen

Muuttuvien palkkioiden maksamisesta on säädetty VM:n asetuksessa n:o 1372. Jos henkilö on luokiteltu työtehtäviensä perusteella ryhmään, joiden ammatillisesta toiminnasta voi aiheutua yritykselle merkittävää riskiä ("riskiprofiiliin vaikuttava henkilö"), lykätään muuttuvan palkkion maksua tietyissä olosuhteissa kolmelle vuodelle.

Riskiprofiiliin vaikuttavaan henkilöryhmään kuuluu OP-Pohjola-ryhmässä mm. toimitusjohtajat ja muut toiminnan johtamiseen osallistuvat henkilöt, muut henkilöt, joiden toiminnalla on olennainen vaikutus yrityksen riskiasemaan, sisäinen valvontatoimi sekä muut nimetyt henkilöt tai erityisryhmät.

Riskiprofiiliin vaikuttavaan henkilöryhmään sovelletaan muuttuvan palkkion maksamisen lykkäämistä ja palkkion maksamista puoliksi rahana ja Pohjola Pankki Oyj:n osakkeina (tai sen arvoon sidottuina) mikäli henkilön muuttuva palkkio yhden vuoden ansaintajaksolta ylittää Finanssivalvonnan kannanoton mukaisen rajan 50.000 euroa tai tätä korkeamman kahden kuukauden kiinteän bruttopalkan. Riskiprofiiliin vaikuttavan henkilön palkkioita tarkastellaan 50.000 euron lykkäysrajan suhteen kokonaisuutena huomioiden sekä pitkän- että lyhyen aikavälin palkkiot.

Jos maksun viivästyksen euroraja ylittyy, osa palkkiosta maksetaan heti ja loput palkkion maksusta lykätään. Lykkäystilanteessa viivästettävä palkkio maksetaan kolmen seuraavan vuoden aikana. Sanotussa lykkäystilanteessa lyhyen aikavälin ohjelmassa maksetaan aina puolet palkkiosta rahana ja puolet Pohjola Pankki Oyj:n osakkeina (tai rahana, jonka määrä on sidottu Pohjola Pankki Oyj:n osakekurssiin).

Omistukseen perustuvat palkitsemisjärjestelmät

Pohjola Varainhoito Oy:n ja Pohjola Corporate Finance Oy:n johtohenkilöt omistavat välillisesti kyseisten yhtiöiden osakkeita. Järjestelyt liittyvät yhtiön avainhenkilöiden osakeomistusjärjestelmään, jonka tarkoituksena on ollut mahdollistaa avainhenkilöiden pitkäaikainen sitouttaminen. Kaikki omistukseen perustuvat palkitsemisjärjestelmät lopetetaan vuoden 2012 loppuun mennessä.

Muuttuvasta palkitsemisesta kirjatut kulut*)

*) ilman sosiaalikuluja

milj. e	2011	2010
Henkilöstörahasto	15	11
Lyhyen aikavälin ohjelmat	35	37
Aikaisemmat pitkän aikavälin ohjelmat		
vuosien 2007 - 2010 ohjelmat	9	5
Uudistetut pitkän aikavälin ohjelmat:		
vuoden 2011 ohjelma	5	-
Yhteensä	65	53

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT LIITETIEDOT

Liite 56. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Ei olennaisia tapahtumia tilinpäätöspäivän jälkeen.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

MUUT LIITETIEDOT

Liite 57. Segmenttiraportointi

Liiketoimintasegmentit

OP-Pohjola-ryhmän segmentit ovat pankkitoiminta, vahinkovakuutus ja henkivakuutus. Segmentteihin kuulumaton muu toiminta esitetään ryhmässä "Muu toiminta". Segmenttijako ja esittämistapa perustuvat johdon raportointiin.

Yhtiöinä pankkitoiminta-segmenttiin sisältyvät osuuspankit, Helsingin OP Pankki Oyj, OP-Kotipankki Oyj, OP-Asuntoluottopankki Oyj ja OP-Rahastoyhtiö sekä eräät pienemmät pankkitoimintaa tukevat yhtiöt kokonaisuudessaan. Pohjola-konsernin pankkitoiminta- ja varainhoitosegmentit luetaan myös pankkitoiminta-segmenttiin. Osuuspankkien Keskinäisen Vakuutusyhtiön toiminta sisältyy myös pankkitoiminta-segmenttiin, koska valtaosa yhtiön liiketoiminnasta muodostuu OP-Pohjola-ryhmän vähittäispankeille myönnettyistä luottovakuutuksista.

Korkokate on merkittävin pankkitoiminnan tuottoerä. Tuottoja kertyy myös palkkiotuottoina ja sijoitustoiminnasta. Kulut muodostuvat pääosin henkilöstö- ja muista hallintokuluista sekä toimipaikkaverkoston aiheuttamista kuluista sekä palautuksista omistajajäsenille. Liiketoiminnan merkittävin riskilaji on luottoriski, mutta liiketoimintaan sisältyy myös markkinariskejä ja operatiivisia riskejä.

Henkivakuutus-segmentti muodostuu konsernin henki- ja eläkevakuutusliiketoimintaa harjoittavasta OP-Henkivakuutus Oy:stä.

Henkivakuutusyhtiöiden nettotuotot kertyvät vakuutusmaksutulojen ja maksettujen korvausten ja vastuuvelan muutoksen erotuksena sekä sijoitustoiminnan nettotuottoina. Henkivakuutusliiketoimintaan sisältyy merkittävimpänä riskinä sijoitusriski. Vakuutusriskeistä merkittävimmät ovat kuolevuus ja työkyvyttömyys.

Vahinkovakuutus-segmenttiin sisältyy OP-Pohjola-ryhmän vahinkovakuutusyhtiöiden eli Pohjola Vakuutus Oyj:n, Vahinkovakuutusosakeyhtiö Eurooppalaisen, A-Vakuutus Oy:n, Baltiassa toimivien Seesam-yhtiöiden liiketoiminta sekä vahinkovakuutusta tukevien palveluyhtiöiden toiminta.

Vahinkovakuutuksen tuotteisiin kuuluvat yritys- ja yksityisasiakkaille myytävät vahinkovakuutukset. Liiketoiminnan nettotuotot muodostuvat pääosin vakuutusmaksuista ja sijoitustoiminnan tuotoista. Vahinkovakuutusliiketoiminnan merkittävimmät riskit ovat vakuutusriskit sekä sijoitusriskit.

Muu toiminta sisältää segmenttejä tukevat toiminnot, erityisesti OP-Pohjola osk:n ja OP-Palvelut Oy:n toiminta sekä Pohjola-konsernin konsernihallinto. Liiketoimintasegmenttejä tukevien palveluiden kustannukset kohdistuvat segmenteille palveluveloituksina. Muun oman pääoman kohdistus liiketoimintasegmenteille suoritetaan muuhun toimintaan sisältyvän sisäisen pankin avulla, jolloin tavoitetason ylittävien omien pääomien myönteinen tulosvaikutus näkyy muun toiminnan tuloksessa.

Segmenttiraportoinnin laatimisperiaatteet

Segmenttiraportointi noudattaa OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Segmenteille on kohdistettu ne tuotot, kulut, varat ja velat, joiden on katsottu välittömästi kuuluvan ja olevan järkevällä perusteella kohdistettavissa segmenteille. Ne tuotot, kulut, sijoitukset ja pääomat, joita ei ole kohdistettu segmenteille sekä segmenttien väliset konsernieliminoinnit raportoidaan sarakkeessa "Konsernieliminoinnit". Segmenttien tulosta ja kannattavuutta seurataan tulos ennen veroja tasolla.

Vähittäispankkitoiminnalle on kohdistettu omaa pääomaa 9 % luottolaitoslain mukaisista riskipainotetuista

sitoumuksista ja Pohjola-konsernin pankkitoiminnalle 7 % riskipainotetuista sitoumuksista. Allokoimaton oma pääoma kohdistuu liiketoiminta-alueiden ulkopuoliselle alueelle "muu toiminta".

Segmenttien tulos ja tase 2011

Tuloslaskelma, milj. e	Pankkitoiminta	Vahinko- vakuutus	Henki- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP-Pohjola- ryhmä
Korkotuotot	3 406	0	-	1 184	-1 295	3 294
Korkokulut	2 418	2	-	1 153	-1 309	2 264
Korkokate ennen arvonalentumisia	988	-2	-	31	13	1 030
Saamisten arvonalentumiset	90	-	-	11	-	101
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	897	-2	-	20	13	928
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	321	-	-	-9	312
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	-	-	87	-	-16	72
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	605	20	-	13	-65	574
Kaupankäynnin nettotuotot	11	-	-	2	4	17
Sijoitustoiminnan nettotuotot	48	0	-	22	-8	63
Liiketoiminnan muut tuotot	53	5	17	352	-337	90
Henkilöstökulut	430	125	10	130	0	696
Muut hallintokulut	331	99	17	172	-267	351
Liiketoiminnan muut kulut	202	112	67	77	-141	318
Palautukset omistajajäsenille	176	-	-	-	-	176
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	4	0	-	0	0	4
Tulos ennen veroja	478	8	10	31	-9	518
Tuloverot						87
Kauden voitto						430

Tase 31.12.2011, milj. e	Pankkitoiminta	Vahinko- vakuutus	Henki- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP-Pohjola- ryhmä
Käteiset varat	138	-	-	4 238	-	4 376
Saamiset luottolaitoksilta	4 708	0	-	7 045	-10 650	1 104
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat	356	-	-	-66	-9	281
Johdannaissopimukset	3 392	-	-	215	-300	3 307
Saamiset asiakkailta	60 665	-	-	207	-541	60 331
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	3 352	-	-	-147	3 205
Henkivakuutustoiminnan varat	-	-	7 442	-	-436	7 006
Sijoitusomaisuus	3 096	16	-	8 468	-3 237	8 343
Sijoitukset osakkuusyrityksissä	33	2	-	3	1	40
Aineettomat hyödykkeet	221	756	92	105	-5	1 169
Aineelliset hyödykkeet	589	21	69	20	3	702
Muut varat	1 356	2	11	1 098	-202	2 266
Verosaamiset	47	15	15	79	2	158
Varat yhteensä	74 601	4 166	7 629	21 412	-15 521	92 287

Tase 31.12.2011, milj. e	Pankkitoiminta	Vahinko- vakuutus	Henki- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP-Pohjola- ryhmä
Velat luottolaitoksille	7 312	-	-	5 153	-10 682	1 783
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	1	-	-	-	-	1
Johdannaissopimukset	2 841	-	-	699	-308	3 232
Velat asiakkaille	41 189	-	-	5 028	-243	45 974
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	2 543	-	-	-36	2 508
Henkivakuutustoiminnan velat	-	-	6 946	-	-13	6 932
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	5 199	-	-	15 664	-858	20 005
Varaukset ja muut velat	2 154	67	35	794	-212	2 839
Verovelat	501	122	2	320	-17	928
Osuuspääoma	807	-	-	1 443	-1 625	624
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	223	50	91	1 005	-438	931
Velat yhteensä	60 227	2 783	7 074	30 106	-14 434	85 756
Oma pääoma						6 531

Baltian maista nettotuotot olivat yhteensä 1 milj. e ja nettovarot 31 milj. e.

Segmenttien tulos ja tase 2010

Tuloslaskelma, milj. e	Pankkitoiminta	Vahinko- vakuutus	Henki- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP-Pohjola- ryhmä
Korkotuotot	2 466	0	-	732	-786	2 412
Korkokulut	1 614	6	-	671	-796	1 495
Korkokate ennen arvonalentumisia	852	-6	-	61	10	917
Saamisten arvonalentumiset	149	0	-	-1	-	149
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	703	-6	-	61	10	768
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	383	-	-	-1	382
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	-	-	109	-	-8	100
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	595	19	-	8	-60	563
Kaupankäynnin nettotuotot	52	-	-	-8	2	46
Sijoitustoiminnan nettotuotot	30	-	-	40	-8	62
Liiketoiminnan muut tuotot	66	3	16	333	-319	99
Henkilöstökulut	405	109	9	120	0	643
Muut hallintokulut	313	88	17	153	-253	319
Liiketoiminnan muut kulut	200	119	55	76	-126	324
Palautukset omistajajäsenille	163	-	-	-	-	163
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	2	0	-	0	-	2
Tulos ennen veroja	367	83	43	86	-4	575
Tuloverot						135
Kauden voitto						440

Tase 31.12.2010, milj. e	Pankkitoiminta	Vahinko- vakuutus	Henki- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP-Pohjola- ryhmä
Käteiset varat	133	-	-	1 495	-	1 628
Saamiset luottolaitoksilta	3 570	2	-	7 819	-10 270	1 121
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat	587	-	-	-59	-9	519
Johdannaissopimukset	1 972	-	-	107	-146	1 933
Saamiset asiakkailta	56 375	-	-	977	-519	56 834
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	3 307	-	-	-143	3 164
Henkivakuutustoiminnan varat	-	-	8 017	-	-473	7 544
Sijoitusomaisuus	2 665	16	-	7 335	-2 578	7 438
Sijoitukset osakkuusryhtyksissä	31	2	-	5	-	38
Aineettomat hyödykkeet	216	767	91	90	-5	1 159
Aineelliset hyödykkeet	596	21	67	25	6	716
Muut varat	1 090	-1	6	858	-204	1 749
Verosaamiset	62	3	16	42	2	125
Varat yhteensä	67 299	4 118	8 198	18 694	-14 340	83 969

Tase 31.12.2010, milj. e	Pankkitoiminta	Vahinko- vakuutus	Henki- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP-Pohjola- ryhmä
Velat luottolaitoksille	8 139	-	-	4 034	-10 477	1 696
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	0	-	-	0	-	0
Johdannaissopimukset	1 618	-	-	476	-142	1 951
Velat asiakkaille	36 590	-	-	2 953	-339	39 205
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	2 357	-	-	-6	2 350
Henkivakuutustoiminnan velat	-	-	7 316	-	-25	7 290
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	3 179	-	-	17 032	-633	19 577
Varaukset ja muut velat	1 821	143	2	579	-212	2 333
Verovelat	502	153	49	324	-14	1 014
Osuuspääoma	829	-	-	1 143	-1 325	647
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	269	50	91	1 205	-437	1 178
Velat yhteensä	52 947	2 703	7 457	27 746	-13 611	77 243
Oma pääoma						6 726

Baltian maista nettotuotot olivat yhteensä 2 milj. e ja nettovarot 43 milj. e.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet on kuvattu liitetiedossa 2. OP-Pohjola-ryhmän riskiasema on esitetty liitetiedoissa 58-65, pankki- ja sijoituspalvelutoiminnan riskiasema, sisältäen myös Pilari III mukaiset vakavaraisuustiedot, on esitetty liitetiedoissa 66-100, vahinkovakuutustoiminnan riskiasema liitetiedoissa 101-112 ja henkivakuutustoiminnan riskiasema liitetiedoissa 113-119.

OP-Pohjola-ryhmän riskiasema

Liite 58. OP-Pohjola-ryhmän riskirajajärjestelmä OP-Pohjola 2009-liiketoimintastrategian mukaan sekä riskimittareiden arvot

OP-Pohjolan hallintoneuvosto vahvistaa OP-Pohjola-ryhmälle vakavaraisuutta sekä luotto-, likviditeetti- ja markkinariskejä koskevat riskirajat, jotka rajoittavat OP-Pohjola-ryhmän riskinottoa. OP-Pohjola-ryhmän voimassa oleva riskirajajärjestelmä perustuu kesällä 2009 vahvistettuun liiketoimintastrategiaan.

Mittari	Riskiraja	31.12.2011	31.12.2010
Riskinkantokyky			
OP-Pohjola-ryhmän riskirajat			
Vakavaraisuussuhde, (RAVA)	1,20	1,80	1,70
Omat varat/taloudellinen pääoma	1,10	1,54	1,71
Luottoriskit, %			
Suurin yksittäinen asiakasriski/ omat varat	15,0	7,1	6,5
Suurten asiakasriskien yhteismäärä/ omat varat	100,0	24,4	27,9
Toimialariski / saamiset ja sitoumukset (sisältäen suorat sijoitukset)	18,0	11,3	11,1
Järjestämättömät saamiset/ luotto- ja takauskanta	2,0	0,47	0,34
Odotetut tappiot / saamiset ja sitoumukset	1,0	0,5	0,3
Likviditeettiriskit, %			
Rahoituspositio (kumulatiivinen) / pankkitoiminnan tase			
≤ 12 kk	-10	-5,0	-4,7
≤ 3 v	-10	-4,8	-5,1
≤ 5 v	-5	0,9	-1,2
Maksuvalmiusriski, pv	30	58	51
Markkinariskit, %			
Pankkitoiminnan korkoriski / taloudellinen pääoma	20	5,5	4,2
Vakuutustoiminnan markkinariski / taloudellinen pääoma	35	20,9	27,1
Vaihtoehtoiset sijoitukset/ taloudellinen pääoma	80	39,9	41,8
Kiinteistöriski / taloudellinen pääoma	10	4,7	5,0

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 59. OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyky

Liitetiedossa 2, OP-Pohjola-ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet, on kuvattu pääoman hallintaan liittyvät tavoitteet sekä keskeiset riskienhallinnan periaatteet ja prosessit. OP-Pohjola-ryhmä sekä kaikki pankki- ja sijoituspalvelutoimintaa harjoittavat yhtiöt täyttävät viranomaisten asettamat vakavaraisuusvaatimukset.

Omat varat ja vakavaraisuus rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukaan

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
OP-Pohjola-ryhmän omat pääomat	6 531	6 726
Osuuspääoma, pääomalainat, ikuiset lainat ja debentuurilainat	1 518	1 783
Muut omiin varoihin sisältyvät toimialakohtaiset erät	-12	-
Liikearvo ja aineettomat hyödykkeet	-1 114	-1 094
Tasoisuusmäärä	-271	-331
Suunniteltu voitonjako	-61	-69
Omista varoista vähennettävät IFRS-erät*	-453	-403
Arvon alentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-542	-131
Ryhmittymän omat varat yhteensä	5 596	6 480
Luottolaitostoiminnan omien varojen vaade**	2 722	3 418
Vakuutusliiketoiminnan omien varojen vaade***	388	396
Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	3 111	3 814
Ryhmittymän vakavaraisuus	2 486	2 666
Ryhmittymän vakavaraisuussuhde (omat varat / omien varojen vähimmäismäärä)	1,80	1,70

* Eläkevastuun ylikate, Sijoituskiinteistöjen käypiin arvoihin arvostus, Käyvän arvon rahastosta rahavirran suojauksen osuus

** Riskipainotetut sitoumukset x 8 %

*** Toimintapääoman minimi

Riskinkantokyky

OP-Pohjola-ryhmän riskinkantokyvylle on asetettu ryhmän strategiassa kaksi riskirajamittaria. Ensimmäinen mittareista on rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus. Ryhmän riskiraja tälle vakavaraisuussuhteelle on 1,2. Lain edellyttämä vähimmäistaso on 1. Vuoden lopussa omien varojen suhde vähimmäismäärään oli 1,80 (1,70). Vuoden lopussa ryhmän omat varat olivat 1 864 miljoonaa euroa (1 904) suuremmat kuin ryhmän sisäinen riskiraja olisi edellyttänyt ja 2 486 miljoonaa euroa (2 666) suuremmat kuin lakisääteinen raja.

Toinen strategiassa asetettu riskinkantokyvyn riskirajamittari on omien varojen ja taloudellisen pääoman suhde, jolle riskirajaksi asetettiin on 1,1. Vuoden lopussa omien varojen suhde taloudelliseen pääomaan oli 1,54 (1,71). Ryhmän sisäisen riskirajan ylittävä omien varojen puskuri oli 1 739 miljoonaa euroa (2 315). Vahva riskinkantokyky toimii puskurina ennakoimattomia tappioita vastaan ja luo edellytyksiä liiketoiminnan kasvulle.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 60. Pankkitoiminnan luottoriski

OP-Pohjola-ryhmän toimiala- ja asiakasriskit ovat hajautuneita. Vuoden lopussa suurin yksittäisestä vastapuolesta muodostuva asiakasriski oli 7,1 prosenttia (6,5) ryhmän omista varoista. Merkittävien asiakasriskien yhteismäärä oli 24,4 prosenttia (27,9) ryhmän omista varoista. Merkittävien asiakasriskien laskennassa huomioidaan kaikki ne asiakasriskit, joiden määrä on vähintään viisi prosenttia ryhmän omista varoista. Riskiraja suurimmalle asiakasriskille on 15 prosenttia ja merkittävien asiakasriskien yhteismäärälle 100 prosenttia. OP-Pohjola-ryhmässä toimialariski lasketaan sisäisten päätoimialojen mukaan siten, että pankkitoiminnan saamisten ja sitoumusten lisäksi otetaan huomioon henki- ja vahinkovakuutustoiminnan suorat sijoitukset. Vuoden lopussa suurin toimialariski oli 11,3 prosenttia (11,1), joka muodostui muiden kiinteistöjen hallinta -toimialalta. Toimialariskin riskiraja on 18 prosenttia.

Vuoden lopussa OP-Pohjola-ryhmällä oli järjestämättömiä ja nollakorkoisia saamisia yhteensä 296 miljoonaa euroa (204), joka oli 0,47 % (0,34) suhteessa luotto- ja takauskantaan. Riskiraja tälle tunnusluvulle on 2,0 prosenttia. Odotettujen tappioiden suhde saamisiin ja sitoumuksiin oli 0,5 prosenttia (0,3), kun tunnusluvun riskiraja oli 1,00 prosenttia. Odotetut tappiot on OP-Pohjola-ryhmän omilla luottoriskimalleilla laskettu arvio keskimääräisistä vuosittaisista luottoriskistä aiheutuvista tappioista. Saamisten arvonalentumisia kirjattiin vuonna 2011 nettomääräisesti 101 miljoonaa euroa (149), mikä oli 0,16 prosenttia luottoja takauskannasta (0,25).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 61. Likviditeettiriski

OP-Pohjola-ryhmän likviditeettiriskin riskirajamittareina käytetään sekä rakenteellista rahoitusriskiä ohjaavaa aikaluokittaisten nettokassavirtojen suhdetta pankkitoiminnan taseeseen että maksuvalmiusriskin mittaria.

Rakenteellisen rahoitusriskin mittari kertoo kuinka suuri osuus ryhmän taseen nettokassavirroista saa enintään erääntyä alle vuoden, alle kolmen vuoden ja alle viiden vuoden aikana. Vuoden lopussa ryhmän taseen erääntyvät nettokassavirrat olivat kaikissa rajoitettavissa ajanjaksoissa selvästi riskirajojen sallimia enimmäismääriä pienemmät.

Maksuvalmiusriskin riskirajamittari kertoo kuinka pitkäksi aikaa ensijainen likviditeettireservi riittää kattamaan OP-Pohjola-ryhmästä päivittäin maksettavat, tiedossa olevat nettokassavirrat sekä odottamattoman, mutta maltillisen talletuskannan laskun. Vuoden lopussa ensisijainen likviditeettireservi riitti kattamaan riskirajaksi asetettua yhtä kuukautta selvästi pidemmän selviytymisjakson.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 62. Pankkitoiminnan korkoriski

Riskirajajärjestelmässä pankkitoiminnan korkoriskiä mitataan riskilajin taloudellisen pääoman suhteella kaikkien riskilajien taloudelliseen pääomaan (ennen hajautushyötyjä). Vuoden lopussa pankkitoiminnan korkoriskin osuus OP-Pohjola-ryhmän taloudellisesta pääomasta oli 5,5 %, kun riskiraja oli 20 %.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 63. Vakuutustoiminnan markkinariski

Riskirajajärjestelmässä vakuutustoiminnan markkinariskiä mitataan riskilajin taloudellisen pääoman suhteella kaikkien riskilajien taloudelliseen pääomaan (ennen hajautushyötyjä). Vuoden lopussa vakuutustoiminnan markkinariskin osuus OP-Pohjola-ryhmän taloudellisesta pääomasta oli 20,9 %, kun riskiraja oli 35 %.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 64. Vaihtoehtoiset sijoitukset

OP-Pohjola-ryhmän riskirajajärjestelmässä vaihtoehtoisten sijoitusten määrää rajoitetaan riskirajamittarilla, joka kertoo vaihtoehtoisten ja strukturoitujen sijoitusten markkina-arvon suhteen ryhmän taloudelliseen pääomaan. Vuoden lopussa kyseisten sijoitusten markkina-arvon suhde kaikkien riskilajien taloudelliseen pääomaan oli 39,9 %, kun riskiraja oli 80 %.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 65. Kiinteistöriski

Riskirajajärjestelmässä kiinteistöriskiä mitataan riskilajin taloudellisen pääoman suhteella kaikkien riskilajien taloudelliseen pääomaan (ennen hajautushyötyjä). Vuoden lopussa kiinteistöriskin osuus OP-Pohjola-ryhmän taloudellisesta pääomasta oli 4,7 %, kun riskiraja oli 10 %.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Pankki- ja sijoituspalvelutoiminnan riskiasema

Liite 66. Rahoitusvarat ja niistä tilikaudella kirjatut arvonalentumistappiot

Milj. e	31.12.2011		31.12.2010	
	Tase- arvo	Arvonalen- tumis- tappiot	Tase- arvo	Arvonalen- tumis- tappiot
Käteiset varat	4 376	-	1 628	-
Saamiset luottolaitoksilta	1 104	-	1 121	-
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Saamistodistukset	212	-	453	-
Osakkeet ja osuudet	69	-	67	-
Muut	-	-	-	-
Johdannaissopimukset				
Kaupankäyntitarkoituksessa	2 892	-	1 753	-
Suojaavat	410	-	199	-
Muutoin suojaavat johdannaiset	6	-	-19	-
Lainat ja muut saamiset				
Myönnettyt lainat	59 551	365	56 207	340
Rahoitusleasingsaamiset	775	-	624	-
Repo-sopimukset	-	-	-	-
Pankkitakaussaamiset	6	4	2	3
Muut saamiset	0	-	0	-
Myytävissä olevat rahoitusvarat				
Saamistodistukset	6 923	-	5 581	-
Osakkeet ja osuudet	256	-	451	-
Muut	-	-	-	-
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset				
Saamistodistukset	753	-	978	-
Taseen ulkopuoliset sitoumukset				
Pankkitakaukset	2 696	-	2 843	-
Rahoitusvarat yhteensä	80 026	369	71 888	343

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 67. Vastuut

	Kotimaa			Ulkomaa		
	Tase- arvo	Arvon- alentumiset	Siirtyvä korko	Tase- arvo	Arvon- alentumiset	Siirtyvä korko
31.12.2011						
Rahoitusvarat						
Saamiset luottolaitoksilta	123	-	0	981	-	8
Saamiset asiakkailta	58 688	324	152	868	45	2
Rahoitusleasing	766	-	-	9	-	-
Saamistodistukset	1 108	-	20	6 780	-	101
Muut	112	-	-	437	-	-
Yhteensä	60 796	324	172	9 075	45	111
Taseen ulkopuoliset sitoumukset						
Nostamattomat luotot ja limiitit	10 182	-	-	181	-	-
Takaukset ja remburssit	2 533	-	-	411	-	-
Johdannaissopimukset	725	-	-	2 767	-	-
Muut	379	-	-	229	-	-
Yhteensä	13 819	-	-	3 587	-	-
Kokonaisvastuut yhteensä	74 616	324	172	12 662	45	111

	Kotimaa			Ulkomaa		
	Tase- arvo	Arvon- alentumiset	Siirtyvä korko	Tase- arvo	Arvon- alentumiset	Siirtyvä korko
31.12.2010						
Rahoitusvarat						
Saamiset luottolaitoksilta	9	-	0	1 112	-	11
Saamiset asiakkailta	55 426	311	158	783	32	2
Rahoitusleasing	624	-	-	0	-	-
Saamistodistukset	1 219	-	20	5 793	-	79
Muut	88	-	-	323	-	-
Yhteensä	57 366	311	178	8 011	32	92
Taseen ulkopuoliset sitoumukset						
Nostamattomat luotot ja limiitit	8 686	-	-	119	-	-
Takaukset ja remburssit	2 695	-	-	313	-	-
Johdannaissopimukset	377	-	-	1 547	-	-
Muut	456	-	-	328	-	-
Yhteensä	12 213	-	-	2 306	-	-
Kokonaisvastuut yhteensä	69 580	311	178	10 317	32	92

Johdannaissopimuksista on esitetty kirjanpitoon kirjattu positiivinen markkina-arvo.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 68. Vastuut sektoreittain

	Tasearvot		Taseen ulkopuoliset		Yhteensä
	Kotimaiset	Ulkomaiset	Kotimaiset	Ulkomaiset	
31.12.2011					
Yritykset	18 873	750	8 830	422	28 875
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	787	7 553	590	3 163	12 092
Kotitaloudet	39 984	35	3 640	1	43 660
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	579	195	142	0	916
Julkisyhteisöt	745	653	617	2	2 017
Yhteensä	60 968	9 186	13 819	3 587	87 561
31.12.2010					
Yritykset	17 203	546	7 739	320	25 808
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	284	6 662	620	1 983	9 549
Kotitaloudet	37 746	37	3 435	1	41 219
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	512	4	69	0	586
Julkisyhteisöt	1 798	854	350	1	3 003
Yhteensä	57 544	8 103	12 213	2 306	80 166

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 69. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset

31.12.2011	Saamiskanta		Yhteensä	Arvonalen- tumis- tumis- tumis-	Tasearvo
	Ei arvon- alennettu (brutto)	Arvon- alennettu (brutto)			
Saamiset					
Saamiset luottolaitoksilta	1 104	-	1 104	-	1 104
Saamiset asiakkailta	59 485	440	59 925	369	59 556
josta pankkitakaussaamiset	6	4	10	4	6
Rahoitusleasing	775	-	775	-	775
Tilien ja limiittien ylitykset	13	-	13	-	13
Yhteensä	61 377	440	61 817	369	61 448
Saamiset sektoreittain					
Yritykset	18 730	307	19 038	264	18 774
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 462	65	1 527	33	1 494
Kotitaloudet	39 949	62	40 011	72	39 939
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	580	6	587	0	586
Julkisyhteisöt	655	-	655	-	655
Yhteensä	61 377	440	61 817	369	61 448

31.12.2010	Saamiskanta		Yhteensä	Arvon- alenn- tumis- tumis-	Tasearvo
	Ei arvon- alennettu (brutto)	Arvon- alennettu (brutto)			
Saamiset					
Saamiset luottolaitoksilta	1 121	-	1 121	-	1 121
Saamiset asiakkailta	56 073	479	56 552	343	56 209
josta pankkitakaussaamiset	2	3	5	3	2
Rahoitusleasing	624	-	624	-	624
Tilien ja limiittien ylitykset	7	-	7	-	7
Yhteensä	57 825	479	58 304	343	57 961
Saamiset sektoreittain					
Yritykset	17 081	355	17 436	251	17 185
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 313	64	1 376	21	1 355
Kotitaloudet	37 715	57	37 772	70	37 702
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	511	4	515	1	515
Julkisyhteisöt	1 204	-	1 204	-	1 204
Yhteensä	57 825	479	58 304	343	57 961

31.12.2011	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvonalennettu (brutto)	Yhteensä	Rästit	Arvonalentumiset	
					Saamis- kohtaiset	Saamisryhmä- kohtaiset
Ongelmasaamiset						
Saamiset luottolaitoksilta	0	-	0	-	-	-
Saamiset asiakkailta	360	441	801	226	308	61
josta pankkitakaussaamiset	6	4	10	6	4	0
Rahoitusleasing	2	-	2	0	-	-
Tilien ja limiittien ylitykset	13	-	13	0	-	-
Yhteensä	375	441	816	226	308	61
Ongelmasaamiset sektoreittain						
Yritykset	109	308	417	105	240	23
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	0	65	65	0	33	-
Kotitaloudet	258	62	319	118	34	38
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	1	6	8	3	0	0
Julkisyhteisöt	7	-	7	0	-	-
Yhteensä	375	441	816	226	308	61

31.12.2010	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvonalennettu (brutto)	Yhteensä	Rästit	Arvonalentumiset	
					Saamis- kohtaiset	Saamisryhmä- kohtaiset
Ongelmasaamiset						
Saamiset luottolaitoksilta	0	-	0	-	-	-
Saamiset asiakkailta	313	479	792	211	291	52
josta pankkitakaussaamiset	2	3	5	4	2	0
Rahoitusleasing	0	-	0	0	-	-
Tilien ja limiittien ylitykset	7	-	7	0	-	-
Yhteensä	320	479	799	212	291	52
Ongelmasaamiset sektoreittain						
Yritykset	90	355	444	96	236	15
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	0	64	64	0	21	-
Kotitaloudet	221	57	278	113	33	37
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0	4	4	3	0	0
Julkisyhteisöt	8	-	8	0	-	-
Yhteensä	320	479	799	212	291	52

31.12.2011	Kanta	Arvonalentumiset	Tasearvo
Ongelmasaamiset			
Järjestämättömät	415	122	293
Nollakorkoiset	10	7	4
Alihintaiset	113	1	111
Muut	278	178	100
Yhteensä	816	308	508

31.12.2010	Kanta	Arvon- alentumiset	Tasearvo
Ongelmasaamiset			
Järjestämättömät	328	75	252
Nollakorkoiset	11	7	3
Alihintaiset	90	2	88
Muut	371	206	164
Yhteensä	799	291	508

Ongelmasaamisiin luetaan järjestämättömät, nollakorkoiset ja alihintaiset saamiset sekä muut ongelmasaamiset. Järjestämättömien saamisten korko tai pääoma on ollut erääntyneenä ja maksamatta kolme kuukautta. Nollakorkoinen saaminen on sovittu asiakkaan maksukyvyyn turvaamiseksi nollakorkoiseksi. Alihintainen saaminen on hinnoiteltu markkinahinnoista poiketen asiakkaan maksukyvyyn turvaamiseksi. Muut ongelmasaamiset sisältävät mm. ne saamiset, joihin kohdistuu arvonalentuminen, mutta ne eivät luokituta mihinkään em. ryhmistä sekä tilinlyitykset ja takaussaamiset. Rästit sisältävät saamisen maksamattomat korot ja lyhennykset.

31.12.2011	30-90 pv.	90-180 pv.	yli 180 pv.	Yhteensä
Erääntyneet saamiset, ei arvonalennettu	378	6	1	385

31.12.2010	30-90 pv.	90-180 pv.	yli 180 pv.	Yhteensä
Erääntyneet saamiset, ei arvonalennettu	331	11	0	342

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 70. Saamisten arvonalentumiset

Milj. e	31.12.2011	31.12.2010
Saamisten arvonalentumiset	200	231
Saamisten arvonalentumisten peruutukset	-97	-79
Suoritukset poistetuista saamisista	-11	-10
Ryhmäkohtaisten arvonalentumisten nettomuutos	10	7
Yhteensä	101	149
Arvonalentumiset (netto), % saamiskannasta	0,17	0,26

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 71. Henkilövastuut rating-luokittain

Luottoluokka	31.12.2011	31.12.2010		
	Netto- vastuut	%	Netto- vastuut	%
A	22 144	50,7	18 094	43,9
B	10 156	23,3	12 416	30,1
C	5 115	11,7	4 696	11,4
D	3 342	7,7	2 294	5,6
E	1 343	3,1	1 040	2,5
F	669	1,5	643	1,6
Luokittelemattomat	892	2,0	2 036	4,9
Yhteensä	43 660	100,0	41 219	100,0

Luottoluokkiin A ja B kuuluvien vastuiden maksukyvyttömyyden todennäköisyys (PD) on enintään 0,01 %.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 72. Yritysvastuut toimialoittain

31.12.2011	Tase	Nettovastuut		%-jakauma
		Taseen ulko-puoliset	Yhteensä	
Asuntojen vuokraus ja hallinta	4 132	929	5 061	17,5
Muiden kiinteistöjen hallinta	2 680	266	2 946	10,2
Kauppa	2 171	707	2 878	10,0
Rakentaminen	1 109	1 105	2 214	7,7
Kone- ja laitteellisuus (ml. huolto)	794	1 302	2 096	7,3
Kuljetus ja varastointi	1 222	578	1 800	6,2
Palvelut	1 385	413	1 798	6,2
Energia	345	855	1 200	4,2
Omien kiinteistöjen kauppa	983	170	1 153	4,0
Metsäteollisuus	712	428	1 140	3,9
Metalliteollisuus	522	571	1 093	3,8
Elintarviketeollisuus	638	341	979	3,4
Maa-, metsä- ja kalatalous	781	92	874	3,0
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	594	269	863	3,0
Informaatio ja viestintä	437	388	825	2,9
Kemian teollisuus	308	461	769	2,7
Muu teollisuus	424	181	605	2,1
Kaivostoiminta ja louhinta	188	117	306	1,1
Vesi- ja jätehuolto	141	75	216	0,7
Muut toimialat	56	4	61	0,2
Yhteensä	19 623	9 252	28 875	100

31.12.2010	Nettovastuut			
	Tase	Taseen ulko- puoliset	Yhteensä	%-jakauma
Asuntojen vuokraus ja hallinta	3 695	751	4 446	17,2
Muiden kiinteistöjen hallinta	2 447	197	2 644	10,2
Kauppa	1 972	628	2 600	10,1
Rakentaminen	991	1 055	2 047	7,9
Kone- ja laitteollisuus (ml. huolto)	672	1 166	1 837	7,1
Palvelut	1 325	447	1 772	6,9
Kuljetus ja varastointi	1 015	480	1 495	5,8
Metsäteollisuus	711	453	1 164	4,5
Omien kiinteistöjen kauppa	903	154	1 057	4,1
Metalliteollisuus	474	564	1 038	4,0
Kemian teollisuus	374	629	1 003	3,9
Energia	369	450	818	3,2
Elintarviketeollisuus	524	235	759	2,9
Maa-, metsä- ja kalatalous	627	67	694	2,7
Informaatio ja viestintä	333	346	679	2,6
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	578	74	652	2,5
Muu teollisuus	374	235	609	2,4
Kaivostoiminta ja louhinta	179	51	230	0,9
Vesi- ja jätehuolto	138	67	205	0,8
Muut toimialat	48	10	58	0,2
Yhteensä	17 749	8 059	25 808	100

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 73. Yritysvastuut rating-luokittain

Luokka	31.12.2011		31.12.2010	
	Netto- vastuut	%	Netto- vastuut	%
1,0–2,0	1 161	4,0	974	3,8
2,5–5,0	12 325	42,7	11 926	46,2
5,5–7,0	9 804	34,0	7 427	28,8
7,5–8,5	3 662	12,7	3 587	13,9
9,0–10,0	804	2,8	788	3,1
11,0–12,0	550	1,9	625	2,4
Luokittelematon	569	2,0	481	1,9
Yhteensä	28 875	100,0	25 808	100,0

Luottoluokkiin liittyvistä maksukyvyttömyyden todennäköisyyksistä on kerrottu liitetiedossa 92.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 74. Yritysvastuiden jakauma asiakkaan vastuun määrän mukaan

31.12.2011

Nettovastuun määrä, milj. e	Kotimaa	Ulkomaa	Yhteensä	%
0-1	6 102	173	6 275	21,7
1-10	6 417	390	6 806	23,6
10-50	5 135	559	5 694	19,7
50-100	3 811	50	3 861	13,4
100-	6 239	-	6 239	21,6
Yhteensä	27 704	1 172	28 875	100,0

31.12.2010

Nettovastuun määrä, milj. e	Kotimaa	Ulkomaa	Yhteensä	%
0-1	5 835	119	5 954	23,1
1-10	5 714	219	5 933	23,0
10-50	5 017	475	5 492	21,3
50-100	3 426	53	3 479	13,5
100-	4 950	-	4 950	19,2
Yhteensä	24 942	866	25 808	100,0

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 75. Toissijainen maariski maariskiryhmittäin pl. Suomi

Maariskiryhmä	Moody's vastaavuus	31.12.2011		31.12.2010	
		Netto-vastuu, milj. e	%	Netto-vastuu, milj. e	%
Ryhmä 1	Aaa	10 202	80,4	8 183	79,6
Ryhmä 2	Aa1 - A3	1 387	10,9	1 317	12,8
Ryhmä 3	Baa1 - Baa3	805	6,3	674	6,5
Ryhmä 4	Ba1 - B3	263	2,1	109	1,1
Ryhmä 5	Caa1 - C	35	0,3	4	0,0
Yhteensä		12 692	100,0	10 286	100,0

Toissijaisessa maariskissä (pl. Suomi) on huomioitu sopimukseen liittyvien todellisten riskien siirtyminen toiseen maahan sopimuksin tai muutoin. Riskin mahdollinen siirtyminen voi tapahtua sopimuksen, eli yleisimmin takauksen, perusteella tai muutoin, esimerkiksi saamiset yrityksen sivukonttorilta on siirretty yrityksen pääkonttorin sijaintimaahan.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 76. OP-Pohjola-ryhmän varainhankinnan rakenne

Milj. e	31.12.2011	Osuus, %	31.12.2010	Osuus, %
Velat luottolaitoksille	1 783	2,3	1 696	2,4
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	1	0,0	0	0,0
Velat asiakkaille				
Talletukset	41 304	52,5	36 443	51,1
Muut	4 670	5,9	2 762	3,9
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat				
Sijoitus- ja yritystodistukset sekä ECP:t	8 361	10,6	9 773	13,7
Joukkovelkakirjat	11 644	14,8	9 804	13,7
Muut velat	2 839	3,6	2 333	3,3
Velat, joilla huonompi etuoikeus	931	1,2	1 178	1,7
Osuuspääoma	624	0,8	647	0,9
Oma pääoma	6 531	8,3	6 726	9,4
Yhteensä	78 688	100,0	71 362	100,0

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 77. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan

31.12.2011	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Rahoitusvarat						
Käteiset varat	4 376	-	-	-	-	4 376
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat						
Saamistodistukset	33	36	129	13	1	212
Saamiset luottolaitoksilta	172	296	528	108	1	1 104
Saamiset asiakkailta	3 540	5 802	21 974	14 043	14 973	60 331
Sijoitusomaisuus						
Myytävikissä olevat saamistodistukset	96	248	4 769	1 786	25	6 923
Eräpäivään asti pidettävät saamistodistukset	167	195	353	38	0	753
Rahoitusvarat yhteensä	8 383	6 576	27 752	15 988	15 000	73 698
Käypään arvoon kirjattavien rahoitusvarojen siirto alle 3 kk-ryhmään	-33	-36	-129	-13	-1	-212
	212	-	-	-	-	212
Rahoitusvarat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	8 563	6 540	27 623	15 975	14 999	73 698
Rahoitusvelat	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Velat luottolaitoksille	1 707	61	0	15	-	1 783
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	1	-	-	-	-	1
Velat asiakkaille	37 779	5 477	2 032	440	247	45 974
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	6 428	4 495	7 336	1 746	-	20 005
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	4	315	393	183	36	931
Rahoitusvelat yhteensä	45 918	10 348	9 761	2 384	282	68 693
Vaadittaessa maksettavien yksityisasiakkaiden talletusten siirto alle 3 kk-ryhmästä 3-12 kk-ryhmään	-20 867	20 867	-	-	-	-
Rahoitusvelat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	25 051	31 215	9 761	2 384	282	68 693
Takaukset	13	27	398	86	560	1 084
Takuuvastuut	260	422	458	51	421	1 612
Luottolupaukset	10 363	-	-	-	-	10 363
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	69	81	95	0	3	248
Muut	227	3	3	373	3	608
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä*	10 931	532	954	510	987	13 914

31.12.2010	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Rahoitusvarat						
Käteiset varat	1 628	-	-	-	-	1 628
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat						
Saamistodistukset	41	65	159	186	3	453
Saamiset luottolaitoksilta	69	181	618	252	0	1 121
Saamiset asiakkailta	3 777	5 578	21 104	13 601	12 773	56 834
Sijoitusomaisuus						
Myytavissä olevat saamistodistukset	11	106	3 767	1 681	16	5 581
Eräpäivään asti pidettävät saamistodistukset	46	158	734	40	0	978
Rahoitusvarat yhteensä	5 572	6 088	26 382	15 760	12 792	66 594
Käypään arvoon kirjattavien rahoitus- varojen siirto alle 3 kk-ryhmään	-41	-65	-159	-186	-3	-453
	453	-	-	-	-	453
Rahoitusvarat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	5 984	6 023	26 223	15 574	12 790	66 594
Rahoitusvelat						
Velat luottolaitoksille	1 625	56	-	15	0	1 696
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat						
Velat asiakkaille	32 088	4 320	2 136	383	277	39 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	7 578	3 663	7 456	881	-	19 577
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	157	250	674	11	87	1 178
Rahoitusvelat yhteensä	41 449	8 289	10 266	1 290	364	61 657
Vaadittaessa maksettavien yksityisasiakkaiden talletusten siirto alle 3 kk-ryhmästä 3-12 kk-ryhmään	-20 128	20 128	-	-	-	-
Rahoitusvelat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	21 321	28 417	10 266	1 290	364	61 657
Takaukset	16	45	385	134	642	1 223
Takuuvastuut	312	453	450	48	357	1 621
Luottolupaukset	8 805	-	-	-	-	8 805
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	41	105	16	0	2	164
Muut	394	38	118	219	15	784
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä*	9 568	640	969	402	1 016	12 595

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 78. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun mukaan

31.12.2011	1 kk tai alle	>1-3 kk	>3-12 kk	>1-2 v	>2-5 v	> 5 v	Yhteensä
Rahoitusvarat							
Käteiset varat	4 376	-	-	-	-	-	4 376
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	39	32	31	42	59	9	212
Saamiset luottolaitoksilta	268	301	311	38	114	72	1 104
Saamiset asiakkailta	23 237	15 056	19 441	439	1 148	1 010	60 331
Myytävissä olevat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	415	603	143	317	3 616	1 831	6 923
Eräpäivään asti pidettävät rahoitusvarat							
Saamistodistukset	413	309	6	2	10	13	753
Rahoitusvarat yhteensä	28 746	16 300	19 932	838	4 946	2 935	73 698
Rahoitusvelat							
Velat luottolaitoksille	1 456	251	76	-	0	0	1 783
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	1	-	-	-	-	-	1
Velat asiakkaille	35 585	2 863	5 467	1 644	284	131	45 974
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	3 064	5 533	3 481	155	5 998	1 774	20 005
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	-	109	387	171	82	182	931
Rahoitusvelat yhteensä	40 106	8 756	9 410	1 970	6 365	2 087	68 693
31.12.2010	1 kk tai alle	>1-3 kk	>3-12 kk	>1-2 v	>2-5 v	> 5 v	Yhteensä
Rahoitusvarat							
Käteiset varat	1 628	-	-	-	-	-	1 628
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	43	38	75	36	79	181	453
Saamiset luottolaitoksilta	201	383	243	47	64	183	1 121
Saamiset asiakkailta	22 708	13 482	18 272	444	936	991	56 834
Myytävissä olevat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	304	660	48	558	2 327	1 683	5 581
Eräpäivään asti pidettävät rahoitusvarat							
Saamistodistukset	447	374	125	7	10	14	978
Rahoitusvarat yhteensä	25 331	14 937	18 764	1 093	3 416	3 053	66 594
Rahoitusvelat							
Velat luottolaitoksille	807	818	71	-	-	0	1 696
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	0	-	-	-	-	-	0
Velat asiakkaille	30 983	1 894	4 219	1 831	162	116	39 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	2 661	8 132	2 248	1 325	4 269	942	19 577
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	0	491	172	269	246	0	1 178
Rahoitusvelat yhteensä	34 451	11 335	6 710	3 425	4 678	1 058	61 657

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 79. Markkinariskin herkkyyssanalyysi

Milj. e	Riskiparametri	Muutos	31.12.2011		31.12.2010	
			Vaikutus tulokseen	Vaikutus omaan pääomaan	Vaikutus tulokseen	Vaikutus omaan pääomaan
Korkoriski	Korko	1 %-yksikkö	123	5	135	12
Valuuttariski	Markkina-arvo	10 %-yksikköä	17	-	16	-
Volatiliteettiriski						
Korkovolatiliteetti	Volatiliteetti	20 %-yksikköä	1	-	2	-
Valuuttavolatiliteetti	Volatiliteetti	10 %-yksikköä	0	-	-	-
Luottoriskipremio	Luottoriskimarginaali	0,1 %-yksikköä	1	23	2	24
Hintariski						
Osakesalkku	Markkina-arvo	20 %-yksikköä	-	15	-	22
Pääomasijoitusrahastot	Markkina-arvo	20 %-yksikköä	-	14	-	12
Kiinteistöriski	Markkina-arvo	10 %-yksikköä	3	42	4	45

Korkoriski on laskettu osuuspankkien 12 kk:n korkokateen muutosherkkyytenä ja ryhmän muun taseen kassavirtojen nykyarvon muutosherkkyytenä valuutoittain itseisarvojen summana.

Luottoriskipremio on laskettu likviditeettireserviin sisällyvistä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista ja myytävissä olevista saamistodistuksista.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 80. Johdannaisliiketoiminta

Johdannaissojimuksista aiheutuva luottoriski määritellään luottovasta-arvona, joka perustuu johdannaissojimuksien päivittäiseen markkina-arvostukseen.

Asiakasliimitien koot määritellään pääoman ja arvioidun voimassaoloajan perusteella.

Pankkivastapuolten johdannaisista aiheutuva luottoriskiä vähennetään vakuuksien avulla, jolloin käytössä on ISDA-yleissojimukseseen liitettävä ISDA Credit Support Annex-sojimus (CSA). Vakuusjärjestelmässä vastapuoli toimittaa saatavan vakuudeksi käteistä tai arvopapereita. Täsmäytykset vastapuolten välillä tehdään päivittäin.

Yritysvastapuolten vastuurajat vahvistetaan kerran vuodessa, jolloin myös tarkistetaan johdannaisliimitien vakuustilanne.

Pohjolan S&P-ratingin putoaminen AA-:sta A:han olisi 31.12.2011 aiheuttanut 5 milj. e (9 milj. e) lisävakuusvaateen.

Vastapuoliriskistä johtuvaa vakavaraisuusvaatimusta voi syntyä sekä rahoitustoiminnan että kaupankäyntivaraston eristä.

OP-Pohjola-ryhmän johdannaissojimuksot on eritelty liitetiedossa 52.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Pilari III mukaiset vakavaraisuustiedot

Liitteissä 81-100 on esitetty Finanssivalvonnan standardin 4.5 (Vakavaraisuustietojen julkistaminen markkinoille) mukaiset tiedot osuuspankkien yhteenliittymän konsolidointiryhmän vakavaraisuudesta (ns. Pilari III tiedot). Tiedot perustuvat osuuspankkien yhteenliittymän konsolidoituun luottolaitosvakavaraisuuteen, joten vakavaraisuustiedot eivät ole suoraan vertailukelpoisia muihin julkaistuihin OP-Pohjola-ryhmää koskeviin tietoihin.

Osuuspankkien yhteenliittymä muodostuu yhteenliittymän keskusyhteisöstä (OP-Pohjola osk), keskusyhteisön jäsenluottolaitoksista ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvista yrityksistä. Vaikka OP-Pohjola-ryhmän vakuutusyhtiöt eivät kuulu osuuspankkien yhteenliittymään, on niihin tehdyillä sijoituksilla merkittävä vaikutus luottolaitosten vakavaraisuussäännösten mukaisesti laskettuun vakavaraisuuteen.

Osuuspankkien yhteenliittymä sai Finanssivalvonnalta 18.10.2011 luvan käyttää sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA) vakavaraisuusvaatimuksen laskennassa. Aikaisemmin IRBAa on sovellettu Pohjola Pankin yritysastuisiin sekä oman pääoman ehtoisiin sijoituksiin. 31.12.2011 alkaen IRBAa on käytetty osuuspankkien yhteenliittymässä vähittäis- ja luottolaitosvastuisiin sekä muiden jäsenluottolaitosten kuin Pohjola Pankin yritysastuisiin. Vuoden 2010 vertailutiedoissa ei ole huomioitu 18.10.2011 saadun IRBA-luvan vaikutuksia.

Liite 81. Omat varat

Milj.e	40908	40543
Ensisijaiset omat varat (Tier 1)		
OP-Pohjola-ryhmän oma pääoma	6 531	6 726
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta (ml. OVYn tasoitusmäärä)	173	-28
Käyvän arvon rahasto, siirto Tier 2:een	144	21
Lisäosuuspääomat, jotka eivät sisälly omaan pääomaan	622	644
Rajoituksettomat ensisijaiset omat varat (Core Tier 1) ennen vähennyksiä	7 471	7 363
Aineettomat hyödykkeet	-342	-323
Eläkevastuun ylikate ja sijoituskiinteistöjen käypiin arvoihin arvostus	-403	-373
Suunniteltu voitonjako/Hallituksen esittämä voitonjako	-61	-69
Sijoitukset vakuutus- ja rahoituslaitoksiin	-1 157	-1 165
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-271	-65
Muiden Tier 1-varojen alijäämä	-484	-
Core Tier 1 omat varat yhteensä	4 753	5 367
Pääomalainat	223	222
Toissijaisten omien varojen alijäämä	-706	-135
Siirto Core tier 1 omiin varoihin	484	0
Ensisijaiset omat varat (Tier 1) yhteensä	4 753	5 454
Toissijaiset omat varat (Tier 2)		
Käyvän arvon rahasto (pl. rahavirran suojauksen arvostus)	-154	-15
Ikuiset lainat	285	295
OVYn tasoitusmäärä	215	207
Debentuurilainat	375	609
Sijoitukset vakuutus- ja rahoituslaitoksiin	-1 157	-1 165
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-271	-65
Siirto ensisijaisiin omiin varoihin	706	135
Toissijaiset omat varat (Tier 2) yhteensä	-	-
Omat varat yhteensä	4 753	5 454

Ensi- ja toissijaisista omista varoista vähennettävät erät

Sijoitukset vakuutus- ja rahoituslaitoksiin	2 314	2 330
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	542	131
Yhteensä	2 856	2 461

Omista varoista on vähennetty sijoitukset OP-Pohjola-ryhmän vakuutusyhtiöihin sekä konsolidoimattomiin rahoituslaitoksiin. Rahoituslaitossijoituksina on vähennetty myös yli 10% sijoitukset pääomasijoitusrahastoihin, pl. Vaaka Partners Oy:n (ent. Pohjola Capital Partners Oy) hallinnoimat pääomasijoitusrahastot, joiden vähentämisestä omista varoista Finanssivalvonta on antanut poikkeusluvan.

Pääomalainoista luetaan omiin varoihin liikkeeseenlaskuhetken valuuttakurssiin arvostettu määrä. Pääomalainat ovat siirtymäsäännösten piirissä olevia hybridi-instrumentteja, joiden kokonaismäärästä 134 milj. euroa sisältää kannustimen ennaikaiseen lunastamiseen. Osuuspankkien Keskinäisen Vakuutusyhtiön (OVY) tasoitusmäärä, verovelalla vähennettynä, luetaan ylempiin toissijaisiin omiin varoihin. Seuraavan vuosineljänneksen aikana osuudenomistajille palautettavia osuuspääomia ei ole luettu omiin varoihin.

Core Tier 1 omat varat = Ensisijaiset omat varat yhteensä pl. pääomalainat ja pääomalainoilla katettava toissijaisten omien varojen alijäämä

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 82. Omien varojen vähimmäisvaatimus

Yritys- ja luottolaitosvastuiden pääomavaateen laskentaan on käytetty sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmää (FIRB). FIRB-menetelmässä käytetään sisäisiä luottoluokituksia asiakkaan maksukyvyttömyyden (PD) määrittämiseen, kun taas tappio-osuus (LGD) ja luottovasta-arvokerroin (CF) ovat viranomaiskaavan määrittelemiä standardiestimaatteja. Vähittäisvastuiden pääomavaateen laskentaan on käytetty sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA), jossa käytetään sisäisiä luottoluokituksia asiakkaan maksukyvyttömyyden (PD) määrittämiseen, tappio-osuus (LGD) ja luottovasta-arvokerroin (CF) ovat sisäisesti estimoituja. Finanssivalvonnan antaman poikkeusluvan mukaan vähittäisvastuissa on luottovasta-arvokertoimena (CF) käytetty 100 %:ia.

Oman pääoman ehtoisten sijoitusten vakavaraisuusvaatimuksen laskennassa voidaan käyttää eri menetelmiä. PD/LGD-menetelmässä sijoitusten riskipainotettu määrä lasketaan käyttämällä sisäiseen luottoluokitukseen perustuvaa maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä (PD) ja viranomaiskaavan määrittelemää tappio-osuutta (LGD). Yksinkertaisessa menetelmässä sijoitusten riskipainotettu määrä saadaan kertomalla kukin sijoitus riskipainolla, joka määräytyy sijoituksen tyyppin perusteella.

Operatiivisten riskien vakavaraisuusvaatimuksen laskentaan on käytetty standardimenetelmää.

Milj. e	31.12.2011		31.12.2010	
	Pääoma- vaade	Riski- painotetut saamiset *	Pääoma- vaade	Riski- painotetut saamiset *
Luotto- ja vastapuoliriski	2 445	30 556	3 153	39 416
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	2 317	28 965	835	10 436
Luottolaitosvastaat	114	1 421	-	-
Yritysvastaat	1 415	17 681	694	8 671
Vähittäisvastaat	550	6 876	-	-
Kiinteistövakuudelliset	406	5 077	-	-
Muut	144	1 799	-	-
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	90	1 122	141	1 765
PD/LGD-menetelmä	1	10	0	6
Yksinkertainen menetelmä	89	1 112	141	1 759
Pääomasijoitukset	14	176	16	196
Pörssilistatut sijoitukset	14	176	17	208
Muut	61	761	108	1 355
Arvopaperistettut erät	65	809	-	-
Muut erät	84	1 055	-	-
Standardimenetelmä	127	1 591	2 318	28 980
Valtio- ja keskuspankkivastaat	14	175	7	94
Luottolaitosvastaat	2	29	131	1 635
Yritysvastaat	55	688	594	7 429
Vähittäisvastaat	56	696	1 459	18 237
Kiinteistövakuudelliset	.	.	766	9 579
Muut	56	696	693	8 658
Arvopaperistettut erät	-	-	39	485
Muut erät	0	2	88	1 102
Markkinariskit	46	571	37	467
Kaupankäyntivarasto	44	551	35	443
Positoriski	44	551	35	443
Koko toiminta	2	20	2	24
Valuuttakurssi- ja kultariski	-	-	-	-
Hyödykeriski	2	20	2	24
Selvitysriski	-	-	-	-
Operatiivinen riski	232	2 903	228	2 845
Siirtymäkauden omien varojen vaade	-	-	-	-
Yhteensä	2 722	34 030	3 418	42 728

*Riskipainotetut saamiset = Pääomavaade / 0,08

Vastapuoliriskin omien varojen vaade on 35 milj. e (62 milj. e).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 83. Vakavaraisuuden tunnusluvut

Vakavaraisuus, milj.e	31.12.2011	31.12.2010
Omat varat yhteensä	4 753	5 454
Omien varojen vähimmäisvaatimus yhteensä	2 722	3 418
Omien varojen ylijäämä (+) / alijäämä (-)	2 031	2 035
Vakavaraisuussuhdeluku Core Tier 1 omilla varoilla, % *)	14,0	12,6
Vakavaraisuussuhdeluku ensisijaisilla omilla varoilla, %	14,0	12,8
Vakavaraisuussuhdeluku, %	14,0	12,8

*) Ensisijaiset omat varat yhteensä pl. pääomalainat ja pääomalainoilla katettava toissijaisten omien varojen alijäämä / Omien varojen vähimmäisvaatimus yhteensä x 8

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 84. Vastuiden kokonaismäärä vastuuryhmittäin

31.12.2011, milj.e	Tase-erät	Taseen ulkopuoli- set erät	Johdan- naiset	Vastuun määrä yhteensä	Vastuu keski- määrin kaudella
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	68 653	13 084	1 118	82 855	-
Luottolaitosvastuut	6 926	430	638	7 994	-
Yritysvastuut	19 344	10 519	480	30 343	-
Vähittäisvastuut	40 287	2 095	0	42 382	-
Yrityisasiakkaat	1 311	190	0	1 501	-
Yksityisasiakkaat	38 976	1 906	0	40 881	-
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	323	40	-	363	453
Arvopaperistetut erät	715	-	-	715	-
Muut erät	1 058	-	-	1 058	-
Standardimenetelmä	7 872	2 275	282	10 429	-
Valtio- ja keskuspankkivastuut	6 072	326	280	6 678	5 491
Luottolaitosvastuut	168	96	1	265	-
Yritysvastuut	719	66	1	785	-
Vähittäisvastuut	910	1 787	-	2 697	-
Yrityisasiakkaat	0	20	-	20	-
Yksityisasiakkaat	910	1 767	-	2 677	-
Arvopaperistetut erät	-	-	-	-	-
Muut erät	3	-	-	3	-
Yhteensä	76 525	15 358	1 400	93 284	-

Vastuita keskimäärin ei ole esitetty niistä vastuuryhmistä, joissa on tapahtunut IRBA-siirtymä vuoden 2011 aikana.

31.12.2010, milj.e	Tase-erät	Taseen ulkopuoli- set erät	Johdan- naiset	Vastuun määrä yhteensä	Vastuu keski- määrin kaudella
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	10 721	7 738	453	18 912	19 220
Luottolaitosvastuut	-	-	-	-	-
Yritysvastuut	10 225	7 691	453	18 369	18 686
Vähittäisvastuut	-	-	-	-	-
Yrityisasiakkaat	-	-	-	-	-
Yksityisasiakkaat	-	-	-	-	-
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	496	48	-	543	534
Arvopaperistetut erät	-	-	-	-	-
Muut erät	-	-	-	-	-
Standardimenetelmä	58 485	11 292	2 521	72 298	71 154
Valtio- ja keskuspankkivastuut	4 013	198	92	4 304	4 569
Luottolaitosvastuut	6 002	5 768	2 429	14 199	14 224
Yritysvastuut	7 711	1 786	-	9 498	9 527
Vähittäisvastuut	38 912	3 539	0	42 451	40 993
Yrityisasiakkaat	1 288	206	0	1 494	1 804
Yksityisasiakkaat	37 624	3 333	0	40 957	39 189
Arvopaperistetut erät	742	-	-	742	731
Muut erät	1 104	-	-	1 104	1 110
Yhteensä	69 205	19 031	2 974	91 210	90 374

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 85. Vastuiden maantieteellinen jakautuminen vastuuryhmittäin

31.12.2011, milj.e	Valtio- ja keskus- pankki- vastuut	Luottolaitos- vastuut	Yritys- vastuut	Vähittäis- vastuut	Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	Arvo- paperistetut erät	Muut
Suomi	5 902	756	29 878	44 884	348	-	1 058
Muut Pohjoismaat	-	1 701	421	55	3	-	-
Baltia	6	4	204	8	-	-	3
Muut EU-maat	760	5 037	468	61	7	668	0
Muu Eurooppa	-	303	46	39	4	-	-
USA	-	226	39	15	0	-	-
Aasia	-	155	40	12	0	-	-
Muut maat	10	76	34	5	-	48	-
Yhteensä	6 678	8 258	31 129	45 079	363	715	1 061

31.12.2010, milj.e	Valtio- ja keskus- pankki- vastuut	Luottolaitos- vastuut	Yritys- vastuut	Vähittäis- vastuut	Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	Arvo- paperistetut erät	Muut
Suomi	3 699	5 747	26 548	42 285	526	-	1 101
Muut Pohjoismaat	-	1 650	389	47	3	-	-
Baltia	5	3	191	5	-	-	3
Muut EU-maat	589	6 254	614	60	13	686	0
Muu Eurooppa	-	220	25	26	0	4	-
USA	-	189	23	14	1	-	-
Aasia	-	121	48	9	0	-	-
Muut maat	10	15	30	6	-	53	-
Yhteensä	4 304	14 199	27 867	42 451	543	742	1 104

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 86. Vastuiden jäljellä oleva juoksuaika vastuuryhmittäin

31.12.2011, milj.e	Alle 3 kk	3 - 12 kk	1 - 5 v	5 - 10 v	Yli 10 v	Yhteensä
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	8 806	4 256	21 171	13 290	34 967	82 855
Luottolaitosvastuut	1 114	674	4 601	1 521	84	7 994
Yritysvastuut	6 032	2 748	11 008	4 527	6 028	30 343
Vähittäisvastuut	1 309	695	5 082	6 440	28 856	42 382
Yrityisasiakkaat	244	71	767	279	141	1 501
Yksityisasiakkaat	1 066	625	4 314	6 161	28 715	40 881
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	-	-	-	-	-	363
Arvopaperistetut erät	76	132	471	34	1	715
Muut erät	274	7	8	768	-	1 058
Standardimenetelmä	7 601	281	1 448	860	238	10 429
Valtio- ja keskuspankkivastuut	4 898	15	753	808	205	6 678
Luottolaitosvastuut	110	47	78	29	2	265
Yritysvastuut	583	60	88	23	32	785
Vähittäisvastuut	2 009	159	528	0	-	2 697
Yrityisasiakkaat	20	0	0	0	-	20
Yksityisasiakkaat	1 989	159	528	0	-	2 677
Arvopaperistetut erät	-	-	-	-	-	-
Muut erät	1	1	2	-	-	3
Yhteensä	16 407	4 537	22 619	14 151	35 205	93 284
31.12.2010, milj.e	Alle 3 kk	3 - 12 kk	1 - 5 v	5 - 10 v	Yli 10 v	Yhteensä
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)						
Luottolaitosvastuut	-	-	-	-	-	-
Yritysvastuut	4 063	2 477	7 555	2 312	1 962	18 369
Vähittäisvastuut	-	-	-	-	-	-
Yrityisasiakkaat	-	-	-	-	-	-
Yksityisasiakkaat	-	-	-	-	-	-
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	-	-	-	-	-	543
Arvopaperistetut erät	-	-	-	-	-	-
Muut erät	-	-	-	-	-	-
Standardimenetelmä	12 548	4 750	12 440	11 637	30 923	72 298
Valtio- ja keskuspankkivastuut	2 593	73	627	872	139	4 304
Luottolaitosvastuut	4 837	3 259	4 000	1 928	175	14 199
Yritysvastuut	1 472	572	1 890	2 090	3 474	9 498
Vähittäisvastuut	3 241	812	5 271	5 993	27 135	42 451
Yrityisasiakkaat	258	75	744	275	142	1 494
Yksityisasiakkaat	2 983	737	4 527	5 718	26 993	40 957
Arvopaperistetut erät	-	6	636	100	-	742
Muut erät	406	29	16	654	-	1 104
Yhteensä	16 611	7 227	19 994	13 950	32 885	91 210

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 87. Erääntyneet ja arvonalentuneet vastuut vastuuryhmittäin

31.12.2011, milj.e	Eräänty- neet	Arvon- alentuneet	Yhteensä	Saamiskohtaiset arvonalentumiset	Ryhmä- kohtaiset arvon- alentumiset	Yhteensä
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	1 692	396	2 088	285	53	339
Luottolaitosvastuut	29	9	38	9	-	9
Yritysvastuut	768	313	1 081	231	53	284
Vähittäisvastuut	896	70	966	43	-	43
Yrityisasiakkaat	74	10	84	9	-	9
Yksityisasiakkaat	821	60	881	34	-	34
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	-	3	3	3	-	3
Muut erät	0	-	0	-	-	-
Standardimenetelmä	19	9	28	3	7	10
Valtio- ja keskuspankkivastuut	0	1	1	1	-	1
Luottolaitosvastuut	0	-	0	-	-	-
Yritysvastuut	0	8	8	2	7	9
Vähittäisvastuut	19	-	19	-	-	-
Yrityisasiakkaat	-	-	-	-	-	-
Yksityisasiakkaat	19	-	19	-	-	-
Muut erät	-	-	0	-	-	-
Yhteensä	1 711	405	2 116	288	60	349

31.12.2010, milj.e	Eräänty- neet	Arvon- alentuneet	Yhteensä	Saamiskohtaiset arvonalentumiset	Ryhmä- kohtaiset arvon- alentumiset	Yhteensä
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	515	264	778	174	10	184
Luottolaitosvastuut	-	-	-	-	-	-
Yritysvastuut	515	261	776	172	10	182
Vähittäisvastuut	-	-	-	-	-	-
Yrityisasiakkaat	-	-	-	-	-	-
Yksityisasiakkaat	-	-	-	-	-	-
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	-	2	2	2	-	2
Muut erät	-	-	-	-	-	-
Standardimenetelmä	314	161	475	109	43	152
Valtio- ja keskuspankkivastuut	0	-	0	-	-	-
Luottolaitosvastuut	0	2	2	1	-	1
Yritysvastuut	85	100	185	65	43	108
Vähittäisvastuut	229	59	288	43	-	43
Yrityisasiakkaat	29	12	41	10	-	10
Yksityisasiakkaat	199	47	247	32	-	32
Muut erät	0	-	0	-	-	-
Yhteensä	828	425	1 253	283	53	336

Erääntyneet vastuut ovat standardimenetelmässä vastuita, joiden korot tai pääomat ovat olleet maksamatta yli 90 päivää. FIRB-menetelmässä erääntyneet vastuut ovat maksukyvyttömiä asiakkaiden vastuita. Maksukyvyttömiä ovat rating-luokkiin 11-12 tai F kuuluvat asiakkaat.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 88. Yritysvastuut toimialoittain

31.12.2011

Milj.e	Vastuun määrä	Riski- painotetut erät	Omien varojen vaade
Asuntojen vuokraus ja hallinta	5 164	2 633	211
Muiden kiinteistöjen hallinta	3 023	1 915	153
Kauppa	3 175	1 740	139
Palvelut	2 307	1 649	132
Rakentaminen	2 391	1 486	119
Kuljetus ja varastointi	1 776	1 335	107
Metsäteollisuus	1 228	1 010	81
Kone- ja laitteollisuus (ml. huolto)	2 794	974	78
Maa-, metsä- ja kalatalous	1 064	911	73
Omien kiinteistöjen kauppa	1 179	736	59
Metalliteollisuus	1 143	721	58
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1 478	653	52
Elintarviketeollisuus	1 008	578	46
Muut toimialat	666	557	45
Muu teollisuus	648	510	41
Energia	1 481	399	32
Informaatio ja viestintä	782	364	29
Kemianteollisuus	810	340	27
Kaivostoiminta ja louhinta	298	192	15
Vesi- ja jätehuolto	234	82	7
Yhteensä	32 650	18 785	1 503

31.12.2010

Milj.e	Vastuun määrä	Riski- painotetut erät	Omien varojen vaade
Asuntojen vuokraus ja hallinta	4 543	2 569	205
Kone- ja laitteollisuus (ml. huolto)	2 656	1 620	130
Kauppa	2 924	1 539	123
Muiden kiinteistöjen hallinta	2 142	1 494	119
Palvelut	2 236	1 318	105
Kuljetus ja varastointi	1 531	1 202	96
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1 287	1 053	84
Rakentaminen	2 379	1 008	81
Maa-, metsä- ja kalatalous	904	678	54
Metalliteollisuus	1 123	660	53
Energia	1 075	645	52
Muu teollisuus	732	563	45
Metsäteollisuus	1 162	526	42
Kemianteollisuus	1 047	478	38
Elintarviketeollisuus	847	434	35
Informaatio ja viestintä	553	403	32
Muut toimialat	684	303	24
Omien kiinteistöjen kauppa	1 087	264	21
Kaivostoiminta ja louhinta	230	175	14
Vesi- ja jätehuolto	215	75	6
Yhteensä	29 361	17 007	1 361

Toimialajaottelussa yritysvastuisiin on luettu mukaan myös vähittäisvastuisiin luettavat yritysasiakkaat. Toimialajako on tilastokeskuksen uusimman toimialajaottelun (TOL 2008) mukainen.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 89. Eräantyneet ja arvonalentuneet yritysvastuut toimialoittain

31.12.2011, milj.e	Vastuun määrä	Erään- tyneet	Arvonalen- tuneet	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Ryhmä- kohtaiset arvonalen- tumiset
Metsäteollisuus	114	114	59	45	-
Kauppa	179	178	73	56	-
Kone- ja laitteollisuus (ml. huolto)	149	149	79	61	-
Metalliteollisuus	37	37	17	13	-
Muu teollisuus	52	52	10	3	-
Rakentaminen	69	68	20	18	-
Palvelut	73	73	25	17	-
Muiden kiinteistöjen hallinta	43	43	15	8	-
Rahoitus- ja vakuutus toiminta	18	18	3	2	-
Elintarviketeollisuus	19	19	10	7	-
Maa-, metsä- ja kalatalous	25	24	6	4	-
Kuljetus ja varastointi	33	33	4	3	-
Asuntojen vuokraus ja hallinta	7	7	0	0	-
Informaatio ja viestintä	6	6	2	1	-
Omien kiinteistöjen kauppa	1	1	0	0	-
Vesi- ja jätehuolto	13	13	1	1	-
Kaivostoiminta ja louhinta	4	4	0	0	-
Muut toimialat	8	0	6	0	60
Kemianteollisuus	1	1	0	0	-
Energia	2	2	-	-	-
Yhteensä	854	842	331	242	60

31.12.2010, milj.e	Vastuun määrä	Erään- tyneet	Arvonalen- tuneet	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Ryhmä- kohtaiset arvonalen- tumiset
Metsäteollisuus	237	212	148	90	-
Kauppa	125	120	65	42	-
Kone- ja laitteollisuus (ml. huolto)	84	81	48	32	-
Metalliteollisuus	46	45	11	10	-
Muu teollisuus	39	38	10	4	-
Rakentaminen	33	30	11	8	-
Palvelut	31	24	21	15	-
Muiden kiinteistöjen hallinta	21	10	17	9	-
Rahoitus- ja vakuustointi	14	4	11	11	-
Elintarviketeollisuus	14	14	9	6	-
Maa-, metsä- ja kalatalous	9	8	5	4	-
Kuljetus ja varastointi	7	7	3	2	-
Asuntojen vuokraus ja hallinta	3	2	0	0	-
Informaatio ja viestintä	2	1	1	1	-
Omien kiinteistöjen kauppa	1	1	0	0	-
Vesi- ja jätehuolto	1	1	1	1	-
Kaivostoiminta ja louhinta	1	1	-	-	-
Muut toimialat	1	0	0	2	53
Kemianteollisuus	1	0	0	0	-
Energia					
Yhteensä	669	599	362	237	53

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 90. Erääntyneiden ja arvonalentuneiden vastuiden maantieteellinen jakautuminen

Milj.e	31.12.2011				31.12.2010			
	Erään- tyneet	Arvonalen- tuneet	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Ryhmä- kohtaiset arvonalen- tumiset	Erään- tyneet	Arvonalen- tuneet	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Ryhmä- kohtaiset arvonalen- tumiset
Suomi	1 650	372	262	60	775	416	275	53
Muut Pohjoismaat	13	10	9	-	30	2	2	-
Baltia	0	0	0	-	0	0	0	-
Muut EU-maat	39	20	16	-	19	6	6	-
Muu Eurooppa	5	3	1	-	2	-	-	-
USA	0	0	0	-	0	-	-	-
Aasia	1	-	-	-	0	-	-	-
Muut maat	3	-	-	-	2	-	-	-
Yhteensä	1 711	405	288	60	828	425	283	53

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 91. Luottoriskin standardimenetelmän vastuut riskipainoittain ennen ja jälkeen luottoriskin vähentämistekniikoita

Riski-paino-%, milj. e	31.12.2011			31.12.2010		
	Vastuuarvo ennen luottoriskin vähentämistekniikoita	Vastuuarvo luottoriskin vähentämistekniikoiden jälkeen	Riski-painotetut erät	Vastuuarvo ennen luottoriskin vähentämistekniikoita	Vastuuarvo luottoriskin vähentämistekniikoiden jälkeen	Riski-painotetut erät
0	6 730	9 067	-	9 458	9 325	0
10	-	-	-	2 205	2 205	220
20	230	344	61	6 299	5 899	1 150
35	-	-	-	27 840	27 840	9 636
50	13	13	6	171	135	108
75	2 678	2 678	669	14 784	13 873	8 494
100	757	892	827	10 586	9 810	8 613
150	20	19	28	164	154	226
350	-	-	-	-	-	-
1250	-	-	-	-	-	-
Muut riskipainot	1	1	0	-	-	-
Yhteensä	10 429	13 013	1 591	71 506	69 239	28 448

OP-Pohjola-ryhmän vakavaraisuuslaskennassa sovelletaan vastuun riskipainon määrittämiseksi luottoriskin standardimenetelmässä Moody's Investors Service tai Fitch Ratings -luottoluokituslaitosten luokituksia saamiin valtioilta ja keskuspankeilta sekä yrityksiltä. Ulkoinen luottoluokitus määrää saamisen luottoluokan. Saamisen vakavaraisuusvaatimuksen laskennassa riskipaino määräytyy luottoluokan mukaan. Myös valtiovastuisiin on käytetty luottoluokan mukaisia riskipainoja.

Kansainvälisten kehityspankkien saamisten riskipaino voi määräytyä myös muutoin kuin ulkoisen luottoluokituksen perusteella. Mikäli riskipainoon vaikuttaa ulkoinen luottoluokitus, käytetään vakavaraisuuslaskennassa tällöin yllä mainittujen luottoluokituslaitosten luokituksia myös kansainvälisten kehityspankkien saamisten riskipainottamisessa.

Saamisille käytetään vakavaraisuuslaskennassa sen liikkeeseenlaskuohjelman tai -järjestelyn arvopaperikohtaista luottoluokitusta, johon kyseinen saaminen kuuluu. Jos tätä luokitusta ei ole käytettävissä, käytetään liikkeeseenlaskijan yleistä luottoluokitusta, mikäli se on käytettävissä.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 92. Yritysvastuut rating-luokittain (FIRB)

31.12.2011

Rating-luokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. e	PD, keski- määrin, %	Riskipaino, keski- määrin, %	Riskipai- notetut erät, milj. e	Omien varojen vaade, milj. e
1,0 - 2,0	884	0,0	14,9	131	11
2,5 - 5,0	10 249	0,2	42,4	4 348	348
5,5 - 7,0	7 386	1,4	95,4	7 047	564
7,5 - 8,5	3 105	5,1	138,1	4 289	343
9,0 - 10,0	659	28,0	206,2	1 358	109
11,0 - 12,0	686	100,0	-	-	-
Luokittelematon	343	4,9	148,1	508	41
Yhteensä	23 312	5,0	75,8	17 681	1 415

31.12.2010

Rating-luokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. e	PD, keski- määrin, %	Riskipaino, keski- määrin, %	Riski- painotetut erät, milj. e	Omien varojen vaade, milj. e
1,0 - 2,0	756	0,0	14,8	109	9
2,5 - 5,0	7 658	0,2	40,7	3 139	251
5,5 - 7,0	2 544	1,4	99,9	2 508	201
7,5 - 8,5	1 423	5,5	154,5	2 231	178
9,0 - 10,0	220	17,5	214,7	473	38
11,0 - 12,0	482	100,0	-	-	-
Luokittelematon	139	4,4	142,7	212	17
Yhteensä	13 223	4,0	65,9	8 671	694

Sisäisten luottoluokitusten menetelmää on käytetty Pohjola Pankki Oyj:n yritysvastuisiin vuonna 2010.

Keskisuurten ja suurten yritysten vastuiden luokitteluun käytettävän R-luokittelun luokkakohtaisten PD-lukujen arvioinnissa on käytetty tunnuslukutietoihin perustuvaa osittaista R-luokittelua ja maksukyvyttömyystietoja vuosilta 2003–2009. Koska maksukyvyttömyystietoja on ollut vain hyvästä suhdannevaiheesta, tarvittavan yleisen tasokorjauksen määrää on arvioitu vuoteen 1991 asti ulottuvista luottotappio- ja konkurssiaineistoista sekä vuoteen 1990 asti ulottuvista ulkomaisten pankkien maksukyvyttömyysaikasarjoista. PD-arvoja on korjattu myös varovaisuusmarginaalilla, joka on sitä suurempi mitä vähemmän yrityksiä aineiston kussakin luokassa on ollut. Mallia päivitettiin 2010 ja sitä koskevat muutokset tulivat voimaan vuoden 2011 puolella.

Vuonna 2011 käytettiin A-luokittelun pisterajojen määrittelyssä aineistona Suomen Asiakastieto Oy:n luokittelumallin Rating Alfa-pisteitä ja sisäisiä maksukyvyttömyystietoja vuosilta 2006–2009. A-luokittelun pisterajat on asetettu niin, että luokkien PD-arvot vastaavat R-luokittelun PD-arvoja.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 93. Luottolaitosvastuut rating-luokittain (FIRB)

31.12.2011

Rating-luokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. e keskimäärin,	PD, keskimäärin, %	Riskipaino, keski- määrin, %	Riski- painotetut erät, milj. e	Omien varojen vaade, milj. e
1,0–2,0	2 200	0,0	7,7	170	14
2,5–5,0	4 893	0,1	18,5	906	73
5,5–7,0	292	1,7	99,3	290	23
7,5–8,5	34	4,2	119,2	40	3
9,0–10,0	6	22,2	219,4	13	1
11,0–12,0	29	100,0	-	-	-
Luokittelematon	3	0,7	86,4	2	0
Yhteensä	7 456	0,5	19,1	1 421	114

Luottolaitosten vastuiden luokittelumallin luokkakohtaisten pisterajojen ja PD-arvojen määrittelyssä on käytetty L-luokittelun pisteytyksiä vuosilta 2008 ja 2010 ja ulkoisia luottoluokituksia ja niitä vastaavia maksukyvyttömyystietoja vuosilta 1983–2010. PD-arvoja on korjattu varovaisuusmarginaalilla aineistoon liittyvien epävarmuustekijöiden huomioimiseksi.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 94. Vähittäisvastuut rating-luokittain (IRBA)

Vähittäisvastuiden henkilöasiakkaiden luokittelu 31.12.2011

Rating-luokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. e keskimäärin,	PD, keskimäärin, %	Riskipaino, keski- määrin, %	Riski- painotetut erät, milj. e	Omien varojen vaade, milj. e
A	20 915	0,1	3,5	722	58
B	9 551	0,6	14,2	1 360	109
C	4 702	2,2	30,9	1 451	116
D	3 064	7,4	52,9	1 621	130
E	1 270	24,4	72,8	924	74
F	815	100,0	4,6	33	3
Luokittelematon	559	7,5	62,6	350	28
Yhteensä	40 875	3,9	15,8	6 460	517

Vähittäisvastuiden yritysasiakkaiden luokittelu 31.12.2011

Rating-luokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. e keskimäärin,	PD, keskimäärin, %	Riskipaino, keski- määrin, %	Riski- painotetut erät, milj. e	Omien varojen vaade, milj. e
1,0-2,0	-	-	-	-	-
2,5-5,0	129	0,4	7,1	9	1
5,5-7,0	868	1,4	20,7	180	14
7,5-8,5	278	5,5	42,2	117	9
9,0-10,0	116	36,1	71,3	83	7
11,0-12,0	69	100,0	18,5	12	1
Luokittelematon	35	4,9	41,7	15	1
Yhteensä	1 496	9,4	27,8	416	33

Henkilöasiakkaiden maksukykyä arvioivissa malleissa luokkakohtaisten pisterajojen määrittelyssä on käytetty aineistona vuosien 2005-2010 maksukyvyttömyysaineistoa. Luokkakohtaisten PD-lukujen arvioinnissa on arvioitu yritysasiakkaiden luokittelua vastaavaa, tarvittavaa yleistä tasokorjauksen määrää vuoteen 1989 ulottuvien työttömyysastetta kuvaavien aikasarjojen perusteella. PD-arvoja on korjattu myös varovaisuusmarginaalilla aineistoon liittyvien epävarmuuksien huomioimiseksi.

Vähittäisvastuiden yritysasiakkaiden pienten vastuiden luokittelun luokkakohtaisten pisterajojen määrittelyssä on käytetty aineistona muuttujatietoja ja sisäisiä maksukyvyttömyystietoja vuosilta 2007-2010. Pienten vastuiden luokittelun pisterajat on asetettu niin, että luokkien PD-arvot vastaavat R-luokittelun PD-arvoja. PD-arvoja on korjattu varovaisuusmarginaalilla vastaavasti kuin R-luokittelujen PD-arvoja. Vähittäisvastuiden yritysasiakkaille käytävän A-luokittelun tilastoaineistoa on kuvavattu liitteessä 93.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 95. Oman pääoman ehtoiset sijoitukset rating-luokittain

31.12.2011

Rating-luokka	Vastuu- arvo (EAD), milj. e keskimäärin,	PD, keskimäärin, %	Riskipaino, keski- määrin, %	Riski- painotetut erät, milj. e	Omien varojen vaade, milj. e
5,5-7,0	4	1,3	233,0	10	1

31.12.2010

Rating-luokka	Vastuu- arvo (EAD), milj. e keskimäärin,	PD, keskimäärin, %	Riskipaino, keski- määrin, %	Riski- painotetut erät, milj. e	Omien varojen vaade, milj. e
5,5-7,0	2	1,3	279,7	6	0

Oman pääoman ehtoisten sijoitusten PD/LGD-menetelmää käytetään OP-Pohjola-ryhmän strategiaan sijoituksiin.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 96. Odotetut tappiot ja toteutuneet arvonalentumiset

Tappiot, milj.e	Vähittäisvastuut					Yhteensä
	Luotto- laitos- vastuut*	Yritys- vastuut*	Kiinteistö- vakuudelliset	Muut	Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	
31.12.2011						
Odotetut (EL)	17	293	58	102	6	476
Arvonalentumiset	9	284	13	29	3	339
31.12.2010						
Odotetut (EL)	-	219	-	-	11	229
Arvonalentumiset	-	182	-	-	2	184
31.12.2009						
Odotetut (EL)	-	162	-	-	10	171
Arvonalentumiset	-	121	-	-	2	123
31.12.2008						
Odotetut (EL)	-	68	-	-	1	69
Arvonalentumiset	-	24	-	-	-	24

Taulukossa esitetty odotettu tappio perustuu OP-Pohjola-ryhmän sisäisten luottoriskimallien tuottamiin parametreihin. Parametrit sisältävät huomattavan määrän erilaisia riskin aliarviointia estäviä varovaisuustekijöitä, mutta eivät täysin vastaa vakavaraisuuslaskennassa käytettäviä parametreja. Yritys- ja luottolaitosvastuiden osalta ainoastaan PD-parametria käytetään vakavaraisuuslaskennassa.

Vakavaraisuuslaskennan parametrit sisältävät enemmän varovaisuustekijöitä sisäisiin luottoriskimalleihin verrattuna. Parametreihin liittyvistä varovaisuustekijöistä johtuen vakavaraisuuslaskennan odotettu tappio oli huomattavan suuri 878 milj. euroa (313). Omista varoista on vähennetty IRBA-vastuuryhmiin kohdistuvien arvonalentumisten ja vakavaraisuuslaskennan odotetun tappion erotuksen alijäämä. Oman pääoman ehtoisin sijoituksiin kohdistuvia arvonalennuksia ei huomioida vähennyserää laskettaessa.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 97. Oman pääoman ehtoiset sijoitukset, yksinkertainen menetelmä

Milj. e	31.12.2011			31.12.2010		
	Vastuun määrä	Riskipai- notetut erät	Omien varojen vaade	Vastuun määrä	Riskipai- notetut erät	Omien varojen vaade
Private equity sijoitukset, riskipaino 190 %	92	176	14	103	196	16
Pörssilistatut sijoitukset, 290 %	61	176	14	72	208	17
Muut, riskipaino 370 %	206	761	61	366	1 355	108
Yhteensä	359	1 112	89	541	1 759	141

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 98. Vakavaraisuuslaskennassa hyödynnetyt vakuudet

31.12.2011, milj.e	Vastuun määrä	Takaukset	Rahoitusvakuus	Muu vakuus	LGD, keskimäärin, %
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	82 855	2 640	305	50 477	
Luottolaitosvastuut	7 994	369	-	0	28,7
Yritysvastuut	30 343	2 271	92	1 093	44,6
Vähittäisvastuut	42 382	-	213	49 384	14,8
Kiinteistövakuudelliset	37 251	-	97	48 632	11,7
Muut	5 132	-	116	753	37,2
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	363	-	-	-	
Yksinkertainen menetelmä	359	-	-	-	
PD/LDG-menetelmä	4	-	-	-	
Arvopaperistetut erät	715	-	-	-	
Muut erät	1 058	-	-	-	
Standardimenetelmä	10 429	69	-	-	
Valtio- ja keskuspankkivastuut	6 678	68	-	-	
Luottolaitosvastuut	265	1	-	-	
Yritysvastuut	785	-	-	-	
Vähittäisvastuut	2 697	-	-	-	
Kiinteistövakuudelliset	-	-	-	-	
Muut	2 697	-	-	-	
Arvopaperistetut erät	-	-	-	-	
Muut erät	3	-	-	-	
Yhteensä	93 284	2 709	305	50 477	

31.12.2010, milj.e	Vastuun määrä	Takaukset	Rahoitusvakuus	Muu vakuus	LGD, keskimäärin, %
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)	18 912	1 616	73	590	
Luottolaitosvastuut	-	-	-	-	
Yritysvastuut	18 369	1 616	73	590	44,6
Vähittäisvastuut	-	-	-	-	
Kiinteistövakuudelliset	-	-	-	-	
Muut	-	-	-	-	
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	543	-	-	-	
Yksinkertainen menetelmä	541	-	-	-	
PD/LDG-menetelmä	2	-	-	-	
Arvopaperistetut erät	-	-	-	-	
Muut erät	-	-	-	-	
Standardimenetelmä	72 298	2 114	338	27 932	
Valtio- ja keskuspankkivastuut	4 304	114	-	-	
Luottolaitosvastuut	14 199	550	-	-	
Yritysvastuut	9 498	545	127	408	
Vähittäisvastuut	42 451	906	211	27 524	
Kiinteistövakuudelliset	27 524	-	-	27 524	
Muut	14 928	906	211	-	
Arvopaperistetut erät	742	-	-	-	
Muut erät	1 104	-	-	-	
Yhteensä	91 210	3 730	411	28 521	

Keskimääräinen LGD on laskettu vastuuarvolla (EAD) painotettuna keskiarvona.

Standardimenetelmässä ja sisäisten luokitusten menetelmässä luottolaitos- ja yritysvastuiden osalta hyödynnetään seuraavia vakavaraisuussäännösten määrittelemiä reaalivakuuksia: asuinkiinteistöjä ja asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavia osakkeita, talletuksia ja arvopapereita (osakkeita). Talletukset ja arvopaperit ovat säännösten tarkoittamia rahoitusvakuuksia ja näiden käsittelyyn laskennassa on valittavissa vaihtoehtoisia menetelmiä. OP-Pohjola-ryhmässä rahoitusvakuudet em. menetelmissä on käsitelty ns. kattavalla menetelmällä käyttämällä valvojan määräämiä volatilitteettikorjauksia.

Standardimenetelmässä ja sisäisten luokitusten menetelmässä luottolaitos- ja yritysvastuiden osalta voidaan hyödyntää vain vakavaraisuussäännösten määrittelemiä hyväksytyjä takaajia, kuten Suomen valtion ja muiden valtioiden antamia takauksia sekä kuntien ja pankkien antamia takauksia. Yritysten antamia takauksia tai luottojohdannaisia ei laskennassa ole hyödynnetty. Vakavaraisuuslaskennassa ei ole sovellettu tase-erien tai taseen ulkopuolisten erien nettoutusta.

Vähittäisvastuissa sisäisten luokitusten menetelmässä voidaan hyödyntää laajemmin vakuuksia kuin standardimenetelmän vastuille sekä luottolaitos- ja yritysvastuille. Vähittäisvastuiden LGD-estimaattien määrittelyssä on käytetty sopimus-, vakuus- ja perintätietoja vuosilta 2003-2009. Maksukyvyttömyden määritelmän soveltaminen on yhtenäinen PD-mallien kanssa.

Vakuutena olevat asuinkiinteistöt ja asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet muodostavat suurimman vakavaraisuudessa hyödynnetyn vakuuslajin. Muiden reaalivakuuksien vaikutus luottoriskin vakavaraisuuteen on selvästi vähäisempi. Hyödynnettyjä takauksia ovat antaneet useat eri takaajat. Merkittävin yksittäinen takaaja on Suomen valtio.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 99. Johdannaissopimukset ja vastapuoliriski

Johdannaissopimuksista aiheutuva luottoriski määritellään luottovasta-arvona, joka perustuu johdannaissopimusten päivittäiseen markkina-arvostukseen.

Asiakaslimiittien koot määritellään johdannaissopimusten pääomien ja arvioitujen voimassaoloaikojen perusteella.

Pankkivastapuolten johdannaisista aiheutuvaa luottoriskiä vähennetään vakuuksien avulla, jolloin käytössä on ISDA-yleissopimukseen liitettävä ISDA Credit Support Annex-sopimus (CSA). Vakuusjärjestelmässä vastapuoli toimittaa saatavan vakuudeksi käteistä tai arvopapereita. Täsmäytykset vastapuolten välillä tehdään päivittäin.

Yritysvastapuolten vastuurajat vahvistetaan kerran vuodessa, jolloin myös tarkistetaan johdannaislimiittien vakuustilanne.

OP-Pohjola-ryhmän S&P-ratingin putoaminen AA-:sta A:han olisi 31.12.2011 aiheuttanut 5 miljoonan euron (9) lisävakuusvaateen.

Vastapuoliriskistä johtuvaa vakavaraisuusvaatimusta voi syntyä sekä rahoitustoiminnan että kaupankäyntivaraston eristä. Vastapuoliriskistä johtuvaa vakavaraisuusvaatimusta lasketaan muun muassa OTC-johdannaisille sekä takaisinosto- ja myyntisopimuksille.

OTC-johdannaisten vastapuoliriski on esitetty liitteessä 52. Takaisinosto- ja myynti-sopimusten vastuuarvo oli 0 milj. euroa.

Vastapuoliriskin sopimustyyppit, 31.12.2011, milj.e	Brutto- vastuuarvo	Nettoutuk- sesta saatavat hyödyt	Vastuuarvo nettoutuk- sen jälkeen	Saadut vakuudet	Vastuu- arvo
Johdannaissopimukset	4 939	3 037	1 902	408	1 494
Korkojohdannaiset	3 769	2 392	1 377	273	1 104
Valuuttajohdannaiset	972	578	394	104	290
Osake- ja indeksijohdannaiset	150	63	86	30	56
Muut	49	3	46	1	44
Luottojohdannaiset	4	-	4	-	4
Pitkän selvitysajan transaktiot	-	-	-	-	-
Arvopaperivakuudelliseen rahoitustoimintaan liittyvät transaktiot	-	-	-	-	-
Yhteensä	4 943	3 037	1 906	408	1 498

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 100. Arvopaperistetut erät

Arvopaperistetut erät rating-luokittain, Moody's vastaavuus, 31.12.2011, milj.e	Vastuun määrä	Riskipai- notetut erät
Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset		
Arvopaperistetut erät	698	600
Aaa	391	29
Aa1-Aa3	57	5
A1-A3	73	12
Baa1-Baa3	92	55
Ba1-Ba3	68	286
B1 tai alempi	16	213
Luokittelematon	-	-
Uudelleen arvopaperistetut erät	18	209
Aaa	-	-
Aa1-Aa3	-	-
A1-A3	2	0
Baa1-Baa3	-	-
Ba1-Ba3	-	-
B1 tai alempi	16	209
Luokittelematon	-	-
Yhteensä	715	809

Erääntyneet ja arvonalentuneet arvopaperistetut erät vastuutyypeittäin, 31.12.2011, milj.e	Vastuun määrä	Erääntyneet	Arvon- alentuneet	Arvon- alentumis- tappiot
Sisäisten luokitusten menetelmä (IRBA)				
Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset				
Arvopaperistetut erät	698	-	23	15
CDO	49	-	23	15
ABS	81	-	-	-
RMBS	568	-	-	-
Uudelleen arvopaperistetut erät	18	-	17	11
CDO	18	-	17	11
ABS	-	-	-	-
RMBS	-	-	-	-
Yhteensä	715	-	40	25

Arvopaperistetut erät on käsitelty sisäisten luokitusten menetelmän (IRBA) mukaan. Sijoitettaessa arvopaperistettuihin eriin ja niiden juoksuaikana, kiinnitetään erityistä huomiota lainojen rakenteellisiin ja vakuuksien ominaispiirteisiin.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Vahinkovakuutustoiminnan riskiasema

Liite 101. Vahinkovakuutustoiminnan riskinkantokyky

Vahinkovakuutuksen vakavaraisuuspääoma vuoden 2011 lopussa oli 787 miljoonaa euroa (832) eli suhteessa maksutuottoihin 77 % (86). Pohjola Vakuutuksen Standard & Poor'silta joulukuussa 2011 saama vakavaraisuusluokitus on AA-. Yhtiön hallitus on vahvistanut tavoitteeksi A luottoluokituksen.

Vahinkovakuutuksen tulee täyttää viranomaisten asettamat vakavaraisuusvaatimukset. Viranomaiset asettavat vakavaraisuusvaatimuksensa pääasiassa yhtiötasolla. Kaikilla vahinkovakuutusyhtiöillä on minimivaatimuksena sama EU direktiiveistä tuleva toimintapääomavaatimus. Lisäksi suomalaisilla vakuutusyhtiöillä on myös Suomen lainsäädännössä säädetty vakavaraisuusvaatimus.

Riskinkantokyvyllä kuvataan sitä, kuinka paljon yhtiöllä on vakavaraisuuspääomaa suhteutettuna erilaisiin tulos- ja tase-eriin. Korvauskuluihin ja vakuutusmaksutuottoihin suhteutettu vakavaraisuuspääoma kuvaa yhtiön kykyä selviytyä vakuutusriskistä. Vastuovelkaan suhteutettu vakavaraisuuspääoma kuvaa yhtiön kykyä selviytyä vastuuvelan arviointiriskistä ja vastaavasti sijoituskantaan suhteutettu vakavaraisuuspääoma kuvaa yhtiön kykyä selviytyä sijoitustoiminnasta aiheutuvasta riskistä.

	31.12.2011		31.12.2010	
	Milj. e	Riskinkantokyky, %	Milj. e	Riskinkantokyky, %
Vakavaraisuuspääoma	787		832	
Korvauskulut *	754	104	694	120
Vakuutusmaksutuotot*	1 024	77**	964	86**
Vastuovelka*	2 254	35	2 145	39
Sijoituskanta	2 863	27	2 924	28

* Vähennettynä jälleenvakuuttajien osuudella (nettoliike)

** Vastuunkantokyky

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 102. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys

Oheisessa taulukossa on kuvattu eri riskimuuttujien vaikutusta tulokseen ja vakavaraisuuspääomaan.

Riskimuuttuja	Kokonais- määrä 2011, milj. e	Muutos riskimuut- tujassa	Vaikutus tulokseen/ omaan pääomaan, milj. e	Vaikutus yhdistettyyn kulusuhteeseen
Vakuutuskanta tai vakuutusmaksutuotto	1 024	kasvaa 1 %	10	paranee 0,9 % -yksikköä
Korvauskulut	754	kasvaa 1 %	-8	heikkenee 0,7 % -yksikköä
Suurvahinko yli 5 milj. e	-	1 kappale	-5	heikkenee 0,5 % -yksikköä
Henkilöstökulut	120	kasvaa 8 %	-10	heikkenee 0,9 % -yksikköä
Toimintokohtaiset kulut *	286	kasvaa 4 %	-11	heikkenee 1,1 % -yksikköä

* Vahinkovakuutuksen toimintokohtaiset kulut ilman sijoitusten hoitokuluja ja muiden palveluiden tuottamiseen liittyviä kuluja.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 103. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokkajakaumia

Vakuutusmaksutulon jakautuminen EML-luokittain* yritysten omaisuusvakuutuksessa

Omaisuusvakuutuksen riskillisyyttä voidaan tarkastella luokittelemalla riskit luokkiin niiden EML* määrien mukaan. Oheisessa taulukossa on luokittelun perusteella laskettu kuhunkin luokkaan tulevien riskien maksutulo.

Milj. e	5-20	20-50	50-100	100-300
2011	15	12	15	4
2010	9	11	11	5

* EML = Estimated Maximum Loss, kohdekohtainen maksimivahingon määrä

Vakuutusmaksutulon jakautuminen TSI-luokittain* yritysten vastuuvakuutuksessa

Vastuuvakuutuksen riskillisyyttä voidaan tarkastella luokittelemalla riskit luokkiin niiden TSI-määrien* mukaan. Oheisessa taulukossa on luokittelun perusteella laskettu kuhunkin luokkaan tulevien riskien maksutulo.

Milj. e	2-4	4-10	10-30	30-90
2011	2	6	4	3
2010	2	7	7	2

* TSI= Total Sum Insured, kokonaisvakuutusmäärä

Takausvakuutuksen sekä rakennusvirhevakuutuksen vakuutusmäärät

Takausvakuutuksen ja rakennusvirhevakuutuksen volyymia kuvaa vakuutussopimusten vakuutusmäärä. Vakuutusmäärän brutto- ja nettoluvut on eritelty oheisessa taulukossa sopimustyypeittäin. Rakennusvirhevakuutuksen vakuutuskausi on 10 vuotta.

Milj. e	Brutto		Netto*	
	2011	2010	2011	2010
Sopimustakaukset	1	6	1	6
Lainatakaukset	3	7	3	7
Muut	3	4	3	4
Takausvakuutus	7	17	7	17
Rakennusvirhevakuutus	1 937	1 853	1 904	1 735

* Vakuutusyhtiön vastuulla jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen, ennen vastavakuuksia

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 104. Suurvahinkojen kehitys

Havaittujen suurvahinkojen lukumäärät havaitsemisvuosittain vuosilta 2007–2011

Vahinkovakutuuksessa seurataan tiiviisti suurvahingoista aiheutuvaa korvausmenoa. Tämä korvausmeno selittää merkittävän osuuden vakuutusliikkeen vuosittaisesta tuloksen vaihtelusta. Lisäksi suurvahingoista aiheutuvan korvausmenon seurannalla voidaan havaita riskeissä tai niiden valinnassa tapahtuneita muutoksia. Tässä tarkastelussa suurvahingoiksi on luokiteltu vahingot, joiden brutto- tai nettomäärä on yli 2 milj. e. Suurvahinkoja tapahtuu eniten omaisuus- ja keskeytysvakuutuksessa. Lakisääteisissä vakuutuksissa suurvahinkoriski on pieni suhteessa vakuutuslajin suureen volyymiin.

Bruttomäärä

Yli 2 milj. e vahinkojen lukumäärä	Lakisääteiset	Muu tapaturma ja sairaus	Kasko ja kuljetus	Omaisuus ja keskeytys	Vastuu ja oikeus-turva	Pitkä-kestoiset
2007	1	-	-	5	3	-
2008	-	-	-	4	1	-
2009	3	-	-	5	2	-
2010	1	-	-	12	-	-
2011	-	-	-	7	-	1
Korvaukset yhteensä						239 milj. e

Bruttomäärä korvaukset yhteensä, milj. e

2007–2011	12	-	-	202	18	7
-----------	----	---	---	-----	----	---

Nettomäärä

Yli 2 milj. e vahinkojen lukumäärä	Lakisääteiset	Muu tapaturma ja sairaus	Kasko ja kuljetus	Omaisuus ja keskeytys	Vastuu ja oikeus-turva	Pitkä-kestoiset
2007	1	-	-	4	3	-
2008	-	-	-	4	1	-
2009	3	-	-	4	1	-
2010	-	-	-	10	-	-
2011	-	-	-	7	-	1
Korvaukset yhteensä						129 milj. e

Nettomäärä korvaukset yhteensä, milj. e

2007–2011	9	-	-	100	16	4
-----------	---	---	---	-----	----	---

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 105. Vakuutusliikkeen kannattavuus

Vakuutusmaksutuottojen (brutto ja netto) sekä yhdistetyn kulusuhteen (netto) kehitys

Vakuutusmaksutuotoilla kuvataan vakuutusluokan volyymiä. Sen avulla voidaan arvioida vakuutusluokan merkittävyyttä kokonaisuuden kannalta. Vastaavasti yhdistetyn kulusuhteen (CR) avulla voidaan arvioida vakuutusluokan tuloksen vaihtelua sekä vakuutusluokan kannattavuutta. Yhdistetty kulusuhde on esitetty erikseen oikaistuna kertaluonteisilla erillä, jotka kohdistuvat aikaisempiin vakuutuskausiin.

2011, milj. e	Brutto	Netto	Netto	Netto**
	VM-tuotto	VM-tuotto	CR*	CR*
Lakisääteiset	385	384	98 %	83 %
Muu tapaturma ja sairaus	124	124	91 %	91 %
Kasko ja kuljetus	217	214	95 %	95 %
Omaisuus ja keskeytys	280	239	97 %	97 %
Vastuu ja oikeusturva	65	59	88 %	88 %
Pitkäkestoiset	4	3	24 %	24 %
Yhteensä	1 076	1 024	96 %	90 %

2010, milj. e	Brutto	Netto	Netto	Netto**
	VM-tuotto	VM-tuotto	CR*	CR*
Lakisääteiset	366	364	98 %	89 %
Muu tapaturma ja sairaus	111	110	90 %	90 %
Kasko ja kuljetus	210	208	91 %	91 %
Omaisuus ja keskeytys	256	222	95 %	95 %
Vastuu ja oikeusturva	63	57	70 %	70 %
Pitkäkestoiset	3	2	93 %	93 %
Yhteensä	1 010	964	93 %	90 %

* Yhdistetty kulusuhde (Combined ratio) lasketaan jakamalla korvauskulujen (netto) ja vakuutusliikkeen liikekulujen summa vakuutusmaksutuotoilla (netto). Aineettomien oikeuksien poistoja ei ole otettu huomioon.

** Kertaluonteiset vakuutustekniseen laskelmaan vaikuttavat muutokset eliminoitu.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 106. Vastuuvelan herkkyyksianalyysi ja vastuuvelan luonnetta kuvaavia tietoja

Vahinkovakuutus	Kanta käyvin arvoin, milj. e	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus omaan pääomaan, milj. e	
	31.12.2011			31.12.2011	31.12.2010
Kollektiivinen korvausvastuu	553	Inflaatio	0,25 %- yksikkö	-4	-3
Diskontattu vastuovelka	1 427	Elinikä	1 vuotta	-33	-32
Diskontattu vastuovelka	1 427	Diskonttokorko	-0,1 %- yksikköä	-16	-17
Velan luonnetta kuvaavia tietoja				2011	2010
Velat vakuutus sopimuksista (netto, milj. e)					
Latentit ammattitaudit				32	38
Muu				2 222	2 107
Yhteensä (ennen siirtoja)				2 254	2 145
Velan duraatio (vuosina)					
Diskontattu vastuovelka				12,1	11,9
Diskonttaamaton vastuovelka				2,1	2,4
Yhteensä				8,3	8,5
Diskontatun velan määrä (netto, milj. e)					
Tunnettu eläemuotoinen korvausvastuu				1 157	1 111
Kollektiivinen korvausvastuu				235	233
Vakuutusmaksuvastuu				35	34
Yhteensä				1 427	1 378

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 107. Vastuuvelan arvioitu maturiteettijakauma

31.12.2011, milj. e	0 - 1 v	1 - 5 v	5 - 10 v	10 - 15 v	yli 15 v	Yhteensä
Vakuutusmaksuvastuu*	291	83	15	4	7	400
Korvausvastuu						
Diskonttaamaton	244	163	44	8	3	462
Diskontattu	90	398	289	211	404	1 392
Vastuuvelka yhteensä	625	644	347	223	414	2 254

* Sisältää diskontattua vastuuta 34 milj. e.

31.12.2010, milj. e	0 - 1 v	1 - 5 v	5 - 10 v	10 - 15 v	yli 15 v	Yhteensä
Vakuutusmaksuvastuu*	256	72	18	4	7	357
Korvausvastuu						
Diskonttaamaton	260	107	52	12	12	443
Diskontattu	89	324	295	218	418	1 344
Vastuuvelka yhteensä	606	502	365	234	437	2 145

* Sisältää diskontattua vastuuta 33 milj. e.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 108. Sijoitustoiminnan riskiasema

Sijoituskannan allokaatiojakauma	31.12.2011		31.12.2010	
	Käypä arvo*, milj.e	%	Käypä arvo*, milj.e	%
Rahamarkkinat yhteensä	48	2	14	0
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	83	3	68	2
Johdannaiset***	-34	-1	-54	-2
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	2 050	72	2 074	71
Valtiot	672	23	636	22
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat	96	3	83	3
Investment Grade	988	35	1 098	38
Kehittyvät markkinat ja High Yield	287	10	242	8
Strukturoidut sijoitukset	6	0	15	1
Osakkeet yhteensä	379	13	422	14
Suomi	92	3	86	3
Kehittyneet markkinat	153	5	118	4
Kehittyvät markkinat	53	2	86	3
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	5	0	5	0
Pääomasijoitukset	91	3	73	2
Osakejohdannaiset***	-16	-1	54	2
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	132	5	207	7
Hedge-fund-rahastot	69	2	69	2
Raaka-aineet	0	0	26	1
Vaihtovelkakirjat	64	2	112	4
Kiinteistösijoitukset yhteensä	254	9	207	7
Suorat kiinteistöt	161	6	132	5
Epäsuorat kiinteistösijoitukset	92	3	75	3
Yhteensä	2 863	100	2 924	100

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää rahoitusvarojen lainat ja saamiset -luokkaan uudelleenluokitellut saamistodistukset, kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon.

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 109. Sijoitusriskien herkkyyshanalyysi

Alla olevassa taulukossa on selvitys sijoitusriskien herkkyyksistä sijoitusluokittain. Vastuuvelan laskentaan liittyvän diskonttauskoron herkkyysharkastelu on esitetty vastuuvelan liitetiedoissa 107. Sijoitusten ja vastuuvelan muutosten vaikutukset kumoavat toisiaan.

Vahinkovakuutus	Kanta käyvin arvo 31.12.2011, milj. e	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus omaan pääomaan, milj. e	
				31.12.2011	31.12.2010
Joukkolainat ja korkorahastot *		Korko	1 %-yksikköä	84	92
Osakkeet **	2 146				
	351	Markkina-arvo	20 %-yksikköä	70	83
Pääomasijoitukset ja noteeramattomat osakkeet					
	97	Markkina-arvo	20 %-yksikköä	19	16
Raaka-aineet		Markkina-arvo	20 %-yksikköä	0	5
Kiinteistöt		Markkina-arvo	10 %-yksikköä	25	21
Valuutta	254	Valuutan arvo	20 %-yksikköä	39	48
Luottoriskipremio***	196	Luottoriskimarginaali	0,5 %-yksikköä	42	47
Johdannaiset****	2 085	Volatiliteetti	10 %-yksikköä	4	-
	-				

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset, vaihtovelkakirjalainat ja korkojohdannaiset

** Sisältää hedge fund-rahastot ja osakejohdannaiset

*** Sisältää jvk- ja vvk-lainat sekä rahamarkkinasijoitukset mukaanlukien kehittyneiden valtioiden liikkeellelaskemat jvk-lainat ja korkojohdannaiset

**** Osakejohdannaisissa 20 %-yksikköä, korkojohdannaisissa 10 %-yksikköä ja valuuttajohdannaisissa 5 %-yksikköä.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 110. Korkoriski

Koron muutoksista aiheutuvaa markkinariskiä seurataan luokittelemalla sijoitukset instrumenteittain duraation mukaan. Vastuuvelan korkoriskiä tasaavaa vaikutusta ei ole esitetty taulukossa, koska vastuuvelasta vain osa on diskontattu hallinnollisella korolla (liite 34).

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan*, milj. e	31.12.2011	31.12.2010
0-1 vuotta	249	395
>1-3 vuotta	612	701
>3-5 vuotta	629	652
>5-7 vuotta	265	197
>7-10 vuotta	257	188
>10 vuotta	134	122
Yhteensä	2 146	2 256
Modifioitu duraatio	3,9	4,1
Efektiiivinen korko, %	3,4	4,1

*sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat ja korkorahastot

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2011, milj. e

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	40	202	215	125	116	86	784	37,6 %
Aa1-Aa3	132	50	94	30	11	29	345	16,6 %
A1-A3	24	171	142	32	25	31	426	20,4 %
Baa1-Baa3	48	123	57	69	23	14	334	16,0 %
Ba1 tai alempi	28	56	47	29	16	3	180	8,6 %
Sisäisesti luokiteltu	2	1	0	8	5	-	17	0,8 %
Yhteensä	273	603	556	294	196	163	2 085	100,0 %

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

Vahinkovakuutuksen korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on Aa3.

Vahinkovakuutuksen korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksu-aika on 4,8 vuotta (laskettu call-päivän ja eräpäivän perusteella)

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 111. Valuuttariski

Valuuttapositio, milj. e	31.12.2011	31.12.2010
USD	64	35
SEK	9	4
JPY	-7	-2
GBP	4	-1
EEK, LVL, LTL**	-22	-22
Muut	90	177
Yhteensä*	196	242

*Valuuttapositio on 6,8 % (8,3 %) sijoituskannasta. Valuuttapositio lasketaan yksittäisten valuuttojen itseisarvojen summana.

** Kuuluvat ERM2-valuuttoihin

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 112. Vastapuoliriski

Luottoluokitusjakauma, milj. e Moody's vastaavuus	31.12.2011		31.12.2010	
	Sijoitus*	Vakuutus**	Sijoitus*	Vakuutus**
Aaa	784	0	514	0
Aa1-Aa3	345	39	413	27
A1-A3	426	38	732	29
Baa1-Baa3	334	0	290	0
Ba1 tai alempi	180		180	-
Sisäisesti luokiteltu	17	35	16	25
Yhteensä	2 085	112	2 145	81

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkolainat ja korkorahastot

** Sisältää jälleenvakuuttajien osuuden vastuuvelasta ja saamiset jälleenvakuuttajilta.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Henkivakuutustoiminnan riskiasema

Liite 113. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vastuuvelan herkkyyshanalyysi

Henkivakuutustoiminnan riskinkantokyky

Henkivakuutusyhtiön tulee täyttää lainsäädännön mukaiset vakavaraisuusvaatimukset. Keskeisimmät seurattavat vaatimukset ovat, että toimintapääoma on suurempi kuin sen vähimmäisvaatimus, sekä henkivakuutusyhtiöiden ennakoivan valvonnan vaatimukset. Ennakoivan valvonnan pääperiaatteet noudattelevat EU:ssa valmisteilla olevan Solvenssi II- hankkeen periaatteita ja sen tarkoitus on valmistaa henkivakuutusyhtiöitä tulevaan lainsäädäntöön, joka korvaa mm. toimintapääomavaatimuksen.

Henkivakuutusyhtiön toimintapääoma taloudellisesti vaikean vuoden 2011 lopussa oli 552 milj. e. Vuotta aikaisemmin oli 737 milj. e. Toimintapääoman vähimmäismäärä on 202 milj. e (218 milj. e).

Henkivakuutuksen riskinkantokykyä mitataan vakavaraisuusasteella, jolla tarkoitetaan toimintapääoman ja tasoitusmäärän suhdetta vastuuvelkaan. Hallitus on asettanut vakavaraisuusasteelle strategisen tason 12 prosenttia. Lisäksi seurataan vähimmäismäärän ylittävän vakavaraisuuspääoman ja sijoitustoiminnasta sisältyvän riskin suhdetta.

Henkivakuutusliiketoiminnan vakuutus- ja kapitalisaatiokanta 31.12.2011

	Lasku- peruste- korko	Vakuutettuja tai sopimuksia, kpl	Vastuu 31.12.2011, milj. e	Duraatio (tuleva kesto) keskim. vuotta
Henkivakuutus/Säästäminen				
Perustekorko 4,5 %	4,50 %	2 961	69	7,0
Perustekorko 3,5 %	3,50 %	32 228	791	6,0
Perustekorko 2,5 %	2,50 %	42 975	518	2,8
Perustekorko 1,5 %	1,50 %	315	4	4,3
Sijoitussidonnainen		108 780	2 496	
Yhteensä		187 259	3 878	
Yksilöllinen eläkevakuutus				
Perustekorko 4,5 %	4,50 %	12 762	275	10,2
Perustekorko 3,5 %	3,50 %	42 239	424	7,4
Perustekorko 2,5 %	2,50 %	115 003	190	11,9
Perustekorko 1,5 %	1,50 %	97	1	17,3
Sijoitussidonnainen (ul-eläkevakuutus)		2031	686	
Yhteensä		172 132	1 576	Eläkeajan alkuun asti
Ryhmäeläkevakuutus				
Vapaamuotoinen työeläke 3,5 %	3,50 %	32 093	1 034	16,2
Vapaamuotoinen työeläke 2,5 %	2,50 %	745	24	16,2
Perustekorko 3,5 %	3,50 %	70	4	13,5
Perustekorko 2,5 %	2,50 %	2 461	17	15,6
Perustekorko 1,5 %	1,50 %	52	3	14,1
Sijoitussidonnainen	1,50 %	sis. em.	29	
Yhteensä		35 421	1 111	

Riskivakuutukset

Yksilölliset vakuutukset	-	292 464	148	N.A.
Ryhmävakuutukset	-	6 193	19	N.A.
Yhteensä		298 657	167	

Kapitalisaatiosopimukset

Perustekorko 3,5 %	3,50 %	19	9	0,6
Perustekorko 2,5 %	2,50 %	76	12	3,7
Perustekorko 1,5 %	1,50 %	1	0	0,6
Pohjola Tuotto		4	0	0,1
Sijoitussidonnainen		sis. em.	47	
Yhteensä		100	68	
Muut vastuuvelan erät			122	
Yhteensä		693 569	6 922	10,5

Henkivakuutusvelkojen herkkyys laskentaolettamuksien muutoksille

Koska säästö- ja sijoitusmuotoisia vakuutuksia on myyty runsaasti hyvin pitkäaikaisina sopimuksina, vakuutuksenottajat päättävät sopimuksiaan elämäntarpeidensa mukaan takaisinostoon ennen sopimuksen mukaista päättymispäivää. Tämän takia takaisinostojen määrä on suuri ja kasvava. Yhtiö huomioi tästä aiheutuvan tulevien yli- tai alijäämien poisjäännin henkivakuutusyhtiöiden ennakoivan valvonnan vaatimuksia laskiessaan.

Sen sijaan yksilöllinen eläkevakuutusten takaisinostoriski on hyvin vähäinen, sillä lainsäädäntö rajaa takaisinostomahdollisuudet vain laissa mainittuihin tilanteisiin kuten avioero ja pitkäaikainen työttömyys. Takaisinostona maksetaan kertynyt vakuutussäästö.

Yksilöllisten eläkevakuutusten eläkkeitä lykätään. Vakuutusta ottaessaan vakuutuksenottajalla ei ole ollut usein realistista käsitystä todellisesta eläkkeelle jäämisestään. Toisaalta yksilöllisten eläkevakuutusten verokohtelua on muutettu vuosikymmenien aikana useampaan kertaan siten, että eläkkeelle jäämisen mahdollisuutta vakuutuksen avulla on lykätty myöhempään ikävuosiin.

Eläkevakuutusten kuolevuushavainnot osoittavat, että laskuperusteiden elinajanodotteet ovat liian pieniä. Yksilöllisten eläkevakuutuksien kuoleman- ja elämänvaraturvien riskit kompensoivat toisiaan niin suuressa määrin, että elinajanodotteen kasvamisesta huolimatta tarvetta kuolevuustäydennykseen ei ole. Sen sijaan ryhmäeläkevakuutuksissa elämänvaraosan riski on suurempi kuolemanvaran ja siten vakuutusvelkaa oli syytä täydentää. Mikäli kuolevuusoletusta muutetaan siten että vakuutettujen elinajanodote kasvaa keskimäärin 1 vuotta kasvaa vastuuvélka 22 M€ (23).

Säästö- ja sijoitusvakuutuksissa kuoleman- ja elämänvaraturvien riskit lähes kompensoivat toisensa, joten siihen ei ole syytä tehdä kuolevuustäydennystä.

Muodostaessaan vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten velkaa yhtiö on noudattanut kansallisen tilinpäätöksen periaatteita lukuun ottamatta kahta kohtaa. Tasoitusmäärä ei ole vakuutusvelassa. Toiseksi yhtiö on siirtynyt diskonttauskorossa lähemmäksi ajantasaista korkoa. Yhtiön riskillä on 3 375 M€ vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten säästöjä, joissa on korkotakuu 1,5% - 4,5% ja jotka on diskontattu kansallisen tilinpäätöksen vastuuvéllassa korkotakuun määrällä. Osaa markkina- ja diskonttauskoron välistä korkoriskiä yhtiö on suojannut korkojohdannaisilla. Koska johdannaisista saatava etu käytetään vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten taattuihin etuihin, lisätään niiden velkaa kansallisen tilinpäätöksen arvosta johdannaisten arvolla 62 M€ (0).

Kansallisessa tilinpäätöksessä 0,1%-yksikön diskonttauskoron alentaminen kasvattaisi vastuuvélkaa 32 M€ (35).

Sijoitussidonnaisten sopimusten velka arvostetaan tilinpäätöshetken sopimukseen liitettyjen varojen markkina-arvoilla.

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 114. Vastuuvelan purkautuminen korvauksiksi

31.12.2011, milj. e	0 - 1 v	1-5 v	5-10 v	10-15 v	yli 15 v	Yhteensä
Korkotuottoinen vakuutussäästö	305	989	686	489	1 052	3 521
Sijoitussidonnainen vakuutussäästö	156	841	615	474	1 125	3 211
Korkotuottoiset sijoitussopimukset	7	10	4	0	0	21
Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset	12	23	12	0	0	47
Muu vastuuelka	-	-	-	-	-	60
Yhteensä	481	1 863	1 317	963	2 177	6 860

31.12.2010, milj. e	0 - 1 v	1-5 v	5-10 v	10-15 v	yli 15 v	Yhteensä
Korkotuottoinen vakuutussäästö	471	1 118	678	534	1 216	4 018
Sijoitussidonnainen vakuutussäästö	105	500	497	367	1 622	3 091
Korkotuottoiset sijoitussopimukset	6	15	1	0	3	25
Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset	3	15	27	0	2	45
Muu vastuuelka	-	-	-	-	-	7
Yhteensä	585	1 648	1 203	901	2 842	7 186

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 115. Sijoitustoiminnan riskiasema

Sijoitusomaisuuden jakauma	31.12.2011		31.12.2010	
	Käypä arvo	Jakauma-%	Käypä arvo	Jakauma-%
Korkosijoitukset¹⁾				
Joukkovelkakirjalainat	959	24	1 109	24
Muut rahamarkkinavälineet*	232	6	409	9
Sijoitusrahastot	1 036	26	1 260	27
Osakkeet ja osuudet				
Osakkeet ja sijoitusrahastot*	601	15	855	18
Vaihtoehtoiset sijoitukset ²⁾	710	18	734	16
Kiinteistöt ³⁾	438	11	349	7
Yhteensä	3 976	100	4 716	100

1) sis. kertyneet korot sekä rahoitusvarojen lainat ja saamiset -luokkaan uudelleenluokitellut saamistodistukset. Ei sis. Vastuuvelan korkoriskin suojaamiseen käytettyjä korkojohdannaisia.

2) sis. hedge-rahastosijoitukset ja pääomasijoitukset

3) ainoastaan suoria sijoituksia kiinteistöihin

* ml osakefutuurin vaikutus

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 116. Sijoitusriskien herkkyyshanalyysi

31.12.2011	Kanta käyvin arvoin, milj. e	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus toimintapääomaan, milj. e	
				31.12.2011	31.12.2010
Joukkovelkakirjalainat ja korkorahastot	1 854	Korko	1 %-yksikköä	63	82
Osakkeet ja vaihtoehtoiset	1 311	Markkina-arvo	10 %-yksikköä	131	159
Kiinteistöt	438	Markkina-arvo	15 %-yksikköä	66	52

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 117. Korkoriski

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan, milj. e	31.12.2011	31.12.2010
0-1 vuotta	840	1038
>1-5 vuotta	1 074	1 272
>5-10 vuotta	207	395
>10-20 vuotta	44	75
>20 vuotta	9	0
Yhteensä	2 176	2 780
Modifioitu duraatio	3,0	3,0
Keskikorko, %	4,1	4,0

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2011, milj. e

Vuotta	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	5	75	85	29	29	51	274	12,6 %
Aa1-Aa3	257	100	92	30	4	24	505	23,2 %
A1-A3	131	96	75	20	31	19	372	17,1 %
Baa1-Baa3	214	160	87	23	14	9	508	23,3 %
Ba1 tai alempi	144	169	68	35	14	14	445	20,5 %
Sisäisesti luokiteltu	47	15	3	3	3	0	71	3,3 %
Yhteensä	798	615	411	140	96	116	2 176	100,0 %

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

Henkivakuutuksen korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on A1.

Henkivakuutuksen korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 5,3 vuotta (laskettu call-päivän ja eräpäivän perusteella)

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 118. Valuuttariski

Valuuttapositio, milj. e	31.12.2011	31.12.2010
USD	303	323
SEK	2	9
JPY	0	22
GBP	14	2
Muut	19	2
Yhteensä*	337	358

*Kokonaisnettovaluuttapositio

Valuuttapositio oli 8,5 % sijoituskannasta (7,6 %).

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen liitetiedot

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT

Liite 119. Vastapuoliriski

Luottoluokitusjakauma, milj. e

Moody's vastaavuus	31.12.2011	31.12.2010
AAA	274	450
AA	505	767
A	372	421
BBB	508	339
BB+ tai alempi	445	556
Not Rated	71	246
Yhteensä *	2 176	2 780

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkolainat ja korkorahastot.

Tilinpäätöslausuma

Olemme hyväksyneet osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista annetun lain sekä lain talletuspankkien yhteenliittymistä tarkoittaman osuuspankkien yhteenliittymän (OP-Pohjola-ryhmä) toimintakertomuksen ja yhdistellyn tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2011. Toimintakertomus ja tilinpäätös esitellään ja annetaan tiedoksi OP-Pohjola osk:n varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

Helsingissä 14. helmikuuta 2012

OP-Pohjola osk:n johtokunta

Reijo Karhinen   Tony Vepsäläinen

Tom Dahlström   Carina Geber-Teir

Harri Luhtala   Erik Palmén

Heikki Vitie

Tilintarkastuskertomus

OP-Pohjola osk:n jäsenille

Olemme tilintarkastaneet lain talletuspankkien yhteenliittymästä sekä osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista annetun lain tarkoittaman osuuspankkien yhteenliittymän (OP-Pohjola-ryhmä) yhdistellyn tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2011. Tilinpäätös sisältää yhdistellyn taseen, tuloslaskelman, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot

OP-Pohjola osk:n johtokunnan ja toimitusjohtajan vastuu

Johtokunta ja toimitusjohtaja vastaavat yhdistellyn tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta ja siitä, että yhdistelty tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti tilinpäätöksen liitetiedoissa tarkemmin kuvatulla tavalla ja että toimintakertomus antaa oikeat ja riittävät tiedot Suomessa voimassa olevien toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti.

Tilintarkastajan velvollisuudet

Velvollisuutenamme on antaa suorittamamme tilintarkastuksen perusteella lausunto yhdistellystä tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta. Tilintarkastuslaki edellyttää, että noudatamme ammattieettisiä periaatteita. Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää, että suunnittelemme ja suoritamme tilintarkastuksen hankkiaksemme kohtuullisen varmuuden siitä, onko tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa olennaista virheellisyttä.

Tilintarkastukseen kuuluu toimenpiteitä tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sisältyvistä luvuista ja niissä esitettävistä muista tiedoista. Toimenpiteiden valinta perustuu tilintarkastajan harkintaan, johon kuuluu väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvan olennaisen virheellisyyden riskien arvioiminen. Näitä riskejä arvioidessaan tilintarkastaja ottaa huomioon sisäisen valvonnan, joka on yhtiössä merkityksellistä oikeat ja riittävät tiedot antavan tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisen kannalta. Tilintarkastaja arvioi sisäistä valvontaa pystyäkseen suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta ei siinä tarkoituksessa, että hän antaisi lausunnon yhteisön sisäisen valvonnan tehokkuudesta. Tilintarkastukseen kuuluu myös sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuuden, toimivan johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden kohtuullisuuden sekä yhdistellyn tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yleisen esittämistavan arvioiminen. Tarkastuksen yhteydessä olemme perehtyneet OP-Pohjola-ryhmän jäsenyhteisöjen noudattamiin tilinpäätösperiaatteisiin sekä niiden tilintarkastajien antamiin tilintarkastuskertomuksiin ja muihin raportteihin.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Lausunto yhdistelystä tilinpäätöksestä

Lausuntonamme esitämme, että yhdistelty tilinpäätös antaa EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot OP-Pohjola-ryhmän taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista.

Lausunto toimintakertomuksesta

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomus antaa Suomessa voimassa olevien toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot OP-Pohjola-ryhmän toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Toimintakertomuksen ja yhdistellyn tilinpäätöksen tiedot ovat ristiriidattomia.

Helsinki 22. helmikuuta 2012

KPMG OY AB

Sixten Nyman
KHT

